

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vuosina 2007–2013 toteutettavien EAKR-toimenpide- ohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian arviointiraportit vuonna 2011

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Vuosina 2007–2013 toteutettavien EAKR – toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian arviointiraportit vuonna 2011

Teema 1: Yritystoiminnan edistäminen

Aalto-yliopisto

Kauppakorkeakoulu

Pienyrityskeskus, Jari Karjalainen, Pertti Kiuru

Tempo Economics Oy, Mikko Valtakari

Ramboll Management Consulting Oy, Katri Haila, Petri Uusikylä

Suomen Aluetutkimus FAR, Liisa Kytölä

Teema 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen

Gaia Consulting Oy, Sanna Ahvenharju, Mikko Halonen, Mari Hjelt,

Alina Pathan, Tiina Pursula, Anu Vaahtera

Etna – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Nuutti Nikula, Markku Kotilainen,

Hannu Kaseva

TL 3: Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen

Ramboll Management Consulting,

Eeva Terävä, Maarit Vuorela ja Kaisa Lähteenmäki-Smith

Yhteistyössä

Kaupunkitutkimus TA, Seppo Laakso ja Päivi Kilpeläinen

Suomen aluetutkimus FAR, Liisa Kytölä

Nordregio, Petri Kahila

Teema 4: Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys

Gaia Consulting Oy, Anu Vaahtera, Mikko Halonen,

Sanna Ahvenharju, Mari Hjelt, Alina Pathan, Tiina Pursula

ISBN: 978-952-227-637-7

Edita Prima Oy, Helsinki 2012

ESIPUHE

Tämä julkaisu sisältää Suomen kansallisen rakennerahastostrategian ja Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamien Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen alueellisten toimenpideohjelmien toteutumisen arviointiraportit vuonna 2011.

EAKR-ohjelmia toteutetaan vuosina 2007-2013 ja niitä rahoittavat Euroopan aluekehitysrahaston lisäksi Suomen valtio, kunnat ja muut julkisyhteisöt sekä yksityiset rahoittajat.

EAKR-ohjelmilla rahoitetaan:

- yritystoiminnan edistämistä
- innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämistä sekä osaamisrakenteiden vahvistamista
- alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristöjen parantamista
- kaupunkiseutujen kehittämistä erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomen alueilla

EAKR-ohjelmien toteutusta koordinoi työ- ja elinkeinoministeriö. Ohjelmien varoin toteutetaan työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonalojen hankkeita. Hankkeiden valinta ja rahoituspäätöksen teko tapahtuu alueilla maakuntien liitoissa ja ELY-keskuksissa.

EAKR-ohjelmien varoin rahoitettujen toimien tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta on hankittu ulkopuolinen arviointi. Arviointiraportit on käsitelty ohjelmien seuranatakomiteoissa ja ne on toimitettu EU:n komissiolle. Arvioinnissa saatua tietoa hyödynnetään ohjelmien toteutuksessa, kansallisissa alueiden kehittämistoimissa ja seuraavan rakennerahastokauden valmistelussa.

Arviointiraportit ovat saatavissa myös sähköisinä rakennerahastojen internetsivuilla osoitteessa www.rakennerahastot.fi.

Kaisa-Leena Lintilä
Aluekehitysjohtaja

Aila Ryynänen
Neuvotteleva virkamies

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe

EAKR – TOIMENPIDEOHJELMIEN JA KANSALLISEN RAKENNERAHASTOSTRATEGIAN 2007–2013 ARVIOINTI VUOSINA 2007–2010

Tiivistelmä

Summary

Teema 1. Yritystoiminnan edistäminen

1. Johdanto.....	3
2. Toimintaympäristön muutokset ohjelmien aikana.....	8
3. Ohjelmien tavoitteet ja niiden tukemisen onnistuminen.....	10
4. Hankevalinta.....	13
5. Hanketason toiminta.....	18
6. Suuraluekohtaiset haasteet ja kehittämissuositukset.....	34
7. Yhteenveto ja johtopäätökset.....	37
8. Kehittämissuosituksia.....	42
Liitteet.....	45

Teema 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen

1. Johdanto.....	3
2. Arvioinnin tavoitteet ja metodit.....	5
3. EAKR-ohjelmien strateginen ohjaus.....	9
4. Teeman 2 tavoitteiden toteutuminen.....	16
5. Indikaattorit.....	30
6. Johtopäätökset ja kehittämissuositukset.....	41
Liitteet.....	48

TL 3: Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen

1 Johdanto.....	3
2 Arvioinnin tulokset.....	7
3 Johtopäätökset ja kehittämissuositukset.....	33
Liitteet.....	43

Teema 4: Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys

1. Johdanto.....	3
2. Arvioinnin tavoitteet ja metodit.....	4
3. Horisontaalisten teemojen toteutuminen EAKR-ohjelmassa.....	7
4. Ympäristöliiketoiminnan mahdollisuudet.....	19
5. Seurantaindikaattorit.....	20
6. Johtopäätökset ja suositukset.....	23
Liitteet.....	28

Tiivistelmä rakennerahasto-ohjelmien arvioinnista 2007 - 2010

Teema 1. Yritystoiminnan edistäminen

Arviointimenetelmät

Arvioinnin tavoitteena oli kattaa yritystoiminnan edistämisen kannalta keskeiset tavoitteet ja niiden toteutuminen.

Arviointi perustui jatkuvaan arviointiin, jossa painotettiin eri vuosina eritasoisia ohjelmatoiminnan osatekijöitä. Vuonna 2009 tarkasteltiin hankkeiden valintakriteereitä sekä teeman strategiatason kysymyksiä. Vuonna 2010 arvioitiin hanketason toimintaa ja täsmennettiin aluekohtaisia kehittämistarpeita keskustelutilaisuuksien avulla. Arviointimenetelmät olivat laadullisia.

Arvioinnissa käytettiin myös kvantitatiivista dataa pohjana laadulliselle arvioinnille. Pohjana olivat Suomen rakennerahastostrategia 2007 – 2013, suuralueittaiset EAKR-toimenpideohjelmat sekä raportit ja EURA-järjestelmän tiedot. Dokumentti- ja rekisteriaineistoja täydennettiin kyselyllä alueellisilta avaintoimijoilta. Hanketason arvioinnin aineistona käytettiin useaa sähköistä kyselyä, jotka kohdistettiin alueellisille avaintoimijoille (126 vastaajaa, vastausprosentti 29 %) sekä maakuntien liiton (27 vast., 54 %) ja ELY-keskusten (455 vast., 26 %) rahoittamille kehittämishankkeille sekä kehittämisavustusta saaneille yrityksille. Kyselyä täydennettiin puheluhaastatteluin. Lisäksi suoritettiin 1 – 2 case-tutkimusta kultakin alueelta ja järjestettiin keskustelutilaisuudet, joissa keskusteltiin teeman aiheista suuralueittain. Ongelmina menetelmissä olivat alhainen vastausprosentti ja tietojärjestelmien yhteensopivuusongelmat

Tulokset

Tavoitteiden laaja-alaisuus on ollut positiivinen tekijä. Se on mahdollistanut monimuotoisen kehittämisen teema-alueen sisällä. Laajuudessa on myös riski tehon ja alueellisen osuvuuden heikentymisestä ja siitä että tuki ei ohjaudu kehittämisen teemoihin vaan yritysten normaalitoimintaan. Suuralueiden tärkeimmät yhteiset teemat olivat yritysten ja kasvuyritysten kehittäminen sekä kansainvälistyminen. Ne olivat myös haasteellisia ja niitä onnistuttiin tukemaan heikommin kuin vähemmän tärkeitä tavoitteita.

Hankevalinta oli arvioinnin mukaan toimivaa. Ongelmia aiheutti kriteerien liiallinen tulkinnanvaraisuus. Kriteereissä ei ole myöskään otettu riittävästi huomioon asiakas- ja hyötyjänäkökulmaa. Hankkeiden pisteytysjärjestelmä suosii tietyn tyyppisiä hankkeita, eikä johda monipuoliseen hankesalkkuun. Pisteytysjärjestelmän käsitteet eivät ole aina yhteismitallisia.

Kehittämishankkeilla on parannettu paikallisesti yritystoiminnan kehitysedellytyksiä, avustuksilla on parannettu yritysten kilpailukykyä ja tuottavuutta. Kehittämishankkeet olivat kokonaisuutena edenneet odotusten mukaisesti. Taloudellinen taantuma heikensi erityisesti Pohjois-Suomessa mahdollisuuksia saavuttaa tavoitteita. Kasvuyritysten tukemisessa ja kansainvälistymisessä on onnistuttu heikommin. ELY-keskusten kautta tuetuissa yksittäisten yritysten hankkeissa vaikutukset olivat suurimpia kilpailukykyyn ja tuottavuuden parantamisessa sekä T&K&I-toiminnan lisääntymisessä. Merkittävin pysyvä vaikutus yritysten kehityshankkeissa syntyy yrityksen kilpailukykyyn parantuessa joko tuottavuuden, tuotantokapasiteetin tai laadun kasvamisen myötä. Tietojärjestelmäongelmat ja talouskriisi hidastivat hankkeiden käynnistämistä.

Alueellisten toimijoiden mukaan EAKR-ohjelman lisäarvo suhteessa muuhun toimintaan oli mahdollisuus lisäresurssien saamiseen, verkostoitumisen tukemiseen, sekä mahdollisuudessa ottaa enemmän riskiä uusien asioiden kokeilemiseen. Kyselyn mukaan 75 prosenttia

kehitystoimenpiteistä olisi toteutettu jossain muodossa ilman avustusta. Hyöty avustuksista on ollut suuressa osassa hankkeita niiden aikaistuminen ja laajempi toteutus. Uhkana on, että hankkeilla tuetaan yritysten normaalitoimintaa.

Toimintalinja 1 on ollut selkeä kehittämiskokonaisuus kaikilla alueilla. Työnjako ohjelmien välillä on ollut selvää. EAKR-strategian, maakuntaohjelman, osassa maakuntia myös osaamiskeskusohjelman ja ESR-ohjelmien yhteistyö on sujunut hyvin. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ja EAKR-ohjelman välillä havaittiin kuitenkin hanketasolla päällekkäisyyttä. Yritystoiminnan osalta katvealueina kaikkien ohjelmien osalta pidettiin riskirahoituksen puutetta, kansainvälistymistä ja joitakin palveluliiketoiminnan aloja.

Kehittämisehdotukset

- EAKR-ohjelmien alueellista osuvuutta tulee vahvistaa yksityiskohtaisemmilla tavoitteilla, riittävä joustavuus säilyttäen. Ylimaakunnallisuus tärkeää.
- Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen on tärkeää. Rakennerahastotukea on suunnattava nykyistä riskipitoisemmin ja myös pk-yritysten T&K-toimintaan
- Yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukemiseksi alueilla on panostettava enemmän kasvuyrityspalveluihin sekä kansainvälistymistä ja verkottumista edistäviin palveluihin. Voimakkaampi panostus kasvuyrityksiin.
- Pääoman saatavuutta vahvistettava EAKR-rahoituksen keinoin.
- Hankevalinnan on oltava nopeampaa ja valinnoissa on otettava enemmän riskejä. Valintakriteerejä tulee selventää. Samoin menettelytapoja ja pisteytystä tulee selkeyttää, jotta ne ovat rahoittajasta riippumatta yhteismitallisia. Kysyntä- ja loppuhyötyjen näkökulma on huomioitava. Tietojärjestelmiä on parannettava, tiedot hakemusten hylkäysten syistä saataville.
- Yritysten kehitysavustusten vuotovaikutus oli suuri. On sallittava suuremman riskin hankkeita, joita yritykset eivät muuten tekisi. Maakuntien liiton kautta rahoitettujen hankkeiden vuoto oli pientä, joten niiden resursointia tulisi parantaa.

Teema 2. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen

Arviointimenetelmät

Teema-alueen keskeisiä kysymyksiä olivat strateginen toteutus, eli kuinka hyvin ohjelmat ovat saavuttaneet tai saavuttamassa niille asetetut tavoitteet ja kuinka tehokasta toteutus on ollut. Arvioitavia alueita olivat yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten innovaatiotoiminnan ja niiden yhteistyön edistäminen, osaamis pohjaisten klustereiden syntyminen, toimivuus ja koordinaatio sekä yleisesti verkottumisen edistäminen alueellisesti.

Arviointi toteutettiin vuosina 2009 – 2011. Aineistona arvioinnissa käytettiin ohjelma- ja strategia-asiakirjoja, kyselyjä, haastatteluja ja työpajatyöskentelyä. Jatkuvan seurannan osana koottiin kerättyä seurantatietoa. EURA2007-tietokantaa käytettiin monipuolisesti. Hankevalinnan suhteen tarkasteltiin erityisesti EURA2007-tietokannan ja muiden tietojen avulla tavoitteiden yhdenmukaisuutta. Strategia-arviointia varten haastateltiin maakuntien liittojen aluekehityksestä vastaavia henkilöitä (23 kpl). Huhtikuussa 2010 toteutettiin kysely toimintalinjasta 2 rahoitetuille projekteille (164 vastausta, vastausprosentti n. 50 %). Lisäksi suoritettiin 16 kappaletta pitkittäistutkimuksena suoritettua tapaustutkimusta. Vuonna 2010 järjestettiin vielä suuralueittaiset keskustelutilaisuudet, joissa keskusteltiin teeman aiheista.

Tulokset

EAKR-ohjelmia koskevat EU- ja kansallisen tason strategiat ovat hyvin linjassa aluekohtaisen toimintalinjan 2 tavoitteiden kanssa. Ohjelman strateginen suunnitteluprosessi on kehittynyt huomattavasti verrattuna edelliseen ohjelmakauteen. Alueellisia painopistevalintoja pidettiin strategisen suunnittelun kannalta olennaisina. EAKR-ohjelmien jako toimintalinjoittain ei aina tue alueellisten kokonaisuuksien kehittämistä.

Hankevalinnan kriteerit olivat yleisesti linjassa strategisten tavoitteiden kanssa. Tavoitteiden yleispätevyyteen liittyvät ongelmat aiheuttivat vaikeuksia. Riskinottoa ja projektien innovatiivisuutta ei korosteta tarpeeksi. Valintakriteerejä tärkeämmäksi nostetaan projektien valmisteluprosessi, sen aikana projektien valmistelijoiden kanssa keskustellaan aktiivisesti. Pääallekkäisyyksien ja jo kehitetyn tuotteen tunnistaminen oli vaikeaa rahoittajille, koska heillä ei ole tietoa jo kehitetyistä tuotteista. Suuri osa projektien toteuttajista oli jo aiemmin toteuttanut hankkeita.

Tavoitteiden toteutuminen oli keväällä 2010 lähetetyn kyselyn perusteella onnistunut hyvin, vastaajista 70 % kertoi hankkeen olleen onnistunut. EAKR-rahoituksella nähtiin olevan ratkaiseva merkitys hankkeen toteutumiselle.

Yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten välisen innovaatiotoiminnan aktivoiminnin osalta huomattiin, että hankkeita, joissa tehtiin yhteistyötä mainittujen toimijoiden kesken, oli vähän. Kyselyn mukaan tilanne ei kuitenkaan ollut niin huono kuin EURA-tietokannan mukaan. Haasteena projekteissa oli niiden vähäinen yritysvetoisuus. Yritykset tulevat mukaan vasta valmisteluvaiheen jälkeen, jolloin ne eivät pääse vaikuttamaan enää tavoitteisiinsa. Myös tukikelpoisuusasetukset aiheuttivat yrityksille ongelmia. Toimintalinjan hankkeiden yhteyttä osaamiskeskusohjelmaan tulisi myös vahvistaa.

Innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistaminen osalta arvioinnissa nousi esiin, että ohjelman toivotaan pitävän yllä hyvää tasapainoa uudistavan ja vanhoja rakenteita tukevan toiminnan välillä. Hankkeiden raportoitiin liittyvän usein maakunnallisiin painopisteisiin, mutta monissa hankkeissa vaikutus ei näy konkreettisesti toteutuksessa. Hankkeiden temaattinen keskittäminen Etelä-Suomessa (TL 5) koettiin hyväksi käytännöksi. Hankkeiden toiminnan vakiinnuttaminen oli haasteellista, pääasiassa toiminnan kaupallistamisen vaikeuksien vuoksi. EAKR-ohjelmasta rahoitetuilla investoinneilla oli suuri merkitys alueelliselle innovaatiotoiminnalle. Tärkeää rakenteiden vahvistamiselle on korkeakoulujen alueellisen toiminnan kehittäminen tukemalla T&K-toimintaa sekä yhteistyötä alueilla.

Verkottumisen edistymistä tutkittiin tarkastelemalla projekteihin osallistuvia toteuttajia. Toteuttajina laajoja verkostoja oli vain vähän, mutta epävirallisia yhteyksiä projekteissa luotiin moniin eri toimijoihin. Alueellisten toimijoiden verkostoitumista pidettiin tärkeämpänä kuin hankkeiden tai ohjelmien sisäistä verkostoitumista. Haasteena on erityisesti kansainvälinen verkostoituminen.

Kehittämisehdotukset

- EAKR-ohjelman roolia eri tahojen valintojen tukena ja koordinoijana tulee vahvistaa. Tulisi myös selvittää mahdollisuus ottaa käyttöön pitkän aikavälin kattavia ja useiden rahoittajien yhteisiä alueellisia kehittämissuunnitelmasopimuksia.
- Klustereiden vahvistaminen vaatii hankekokonaisuuksien hahmottamista ja yhteistyötä yli maakunta- ja suuraluerajojen. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi temakoordinaattori- ja teemaryhmäkäytäntöjen avulla. Kuntarahoituksen osuutta ylimaakunnallisissa hankkeissa

tulisi laskea ja korvata kansallisella. Suuralueiden rajoja pitäisi voida ylittää ainakin poikkeustapauksissa.

- Etelä-Suomen toimintalinjan 5 tyyppinen kehitysmuoto tulisi ottaa käyttöön myös muilla alueilla. Alueellisista temaattisista hankekokonaisuuksista on tiedotettava laajemmin ja parannettava tiedonkulkua esim. velvoittamalla hankkeita osallistumaan tilaisuuksiin.
- On sovittava yhteisistä säännöistä hankevalmisteluvaiheen tukemiseen. Kansallisten asiantuntijoiden käyttämistä arvioinnissa on vahvistettava. Hankkeilta on myös vaadittava näkemystä niiden roolista suuralueiden strategisissa valinnoissa.
- Riskinotto on sallittava laajemmin erityisesti innovatiivisille hankkeille
- Verkostoitumisen tavoitteet on selkeytettävä ja konkretisoitava valintakriteereissä. Hankkeita valittaessa on suositettava hankkeita, joissa suuri määrä osatoteuttajia. Syrjäisten seutujen oppilaitosten verkottaminen on tärkeää.
- Yritysyhteistyö on ollut heikkoa. On varmistettava hankkeiden tarpeellisuus yritysten näkökulmasta. Verkostoituminen on aloitettava ennen kuin ohjelma ”on lyöty lukkoon”, näin yritykset pääsevät vaikuttamaan omista lähtökohdistaan.
- Hankkeilta on vaadittava pitkän aikavälin kehittämissuunnitelma jo alussa.
- Tutkimushankkeiden rahoituksen edellytyksenä tulisi olla, että hankkeessa on kokemusta liiketoiminnasta ja kaupallistamisesta. Rahoittajille tulisi tarjota enemmän asiantuntijatukea kaupallistamissuunnitelmien arviointiin.
- Kehittämisorganisaatioiden rooli on keskeinen, niitä olisi tarkasteltava kuitenkin erikseen muista yrityksistä niiden erikoisluonteen vuoksi.
- Osaamisen ja tutkimuksen perusinfrastruktuuria on kehitettävä jatkossakin
- Innovaatioihin ja verkottumiseen liittyviä indikaattoreita on kehitettävä, varsinkin hankkeessa mukana olevien taustojen avulla ja EURA-tietokantaa hyväksikäyttäen. EURAan on tehtävä monia lisäyksiä, esimerkiksi yritysten y-tunnukset ja sijaintiedot ovat välttämättömiä. Myös hankkeeseen osallistuvien taustoja ja koulutusta voidaan selvittää innovaatioindikaattoreiden luomiseksi. Arvioinnissa on laajoja ehdotuksia tästä.

Teema 3. Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen

Arviointimenetelmät

Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämisen arvioinnissa arviointitehtäväksi määriteltiin kattavan arvion tekeminen toimintalinjan yleisestä edistymisestä eri EAKR – toimenpideohjelmissa. Sen lisäksi arvioitiin erityisesti toimintalinjan alla toteutettujen toimien lisäarvoa suhteessa kansalliseen toimintaan sekä uusia toimintamalleja.

Arviointi suoritettiin osin yhteistyössä muiden teemojen kanssa. Arviointi alkoi syksyllä 2009 ohjelma-asiakirjojen analyysillä ja rahoitusviranomaisten haastattelulla. Hankkeita seurattiin koko ajan EURA2007-järjestelmän kautta. Huhtikuussa 2010 toteutettiin kaksi kyselyä, toinen maakuntien yhteistyöryhmien sihteereille ja toinen toimintalinjan 3 hankkeille. Vuonna 2010 aloitettiin 8 hankkeen tapaustutkimus ja järjestettiin suuralueittaiset keskustelutilaisuudet, joissa keskusteltiin teeman aiheista.

Tulokset

Toimintalinjalla kolme oli arvioinnin mukaan 3 erityispiirrettä. Ensiksi toimintalinjan strateginen tavoiteasetanta on väljää, toiseksi hanketoiminta on monipuolista ja toteutuksessa painottuvat julkisen sektorin toimijat, kolmanneksi hankkeiden vaikutukset ovat leimallisesti välillisiä.

Arvioinnin mukaan EAKR-toimenpideohjelmien strateginen tavoiteasetanta tukee kansallisen rakennerahastostrategian tavoitteita, mutta se on pystynyt mukautumaan hyvin alueiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaksi. Erot perustuvat yhtäältä suuralueiden käytettävissä olevien resurssien eroihin ja toisaalta suuralueilla tehtyihin analyysihin alueiden vahvuuksista, heikkouksista, uhista ja mahdollisuuksista. Suuralueiden ohjelma-asiakirjoissa mainitut strategiset tavoitteet ja nimetyt menoluokat ovat linjassa keskenään. Maakuntalähtöisyys ja kansallisen tason aluekehitysohjelmat on huomioitu hyvin. Itä- ja Pohjois-Suomessa maakuntalähtöisyyttä pidettiin positiivisena, Etelä-Suomessa taas strategisena väljyytenä.

Hankekriteeristön väljyyttä ja erilaisuutta alueiden välillä pidettiin uhkana tavoitekärkien hukkaamiselle, mutta myös moninaisuutta tuottavana vahvuutena. Hankkeiden joukossa oli erilaisia hankkeita hyvin pienestä liikuntajärjestöjä stimuloivasta toiminnasta suuriin ratakankkeisiin. Hankehallinnossa oli yhä ongelmia, joka vei resursseja itse kehittämistyöltä ja vaikeutti pienten toimijoiden kykyyn lähteä mukaan hanketoimintaan.

Hankkeissa syntyneet vuorovaikutteiset ja poikkitoimialaiset verkostot ovat antaneet mahdollisuuksia uudenlaisen yhteistyön kehittämiseen. Suuressa osassa toimintalinjan 3 hankkeita korostuu julkisen sektorin rooli, mutta myös yritystoimintaa oli mukana. Hankkeet loivat myös julkisten toimijoiden yhteistyötä sekä edistivät järjestöjen ja paikallisten asukkaiden tarpeista johtuvaa kehittämistoimintaa.

Hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia arvioidessa huomataan niiden todentamisen vaikeus. Vaikutukset ovat välillisiä ja vaikeasti erotettavia muusta kehityksestä. Keskustelua herätti Itä- ja Pohjois-Suomen liikenneinfrastruktuuriin kohdistama panostus. Toisaalta myös perusinfrastruktuuriin, kuten jätevesihuoltoon tehtyjä sijoituksia kritisoitiin, mutta ne voidaan nähdä heikoimmille alueille hyvin tärkeinä.

Matkailun osuutta pidettiin alueiden toimijoiden keskuudessa yllättävän suurena. Ympäristöteema ja sen monitieteellinen ja laaja rahoitusmalli on osoittautunut toimivaksi. Uusien palvelumallien kehitys ei ole lähtenyt käyntiin toivotulla tavalla. Palvelumallien valintakriteerinä on ollut monitahoinen yhteistyö, joka ei ole saanut tuulta alleen, johtuen kuntien välisistä yhteistyön esteistä. Tasa-arvo on jäänyt hankkeissa taka-alalle.

Kehittämisehdotukset

- Toimintalinjalla voisi olla nykyistä selkeämpi yhteenkokoava tematiikka
- Valintakriteerien väljyys hyvä säilyttää
- Perusinfrastruktuurin kehityksen rahoitus on perusteltua, kun rahoitus kohdistetaan strategisesti merkittävimpiin pisteisiin. Suoria investointeja on jatkettava heikoimmilla alueilla, kuten Itä- ja Pohjois-Suomessa.
- Paikallislähtöinen ja pienten hankkeiden tukeminen on säilytettävä
- Ympäristöpositiivisuuden käsitettä on vielä selvennettävä ja ympäristöluokittelua luotava moniportaisemmaksi
- Palveluiden laatua ja saavutettavuutta kehittävien tavoitteiden tarpeellisuutta on tarkasteltava kriittisesti. Ne eivät ole käynnistyneet hyvin ja niissä on päällekkäisyyksiä KASTE-ohjelman ja RAY:n rahoittamien hankkeiden kanssa.
- Palvelukokeilu voidaan linkittää vahvemmin alueiden saavutettavuuteen tukemalla toimia, joilla hyvinvointia kehitetään hallinnonrajat ylittäen. Esimerkiksi tarkastelemalla yhdyskuntarakenteen toimivuutta sosiaali- ja terveystalouden sijainnin kannalta.

- Tasa-arvoindikaattori on tehtävä monipuolisemmaksi. Nyt pohditaan vain sukupuolten välistä tasa-arvoa. Myös alueellinen ja eri toimijoiden välinen tasa-arvo on otettava mukaan kriteeriksi.
- Hankehallintoa on kevennettävä ja tarpeettomia päällekkäisyyksiä poistettava raportoinnista
- Teknisten välineiden, eli seurantajärjestelmien ja dokumenttipohjien, ongelmat on ratkaistava

Teema 4. Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys

Arviointimenetelmät

Teema kohdistui läpileikkaavasti kaikkiin toimintalinjoihin. Teeman arvioinnissa tarkastellaan, miten kestävä kehitys ja ympäristövaikutukset on otettu huomioon EAKR-ohjelmatyön ja -hankkeiden valinnassa ja toteutuksessa.

Arviointi toteutettiin syyskuun 2009 ja maaliskuun 2011 välillä. Arvioinnissa käytettiin aineistona ohjelma- ja strategia-asiakirjoja, kyselyjä, haastatteluja, EURA2007-tietokantaa sekä työpajatyöskentelyä. Kyselyitä toteutettiin yhteistyössä muiden teemojen arvioitsijoiden kanssa. Tapaustutkimukset toteutettiin kahdessa erässä. Aineistona olivat myös vuoden 2010 suuralueiden keskustelutilaisuudet.

Tulokset

Nykyinen EAKR-ohjelman käytäntö ohjeistuksineen ja prosesseineen täyttää kohtalaisesti minimitähtävänsä ympäristönäkökulmasta siivilöimällä pois hankkeet, joilla voisi olla merkittäviä negatiivisia ympäristövaikutuksia. Sen ei kuitenkaan voida nähdä aktiivisesti kannustavan ympäristöpositiivisten hankkeiden toteuttamiseen. Nämä ajurit tulevat pääsääntöisesti EAKR-ohjelman ulkopuolelta. Ympäristöpositiivisuuden tunnistaminen oli vaikeaa ja käsitteen määritelmä on melko epäselvä. Ympäristöasiat olivat harvoissa projekteissa pääroolissa, sen sijaan ne olivat vaikuttamassa hankkeen ominaisuuksiin.

Hankkeiden itsearviointilla ei tuntunut olevan todellista merkitystä, koska n. 60 % hankkeista oli merkitty ympäristöneutraaleiksi. Jos hakija ei täyttänyt erikseen YVA-lomaketta, oli se kaikilta arvoiltaan neutraali. On vaikea arvioida panostusta arviointiin. Välilliset vaikutukset jäivät usein huomioimatta. Rahoittajat olivat sitoutuneita kestävään kehitykseen. Kuitenkaan rahoittajilla ja hanketoteuttajilla ei ollut selvää kuvaa kestävästä kehityksestä tai tasa-arvon sisällöstä. EAKR-ehdot kestävästä kehityksestä eivät juuri vaikuttaneet hankkeiden painopisteiden valintoihin. Tapaustutkimuksissa kestävä kehitys näkyi hankkeiden luomien taloudellisten ja sosiaalisten kehityksen vaikutuksena alueen hyvinvointiin.

Hankkeilla oli vain vähäisiä vaikutuksia tasa-arvon edistämiseen. Tasa-arvo käsitettiin suppeasti miesten ja naisten välisenä. Toimintalinjassa 3 huomioitiin myös alueiden välinen tasa-arvo. Tasa-arvon sisäistäminen EAKR-ohjelmaan oli arvion mukaan vajavaista.

Ympäristömyönteisen liiketoiminnan kehittäminen EAKR-ohjelman puitteissa koettiin tutkimuksessa tärkeäksi ja siihen kaivattiin uusia ratkaisuja. Ympäristöliiketoiminta liitettiin kuitenkin enemmän kilpailukykyyn ja alueen elinvoimaisuuteen. EAKR-ohjelma ei anna ympäristöliiketoiminnalle riittävästi painoarvoa.

Kehittämisehdotukset

- Indikaattoriseurantaa on parannettava seuraavasti:

- ympäristöpositiivisten hankkeiden määritelmää selkeytettävä
- ympäristöhankkeet on luokiteltava selvästi ympäristöhankkeiksi
- menoluokkia on selvennettävä ja vähennettävä, näin niitä voidaan käyttää paremmin indikaattoreiden yhteydessä
- tietoja ympäristönegatiivisuudesta ja välillisiä ympäristövaikutuksia voidaan yrittää arvioida
- Ympäristöpositiivisuuden määritelmässä on huomioitava, että hankkeella ei saa olla negatiivisia vaikutuksia. Jos niitä kuitenkin on, negatiivisia vaikutuksia tulisi kompensoida ja toimenpiteiden toteutumista seurata.
- Välillisten ympäristövaikutusten tunnistamista hankkeiden aikana olisi syytä pohtia
- Rahoittajat voisivat tiedustella aktiivisesti ympäristövaikutusten perään ja yli 100 000 euron hankkeissa välittömät ja välilliset ympäristövaikutukset tulisi arvioida yhdessä hankehakijan kanssa myöntöprosessin aikana.
- Ympäristöasiantuntijuutta on parannettava rahoittajien ja hanketoteuttajien keskuudessa. YM:n ja TEM:n on tehtävä selkeät kansalliset ohjeet kestävän kehityksen ja tasa-arvon määritelmistä. Hankevalmistelijoita, rahoittajia ja suurten hankkeiden koordinoijia tulisi kouluttaa ympäristöasioissa.
- EAKR-hankkeille on laadittava ympäristöohjeet
- Ympäristövaikutusten raportointi osaksi hankeseurantaa, esimerkiksi:
 - hakuvaiheen YVA-lomake tulisi käydä läpi hankkeen lopuksi,
 - koko EAKR-ohjelma arvioitava ympäristöasiantuntijan toimesta.
 - hankeseurantaan voisi liittää kohdan ympäristöliiketoiminnan kehittämisestä
 - jos halutaan suosia ympäristöystävällisempiä, mutta kalliimpia ratkaisuja, voidaan suositella hankintojen ympäristövaikutusten huomioimista
 - on kuitenkin varottava lisäämästä byrokratiaa ja rasittavaa raportointia
- Kestävä kehitys on ymmärretty väljästi, sitä voidaan korostaa seuraavasti:
 - neuvonnalla myöntöprosessin aikana
 - nostamalla kestävä kehitys valintakriteereihin jollakin teemalla
 - kannustamalla erillishankkeisiin esimerkiksi teemahauin tai soveltamalla korkeampia tukitasoja positiivisia vaikutuksia tuoviin hankkeisiin
 - kartuttamalla kokemusta onnistuneista ympäristö- ja keke-hankkeissa
- Ympäristöliiketoiminnan edistäminen edellyttää pitkäjänteisyyttä ja riskinottoa rahoittajien taholta.
- Arvioinnissa vaikutukset esimerkiksi kestävän kehityksen osalta näkyvät vasta pitkän aikavälin jälkeen ja tämä tulisi ottaa huomioon arvioinnissa.

Summary of the structural fund programme assessment 2007–2010

Theme 1. Promotion of business activities

Assessment methods

The purpose of the assessment was to address key targets from the perspective of business promotion and the extent to which these were met.

The assessment was carried out on an ongoing basis with emphasis in different years placed on different elements of the programme activities. In 2009, the main emphasis was on project selection criteria and on strategy-level issues related to the theme. In 2010, activities were assessed at the project level, and regional development needs were discussed. Qualitative assessment methods were used. Quantitative data was also used as a basis for qualitative assessment. Assessment was based on Finland's structural fund strategy 2007–2013, ERDF action programmes and reports for major regions, and information obtained from the EURA system. Surveys targeting key regional operators were conducted to supplement the document and register based material. At the project level, assessment was based on material compiled from several electronic surveys that targeted key regional operators (126 respondents, response rate 29%), development projects funded by the Regional Council (27 respondents, 54%) and by ELY Centres (455 respondents, 26%) and companies that had received development aid. Supplementary telephone interviews were also conducted. In addition, one or two case studies were conducted in each region followed by events where the theme topics were discussed by major region. The problems experienced with these methods included a low response rate and IT system compatibility issues.

Results

The extensive scope of the objectives was a positive element, which allowed for a wide spectrum of development efforts within the theme. However, the scope also represents a risk of lower effectiveness and weaker regional fit, and of the financial aid being used for standard business operations instead of the development themes. Key themes in the major regions were the development and internationalisation of companies and growth companies. These were challenging themes, which were not as successfully supported as somewhat less significant objectives.

The assessment showed that although project selection worked well, the criteria were too open to interpretation, which caused some problems. Moreover, the criteria did not sufficiently take the customer and benefit perspective into account. The current project point-scoring system favours projects of a certain type and therefore prevents the formation of a versatile project portfolio. The concepts used in the point-scoring system are not always commensurate.

Development projects have helped build better conditions locally for business operations, and financial aids have strengthened companies' competitiveness and productivity. On the whole, development projects have progressed as expected. The economic recession undermined the ability to reach objectives, particularly in Northern Finland. Supporting growth businesses and promoting their internationalisation was less successful. In projects targeting individual companies and supported through ELY Centres, the best results were achieved in improving competitiveness and productivity, and in boosting research, development and innovation. Development projects produce most significant lasting results if they are able to improve a company's competitiveness through

higher productivity, production capacity or quality. IT problems and the financial crisis slowed down project launches.

According to the regional operators, the ERDF created added value by providing an opportunity to achieve additional resources, support for networking, and the opportunity to take risks in trying new things. According to the survey, 75 per cent of the development actions would have been taken in some form even without the financial aid. The aid allowed companies to bring forward project launches and carry them out to a larger extent. There is a risk, however, that companies use the financial aid for their ordinary activities.

Priority 1 involved taking clearly defined development actions in all regions. The division of roles and responsibilities between the programmes has been clear, and cooperation between the ERDF strategy, the regional programme, in some provinces the Centre of Expertise programme, and the ESF programmes has been successful. However, some overlap between projects was identified between the rural development programme for mainland Finland and the ERDF programme. In terms of business activities, shortcomings in all programmes included the lack of risk financing, internationalisation and certain service business sectors.

Development proposals

- More focus should be placed on ensuring the regional fit of the ERDF programmes by specifying more detailed objectives at the same time as maintaining sufficient flexibility. A trans-provincial approach is important.
- It is important to offer support to research, development and innovation. Financial support from the structural funds should be offered for higher-risk purposes than is currently the case, and for the R&D activities of SMEs.
- To support companies in their growth and internationalisation efforts, stronger emphasis should be placed on services provided to growth companies, and on services that promote internationalisation and networking. Stronger investment in growth companies is required.
- ERDF funding should be used to improve the availability of equity.
- A faster project selection procedure must be adopted, and more risks should be taken when selecting projects. Selection criteria should be clarified. Similarly, practices and procedures as well as scoring should be simplified to make them commensurate, regardless of the financier. Attention should be paid to demand and the final benefits. Information systems should be upgraded, and reasons for project rejection should be announced.
- Financial leakage from the development subsidies paid to companies was considerable. Higher risk projects must be permitted, which the companies would not otherwise initiate. Leakage in projects funded through the Regional Council was minor, therefore more resources should be allocated to these projects.

Theme 2. Promotion of innovation and networking, and reinforcement of competence structures

Assessment methods

Key issues in this theme area revolved around strategic implementation, i.e. programme effectiveness in terms of target achievement and implementation. Assessed themes included the promotion of innovation in enterprises, institutes of higher education and research institutes and their mutual cooperation; the formation, functionality and coordination of competence-based clusters, and the promotion of regional networking in general.

The assessment was carried out in 2009 – 2011. Material used for the assessment included programme and strategy documents, surveys, interviews and workshops. Continued follow-up also involved gathering follow-up information. The EURA2007 database was used extensively. For project selection purposes, the EURA2007 database and other information were used to assess the consistency of targets. For strategy assessment, people in charge of regional development (23 persons) in Regional Councils were interviewed. In April 2010, a survey on projects funded from Priority 2 was conducted (164 replies, response rate approximately 50%). In addition, 16 longitudinal case studies were conducted. In 2010, discussions on the theme topics were arranged for each major region.

Results

The EU and national level strategies regarding ERDF programmes are well in line with the regional Priority 2 targets. The programme's strategic planning process has improved considerably from the previous programme period. Regionally selected focus areas were considered essential in terms of strategic planning. The priority-based division of ERDF programmes does not always support overall regional development.

The criteria applied to project selection were generally in line with the strategic objectives. However, issues associated with the universal applicability of targets caused some problems. Risk-taking and the innovativeness of projects are not sufficiently emphasised. What appeared to be more important than the selection criteria was the project preparation process, during which people engaged in project preparation were actively consulted. For financiers, it was difficult to identify overlaps and previously developed products due to lack of knowledge of existing products. The majority of project implementers had been involved in project implementation in the past.

Based on the results of the survey conducted in spring 2010, targets were achieved, and 70% of respondents said the project had been successful. ERDF funding was considered crucial for project implementation.

In efforts made to initiate innovation between enterprises, universities and research institutes, it became evident that there were very few projects involving cooperation between these operators. According to the survey, the situation was not, however, quite as bad as the EURA database suggested. The challenge with these projects was their lack of enterprise engagement. Enterprises typically only join after the preparatory stage, at which time it is too late for them to take part in target setting. Eligibility provisions also caused problems for enterprises. The connection between Priority projects and the Centre of Expertise programme should also be strengthened.

With regard to the reinforcement of innovation and competence structures, a need was identified to maintain a balance between activities designed to create innovation on the one hand and to support existing structures on the other. The projects were reported to have a strong regional focus, but in several projects, this was not evident in the actual implementation. In Southern Finland (Priority 5), assigning projects a thematic focus was regarded as a sound working practice. Bedding in the project activities proved challenging, primarily due to difficulties in project commercialisation. Investments funded from the ERDF programme played a major role in regional innovation. In order to strengthen the structures, it is important to promote regional university operations by supporting R&D and cooperation within regions.

To measure progress made with networking, the parties engaged in projects as the implementers were examined. Only a few large networks were involved in implementation but unofficial contacts

were created between several operators during the projects. Networking between regional operators was considered more important than internal networking within projects or programmes. International networking was especially challenging.

Development proposals

- The ERDF programme should be given an even stronger role as a means to support and coordinate the choices made by different players. Opportunities for making extensive long-term regional development plan agreements between several financers should be explored.
- Actions to strengthen the clusters require an understanding of the overall project portfolio, and cooperation across provincial and major regional boundaries. For this purpose, arrangements such as theme coordinators and theme groups could be utilised. In cross-provincial projects, the proportion of municipal funding should be reduced and replaced with national funding. Crossing the major regional boundaries should be an option, at least in certain exceptional cases.
- One of the development methods used in Southern Finland Priority 5 should be adopted in other regions as well. More information should be provided on regional thematic project portfolios, and action must be taken to improve the flow of information, for instance by making participation in events a project requirement.
- Common rules must be agreed on to support project preparation. National specialists must be used more actively in assessment. Project groups should also be prepared to offer their views on the role projects play in the strategic choices made in major regions.
- More latitude towards risk-taking should be allowed, particularly in innovation projects.
- The objectives of networking should be expressed more clearly and tangibly in the selection criteria. In project selection, preference should be given to projects with a large number of contributors. It is important to encourage educational institutes in remote areas to build networks.
- Cooperation with enterprises has been weak. The usefulness of projects from the company perspective should be assessed first. Networking should begin before a programme has been finalised to allow companies to express their views on the project.
- A long-term development plan must be prepared for projects at the outset.
- To receive any funding, research projects should be conducted by teams whose members have experience in business life and commercialisation. More expert assistance should be offered to financers for the assessment of commercialisation plans.
- Development organisations play a central role, but they should be examined separately from other enterprises due to their special nature.
- Further development of the basic competence and research infrastructure should continue.
- Efforts should be made to develop the innovation and networking indicators. Background information provided for the project and the EURA database should be used here. More information needs to be included in EURA; for instance, the business IDs and location information for companies are essential. Furthermore, the educational background and other information on project participants could be explored to create innovation indicators. The assessment contains extensive proposals on this subject.

Theme 3. Improving the accessibility and operating environment of regions

Assessment methods

In the assessment of accessibility and the development of the operating environment, the task was to extensively assess the general progress made within the Priority field in different ERDF

programmes. In addition, special attention was paid to the added value created by actions taken under the Priority in proportion to national actions. New operating models were also assessed.

The assessment was conducted partly in cooperation with other themes. The assessment began in autumn 2009 with the analysis of programme documents and interviews of the financing authorities. Projects were constantly monitored through the EURA2007 system. Two surveys were conducted in April 2010, one targeting the secretaries of regional management committees and the other Priority 3 projects. In 2010, a case study covering eight projects was initiated and discussion events for each major region were organised in which the theme topics were addressed.

Results

According to the assessment, Priority 3 had three distinctive features. Firstly, the strategic target setting was broad-based; secondly, the projects covered a wide range of activities with public sector operators predominant in the implementation; and thirdly the impacts of the projects were distinctly indirect.

According to the assessment, the strategic target setting of the ERDF programmes supports the targets of the national structural fund strategy, but it has also been able to address the individual needs of the regions. The differences are based firstly on the differences in the resources available in major regions, and secondly on the analyses conducted in major regions on their strengths, weaknesses, opportunities and threats. The strategic targets specified in the major regions' programme documents and the cost categories identified are consistent with each other. Regional focus and regional development programmes carried out at the national level have been taken into account. In Eastern and Northern Finland, regional focus was considered a positive element whereas in Southern Finland it was thought to reflect a lack of strategic alignment.

Broad-based project criteria and the differences between regions were considered a threat to sharply focused targets, but at the same time also a strength that creates diversity. Projects were highly dissimilar and ranged from minor activities intended to promote fitness organisations to major railway line projects. Project administration continued to experience problems, which diverted resources from the actual development work and made it more difficult for small players to engage in project activities.

The interactive and cross-disciplinary networks built during the processes provided opportunities for building new forms of cooperation. Public sector entities were predominantly involved in most Priority 3 projects, but participants also included some players from the corporate sector. Projects prompted cooperation between public sector operators and promoted development efforts that were based on the needs of organisations and local residents.

Project assessment reveals how difficult it is to verify the results and impacts of projects. Impacts are indirect and difficult to discern from other development. The strong input into traffic infrastructure in Northern and Eastern Finland generated a lively discussion. Similarly, investments made in basic infrastructure, such as wastewater management, were also criticised, but these can be seen as highly important projects in weaker regions.

The share of travel and tourism was considered surprisingly large among regional players. The environmental theme and its multidisciplinary and broad financing model has proved to be effective. New service model development did not start as expected. Service models were required to feature multilateral cooperation, which failed to take root due to existing barriers to cooperation between municipalities. Equality has been largely neglected in the projects.

Development proposals

- It might be useful to assign the Priority more clearly defined thematics.
- Application of broad-based selection criteria should continue.
- It is justified to offer funding to basic infrastructure development if the funding is allocated to areas of key strategic importance. Direct investment should continue in the weakest regions, such as Eastern and Northern Finland.
- Local support and support to small projects must be maintained.
- The concept of positive environmental impacts should be further clarified, and more categories should be added to environmental classification.
- The necessity of targets that improve the quality and accessibility of services should be assessed critically. These projects have not started out too well and they overlap with the KASTE programme (National Development Programme for Social Welfare and Health Care) and projects funded by RAY (Finland's Slot Machine Association).
- A stronger link between the service experiment and regional accessibility can be created by supporting actions that promote well-being across administrative boundaries. This includes an assessment of the functionality of the community structure in terms of the location of social and health care services.
- The concept of equality must be diversified and extended. The only dimension at the moment is gender equality. Regional equality and equality between different entities should be included in the criteria.
- Project administration must be simplified and unnecessary overlaps eliminated from reporting.
- Problems experienced with technical tools such as follow-up systems and document templates must be resolved.

Theme 4. Environmental impacts and sustainable development

Assessment methods

Theme 4 was a cross-sectional theme in all Priorities. Assessment of this theme focused on the ways in which sustainable development and environmental impacts were taken into consideration in the ERDF programme work and in the selection and implementation of ERDF projects.

The assessment was carried out between September 2009 and March 2011. Material used for the assessment included programme and strategy documents, surveys, interviews, the EURA2007 database and workshops. Surveys were conducted jointly with parties involved in the assessment of other themes. Case studies were carried out in two sets. Discussions held in 2010 for major regions were also used as material.

Results

The current practice of the ERDF programme with its guidelines and processes is reasonably effective in fulfilling its basic task by filtering out projects that could have significant negative environmental impacts. However, it does not actively encourage the implementation of projects with positive environmental impacts. The drivers for this primarily come from sources outside the ERDF programme. It was difficult to identify projects with positive environmental impacts; even the definition of the concept itself is fairly vague. Environmental issues rarely played a key role in projects; instead, they contributed to project features.

Self-assessment appeared to have no real significance in projects, as approximately 60 per cent of projects had been marked as environmentally neutral. If the applicant did not fill in a separate

environmental impact assessment form, the project was considered neutral in all respects. It is difficult to assess the effort put into self-assessment. Indirect impacts were often disregarded. Although financiers were committed to sustainable development, financiers and project implementers did not have a clear idea of what sustainable development or equality mean. The terms and conditions specified in ERDF for sustainable development had very little bearing on the selection of focus areas in projects. Case studies showed that sustainable development translated into economic and social improvements achieved through projects, which boosted regional well-being.

Projects did very little to promote equality. The interpretation of the concept of equality in projects was narrow and only covered gender equality. In Priority 3, equality between regions was also taken into consideration. The assessment showed that the inclusion of equality in the ERDF programme was deficient.

The study showed that development of ecological business within the framework of the ERDF programme was considered important and new solutions were called for. However, ecological business was perceived to be more associated with competitiveness and regional vitality. The ERDF programme does not sufficiently emphasise ecological business.

Development proposals

- The following steps should be taken to improve indicator follow-up:
 - The definition of projects with a positive environmental impact should be clarified
 - Environmental projects must be clearly classified as environmental projects
 - Cost categories should be detailed and reduced to allow more effective use with indicators
 - Efforts should be made to assess information on negative environmental impacts and indirect environmental impacts
- The definition of positive environmental impact should specify that a project may not have negative impacts. If, however, negative impacts exist, they should be compensated for and a follow-up system should be in place for the relevant actions.
- Attention should be paid to ways of identifying indirect environmental impacts during projects.
- Financiers could actively request information on environmental impacts, and in projects worth over EUR 100,000 the direct and indirect environmental impacts should be assessed jointly with the project applicant during the application process.
- Environmental expertise among financiers and project implementers should be improved. The Ministry of the Environment and the Ministry of Employment and the Economy should draw up clear, nationally applicable instructions for the definition of sustainable development and equality. People involved in project preparation as well as financiers and major project coordinators should be trained in environmental affairs.
- Environmental instructions must be prepared for ERDF projects.
- Environmental Impacts Assessment reporting should be included in project follow-up, for example:
 - The EIA form, completed at the application stage, could be reviewed on project completion
 - The entire ERDF programme should be assessed by an environmental specialist
 - A section concerning ecological business development could be added to project follow-up
 - If more ecological but more expensive solutions are desired, an assessment of the environmental impacts of procurement operations could be recommended
 - Steps must, however, be taken to avoid any more bureaucracy and reporting

- Sustainable development is understood broadly and can be emphasised:
 - With advice and counselling during the application process
 - By including sustainable development in selection criteria under a selected theme
 - By encouraging entities to engage in separate projects with e.g. thematic calls of proposals, or by granting higher subsidies to projects that generate positive impacts
 - By gathering experience on successful environmental and sustainable development projects
- Effective promotion of ecological business requires perseverance and risk-taking from financiers.
- The effects of sustainable development take a long time to materialise, which should be taken into account in assessment.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

EAKR – toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007-2013 arviointi vuosina 2007-2010

Teema 1. Yritystoiminnan edistäminen

Loppuraportti

**Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu
Pienyrityskeskus
Jari Karjalainen
Pertti Kiuru**

**Tempo Economics Oy
Mikko Valtakari**

**Ramboll Management Consulting Oy
Katri Haila
Petri Uusikylä**

**Suomen Aluetutkimus FAR
Liisa Kytölä**

SISÄLTÖ

1. Johdanto	3
1.1 Yrittäjyyden edistäminen EAKR-ohjelmassa.....	3
1.2 Rahoitusta välittävät viranomaiset.....	4
1.3 Arviointityön toteutustapa ja aineistot	4
1.4 Arvioinnin haasteita ja epävarmuustekijöitä.....	7
2. Toimintaympäristön muutokset ohjelmien aikana	8
3. Ohjelmien tavoitteet ja niiden tukemisen onnistuminen	10
4. Hankevalinta	13
4.1 Hankevalintakriteerit	13
4.2 Kehittämishankkeiden laatu eri suuralueilla hankevalinnan valossa	15
4.3 Valintakriteerien toimivuus	16
5. Hanketason toiminta	18
5.1 Kehittämishankkeiden toteutus.....	18
5.2 Yritysten investointi- ja kehittämishankkeet.....	25
5.2.1 Hankkeen ja avustuksen koko ja tarkoitus	25
5.2.2 Kehittämisrahoitusavustuksen vaikutukset yrityksissä	27
5.2.3 Kehittämistoimenpiteen vaikutukset yritysten liiketoimintaan	29
5.3 EAKR-rahoituksen additionaliteetti	33
6. Suuraluekohtaiset haasteet ja kehittämis ehdotukset.....	34
7. Yhteenveto ja johtopäätökset	37
8. Kehittämis ehdotuksia	42

1. Johdanto

1.1 Yrittäjyyden edistäminen EAKR-ohjelmassa

Suomen rakennerahastostrategian 2007–2013 päämääränä on vahvistaa kansallista ja alueellista kilpailukykyä, työllisyyttä ja hyvinvointia. Strategian tavoitteena on tukea toimia, joilla voidaan kansallisesti ja alueellisesti menestyksekkäästi vastata kiristyvään kansalliseen ja kansainväliseen kilpailuun, ennakoita ja reagoida joustavasti maailmantalouden muutoksiin, luoda houkuttelevia yritys-, osaamis-, työ- ja asuinympäristöjä sekä edistää alueiden välisten kehittyneisyyserojen tasoittamista.

Yritystoiminnan kehittämistä tuetaan rakennerahastotoiminnalla vuosittain noin 105 miljoonalla eurolla. Rahoitus koostuu sekä EU:n rahoitusosuudesta että valtion kansallisista budjettivaroista. Kansallisessa rakennerahastostrategiassa yritystoiminnan edistämisen toimien tavoitteena ovat erityisesti: *yritysten tuottavuuden lisääminen ja yritysten kasvun ja kilpailukyvyn edistäminen, pk-yritysten liiketoiminnan kehittäminen hyödyntämällä innovaatioita, tutkimustuloksia ja osaamista sekä pk-yritysten kansainvälistymisen ja verkottumisen edistäminen*. Painopisteen toimet tukevat Lissabonin strategian kansallisen toimenpideohjelman keskeisiä tavoitteita tuottavuuden, kilpailukyvyn ja työllisyyden lisäämiseksi.

Yritysten tukemiseen liittyvät rakennerahastotoimet pyritään kuluvalle kaudelle kohdentamaan erityisesti alkavien, kasvavien ja kilpailukykyisten yritysten kehittämiseen sekä niiden kansainvälistymisen ja verkostoitumisen edistämiseen. Uutta yritystoimintaa haetaan mm. luovilta aloilta, palvelusektorilta ja naisyrittäjyydestä. Yritystoiminnan tukemisella pyritään erityisesti yritysten kilpailukyvyn ja tuottavuuden kehittämiseen, uusien työpaikkojen luomiseen ja olemassa olevien työpaikkojen turvaamiseen. Painopisteen alla toteutetaan kehittämistoimia, joilla edistetään pk-yritysten tai yritysryhmien kilpailukykyä. Painopisteen toimet tukevat Lissabonin strategian kansallisen toimenpideohjelman keskeisiä tavoitteita tuottavuuden, kilpailukyvyn ja työllisyyden lisäämiseksi. Yritysten kehittämisen välineinä käytetään monipuolisesti yrityksen kehittämisavustusta, tutkimus- ja kehittämisrahoitusta sekä uusia rahoitusjärjestelyjä (financial engineering) ja -instrumentteja. Uuden yritystukilain mukaista kehittämisavusta suunnataan erityisesti uusien tuotteiden ja palvelujen sekä tuotantomenetelmien kehittämiseen ja käyttöönottoon, innovaatioiden ja tutkimustulosten kaupallistamiseen, tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan edistämiseen, pk-yritysten verkostoitumiseen ja alueiden elinkeino-rakenteen monipuolistamiseen.

Valtaosa kaikkien uusien yritysten työpaikoista syntyy pienessä joukossa kasvuyrityksiä. Suomen alhainen kasvuyrittäjyysaktiivisuus on ristiriidassa korkean innovaatioasteen ja hyvän koulutustason kanssa. Rakennerahastostrategiassa pidetään kansantalouden kasvun ja kilpailukyvyn kannalta tärkeänä lisätä kasvuhaluisten yritysten lukumäärää, rohkaista yrityksiä rakenteellisiin muutoksiin sekä parantaa niiden mahdollisuuksia osallistua T&K- toimintaan ja saada riskirahoitusta. Uusien, innovatiivisten yritysten perustaminen tai olemassa olevien yritysten liiketoiminnan uudistaminen lisäävät kilpailua, mikä saa myös muut yritykset innovoimaan ja tehostamaan toimintaansa.

1.2 Rahoitusta välittävät viranomaiset

Yritystoiminnan kannalta keskeisimmät julkiset rahoittajat ovat Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset), Finnvera Oyj ja Tekes. Lisäksi maakuntien liitot rahoittavat yritystoiminnan kehittämishankkeita.

Maakuntien liitoilta on tukea haettavissa määräajoin avoinna olevien hakukierrosten kautta. Mikäli hakemuksia on enemmän kuin käytettävissä olevaa rahoitusta, tarkoittaa tämä hankevalinnan toteuttamista vertailemalla saapuneita hankehakemuksia keskenään valintakriteerien avulla. Tuen haku sekä tukipäätösten ja tuen käytön seuranta tehdään niiden osalta EURA-järjestelmän avulla.

ELY-keskukset myöntävät tukea erilaisiin yksittäisten yritysten kehittämishankkeisiin sekä laajempiin yritysten toimintaympäristöä kehittäviin hankkeisiin. Sekä kansallista että EU-rahoitteista yritystukea haetaan samalla lomakkeella. ELY-keskusten kautta tukea on haettavissa jatkuvasti, mikä tarkoittaa hankevalinnan toteuttamista vertaamalla hakemuksia valintakriteereihin eikä muihin hakemuksiin. Tukipäätösten ja tuen käytön seuranta tapahtuu TUKI2000-järjestelmän kautta, lokakuusta 2009 alkaen ELY-keskusten tekemien EAKR-päätösten tietoja on ollut saatavissa myös EURA-järjestelmästä.

Finnvera välittää EAKR-korkotukea investointi- ja käyttöpääomalainoihin, naisyrittäjä-, pien-, yrittäjä- ja ympäristölainoihin sekä takausprovisiotukea investointi- ja käyttöpääomalainojen takauksiin. Näin ollen Finnveran toiminta poikkeaa muista toimijoista, jotka välittävät suoria tukia. EAKR-rahoituksen käyttö on osa Finnveran normaalia rahoitustoimintaa, eikä tuen hakija hae sitä itsenäisesti. Finnvera käyttää EAKR-rahoitusta tapauskohtaisesti osana rahoituspäätöksiä, mikäli hakemus täyttää EAKR-rahoituksen edellytykset.

Tekes puolestaan rahoittaa yritysten ja tutkimuslaitosten t&k -hankkeita. EAKR rahoitusta myönnetään vain julkisen tutkimuksen hankkeisiin. Valtion talousarviossa suoraan Tekesille osoitettujen myöntövaltuuksien lisäksi Tekes tekee rahoituspäätöksiä ELY-keskusten hallinnoimista EU:n rakennerahastovaroista. EAKR-projektien tulee sopia EU:n rakennerahaston tavoiteohjelmien kriteereihin, vastata toteutusmaakunnan tavoitteita ja kriteereitä, sopia kohdealueen ELY-keskuksen ja maakunnan strategiaan sekä täyttää Tekesin normaalit rahoituksen peruskriteerit.

Toimintalinjan 1 rahoituksesta valtaosa kanavoituu suuralueille ELY-keskusten kautta myönnettyinä yritysten kehittämisavustuksina. Niiden rahoitusosuus on yli 90 % EU-rahoituksesta. Lukumääräisesti myönnteisiä avustuspäätöksiä on maaliskuun 2011 puoliväliin mennessä tehty vajaat 4 000 ja niiden keskimääräinen suuruus oli 82 700 euroa. Finnveran korkotuen ja takausprovisoiden lukumäärä on tätä suurempi, mutta euromääräisesti Finnveran myöntämän avustuksen koko on ollut keskimäärin vain noin 7330 euroa.

1.3 Arviointityön toteutustapa ja aineistot

Suoritettu EAKR-toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007 – 2013 Teeman 1 (Yrittäjyyden edistäminen) väliarvioinnille on asetettu tavoitteeksi kattaa kohdennetusti yritystoiminnan edistämisen kannalta keskeiset tavoitteet ja niiden toteutuminen. Arviointi

perustuu jatkuvaan arviointiin, jossa eri vuosina on keskitytty eritasoisin ohjelmatoiminnan osatekijöihin. Työn näkökulma on arviointisuunnitelman mukaisesti laadullinen.

Vuonna 2009 arvioitiin ohjelmissa käytettyjä hankkeiden valintakriteereitä, niiden soveltamista ja toimivuutta hankevalinnassa sekä teemaan kohdistuvia strategiatason kysymyksiä. Erityisesti kiinnitettiin huomiota ohjelmien strategiatyön ja ohjelmakauden alkamisen jälkeen radikaalisti muuttuneen talouden toimintaympäristön ja ohjelman vuorovaikutukseen.

Vuonna 2010 täydennettiin aiempia arviointitoimia kattavalla hanketason toiminnan tarkastelulla sekä täsmentämällä ohjelmien alueellisia haasteita ja kehittämistarpeita aluekohtaisten keskustelutilaisuuksien avulla.

Arvioinnin työvaiheita on kuvattu tarkemmin teeman 1 aiemmissa raporteissa ”Hankkeiden valintakriteerit ja niiden käyttö hankevalinnoissa” sekä raporteissa seurantakomiteoille 6.11.2009, 7.5.2010 ja 5.11.2010.

Tämä raportti esittää tiivistetysti aiempien työvaiheiden tulokset, väliarvioinnin yhteenvedon, johtopäätökset ja suositukset.

Arvioinnissa käytetyt aineistot

Arvioinnin perusaineistoina on käytetty Suomen rakennerahastostrategiaa 2007–2013, suuralueittaisia EAKR-toimenpideohjelmia ja vuosiraportteja, rakennerahastoja koskevaa hallintoviranomaisen ohjetta 27.2.2009 ja EURA-järjestelmään kirjattua tietoa. Arvioitsijoilla on myös ollut käytettävissään tiedot TE-keskusten myöntämien ja hylkäämien kehittämisavustusten määristä ajalta 1.1.2007 -12.10.2009 ja Finnveran EAKR-osarahoitteisten lainapäätösten korkotuista ajalta 1.1.2007 - 9.10.2009 sekä TUKI2000-järjestelmällä tehdyistä sidonnoista 28.10.2009.

EURA-tietojen pohjalta on myös tarkasteltu toimintalinjan 1 manner-Suomen EAKR-rahoituksen jakautumista suuralueittain ja suuralueiden sisällä maakunnittain, seutukunnittain, kunnittain ja hankkeittain. Rahoitustietona on käytetty hankkeille suunniteltua julkista rahoitusta helmikuun 2011 tilanteen mukaan. Rahoitus on suhteutettu olemassa olevien työpaikkojen määrään, koska toimintalinjan indikaattoreita ovat mm. uusien yritysten ja työpaikkojen määrät.¹

Koska ohjelmien hallinnoijat tekevät jatkuvaa ja tarkkaa kvantitatiivista seuranta ohjelmien etenemisestä, ovat em. aineistot tässä väliarvioinnissa lähinnä luoneet pohjaa teeman laadulliselle arvioinnille.

Dokumentti- ja rekisteriaineistoja on täydennetty kysely- ja haastatteluaineistoilla. Alueellisten avaintoimijoiden näkemyksiä toimintaympäristön muutoksista sekä EAKR-ohjelmien toimintalinjaa 1 koskevien painotusten relevanssista, osuvuudesta ja mahdollisista painotusten muutostarpeista selvitettiin suuralueittain sähköisellä kyselyllä vuoden 2009 lopulla. Vastaajiksi valikoitiin 325 henkilöä², joilta kertyi vastauksia 126 kappaletta ja vastausprosentiksi muodostui 39 %.

¹ Liitetaulukoissa 3.1 – 3.4 on myös esitetty suhdeluku rahoitus/asukas, mutta kuntien keskinäiset suhteet eivät juuri eroa verrattuna rahoitus/työpaikka tarkasteluun.

² MYRien sihteeristö, ELY-keskusten rahoituspäätösten tekijät, maakuntien liittojen rahoituspäätösten tekijät, kauppakamarien toimitusjohtajat ja Suomen Yrittäjien aluejärjestöjen toimitusjohtajat.

Teeman 1 arvioitsijoilla on ollut käytettävissään myös valtaosin muiden teemojen evaluaattoreiden kokoama alueellisten avaintoimijoiden haastatteluaineisto. Lisäksi tämän teeman arviointia varten kartoitettiin teemahaastattelujen avulla yrittäjyyden edistämisen kannalta keskeisten järjestöjen³ edustajien näkemyksiä rakennerahasto-ohjelmien roolista ja merkityksestä sekä kehittämistarpeista.

Hanketason arvioinnin aineistona käytettiin sekä maakuntien liittojen kautta rahoitetuille kehittämishankkeille että kehittämisavustusta saaneille yrityksille suoritettuja sähköisiä kyselyjä. Vuoden 2010 loppuun mennessä oli rakennerahastotietopalvelun mukaan käynnistetty toimintalinjalla 1 yhteensä 3885 hanketta, joista ELY-keskusten (TE-keskusten) kautta rahoitettuja yritysten investointi- ja kehittämishankkeita oli 3821, maakuntien liittojen kautta rahoitettuja hankkeita 63 ja yksi Tekesin kautta rahoitettu hanke. Tarkasteluajankohtana keväällä 2010 oli 5.3.2010 tilanteen mukaan maakuntien liittojen kautta rahoitettuja kehittämishankkeita EURA-tietokannassa yhteensä 50, ELY-keskusten (TE-keskusten) kautta rahoitettuja yritysten investointi- ja kehittämishankkeita tietokannassa oli tuolloin 3039.

Kehittämishankekyselyyn vastaamattomille hankkeille lähetettiin sähköpostitse kaksi muistutusta, minkä jälkeen niille soitettiin ja pyydettiin vastaamaan. Näiden toimenpiteiden jälkeen vastaus saatiin 27:lta hankkeelta, joten kyselyn vastausprosentiksi muodostui 54.

Eri puolilla maata ELY-keskusten (TE-keskusten) kautta rahoitettua yritysten kehittämisavustusta saaneille 1749 investointi- ja kehittämishankkeelle lähetetyssä kyselyssä saatiin 455 vastausta, joten sen kyselyn vastausprosentiksi muodostui 26.

Kyselyaineistoja täydennettiin haastattelemalla puhelimitse eri puolilta Suomea valittujen 12:n investointiavustusta saaneen yrityksen ja 29:n maakuntien liittojen kautta rahoitettuihin kehittämishankkeisiin osallistuneen yrityksen edustajaa.

Lisäksi kultakin alueelta valittiin 1-2 hanketason case-esimerkkiä, joita tarkasteltiin asiakirja-aineistojen ja haastattelujen avulla. Koska yritystoiminnan edistämisen teema pitää sisällään hyvin monimuotoista kehittämistoimintaa, antavat osaltaan tapausesimerkit kuvaa niistä vaikutusmekanismeista ja haasteista, joita hankkeiden toimintaan kytkeytyy.

Syys-lokakuussa 2010 toteutettiin kullakin suuralueella saman ohjelman mukaisesti keskustelutilaisuus, joissa tarkasteltiin alueen taloudellisen kehityksen viimeaikaisia muutoksia ja keskeisiä aiempia arvioinnin havaintoja yritystoiminnan edistämisestä. Tämän jälkeen osallistujat keskustelivat toimintalinjan 1 alueellisista erityistavoitteista ja tuettavasta toiminnasta, minkä avulla täsmennettiin kehittämistarpeita ja tavoitteita: miten hyvin ohjelman tavoitteet vastaavat alueen tämänhetkisiä haasteita ja mitä toimintalinjan painopistealueista tulisi priorisoida. Lopuksi pohdittiin sitä, mihin tavoitteisiin ja kehittämistoimiin alueella pitäisi tällä hetkellä ja jatkossa panostaa. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 150 henkilöä, pääasiassa rahoittajien ja hallinnon edustajia.

³ Suomen Yrittäjät, Naisyrittäjät, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Helsingin kauppakamari.

1.4 Arvioinnin haasteita ja epävarmuustekijöitä

Arviointityön luonteeseen sekä tehtyihin tulkintoihin ja johtopäätöksiin liittyy tiettyjä ohjelmatoiminnan laaja-alaisuudesta sekä käytettävissä olleista arviointiaineistoista johtuvia epävarmuustekijöitä. Ne on hyvä tiedostaa tätä raporttia luettaessa.

Strategista arviointia varten suoritettun kyselyn vastausprosentti oli verraten alhainen. Siihen vaikuttivat osaltaan mm. seuraavat tekijät:

- useille keskeisille alueellisille toimijoille suoritettiin kyselyn sijasta haastattelu
- muutamat samaa toimijatahoa edustaneet vastaajat vastasivat yhteisesti vain kerran
- vastaamisesta kieltäytyttiin sillä perusteella, etteivät yritystoimintaa edistävät hankkeet ole suoraan ko. vastaajan vastuulla

Toimintalinjan 1 toteutuksen painopisteitä ja hankevalintaa tarkasteltaessa on huomioitava, ettei tietoja hankehakemusten hylkäysten syistä ole saatavissa. Hanketta suunnittelevia tahoja myös kehoitetaan ottamaan yhteyttä alueensa julkiseen rahoittajaan ja keskustelemaan hankeideastaan. Tämä muodostaa eräänlaisen esikarsintavaiheen, joka säästää turhaa työtä, mutta on arvioinnin näkökulmasta dokumentoimatonta ja siten pimentoon jäävää aluetta.

Yrittämisen edistämisen kohdistuvien hankkeiden valintakriteerien toteutumisen arviointia ovat vaikeuttaneet TUKI2000- ja EURA-järjestelmien yhteensopivuusongelmat sekä erilainen menettely maakuntien liittojen rahoittamien kehittämishankkeiden ja ELY-keskusten rahoittamien kehittämisavustusten valinnoissa. Kokonaiskuvan muodostaminen valintakriteerien toteutumisesta on hankalaa, koska eri rahoittajatahojen hankepäätöksistä ei ole saatavissa täysin yhteismitallista tietoa. TUKI2000-järjestelmään on lisäksi kirjattu valintakriteerien tiedot vain niihin päätöksiin, jotka on tehty 1.10.2008 jälkeen. Päätösten määrä oli tarkasteluajankohtana syksyllä 2009 kuitenkin lukumääräisesti suuri (950) ja ne kattoivat verraten tasaisesti eri alueet ja tuensaajat, joten valintakriteeritietoja voidaan pitää arvioinnin kannalta riittävänä ja tarkoituksenmukaisina.

TUKI2000- ja EURA-järjestelmissä on myös toisistaan poikkeava tapa kirjata hankkeiden indikaattoritietoja, mikä osaltaan hankaloittaa toimintalinjan 1 numeeristen tavoitteiden kehitysuran seuranta ja ennakkointia.⁴

Hanketason toimintaa selvitettiin sähköisten kyselyjen kautta, mutta niillä tavoitettiin vain osa hankemassasta. Tämä asia otettiin esille kehittämishankkeiden projektipäälliköiden kanssa käydyissä puhelinkeskusteluissa. Yleisimpänä syynä vastaamattomuuteen projektipäälliköt mainitsivat samanaikaisesti toteutettavien hankkeiden lukuisuuden sekä sähköpostin suuren määrän, jolloin kokonaisuuden hallinta on vaikeaa – kyselyyn vastaamiseen ei katsota olevan aikaa ja se myös helposti katoaa postin joukkoon.

Suuralueilla järjestettyjen keskustelutilaisuuksien kohdalla on huomioitava, että osallistujat kommentoivat yritysten edistämistoiminnan kysymyksiä omasta erityisestä näkökulmastaan. Näin ollen se, keitä ja mitä tahoja edustavia henkilöitä tilaisuuksiin kulloinkin osallistui, heijastuu osaltaan myös tilaisuuksien tuottamassa aineistoissa.

⁴ Järjestelmien eroista tarkemmin liitteessä 1.

2. Toimintaympäristön muutokset ohjelmien aikana

Ohjelman toteutumista on vaikeuttanut paitsi ohjelman hidas käynnistyminen myös toimintaympäristön raju muutos suhteessa ohjelman tavoitteiden asettamisen aikaiseen yritystoiminnan tilaan ja ennakoituihin muutoksiin. Talouden taantuma vaikutti oleellisesti yritysten kehittämispanostusten kohdistumiseen ja määrään. Usean yrityksen kohdalla mielenkiinto siirtyi kasvusta ja kansainvälistymisestä laman yli selviytymiseen Vuoden 2011 alkupuolella alueiden taloudessa ja työllisyydessä on kuitenkin jo positiivinen vire ja tulevaisuuden odotukset ovat huomattavasti aiempaa valoisammat. Vienti on kääntynyt selvään nousuun, teollisuus on noussut taantumasta odotettua nopeammin, investoinnit ovat elpymässä ja kotimainen kysyntä on piristynyt.⁵

Suuri osa Suomen yritystoiminnasta on sijoittunut **Etelä-Suomen** alueelle ja yritystuilla on myös Etelä-Suomessa suuri vaikutus alueelliseen kehitykseen. Yritysrahoituksen kysyntä alkoi alueella piristyä vuoden 2009 lopulla. Etelä-Suomi on yritystoiminnan haasteiden ja taloudellisen aktiviteetin suhteen heterogeeninen, joten taantuma kohteli alueen maakuntia ja seutukuntia eri tavoin. Vastaavasti myös taantumasta selviäminen tapahtuu eri alueilla eri tavalla.

Vuoden 2011 alussa **Varsinais-Suomen** talouden tilanne ja näkymät ovat hyvin kaksijakoiset. Valtaosalla yrityksistä talousnäkymät ovat varovaisen optimistisia, mutta kasvu on käynnistymässä hyvin hitaasti. Osa yrityksistä rekrytoi ja investoi uuteen kapasiteettiin. Ongelmallisia Varsinais-Suomessa ovat laivanrakennus- ja älypuhelinalat.

Kaakkois-Suomessa kuljetus ja varastointi ovat valta-aloja. Kuljetusmäärät ovat kasvaneet tuntuvasti taantuman jälkeen. Positiivista virettä Kaakkois-Suomeen ovat tuoneet Venäjältä tulleet ostosmatkailijat ja lomalaiset. Myös meneillään olevat kaupan isot rakennushankkeet ja matkailuinvestoinnit sekä tie- ja ratarakennus ovat piristäneet tuotantoelämää ja työllisyyttä. Kaakkois-Suomen massa- ja paperiteollisuudessa jatkuvat edelleen tuotannon uudelleenjärjestelyt, mutta teollisuus on päässyt selvästi yli suurimmista lomautuksista.

Itä-Suomessa ohjelman alkuvuosina olosuhteet muuttuivat rajusti. Teollisuuden (etenkin metsäteollisuus) supistukset vaikeuttivat kokonaisten toimialojen ja alueen keskeisten klusterien kehitystä huolestuttavalla tavalla. Vuoden 2010 aikana alueella noustiin selvästi taantuman pahimmasta notkahduksesta, mutta nousu kuitenkin ollut vielä maltillista. Kehitys on ollut myönteisistä mm. metsä- ja metalliteollisuudessa, joskin yrityskohtaisia eroja ilmenee. Kainuussa kaivosteollisuuden merkitys on jo suuri ja Pohjois-Karjalassakin siihen kohdistuu odotuksia. Myös matkailualan kehitysnäkymät ovat parantuneet koko Itä-Suomen alueella.

Etelä-Savossa elinkeinoelämän aktiviteetti on kasvanut, mutta uhkana on edelleen varovaisuus investointien käynnistämisessä ja suunniteltujen investointien lykkääminen. Pohjois-Savossa on positiivista kehitystä nähtävissä läpi eri toimialojen, joskin yksittäisillä yrityksillä on edelleen vaikeuksia.

⁵ Alueelliset talousnäkymät 1/2011. Jouko Nieminen. TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu.

Pohjois-Karjala on selvinnyt taantumasta varsin hyvin. Myönteinen kehitys on ollut pääosin voimakkaampaa kuin osattiin arvioida. Maakunnan keskeisten klustereiden tilanne näyttää selkeästi aikaisempaa vakaammalta. Toisaalta Pohjois-Karjalan yritysten välillä on suuria eroja.

Kainuussa lähiajan näkymät ovat valoisat, niin palveluissa kuin teollisuudessakin. Kaivosteollisuuden merkitys Kainuun aluetaloudelle on suuri ja yhä kasvava. Metalliteollisuudessa tuotanto on taas hyvässä kasvussa. Kainuun metalliteollisuus pohjautuu kuitenkin pitkälti alihankintaan ja kamppailee siksi kireässä kilpailussa.

Länsi-Suomen alueen toimintaympäristön muutos noudatti aluksi yleistä kehityskulkua. Työttömyys (etenkin nuorisotyöttömyys) kasvoi huolestuttavasti ja yritysten liikevaihdon ja viennin kasvu heikentyi muutamaa yksittäistä seutukuntaa lukuun ottamatta. Lisäksi aluekehityserot kasvoivat maakuntien keskuskuntien (esim. Jyväskylä, Tampere, Seinäjoki) ja näiden ympäriskuntien välillä. Pohjanmaan alueella ei elinkeinoelämä kuitenkaan käynyt niin syvässä taantumassa kuin koko maassa.

Vuonna 2010 elinkeinoelämän tilanne kehittyi positiivisesti, mutta yritysten väliset erot ovat olleet hyvin merkittäviä. Teollisuudessa tilanne on kehittynyt suotuisammaksi. Metall- ja puutuoteteollisuudessa tilauskannat ovat lähteneet hienoiseen kasvuun. Pirkanmaan merkittävimmän toimialan, teknologiateollisuuden, tilauskanta on kohentunut. Satakunnassa energiasektoriin liittyy lähivuosina positiivisia odotuksia; uuden ydinvoimalayksikön ohella odotuksia liittyy myös tuulivoiman lisärakentamiseen ja biopolttoainestointiin.

Meriteollisuuden tilanne on edelleen epävarma, mikä vaikuttaa merkittävästi odotuksiin Satakunnan työllisyyden kehityksestä. Myös muilla teollisuuden aloilla on suunnitelmia työpaikkojen ja toimintojen siirtämisestä lähemmäksi asiakkaita ja halvemmän tuotannon maihin

Pohjois-Suomen kohdalla kehityspiirteet työllisyyden ja alueen perusteollisuuden osalta noudattelivat ohjelman alkuvaiheessa Itä-Suomen huolestuttavaa kehitystä. Teollisuuden, kaupan ja vientiyritysten kehitys oli negatiivista. Etenkin Itä-Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan eräiden seutukuntien korkea työttömyys ja avoimien työpaikkojen puute kärjistyivät maakuntien sisäisiä eroja.

Taantumasta kuitenkin toivuttiin hyvää vauhtia. Lapissa kaivos- ja metalliteollisuuden sekä matkailun myönteinen kehittyminen vauhdittavat elinkeinoelämän hyviä näkymiä. Myös Pohjois-Ruotsin hyvät kehitysnäkymät ja laajeneva kaivosteollisuus kerrannaisvaikutuksineen heijastuvat myönteisesti Lapin elinkeinoelämään ja yritystoimintaan.

Pohjois-Pohjanmaalla on yritysten liikevaihdon taso kokonaisuudessaan edelleen alhaisempi kuin ennen taantumaa, mutta kasvu on voimakasta. Pohjois-Pohjanmaalla tärkeä ICT-ala pärjasi taantumassakin varsin hyvin, kasvua on ollut etenkin ohjelmistoteollisuudessa ja verkkopuolella. Asuntorakentaminen on ollut voimakasta varsinkin Oulussa, jossa väestönkasvu on vahvaa. Terästeollisuuden tilanne paranee ja mittavat korvausinvestoinnit jatkuvat kuluvana vuonna. Kaivosala on vahvassa vaiheessa myös Pohjois-Pohjanmaalla. Kauppa kasvaa varsinkin Oulun seudulla, jonne on suunnitteilla lisää kapasiteettia.

3. Ohjelmien tavoitteet ja niiden tukemisen onnistuminen⁶

Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelman 2007-2013 päätavoitteena on edistää Etelä Suomen kehittymistä alueena yhtenäiseksi, tasapainoiseksi sekä kansainvälisesti ja kansallisesti vetovoimaiseksi kokonaisuudeksi maakuntien vahvuuksien pohjalta. Yritystoiminnan edistämiseen tähtäävä toimintalinja 1 sisältää suoraan yrityksiin kohdistuvia toimia, joiden tavoitteena on mm. tukea yritysten mahdollisuuksia hyödyntää ja tuotteistaa innovaatioita sekä ottaa käyttöön uutta ympäristö- ym. teknologiaa. Huomiota ohjelmassa kiinnitetään erityisesti pk-yritysten kehittämiseen ja naisyrittäjyyden edistämiseen. Toimintalinja tukee eteläsuomalaisten pk-yritysten kilpailukykyä myös esimerkiksi lisäämällä innovaatioiden kaupallistamista, keskinäistä verkostoitumista sekä kansainvälistymistä. Toimintalinjan 1 tavoitteena on ensisijaisesti

- uusien yritysten perustaminen ja kehittäminen
- pk-yritysten kasvu ja kansainvälistyminen
- yrityskannan uusiutuminen
- yritysverkostojen ja innovaatiotoiminnan kasvu ja innovaatioiden tuotteistaminen
- tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen
- liiketoimintaosaamisen vahvistaminen
- yritysten sukupolvenvaihdosten edistäminen
- menestymismahdollisuuksien tunnistaminen
- uusiutuvien energialähteiden käyttöön siirtymisen edistäminen.

Kyselyaineistolla koottiin syksyllä 2009 Etelä-Suomen avaintoimijoiden näkemyksiä toimintalinjan tavoitteiden merkittävydestä tämänhetkisten haasteiden ja kehittämistarpeiden kannalta sekä sitä, miten näitä tavoitteita on onnistuttu EAKR-rahoituksella tukemaan.

Avaintoimijat kokevat Etelä-Suomessa sekä ohjelman tavoitteiden merkityksen että onnistumisen niiden tukemisessa heikommaksi kuin muilla alueilla. Tämä selittyy osittain EAKR-rahoituksen muita alueita vähäisemmällä painoarvolla Etelä-suomessa. Rahoituksella on onnistuttu avaintoimijoiden mukaan parhaiten vahvistamaan liiketoimintaosaamista sekä edistämään ja kehittämään uusia yrityksiä - heikoimmin on onnistuttu uusiutuvien energialähteiden käyttöönoton edistämässä, yritysverkkojen ja innovaatiotoiminnan edistämässä sekä tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisessä.

Etelä-Suomessa on 20:n suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta 33 %, mikä on selvästi muita suuralueita suurempi, eli rahoitus on muita suuralueita enemmän painottunut suurimpiin hankkeisiin. Etelä-Suomessa on muita suuralueita enemmän kohdealueeltaan useamman kuin yhden kunnan hankkeita, joten olemassa olevaa työpaikkaa kohti laskettuna rahoitus on jakautunut kunnittain tasaisemmin kuin muilla suuralueilla (tarkemmin Liitteessä 3).

Itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelman 2007-2013 tavoitteena on yritysten kilpailukykyyn kehittäminen, toimiva innovaatioympäristö ja vetovoimainen elinympäristö. Ohjelman kehittämisen ydinalueita ovat yritysten perustaminen ja nuoret yrittäjät, kansainvälistyminen, osaamisen tuotteistaminen innovatiiviseksi toiminnaksi, tuottavuus ja kilpailukyky ja vahvojen

⁶ Ohjelmien toimintalinjan 1 tavoitteiden ja tuettavan toiminnan kokonaiskuvaus on liitteessä 2.

yrittäjäryppäiden teemallinen kehittäminen. Yritystoiminnan edistämiseen tähtäävän toimintalinjan 1 toimenpiteillä tuetaan erityisesti uusia ja kasvuhakuisia yrityksiä. Tuettavaa toimintaa ovat esim. yritysten kansainvälistymiseen, sukupolvenvaihdokseen, yritysten ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien tai uusiutuvien energialähteiden käyttöön ottoon liittyvät toimet. Tukea myönnetään yritysten yksittäisiin tai verkostoissa tapahtuviin innovaatio- ja t&k-hankkeisiin.

Toimintalinjan 1 tavoitteita ovat

- elinkeinopohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen
- innovatiivisten, elinkelpoisten ja kasvukykyisten yritysten syntyminen
- yritysten kilpailukykyyn vahvistaminen, tuottavuuden kohottaminen ja kasvumahdollisuuksien turvaaminen
- yritysten innovaatiotoiminnan lisääminen ja innovatiivisten liiketoimintojen kehittäminen
- uusien markkinalähtöisten tuotteiden ja palvelujen aikaansaaminen
- vientikaupan kehittäminen.

Itä-Suomen avaintoimijoiden näkemysten mukaan kaikki toimintalinjan tavoitteet koetaan merkittäviksi alueen haasteiden ja kehittämistarpeiden näkökulmasta. Tavoitteiden toteutumista on EAKR-rahoituksella kuitenkin avaintoimijoiden mukaan onnistuttu Itä-Suomessa tukemaan muita alueita heikommin. Suhteellisesti heikoimmin on onnistuttu tukemaan innovatiivisten ja kasvukykyisten yritysten syntyä, aikaansaamaan uusia markkinalähtöisiä tuotteita ja palveluita sekä kehittämään vientikauppaa.

Itä-Suomessa 20:n suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta on 24 % eli rahoitus on painottunut suuriin hankkeisiin. Kunnittain rahoitus toimintalinjalla 1 on jakautunut varsin epätasaisesti ja rahoituksen käytössä ollaan helmikuussa 2011 ajallisesti suuralueista eniten aikataulusta jäljessä (tarkemmin Liitteessä 3).

Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelman 2007-2013 strategian ydin on yritysten ja työpaikkojen lisääminen sekä yritystoiminnan kilpailuedellytysten parantaminen. Ohjelman tavoitteena on synnyttää ohjelmakauden aikana 9 800 uutta työpaikkaa ja 2 000 uutta yritystä. Yritystoiminnan edistämiseen tähtäävässä toimintalinjassa 1 tuetaan erityisesti yritysten innovaatioihin, uusiin tuotteisiin ja teknologioihin liittyviä kehittämistoimia, edistetään yritysten toimintamahdollisuuksia verkostoissa ja klustereissa sekä parannetaan pk-yritysten edellytyksiä yrityspalvelujärjestelmien hyödyntämisessä.

Toimintalinjan erityistavoitteita ovat mm.

- kehittää yritysten valmiuksia toimia klustereissa
- varmistaa klusteroituneen teollisuuden uusiutuminen
- lisätä alkavien, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuutta
- kannustaa kasvuyrittäjyyteen ja kasvuyritysten tunnistamiseen
- edistää yrittäjyyttä yleensä ja naisyrittäjyyttä erityisesti
- vahvistaa energia-alan osaamista – edistää pienyritysten syntyä.

Länsi-Suomen avaintoimijoiden mukaan kasvuyrittäjyys sekä yritysten kansainvälistyminen ovat alueen tärkeimpiä kehittämishaasteita. Parhaiten EAKR-rahoituksella on avaintoimijoiden mukaan onnistuttu kehittämään yritysten valmiuksia toimia klustereissa, yrittäjyyden ja naisyrittäjyyden edistämässä sekä energia-alan osaamisen vahvistamisessa, mutta nämä eivät kuitenkaan ole tärkeimpinä pidettyjä tavoitteita. Heikoimmin on onnistuttu kasvuyritysten tukemisessa sekä maaseudun väestön vähenemisen estämisessä.

Länsi-Suomen rahoitus toimintalinjalla 1 on jakautunut melko tasaisesti koko alueelle, mutta rahoituksen käytössä ollaan helmikuussa 2011 ajallisesti jonkin verran jäljessä aikataulusta (tarkemmin Liitteessä 3). Länsi-Suomessa on 20:n suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta 18 %, mikä on selvästi muita suuralueita pienempi, eli rahoitus on jakautunut hankkeisiin tasaisemmin kuin muilla suuralueilla.

Pohjois-Suomen EAKR-ohjelman 2007-2013 strategiana on innovaatiokilpailukyvyyn lisääminen, yritysten kasvun edistäminen, saavutettavuuden parantaminen ja vetovoimatekijöiden vahvistaminen. Ohjelman tavoitteena on parantaa Pohjois-Suomen mahdollisuuksia vahvistaa asemaansa kansainvälisessä ja kansallisessa kilpailussa ja vastata elinkeinoelämän rakennemuutokseen. Ohjelman tavoitteena on myös osaltaan pyrkiä hallitsemaan tulossa olevaa väestörakenteen muutosta ja väestön alueellista eriytymistä. Toimintalinjan 1 toimien kohteena ovat alkavat ja jo toimivat kasvuhakuiset yritykset ja yritysryhmät toimialasta riippumatta. Uutta yritystoimintaa haetaan mm. naisyrittäjyydestä ja palvelualoilta käynnistämällä uutta luovia kokeiluhankkeita. Erityisiä mahdollisuuksia on ohjelman mukaan hyvinvointi-, matkailu- ja kulttuuripalveluista syntyvälle yritystoiminnalle sekä osaamisintensiivisille palveluyrityksille.

Lisäksi toimintalinjassa edistetään mm. yritysten energiatehokkuutta ja aktivoidaan ympäristö- ja energiateknologiaan liittyvää yritystoimintaa ja vientiä. Toimintalinjan erityistavoitteita ovat mm.

- vahvistaa yritysten teknologista osaamista sekä ICT:n käyttöä
- tukea yritysten kansainvälistymistä
- vauhdittaa kasvuhakuisten yritysten kasvua
- tukea yritysten tutkimus- ja kehittämispanostusten lisäämistä sekä aktivoida innovaatioita
- edistää sähköisten palvelujen kehittämistä
- alue- ja klusteripohjaisten kasvuprosessien vahvistaminen
- edistää kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista
- tukea osaavan työvoiman saatavuutta – monipuolistaa yritysten rahoitusjärjestelmiä
- edistää sukupolvenvaihdoksia.

Pohjois-Suomen avaintoimijat pitävät muita alueita selvemmin merkittävinä kehittämishaasteina ohjelma-alueella t&k&i-toiminnan edistämistä samoin yritysten ICT:n hyödyntämistä. Avaintoimijoiden mukaan parhaiten on onnistuttu sähköisten palvelujen kehittämisessä, yritysten teknologisen osaamisen ja ICT:n käytön edistämässä sekä verkostoitumisessa, heikoimmin yritysten kansainvälistymisen ja kasvuyritysten tukemisessa.

Pohjois-Suomessa on muista alueista poikkeavana tavoitteena yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistaminen. Avaintoimijat eivät pidä tätä erityisen merkittävänä tavoitteena, myöskään EAKR-rahoituksella tavoitetta ei ole onnistuttu tukemaan hyvin. Kyse on selvästi kansalliseen rahoitusjärjestelmään ja sitä säätelevään säädöstöön liittyvästä teemasta. Koska kansallinen yritystukijärjestelmä on jo muutenkin monenkirjava, kannattaako ylipäänsä edistää tällaista tavoitetta EAKR-ohjelmassa?

Pohjois-Suomen EAKR-rahoitus toimintalinjalla 1 on jakautunut kunnittain epätasaisemmin kuin muilla suuralueilla, mutta rahoituksen käytössä ollaan helmikuussa 2011 ajallisesti suuralueista toiseksi parhaiten aikataulussa (tarkemmin Liitteessä 3).

Yleisesti kaikilla suuralueilla merkittävinä teemoina alueiden nykyisten haasteiden ja kehittämistarpeiden näkökulmasta ovat uusien innovatiivisten yritysten ja kasvuyritysten kehittäminen sekä yritysten kansainvälistyminen. Tärkeinä pidetyt tavoitteet ovat selkeästi haasteellisempia, mikä näkyy siinä, että niitä on onnistuttu EAKR-rahoituksella tukemaan

suhteellisesti hieman heikommin kuin vähemmän tärkeitä. Vähemmän tärkeitä ovat eritysteemat, kuten sukupolvenvaihdosten edistäminen (E-S), maaseudun väestökadon estäminen (L-S) sekä yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistaminen (P-S).

Itä-Suomessa toimintalinjan tavoitteet on koettu alueen haasteiden ja kehittämistarpeiden kannalta selvästi merkittävämmiksi kuin muilla alueilla. EAKR-rahoituksella näiden tavoitteiden toteutumista on kuitenkin onnistuttu tukemaan suhteellisesti hieman heikommin kuin muilla alueilla. Etelä-Suomessa puolestaan toimintalinjan tavoitteet koetaan keskimäärin muita alueita vähemmän merkittävänä. EAKR-rahoituksella ei Etelä-Suomessa näytä olevan yhtä suurta merkitystä yritystoiminnan edistämässä kuin muilla alueilla.

Tarkasteltaessa ohjelmien toimivuutta toimintalinjan keskeisten määrällisten tavoiteindikaattoreiden, uusien työpaikkojen ja uusien yritysten, saavuttamismahdollisuuksien valossa (Liite 1) on uusien työpaikkojen tavoitetaso mahdollista ohjelmakauden aikana kokonaisuutena saavuttaa. Aluetasolla Pohjois-Suomessa arvioitu kertymä on jo nyt hyvä, mutta Itä- ja Länsi-Suomessa ei tavoitteeseen tämänhetkisten lukujen valossa päästä. On tosin huomioitava, että erityisesti tuettaessa yritysten laadullisia tekijöitä, ei vaikutuksia työpaikkojen määrässä välttämättä näy, mutta yritysten kilpailukyky voi silti parantua. Uusien yritysten osalta käytetty indikaattoriseuranta ei tue ennakoarvioiden esittämistä tavoitetason saavuttamisesta (Liite 1).

Koska kehittämisavustuksista suurin osa kohdistuu investointeihin, eivät uudet työpaikat ja yritykset kuvaa erityisen hyvin kehittämisavustusten vaikutusdynamiikkaa yrityksissä. Investointien vaikutusten tulisi näkyä pikemminkin yritysten tuottavuudessa ja sitä kuvaavissa indikaattoreissa tuottavuuden kasvuna.

4. Hankevalinta

4.1 Hankevalintakriteerit

EAKR-toimenpideohjelmien 2007-2013 seurantakomiteat ovat hyväksyneet ohjelmien valintaperusteet. Näitä valintaperusteita sovelletaan sellaisinaan hankerahoituksen myöntämiseksi järjestettävissä julkisissa avoimissa hauissa.

EAKR-ohjelmissa valintakriteerit jakautuvat yleisiin, välttämättömiin valintakriteereihin, jotka kaikkien hankkeiden on täytettävä, hankevalintaa ohjaaviin valintakriteereihin sekä toimintalinjakohtaisiin valintakriteereihin. Oheiseen taulukkoon 1 on koottu suuralueittain TUKI2000:en kirjattuja tietoja kaikille ohjelmille yhteisten hankevalintaa ohjaavien kriteerien osalta sekä vastaavaa EURA an kirjattuja valintaa ohjaavien arviointiperusteiden pisteytystä. Tarkastelussa ei ole mukana Finnveran päätöksiä. Itä-Suomessa ei toimintalinjalla 1 ole rahoitettu hankkeita maakuntien liittojen kautta.

Taulukko 1. Hankevalintaa ohjaavien kriteereiden jakaumat ja pisteytys suuralueittain

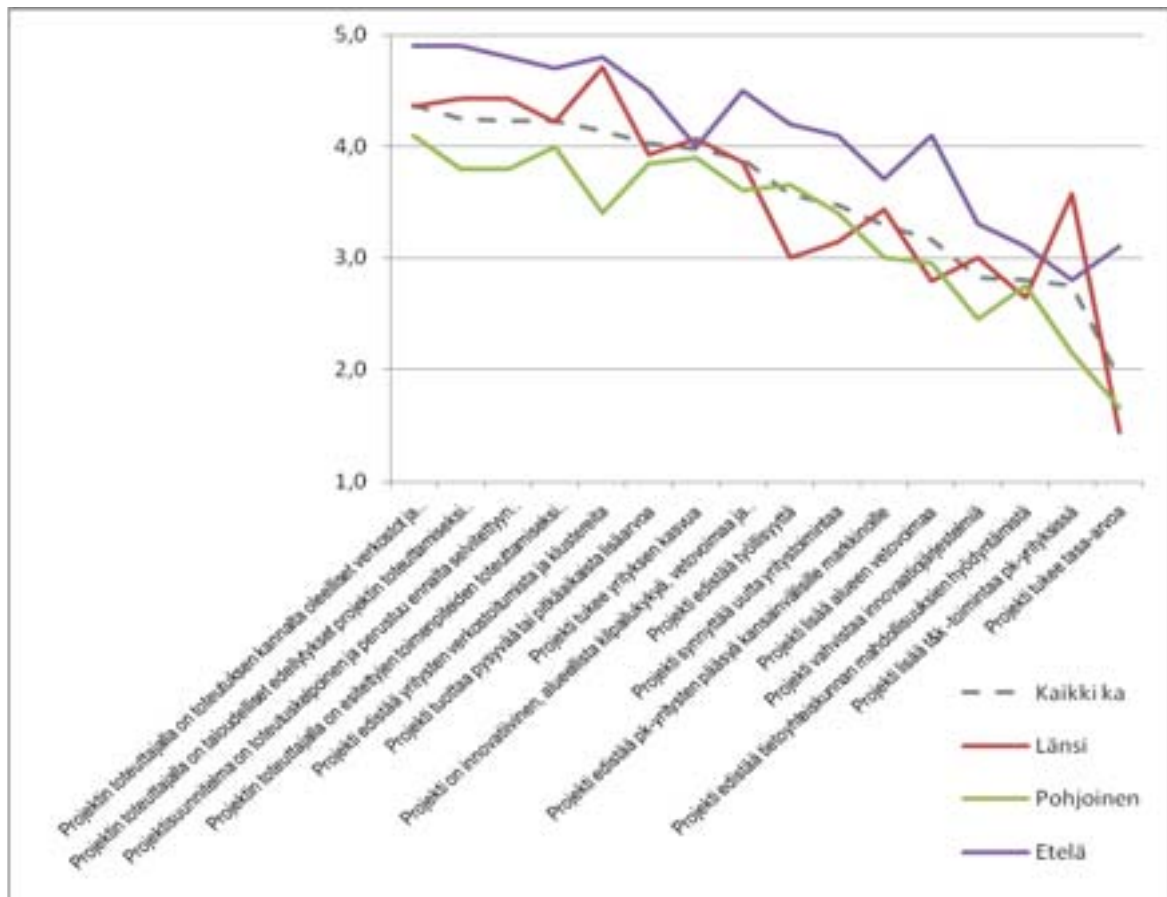
Hankevalintaa ohjaavat kriteerit, toimintalinja 1	ELY-keskusten ja TEM:in rahoituspäätökset, n=161 (TUKI- 2000)		Maakuntien liittojen rahoituspäätökset, n=10 (EURO)
	Kriteerin täyttäviä hankkeita	% hankkeista	Laatupisteiden Keskiarvo (1-5)
ETELÄ-SUOMEN SUURALUE			
1. Projekti tuottaa pysyvää tai pitkäaikaista lisäarvoa	160	99	4,5
2. Projekti on innovatiivinen, alueellista kilpailukykyä, vetovoimaa ja uudistumista edistävä	118	73	4,5
3. Projekti edistää työllisyyttä	150	93	4,2
4. Projekti synnyttää uutta yritystoimintaa	52	52	4,1
5. Pk-yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille edistävä	97	60	3,7
6. Yritysten kasvua tukeva	160	99	4,0
7. Yritysten verkostoitumista ja klustereita edistävä	84	52	4,8
8. Innovaatiojärjestelmiä vahvistava	32	20	3,3
9. TK -toimintaa pk-yrityksissä lisäävä	68	68	2,8
10. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä edistävä	36	22	3,1
11. Alueen vetovoimaa lisäävä	68	42	4,1
12. Tasa-arvoa tukeva	60	37	3,1
LÄNSI-SUOMEN SUURALUE			
1. Projekti tuottaa pysyvää tai pitkäaikaista lisäarvoa	192	97	3,9
2. Projekti on innovatiivinen, alueellista kilpailukykyä, vetovoimaa ja uudistumista edistävä	126	63	3,9
3. Projekti edistää työllisyyttä	177	89	3,0
4. Projekti synnyttää uutta yritystoimintaa	36	18	3,1
5. Pk-yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille edistävä	113	57	3,4
6. Yritysten kasvua tukeva	184	93	4,1
7. Yritysten verkostoitumista ja klustereita edistävä			4,7
8. Innovaatiojärjestelmiä vahvistava	107	54	3,0
9. TK -toimintaa pk-yrityksissä lisäävä	58	29	3,6
10. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä edistävä	30	15	2,6
11. Alueen vetovoimaa lisäävä	52	26	2,8
12. Tasa-arvoa tukeva	23	12	1,4
ITÄ-SUOMEN SUURALUE			
1. Projekti tuottaa pysyvää tai pitkäaikaista lisäarvoa	262	95 %	
2. Projekti on innovatiivinen, alueellista kilpailukykyä, vetovoimaa ja uudistumista edistävä	191	69 %	
3. Projekti edistää työllisyyttä	222	80	-
4. Projekti synnyttää uutta yritystoimintaa	37	24	-
5. Pk-yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille edistävä	96	35	-
6. Yritysten kasvua tukeva	244	88	-
7. Yritysten verkostoitumista ja klustereita edistävä	145	52	-
8. Innovaatiojärjestelmiä vahvistava	47	17	-
9. TK -toimintaa pk-yrityksissä lisäävä	90	33	-

10. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä edistävä	80	29	-
11. Alueen vetovoimaa lisäävä	110	40	-
12. Tasa-arvoa tukeva	52	19	-
POHJOIS-SUOMEN SUURALUE			
1. Projektin tuottaa pysyvää tai pitkäaikaista lisäarvoa	312	100	3,9
2. Projektin on innovatiivinen, alueellista kilpailukykyä, vetovoimaa ja uudistumista edistävä	220	70	3,6
3. Projektin edistää työllisyyttä	287	92	3,7
4. Projektin synnyttää uutta yritystoimintaa	130	42	3,4
5. Pk-yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille edistävä	207	66	3,0
6. Yritysten kasvua tukeva	303	97	3,9
7. Yritysten verkostoitumista ja klustereita edistävä	186	59	3,4
8. Innovaatiojärjestelmiä vahvistava	91	29	2,5
9. TK -toimintaa pk-yrityksissä lisäävä	148	47	2,2
10. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä edistävä	112	36	2,8
11. Alueen vetovoimaa lisäävä	115	37	3,0
12. Tasa-arvoa tukeva	82	26	1,7

4.2 Kehittämishankkeiden laatu eri suuralueilla hankevalinnan valossa

Tarkasteltaessa rahoitetuille kehittämishankkeille annettujen yleisten ja hankevalintaa ohjaavien kriteerien pistemäärien keskiarvojen vaihtelua eri suuralueilla (Kuva 1) vaihtelee hankkeiden laatuaste pisteytyksen perusteella suuresti eri suuralueiden välillä. Valintakriteerien mukaisesti Etelä-Suomessa rahoitetut EAKR-hankkeet ovat selvästi laadullisesti muuta maata parempia ja Pohjois-Suomen hankkeet muuta maata heikompi tasoisia. Suurimmat laatueroit liittyvät hankkeiden arvioituihin alueen vetovoimaa, työllisyyttä ja yritysten verkostoitumista edistäviin vaikutuksiin.

On myös mahdollista, että eri suuralueille hankkeita arvioidaan ja kriteereitä tulkitaan sekä pisteytetään systemaattisesti eri tavoin. Tällä ei sinänsä olisi suurta merkitystä varsinaisiin hankevalintoihin, mutta se osaltaan kertoo hankekriteerien tulkinnanvaraisuudesta ja valintojen subjektiivisuudesta.

Kuva 1. Hankekriteereiden arvioitu laatu ohjelma-alueiden toimintalinjan 1 kehittämishankkeissa (EURA) n= 44.

4.3 Valintakriteerien toimivuus

Alueellisten avaintoimijoiden näkemykset kriteerien toimivuudesta vaihtelevat kokonaisuutena, mutta seuraavia painotuksia voidaan kuitenkin todeta:

- Kriteerit itsessään ovat pääosin tarkoituksenmukaisia, perusteltuja ja selkeitä, mutta ne eivät aina sovellu yrityshankkeisiin eivätkä käytännössä aina yrityshankkeissa toteudu.
- Keskusteluja rahoittajan kanssa käydään hanketta valmisteltaessa ja kriteerit voivat jo tuolloin täyttyä. Kriittinen piste ei siis välttämättä ole valintakriteereissä, vaan sitä aiemmin tehdyssä työssä.
- Kriteereiden todellinen merkitys ja käyttökelpoisuus yrityshankkeita valittaessa ei ole kaikilta osin selvä. Niiden katsotaan olevan vain osa hakemuksen kokonaisarviota ja valinnat tehdään monesti kriteereistä huolimatta tai kriteerit ”istutetaan” valintaan. Tällöin ne eivät todellisuudessa ohjaa päätöksentekoa.

- Käytännössä valtaosa yritysten kehittämisavustuksista rahoitetaan, jos ei niille ole selkeää laillisuusestettä.⁷
- Kriteeristö on subjektiivisesti tulkinnanvaraista eikä käsitteitä aina ole riittävän perusteellisesti ja täsmällisesti määritelty ennen päätöksenteon aloittamista. Jokainen prosessiin osallistuva voi tällöin mieltää kriteerit omalla tavallaan.
- Jatkuva haku on toimiva järjestelmä jatkuvaan hankearviointiin ja yrityslähtöiseen kehittämiseen.

Sisällöltään samantyyppisiä hankkeita saatetaan myös rahoittaa eri toimintalinjoista, joissa toimintalinjakohtaiset arviointikriteerit kuitenkin ovat erilaisia. Hankkeita suunnittelevia tahoja kehoitetaan olemaan yhteydessä alueensa julkiseen rahoittajaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tällöin kriteerien käyttöön vaikuttaa osaltaan myös se, mihin toimintalinjaan tai erityisteemaan rahoittaja mahdollisesti ohjaa hakijaa kohdistamaan hakemuksensa.

Alueellisten erityispiirteiden huomiointi hankkeiden valintakriteereissä on mahdollistettu useilla tavoilla: kriteereitä tarkennetaan maakuntatasolla maakunnan yhteistyöryhmän toimesta. Lisäksi yksittäiset rahoittajaviranomaiset voivat edelleen täsmentää maakunnan yhteistyöryhmän linjausta. Rahoittaja voi halutessaan myös asettaa arviointiperusteille painokertoimet, jolloin voidaan painottaa tärkeimmiksi katsottuja arviointiperusteita. Haasteeksi nousee tällöin se, miten varmistetaan rahoittajan objektiivisuus painokertoimien suhteen ja substanssiasiantuntemus pisteytyksen suhteen. (Esim. klustereiden edistäminen, innovaatioympäristöä vahvistaminen, pysyvän lisäarvon tuottaminen).

Käytettäessä valintakriteerejä hankkeiden laadunvarmistuksen välineenä on kääntöpuolena myös tendenssi hankkeiden standardoimiseen, vaikka ohjelma-asiakirjoissa on pyritty mahdollistamaan myös jossain määrin riskipitoisempien toimintatapojen kokeileminen⁸. Nykyinen laadun varmistukseen tähtäävä menettelytapa johtaa kuitenkin kokonaisuutena helposti tilanteeseen, jossa hankesalkkuihin kertyy samankaltaisia ja kaikkea tavoittelevia hankkeita. Vaikka hankkeiden valintakriteerit ovat vaikuttavuusnäkökulmasta sinänsä tarkoituksenmukaisia, voidaan silti kysyä onko välttämätöntä, että kriteeriehtojen tulee laajasti täyttyä – uhkana on hyvien fokushankkeiden karsiutuminen. Kokeneilla hanketoimijoilla on usein myös kyky tehdä korkeapistisiä hankehakemuksia, vaikka hankkeiden todellinen sisältö olisi köykäininkin.

Hankevalintoja ohjaa myös tällä ohjelmakaudella käyttöön otettu hankkeen riskien tunnistamiseen ja niiden luokitteluun perustuva arviointi. Rahoittajaviranomainen suorittaa arvioinnin hankkeen valintavaiheessa esimerkiksi pisteyttämällä kehittämishankkeet sisällön ja toteuttajan osaamisen ja kokemuksen mukaisesti. Riskiluokittelun tarkoituksena on tunnistaa riskialttiimmat hankkeet ja toteuttajat ennakolta ja hyödyntää tätä tietoa hankkeisiin kohdistettavissa tarkastus- ja valvontatoimissa. Matalan tai normaalin toteuttajariskin kriteerinä on vastuuhenkilön ja hallinto-organisaation aiempi moitteeton kokemus rakennerahastohankkeen hallinnoinnista, joten riskiluokittelu voi osaltaan myös ohjata hankkeiden keskittymistä samoille toimijoille.

⁷ Hylkääviä päätöksiä tehdään vain noin viidennekselle. Osuudessa ovat mukana myös TE/ELY-keskusten tekemät puhtaasti kansallisesti rahoitetut päätökset, koska erillisiä tietoja EAKR-päätösten osalta ei ole saatavissa, mutta kansallisten rahoituspäätösten osuus varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa on hyvin pieni.

⁸ Esim. Länsi-Suomessa erityisteemojen toteuttamiseen varatuista rahoista käytetään ohjelman mukaan vähintään 5 % uusien toimintamallien kokeiluun. Itä-Suomessa palveluihin liittyvä osuus toimintalinja 3:ssa toteutetaan kokeiluosiona, joka kohdistuu innovatiivisten ratkaisujen hakemiseen palvelujärjestelmien kehittämiseksi. Etelä-Suomessa toimintalinjalla 5 voidaan toteuttaa innovatiivisia kokeiluja hyvinvointipalvelujen järjestämiseksi.

5. Hanketason toiminta

5.1 Kehittämishankkeiden toteutus

Toimenpiteet hankkeissa

Maakuntien liittojen rahoittamia kehittämishankkeet ovat sisällöltään monipuolisia, merkittäviä painopisteitä ovat mm. uusien energiaratkaisujen kehittäminen (bioenergia, maa- ja järvilämpö) Länsi-Suomessa sekä logistiikka ja matkailu Etelä-Suomessa. Hankkeita toteuttavat erityisesti kunnalliset ja seudulliset kehittämis- ja koulutusyhtiöt sekä oppilaitokset.

Vuonna 2010 tehden hankekyselyn perusteella kehittämishankkeiden toteutustapa ja yleisimmät toimenpiteet ovat varsin perinteisiä; yritysysteistyö ja verkostoituminen ovat hankkeissa tärkeitä toimintatapoja, samoin tutkimus- ja kehittämistyö ovat keskeisiä toimintamuotoja erityisesti Länsi-Suomessa ja tuki- ja neuvontapalvelut Pohjois-Suomessa. Painotukset tukevat osaltaan verkostojen ja klustereiden kehittymistä, mikä on kaikilla suuralueilla myös yhtenä toimintalinjan 1 erityistavoitteena. Talouden notkahduksen takia se on koettu toimijoiden keskuudessa entistä tärkeämmäksi. Edellisellä ohjelmakaudella painotukset yritysten kilpailukykyyn tukemiseksi olivat samansuuntaisia; Etelä-Suomessa tärkeimmäksi toimintatavaksi nousi tuolloin yritysysteistyö ja toiseksi tärkeimmäksi verkostoituminen.⁹

Hankkeiden toiminta on kokonaisuutena paljolti yritystoiminnan kehittymisen edellytysten luomista ja kehittämisen kulttuurin vahvistamista; niissä pyritään parantamaan tietoisuutta kehittämistarpeista ja mahdollisuuksista, tuodaan esille jatkuvan kehittämisen tärkeys ja pyritään uuden oppimisen aikaansaamiseen systemaattisesti ja johdetusti.

Konkreettista koulutustoimintaa ei yksikään kyselyyn vastanneista hankkeista ilmoittanut tekevänsä. Kehittämistoimintaa tuetaan usein erillisillä koulutushankkeilla, jotka toteutetaan ESR-ohjelman kautta.

CASE: TERMOMUOVATTAVAT PUULEVYVALMISTEET (TERMO)

Puulevyjen termomuovaus on uusi Lahden ammattikorkeakoulun kehittämä ja patentoima muotopuristeiden valmistusmenetelmä, joka mahdollistaa aikaisempaa voimakkaammat ja monipuolisemmat kolmiulotteiset muodot esimerkiksi huonekaluissa ja sisustustuotteissa.

EAKR-osarahoitteen tutkimushankkeen päätavoitteena oli kehittää uusi kilpailukykyinen muoto-osien tuotantomenetelmä, jolla voidaan valmistaa nopeasti ja tehokkaasti massaräätälöityjä tuotteita.

Ensimmäisenä osatavoitteena oli kehittää ja hyödyntää valmistusmenetelmän mahdollisuuksia valmistaa aiempaa voimakkaammin taivutettuja muotopuristeita. Toisena osatavoitteena oli kehittää lämpömuovattavan puuviilupintaisen levyn ominaisuuksia siten, että sen valmistusprosessi

⁹ Esim. Etelä-Suomen tavoite 2-ohjelma 2000 -2006 väliarviointin loppuraportti.

voisi toimia muotopuristuksen esivaiheena samassa tuotantoyksikössä tai siten, että se mahdollistaisi verkostopohjaisten toimintamallien hyödyntämisen kalusteteollisuudessa.

Yrityskohtaisiin jatkohankkeisiin tähtäävät esiselvitystyöt jakautuivat kolmeen kehitysalueeseen: Ensimmäisenä selvitys- ja kehityskohteena oli viilujen modifiointi, joka tähtäsi taivutusmuodon määräävän pintaviilun elastisien ominaisuuksien parantamiseen. Toisena selvityskohteena olivat muotoilun lisääntyneet mahdollisuudet uudella muotopuristusteknologialla. Kolmantena selvityskohteena olivat uuden valmistusmenetelmän automatisointiin liittyvät selvitystyöt, kuten robotisoidun muoto-osien tuotantojärjestelmän toimintaedellytykset huonekaluteollisuudessa. Hankkeen tavoitteet saavutettiin ja koepuristuksia päästiin testaamaan osallistuneiden yritysten kanssa projektin lopussa

Mukana olleet yritykset osallistuivat hankkeeseen mm. toimittamalla raaka-aineita ja samalla ne pystyivät seuraamaan, miten kehitystyö etenee. Tutkimuksen kautta osallistuvat yritykset saivat tietoa myös omaan toimintaansa; tuloksia voidaan soveltaa olemassa oleviin ja uusiin tuotteisiin. Yrityksissä arvioidaan, etteivät nämä hyödyt olisi syntyneet ilman projektia, vaan niitä varten tarvittiin erillistä tutkimus- ja kehitystyötä.

Uuden muotopuristusmenetelmän patentti kuuluu Lahden ammattikorkeakoululle, ja sen käyttöoikeudet ovat Suomessa tutkimushankkeen rahoitukseen osallistuneilla yritysosapuolilla.

Projektin nimi: Termomuovattavat puulevyvalmisteet

Toteuttaja: Lahden ammattikorkeakoulu

Toimintalinja: 1 Yritystoiminnan edistäminen

Toteutusaika: 1.4.2008 – 31.12.2010.

Suunniteltu julkinen rahoitus: 84 000 €

Vastuuviranomainen: Tekes

Rakennerahastostrategian tavoitteiden tukeminen hankkeissa

Tarkasteltaessa hankkeiden tavoitteita suhteessa kansallisessa rakennerahastostrategiassa määriteltyihin yrittämisen edistämisen tavoitteisiin nähdään hankkeiden tavoittelevan eniten yritysten kasvun ja kilpailukyvyn edistämistä. Myös muita rakennerahastostrategian tavoitteita pidetään keskeisinä tavoitteina hanketasolla. Rakennerahastostrategian tavoitteiden keskinäisessä vertailussa jää hanketasolla heikoimmaksi pk-yritysten kansainvälistäminen.

Hankevalmistelun ja hallinnon toimivuus kehittämishankkeissa

Noin puolessa kyselyyn vastanneista toimintalinjan kehittämishankkeista arvioitiin esitetyistä EAKR-hallinnon osatekijöistä¹⁰ lähes kaikki osatekijät erittäin hyvin tai hyvin toimiviksi. Erityisesti hankeprosessin alkuvaihe eli hankehakemuksen valmistelu ja siihen liittyvä neuvonta sekä hankkeen valintamenettely ja päätöksen saaminen ovat kahden kolmasosan mielestä toimineet hyvin. Ohjelmakauden alussa hakemusten pitkä käsittelyaika ja EURA-järjestelmän toimimattomuus näkyivät hankkeiden käyntiinlähdon hitautena, mutta ohjelmakauden edetessä ongelmia on saatu ratkaistua ja toimintatapoja parannettua. Myös hallinnon toimivuutta koskevat tulokset ovat kokonaisuutena hyvin samansuuntaisia verrattuina edellisellä ohjelmakaudella koottuihin projektivastaavien näkemyksiin.¹¹

EAKR-hallinnon tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi hankkeissa toivotaan ennen kaikkea päätöksentekoon ja maksatushakemusten käsittelyyn lisää resursseja, jotta ne nopeutuisivat. Erityisesti yrityshankkeiden katsotaan tarvitsevan päätöksiä nopeasti. Raportoinnin ja maksatuksen arvioidaan sujuvoituvan, mikäli paperista raportointia vähennettäisiin, esimerkiksi mahdollistamalla raporttien allekirjoitettujen paperiversioiden toimittamisen rahoittajalle vasta hankkeen päättyessä ja maksatushakemusten liitteiden toimittamatta jättämisen, jolloin hankkeen toteuttaja säilyttäisi ne.

Lisäksi hankkeissa toivotaan parempaa ohjeistusta; lakitekstien sijaan selkeitä toimenpideohjeita sekä lisää koulutusta ja ohjausta. EAKR-toiminnan haluttaisiin myös olevan paremmin ennakoitavissa, mikä edellyttäisi mm. valituissa toimintamalleissa pysymistä, tiedotuksen lisäämistä ja tulevan rahoituksen ennakkotietojen esittämistä.

Kuntien kiristyvän taloustilanteen vuoksi toivotaan myös yritysten rahoitusosuuden hyväksymistä suuremmissa määrin vastinrahoitukseksi kuntien rahoitusosuuden sijasta, koska myös yritykset ovat edunsaajia hankkeissa. Kuntarahoitus nähdään haasteellisena erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomen alueilla.

¹⁰ Hankehakemuksen valmistelu ja siihen liittyvä neuvonta, hankkeen valintamenettely ja päätöksen saaminen, ylemmiltä hallintoportailta saatu tuki, asiakaslähtöisyys ja asiakastarpeiden huomiointi, maksatusmenettelyn toimivuus, hankerahoituksen muodostaminen (ml. etukäteisrahoitus), seurantatietoilmoituksen laatiminen ja muu seurantamenettely.

¹¹ Esim. Etelä-Suomen tavoite 2-ohjelma 2000 -2006 väliarvioinnin loppuraportti; vuonna 2003 projekti-vastaaville tehty hankekysely.

CASE: YHTEISMARKKINOINTIHANKKEILLA SYNERGIAA LAPIN MATKAILUN MARKKINOINTIIN

Lapin Markkinointi Oy perustettiin vuonna 1996 Lapin kuntien omistamaksi matkailun palvelu- ja asiantuntijaorganisaatioksi, joka koordinoi Lapin matkailun kansainvälistä markkinointia. Yhtiön toiminnan tavoitteena oli matkailuyritysten myynnin lisääminen, yritysten kapasiteetin käyttöasteiden nostaminen, markkinaosuuksien kasvattaminen ja sitä kautta myös työllisyyden lisääminen.

Pääfokus oli Lappi-tuotteen tuotteistamisessa, vahvistamisessa ja markkinoinnissa. Tätä varten Lapin Markkinointi toteutti kahta toisiaan tukevaa hanketta; Lapin tuotemarkkinointi ja Lapin imagomarkkinointi.

Hankkeiden kautta Lapin matkailuelinkeino ja siihen kytkeytyvät toimijat olivat kattavasti sitoutettu Lapin yhteismarkkinointiin, jolloin saatiin yhdistettyä noin 1000 yrityksen, Lapin kuntien, ulkomaisten matkailualan toimijoiden ja EAKR:n rahallinen panostus. Suuri kokonaispanostus mahdollistaa monipuoliset kansainväliset markkinointikampanjat sekä tehokkaat asiakasanalyysit ja tutkimustiedon hankkimisen sekä välittämisen matkailuelinkeinon käyttöön.

Toimijoiden keskinäinen työnjako oli portaittainen: Lappi on jaettu 12 matkailualueeseen ja jokaisella alueella toimii oma yhteismarkkinointiyritys, joka kokosi yhteen oman alueensa yritykset ja asioi niiden edustajana Lapin markkinoinnin kanssa. Lapin Markkinointi Oy taas asioi esim. Matkailun edistämiskeskuksen ja ulkomaisten toimijoiden kanssa edustaen koko Lappia. Vaikka teknisesti yritykset osallistuivat vain hankkeiden rahoittamiseen, tiedettiin niissä käytännössä tarkasti kulloisenkin kampanjan kohdamaa, ulkomainen toimija, kohderyhmä ja tavoiteltu asiakaspinta.

Ilman Lapin Markkinoinnin kaltaista koordinoivaa elintä olisi keskenään kilpailevia matkailualan toimijoita vaikeaa saada yhteisen kattavaan yhteistyöhön. Hanketoiminnan avulla on vuosien mittaan saatu luotua Lappiin toimintamalli, jossa kilpailijat istuvat saman pöydän ääressä ja suunnittelevat Lapin markkinointikampanjoita yhdessä, jolloin ulkomaisten toimijoiden tavoittaminen on helpompaa ja Lapin tuotteistaminen kokonaisuutena tehokkaampaa.

Toimintamallin riskitekijäksi ilmeni kuitenkin Lapin Markkinointi Oy:n suuri riippuvuus näistä kahdesta hankkeesta. Rakennerahastohankkeiden maksatus tapahtuu pitkällä viiveellä, eikä yrityksellä ollut muuta omaa liiketoimintaa. Yhtiössä ilmeni uusia taloudellisia riskejä aiemmin toteutettujen hankkeiden vuoksi; ongelmia oli ollut eri toimijoiden roolissa ja kilpailutusyksymyksissä, joiden osalta mahdollisesti seuraa tukien takaisinperintää.

Koska yhtiön oma pääoma oli entuudestaan merkittävästi negatiivinen eikä toiminnan taloudellinen tervehdyttäminen onnistunut, päätettiin yrityksen toiminta lopettaa syksyllä 2010. Lapin matkailun laajapohjaista kansainvälistä matkailumarkkinointia on suunniteltu jatkettavaksi vuonna 2011 Lapin liiton toimesta ns. oman tuotannon hankkeena.

Projektin nimi: Lapin Imagomarkkinointi 2008 - 2010

Lapin Tuotemarkkinointi 2008 - 2010

Toteuttaja: Lapin Markkinointi Oy

Toimintalinja: 1: Yritystoiminnan edistäminen

Toteutusaika: 1.1.2008 - 31.12.2010

Toteutunut julkinen rahoitus yhteensä: 1 982 711 €

Vastuuviranomainen: Lapin liitto

5.2 Kehittämishankkeiden eteneminen

Tarkasteltujen kehittämishankkeiden kestosta oli tyypillisesti kulunut vähän yli puolet (50 – 70 %), samoin hankkeiden tavoitteista on saavutettu noin puolet tai hieman yli sen. Kokonaisuutena kehittämishankkeet etenivät siis tavoitteisiin nähden odotusten mukaisesti.¹² On selvää, että kaikki hankkeet eivät etene tavoitteiden toteutumisen ja projektin ajallisen keston suhteen lineaarisesti ja varsinkin hankkeen alussa usein jäädytään tavoiteaikataulusta. Tarkastelu auttaa kuitenkin hahmottamaan toimintalinjan hankkeiden etenemistä ja arvioimaan sitä, missä määrin hankkeet tuleva saavuttamaan toiminta-aikansa puitteissa niille asetetut tavoitteet - etenkin mitä pidempi aika projektin kokonaisajasta on kulunut.

Hankkeista yli kaksi kolmasosaa arvioi toteutusympäristössä tapahtuneen sellaisia muutoksia, jotka vaikuttavat tuotoksiin, tavoitteiden saavuttamiseen ja vaikutuksiin. Taantuma heijastui kehittämishankkeisiin hankaluutena saada yrityksiä ja muita sidosryhmiä osallistumaan yhteistyöhön ja hankkeiden rahoitukseen sekä mm. matkailun vähenemisenä ja vientiteollisuuden vaikeuksina. Ääritapauksessa kehittämishanke ehti saada maakunnan liitolta myönteisen rahoituspäätöksen, minkä jälkeen taloudellinen ja markkinatilanne kääntyi sellaiseksi, että toteuttaja katsoi tavoitteet mahdottomiksi saavuttaa. Aluksi tämän hankkeen aloittamista päätettiin siirtää ja sittemmin hanketta päätettiin olla käynnistämättä lainkaan. Toteuttajataho kuitenkin arvioi, että kyseinen hanke saattaa tulevaisuudessa toteutua tavalla tai toisella, mutta tällä hetkellä aika oli vain väärä.

Toisaalta yksittäiset hankkeet myös havaitsivat, että osa vakaalla pohjalla olevista yrityksistä oli kiinnostunut panostamaan aiempaa enemmän kehitystoimintaan ja esiin nousi myös uusia yritysideoita.

Etelä-Suomen kehittämishankkeille tehdyn kyselyn perusteella yritysten kasvu ja kansainvälistyminen sekä yritysten menestymismahdollisuuksien tunnistaminen nousevat hankkeiden merkittävimiksi tavoitteiksi, mutta taantuma heijastuu tulosten saavuttamiseen.

¹² On tosin huomioitava, että lähes puolet hankkeista ei vastannut aineistona käytettyyn kyselyyn.

Taantuma on myös Etelä-Suomessa aikaansaanut sidosryhmissä haluttomuutta osallistua yhteistyöhön ja hankkeiden rahoitukseen.

Koska Etelä-Suomen kehittämishankkeista toimintalinjan 1 kehittämishankkeet ovat Kaakkois-Suomessa, pääosin Etelä-Kymenlaaksossa, jossa mm. logistiikkasektorin, transitoliikenteen sekä venäläisten matkailun vaikutus on merkittävä, näkyi kokonaiskysynnän väheneminen Venäjällä myös hanketason toiminnassa.

Hanketason vaikutusten arvioidaan Etelä-Suomessa ilmenevän suurelta osin keskipitkällä aikavälillä, 3-5 vuoden kuluessa hankkeen päättymisestä. Nopeimmin tavoitteiden vaikutusten arvioidaan ilmenevän mikäli menestymismahdollisuuksia onnistutaan tunnistamaan ja tieto- sekä viestintäteknologioita hyödyntämään. Sukupolvenvaihdosten edistämisen merkitys tavoitteena nähdään hankkeissa pieneksi ja sen mahdollisten vaikutusten näkyvän vasta yli viiden vuoden kuluttua hankkeiden päättymisestä.

CASE: KYMENLAAKSON PK-YRITYSKLINIKKA

Teollisuuden rakennemuutosten koettelemassa Kymenlaaksossa toteutettu Kymenlaakson pk-yritysklinikka-hanke tavoitteli pääsääntöisesti yli viisi henkilöä työllistävien pk-yritysten mukaan saantia liiketoiminnan eri osa-alueiden kehittämistoimiin. Tavoitteena oli mm. rahoituksellisten ja erilaisten muiden yrityksen kasvun ja kehittymisen esteiden raivaaminen. Samalla elinkeinoyhtiöiden toimintatapoja haluttiin samansuuntaistaa ja oppia yhteistyöstä hyvien käytäntöjen muodossa. Lisäksi yhtenä tavoitteena oli tehdä konkreetista yhteistyötä muiden alueen yritysrajojen yksityisten ja julkisten toimijoiden kanssa.

Elinkeinoyhtiöt jakoivat hankkeen toiminta-alueen keskenään siten, että Etelä-Kymenlaakson kontaktoinnista ja projektipalvelujen tarjoamisesta vastasi Cursor Oy ja Pohjois-Kymenlaakson toiminnasta vastasi Kouvolan seudun kuntayhtymän elinkeinotoimi vuonna 2008 ja Kouvola Innovation Oy vuosina 2009 - 2010.

Hankehenkilöstö listasi Kymenlaakson pk- ja mikroyrityksiä, joissa oletettiin olevan kehittämistarpeita. Asiasta kiinnostuneissa yrityksissä käytiin kehittämistarvekeskustelu, jonka nojalla ehdotettiin kehittämistoimia. Hanke tarjosi kehittämistoimiin 50 %:n tuen. Myös Yritysklinikan kokoama konsulttiverkosto oli tarjolla yritysten avuksi. Yrityksille ehdotettiin myös tarpeeseen sopivia muiden julkisten organisaatioiden palveluja. Hankehenkilöstö kontaktoi 182 yritystä, joista ehdotukset kehittämistoimiksi sai kaksi kolmasosaa.

Kymenlaakson eteläosassa ei aluksi saatu aikaan kehittämistuloksia taantuman ja todennäköisesti myös alueella tapahtuneiden tehtaiden lakkauttamisien ja irtisanomisten aiheuttaman lamaannuttavan ilmapiirin vuoksi. Kokonaisuutena yritysklinikan tarjoamat konsultoinnit kuitenkin veivät yrityksiä eteenpäin asioissa, joita projektiin oli suunniteltu: rahoituksellisia esteitä saatiin poistetuksi ja kaksi yritystä perustettiin, omistajanvaihdoksia valmisteltiin ja muita yrityksen kannalta merkittäviä kehittämistoimia toteutettiin projektin myötävaikutuksella. Yrityksistä 37 ohjattiin muiden toimijoiden palveluihin: näistä lähes puolet ELY-keskukseen. Kaiken kaikkiaan hankkeen osavaikutuksella arvioidaan syntyneen noin 40 erilaista työpaikkaa. Luotujen työkalujen ja toimintatapojen arvioidaan jäävän elämään elinkeinoyhtiöissä ja niiden yhteistyö jatkuu yrityspalveluja edelleen kehitettäessä.

Projektin nimi: Kymenlaakson pk-yritysklinikka

Toteuttaja: Kouvola Innovation Oy

Toimintalinja: 1: Yritystoiminnan edistäminen

Toteutusaika: 1.1.2008 - 25.5.2010

Myönnetty EU- ja valtion rahoitus: 245 000 €

Vastuuviranomainen: Kymenlaakson liitto

Länsi-Suomen hankkeissa tavoitellaan ohjelma-asiakirjan mukaisesti eniten alkavien, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuuden tukemista sekä yritysten klustereissa toimimisvalmiuksien kehittämistä. Vähiten tavoiteltavia asioita ovat maaseudun väestön voimakkaan vähenemisen estäminen ja energia alan osaamisen vahvistaminen. Maaseudun väestön vähenemisen estämistä ei nähdä rahoittajienkaan keskuudessa tärkeänä toimintalinjan tavoitteena.

Eri tavoitteisiin pyritään Länsi-Suomessa kuitenkin kokonaisuutena hieman yhtäläisemmin kuin muilla ohjelma-alueilla, joilla näiden tavoitteiden hajonta on suurempaa.

Länsi-Suomen alueella arvioidaan kehittämishankkeiden vaikutusten ilmenevän lähes täysin viimeistään viiden vuoden sisällä hankkeiden päättymisestä. Kaikkien tavoitteiden kohdalla katsotaan ilmenevän jonkinasteisia välittömiä vaikutuksia ja erityisesti yritysten klustereissa toimimisvalmiuksien kehittymiseen, kasvuyrittäjyyteen ja kasvuyritysten tunnistamiseen sekä yritysten tuottavuuteen liittyvien tavoitteiden vaikutusten ilmeneminen arvioidaan suurelta osin nopeaksi.

Nämä tavoitteet ovat myös suhteelliselta painoarvoltaan Länsi-Suomessa kärkipäässä muihin tavoitteisiin verrattuna, joten alueella myös tietoisesti pyritään aikaansaamaan toimintalinjan hankkeiden kautta välittömiä ja keskipitkän aikavälin vaikutuksia.

Pohjois-Suomessa tärkeimmiksi arvioituja tavoitteita ovat kasvuhakuisten yritysten kasvun vauhdittaminen sekä yritysten teknologisen osaamisen ja ICT:n käytön vahvistaminen ja niissä on tähän mennessä myös saatu aikaan suhteellisesti parhaat tulokset ja vaikutukset. Yritysten kasvun vauhdittamista on hidastanut taantuman aiheuttama kysynnän väheneminen monella sektorilla. Yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistaminen ja sukupolvenvaihdosten tukeminen ovat selvästi Pohjois-Suomen hankkeiden sivutavoitteita ja niissä aikaansaadut tulokset ja vaikutukset ovat toistaiseksi hyvin vähäisiä.

Pohjois-Suomen hankkeissa vaikutusten arvioidaan ilmenevän verraten nopeasti. Noin puolet tavoiteltavista vaikutuksista katsotaan sellaisiksi, jotka näkyvät jo hankkeen toteutusaikana tai välittömästi sen päättymisen jälkeen. Erityisesti yritysten teknologisen osaamisen ja ICT:n käytön vahvistamisen sekä verkostoitumisen vaikutukset ilmenevät nopeasti. Nämä tavoitteet ovat myös suhteelliselta painoarvoltaan Pohjois-Suomessa kärkipäässä muihin tavoitteisiin verrattuna, joten alueella pyritään aikaansaamaan toimintalinjan hankkeiden kautta verraten nopeita, välittömiä ja keskipitkän aikavälin vaikutuksia.

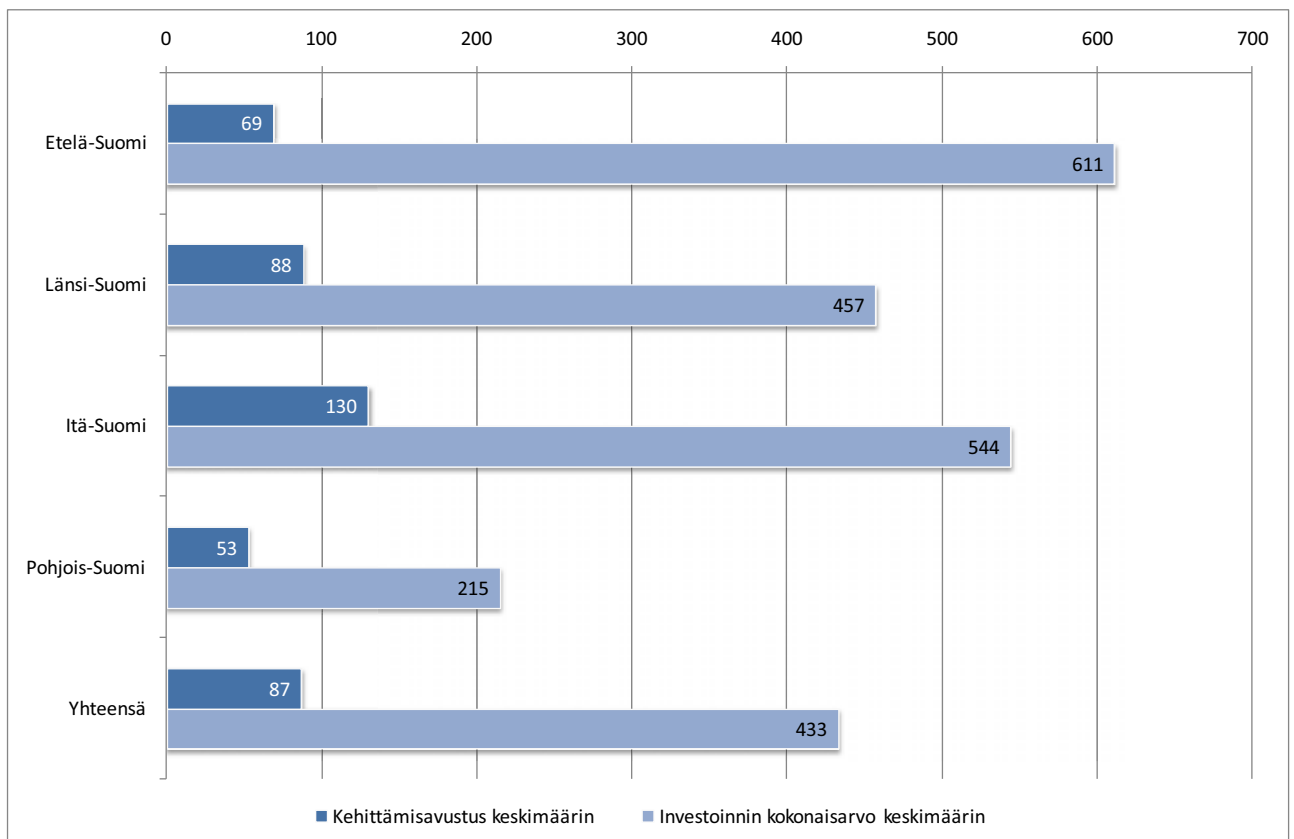
5.2 Yritysten investointi- ja kehittämishankkeet

5.2.1 Hankkeen ja avustuksen koko ja tarkoitus

Yritysten kehittämisavustuksina tuetuille yritysten investointi- ja kehittämishankkeille suoritettiin sähköinen kysely, johon vastanneiden yritysten perustiedot ovat raportin liitteessä 4. Yrityksiltä tiedusteltiin hankkeeseen saadun kehittämisavustuksen suuruutta sekä hankkeen (investoinnin) kokonaisarvoa. Saadun avustuksen keskimääräinen suuruus sekä hankkeen keskimääräinen kokonaisarvo on esitetty kuvassa 2 ohjelma-alueittain.

Tuettavat hankkeet ovat varsin pieniä, keskimäärin investoinnin kokonaisarvo on ollut runsaat 400 000 euroa. Etelä-Suomen hankkeet ovat suurimpia, keskimäärin hieman yli 600 000 euroa. Selvästi pienimpiä ovat Pohjois-Suomen hankkeet, keskimäärin hieman yli 200 000 euroa.

Keskimääräinen myönnetty avustus oli noin 90 000 euroa. Suurimmat keskimääräiset avustukset ovat Itä-Suomessa, noin 130 000 euroa ja pienimmät Pohjois-Suomessa noin 50 000 euroa.

Kuva 2. Saadun avustuksen keskimääräinen suuruus sekä hankkeen/investoinnin keskimääräinen kokonaisarvo (1000 euroa) ohjelma-alueittain. n = 455

Avustusosuus on Itä- ja Pohjois-Suomessa noin neljäsosa ja Länsi-Suomessa noin viidesosa. Etelä-Suomessa avustusosuus jää noin 10 %:iin. Keskimääräiset avustusosuudet (avustus %:a koko hankkeesta) on esitetty seuraavassa:

Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Yhteensä
11 %	19 %	24 %	25 %	20 %

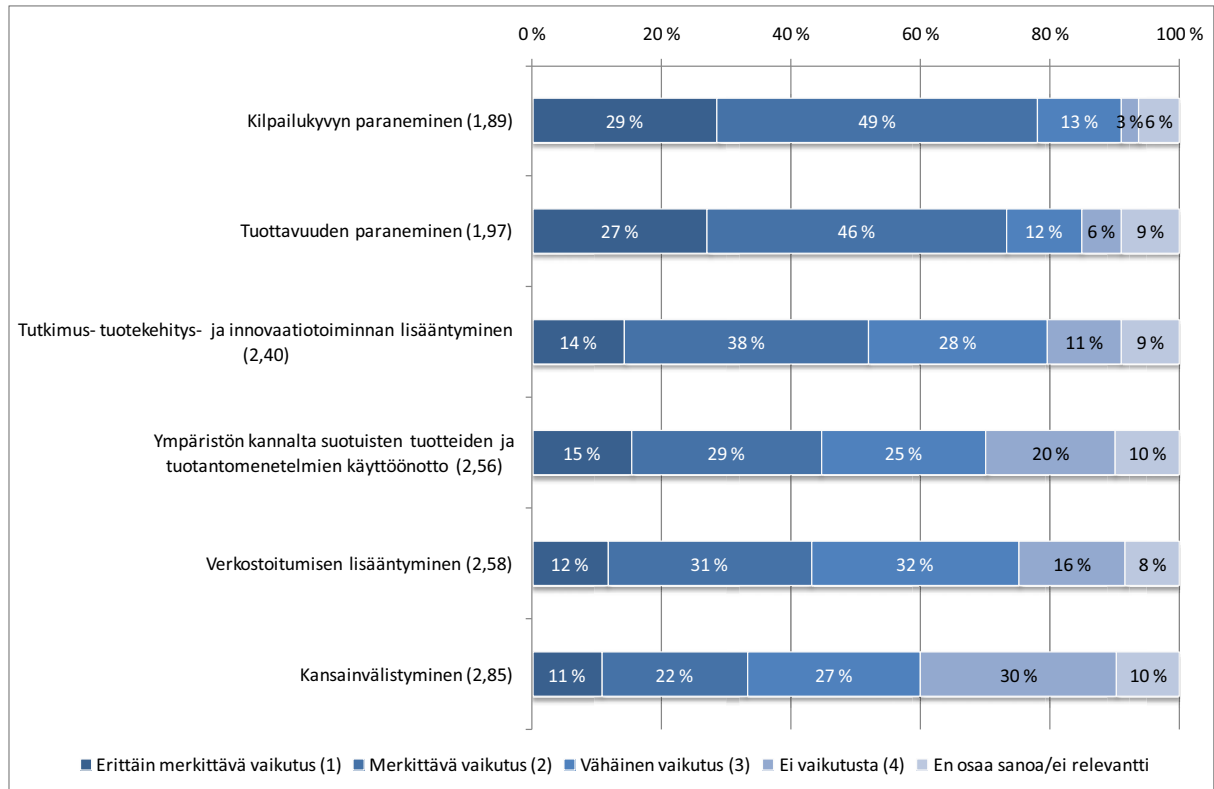
Yrityksiltä kysyttiin myös, mihin tarkoitukseen rahoitus on käytetty tai käytetään.

	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Yhteensä
Investoinnit	41 (56 %)	50 (51 %)	93 (72 %)	81 (60 %)	265 (61 %)
Toiminnan käynnistäminen, liiketoiminnan kehittäminen	12 (16 %)	17 (17 %)	15 (12 %)	17 (13 %)	61 (14 %)
Verkostoituminen	-	3 (3 %)	1 (1 %)	4 (3 %)	8 (2 %)
Koulutus	4 (5 %)	1 (1 %)	4 (3 %)	3 (2 %)	12 (3 %)
Tutkimus- ja tuotekehitys, tuotantomenetelmien kehittäminen	19 (26 %)	25 (25 %)	20 (15 %)	32 (24 %)	96 (22 %)
Palkkaus	3 (4 %)	13 (13 %)	13 (10 %)	23 (17 %)	52 (12 %)
Kansainvälistyminen, vienti	6 (8 %)	10 (10 %)	10 (8 %)	15 (11 %)	41 (9 %)

Selvästi yleisin rahoituksen käyttötarkoitus ovat olleet investoinnit. Kaikilla alueilla yli puolet yrityksistä on maininnut sen ainakin yhtenä käyttötarkoituksena. Investoinnit käyttötarkoituksena korostuvat erityisesti Itä-Suomessa. Seuraavaksi yleisimpänä käyttötarkoituksena on tutkimus- ja tuotekehitys sekä tuotantomenetelmien kehittäminen, jonka mainitsee noin viidennes vastaajista. Siinä Itä-Suomi erottuu muita pienemmällä osuudella. Kolmanneksi yleisimpänä käyttötarkoituksena on toiminnan käynnistäminen ja liiketoiminnan kehittäminen noin 15 %:n osuudella. Sen osuus korostuu Etelä- ja Länsi-Suomessa toisin kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Palkkaus on mainittu neljänneksi yleisimpänä käyttötarkoituksena. Sen osuus korostuu erityisesti Pohjois-Suomessa, kun taas Etelä-Suomessa se on mainittu hyvin harvoin. Kansainvälistymisen ja viennin on maininnut joka kymmenes yritys. Verkostoituminen ja koulutus saavat vain muutaman maininnan.

5.2.2 Kehittämisasiirahoitussavustuksen vaikutukset yritysissä

Yrityksiltä kysyttiin, miten merkittävänä ne pitivät kehittämisasiirahoituksen vaikutuksia eräiden mm. rakennerahastostrategiaan liittyvien tekijöiden osalta yritys toiminnassaan. Vastusjakaumat on esitetty kuvassa 3.

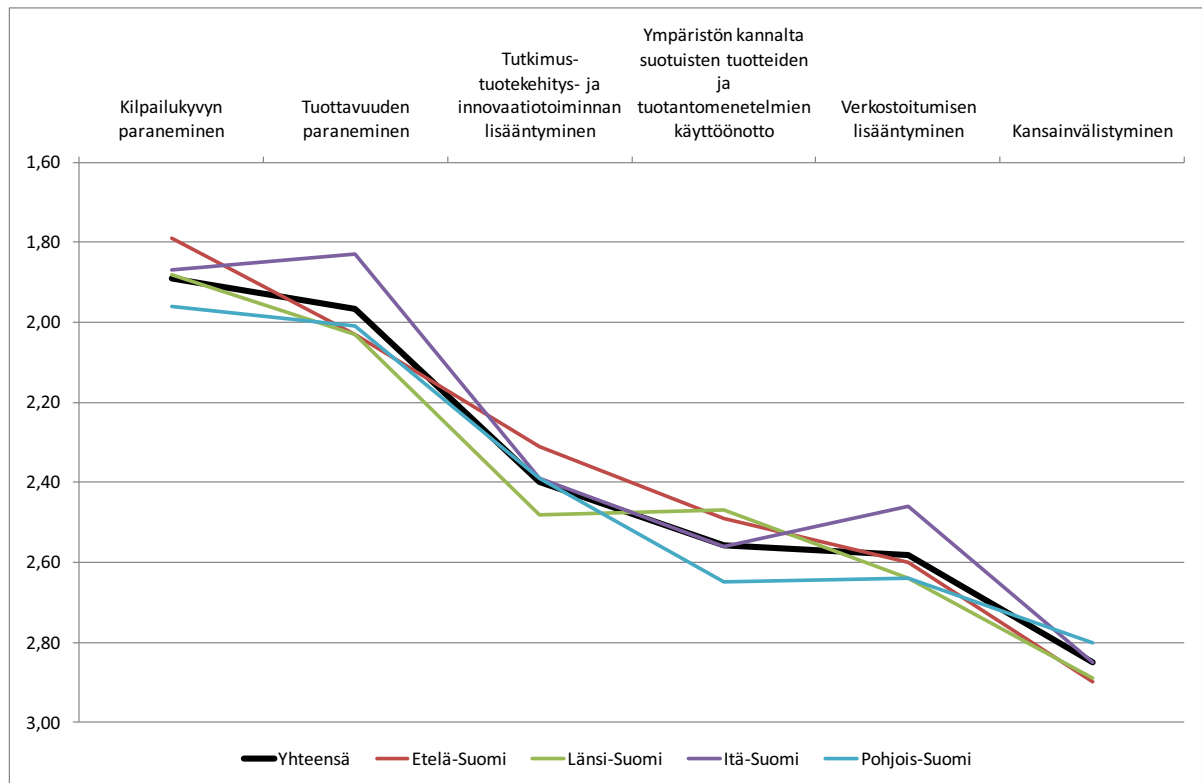

Kuva 3. Vastusjakaumat kysymykseen ”Miten arvioitte kehittämisasiirahoituksen vaikuttaneen/vaikuttavan yritysissä seuraaviin tekijöihin?” n=455.

Tekijät on kuvassa 4 esitetty painotettujen keskiarvojen¹³ mukaisessa järjestyksessä. Kehittämisasiirahoitusten olennaisesti suurimmat vaikutukset ovat kilpailukyyn ja tuottavuuden paraneminen. Kolme neljästä vastaajasta pitää vaikutuksia näiden tekijöiden suhteen vähintään merkittävänä. Selvästi vähäisin vaikutus avustuksilla on kansainvälistymiseen. Lähes kolmannes vastaajista katsoo, että sen suhteen ei ole lainkaan vaikutusta.

Merkittävin pysyvä vaikutus kehittämisasiirahoituksesta syntyy yrityksen kilpailukyyn parantuessa joko tuottavuuden tehostumisen, tuotantokapasiteetin kasvamisen tai laadun parantumisen kautta. Eräissä yritysissä investoinnin mahdollistava avustus on ollut ratkaisevaa toiminnan jatkamisen kannalta. Ilman avustusta toiminta olisi lopetettu kannattamattomana, koska kilpailijat olivat jo ottaneet uutta teknologiaa käyttöön.

¹³ Yksittäisen tekijän painotettu keskiarvo on laskettu kertomalla kuhunkin vastusvaihtoehtoon saatu vastusten määrä vastusvaihtoehtoon painoarvoa kuvaavalla lukuarvolla (lukuarvot selitteessä) ja jaettu vastusten kokonaismäärällä.

Kuva 4. Kehittämisavustusrahoituksen vaikutukset yrityksissä ohjelma-alueittain¹⁴

Ohjelma-alueittain ei synny kovinkaan suuria eroja. Etelä-Suomessa korostuvat muita enemmän vaikutukset kilpailukyvyen paranemiseen sekä tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiotoiminnan lisääntymiseen. Länsi-Suomessa nähdään vaikutukset tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiotoiminnan lisääntymiseen muita vähäisempinä. Itä-Suomen vastaajat näkevät muita suuremmat vaikutukset tuottavuuden paranemiseen ja verkostoitumisen lisääntymiseen. Pohjois-Suomessa korostetaan hieman muita enemmän kansainvälistymistä ja muita vähemmän kilpailukyvyen paranemista sekä ympäristön kannalta suotuisten tuotteiden ja tuotantomenetelmien käyttöönottoa.

¹⁴ Kysymykseen vastattiin asteikolla: Erittäin merkittävä vaikutus (arvo 1), Merkittävä vaikutus (arvo 2), Vähäinen vaikutus (arvo 3), Ei vaikutusta (arvo 4), En osaa sanoa/ ei relevantti (ei mukana tarkastelussa). Pystyakseli kuvaa vastausten painotettua keskiarvoa.

CASE: TERVEYDENHUOLLON TEKNOLOGIAYRITYKSEN KÄYNNISTÄMINEN

Terveydenhuollon teknologia on yksi nopeimmin kasvavista aloista maailmassa. Alan yrityksille on tyypillistä pitkä tuotekehityskausi, mahdollisia tuottoja ne saavat vasta vuosien päästä.

Virmed Oy on vuonna 2008 perustettu terveydenhoidon teknologian yritys, joka kehittää uusia, innovatiivisia tuotteita ja palveluita terveydenhuollon laadun parantamiseksi. Tuotekehityksen painopiste on kuvantamisen kokonaisvaltaisessa hallinnassa, videoon perustuvan konsultaatioyhteyden mahdollistamisessa toimenpidesaleista useisiin etätyöpisteisiin reaaliaikaisesti. Yrityksen MediStreamer-järjestelmä hallitsee kuvantamisen koko ketjun aina tutkimuslaitteesta tuotetusta kuvasta ja videosta niiden reaaliaikaiseen siirtämiseen sekä liittämiseen potilaskertomukseen ja arkistointiin. Järjestelmän avulla pystytään lyhentämään potilaan hoitoon käytettävää aikaa poliklinikkakäyntien vähenemisellä sekä parantamaan hoidon laatua konsultoinnin tullessa helpommaksi ja sitä kautta yleisemmäksi. Etätyöskentelyn lisäksi järjestelmää voidaan hyödyntää eri käyttötarkoituksiin kuten koulutukseen ja neuvotteluun.

Yrityksen toimitusjohtajan mukaan Lapin ELY-keskus ja Tekes tarjosivat tukea ja hyvää sekä nopeaa palvelua, mikä mahdollisti yrityksen käynnistämistoimenpiteiden toteuttamisen suunnitelman mukaisella tavalla. ELY- keskus myönsi yrityksen käynnistämisvaiheessa avustusta toimitusjohtajan palkkaukseen (50%, tukimuoto: pienen yrityksen palkka- ja muut toimintamenot), jolloin tarvittu vieraan pääoman määrä oli pienempi. Yrityksen tavoitteena on kannattava kansainvälinen liiketoiminta, joka tarjoaa 3-5 viiden vuoden aikajänteellä vakituisen työpaikan vähintään kuudelle henkilölle.

Projektin nimi: Terveydenhuollon teknologiayrityksen käynnistäminen

Toteuttaja: Virmed Oy

Toimintalinja: 1: Yritystoiminnan edistäminen

Toteutusaika: 6.3.2009 - 31.8.2010

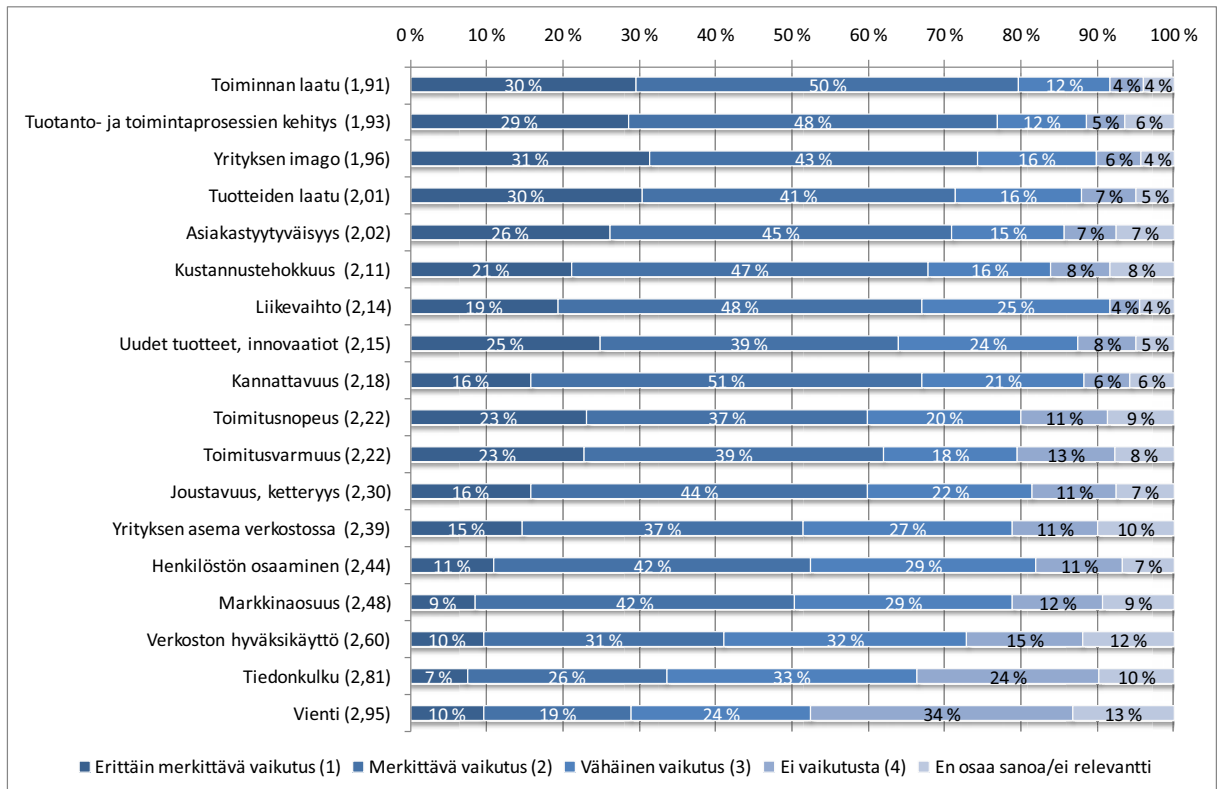
Myönnetty EU- ja valtion rahoitus: 26 550 €

Vastuuviranomainen: Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

5.2.3 Kehittämistoimenpiteen vaikutukset yritysten liiketoimintaan

Yrityksiltä kysyttiin, miten suuriksi ne arvioivat investoinnin/kehittämistoimenpiteen vaikutukset eräillä liiketoimintansa keskeisillä osa-alueilla. Vastausjakaumat on esitetty kuvassa 5 ja ohjelma-alueittain kuvassa 6.

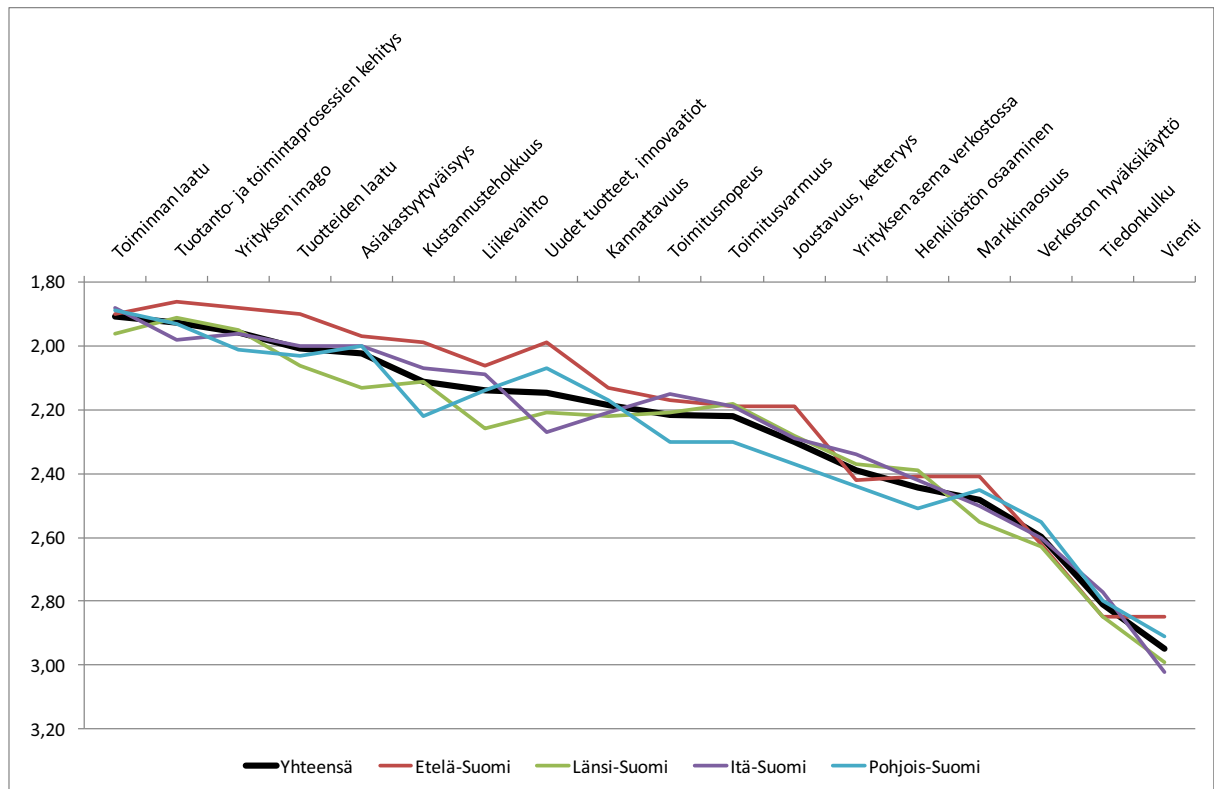
Kehittämistoimenpiteen suurimmat vaikutukset yritysten liiketoimintaan näkyvät toiminnan ja tuotteiden laadussa, tuotanto- ja toimintaprosessien kehityksessä, yrityksen imagossa ja asiakastyytyvyydessä. Yli 70 % vastaajista pitää vaikutuksia näissä vähintään merkittävänä. Selvästi vähäisimpänä pidetään vaikutusta vientiin – runsas kolmannes vastaajista ei näe investoinnilla/toimenpiteellä olleen siihen lainkaan vaikutusta.

Kuva 5. Vastausjakaumat kysymykseen ”Millaisiksi arvioitte kyseisen investoinnin/kehittämistoimenpiteen vaikutukset seuraaviin liiketoiminnallisiin tekijöihin?”¹⁵ n=455.

Ohjelma-alueittain on havaittavissa hieman eroja. Etelä-Suomen vastaajat ovat pitäneet vaikutuksia yli puolessa arvioiduista tekijöistä (11 tekijää 18 annetusta tekijästä) merkittävämpinä kuin muut alueet. Länsi-Suomen vastaajat erottuvat vain asiakastyytyväisyyden ja liikevaihdon suhteen, joissa vaikutukset ovat heidän vastauksissaan muita vähäisemmät. Itä-Suomessa erottuvat tuotanto- ja toimintaprosessien kehitys, uudet tuotteet ja innovaatiot sekä vienti keskimääräistä vähäisemmin vaikutuksin. Pohjois-Suomen vastaajat ovat pitäneet vaikutuksia seitsemässä tekijässä 18:sta vähäisempinä kuin muut.

¹⁵ Tekijät on esitetty painotettujen keskiarvojen mukaisessa järjestyksessä.

Kuva 6. Kehittämistoimenpiteen vaikutukset yritysten liiketoimintaan ohjelma-alueittain¹⁶

Pysyviksi arvioiduista vaikutuksista nostetaan useissa Länsi- ja Itä-Suomen yrityksistä tärkeimpänä esille työpaikkojen säilyvyys ja turvaaminen. Pohjois-Suomen yritykset eivät mainitse tätä seikkaa, muutamissa tapauksissa ollaan päinvastoin pettäneitä, kun pysyvää vaikutusta työpaikkoihin ei olekaan kehittämisavustuksen kautta syntynyt. Sen sijaan Pohjois-Suomessa nousevat myös pysyvinä vaikutuksina muita alueita enemmän esille kansainvälistymiseen liittyvät tekijät, kuten kansainvälisten verkostojen kehittyminen ja kansainvälisten markkinoiden tuntemuksen paraneminen.

¹⁶ Kysymykseen vastattiin asteikolla: Erittäin merkittävä vaikutus (arvo 1), Merkittävä vaikutus (arvo 2), Vähäinen vaikutus (arvo 3), Ei vaikutusta (arvo 4), En osaa sanoa/ ei relevantti (ei mukana tarkastelussa). Pystyakseli kuvaa vastausten painotettua keskiarvoa.

CASE: SolarForum – AURINKOENERGIA-ALAN KOKONAISVALTAINEN KEHITTÄMINEN SATAKUNNASSA

YHDISTELMÄRAKENNEPILOTEILLA AURINKOENERGIASTA LIIKETOIMINTAA

Maailmanlaajuiset aurinkoenergiamarkkinat ovat kovassa, jopa yli 40 % vuotuisessa kasvuvahdissa ja suomalaiset yritykset ovat pyrkimässä aktiivisesti näille teknologiamarkkinoille. Satakunnassa on vahvoja raskaita metalliteollisuusyrityksiä, joille maailman energiapoliittiset trendit tarjoavat oivan kehitymis- ja kasvumahdollisuuden. Lisäksi Satakunnassa on syntynyt erityinen aurinkoenergiayritysten ryhmittymä, joka on kehittymässä aurinkoenergian käytön kasvun tahdissa. Aurinkoenergiateollisuuden työllistävä vaikutus Satakunnassa on nyt noin sata työntekijää. Alan nopea kehitys edellyttää yrityksiltä investointien lisäksi osaamisen, alan asiakkaiden ja koko alan arvoketjun läpikäyvää prosessien hyvää tuntemusta.

Osana Energiateknologian osaamiskeskusohjelmaa toteutettu SataPV -projekti osoitti, että perinteinen kiteiseen pihhin perustuva aurinkosähköpaneelin valmistus ei tulevaisuudessa ole todennäköistä Suomessa. SataPV – projektissa Satakunnan ammattikorkeakoulussa (SAMK) aloitettu satakuntalaisen aurinkosähkötuotteen tuotannon edellytysten kartoittaminen sekä tuotteen asemoiminen jatkuvat yhteistyössä yritysten kanssa SolarForum-projektissa. Hankkeen tavoitteena on myös tukea ja parantaa jo aurinkoenergia-alalla toimivien satakuntalaisten yritysten liiketoimintaedellytyksiä sekä tukea uusien yritysten perustamista alalle luomalla Satakuntaan Suomen tehokkain toimintaympäristö, kansallisen aurinkoenergiaklusterin keskus SolarForum. SAMKissa alkoi syksyllä 2010 myös alaan liittyvä Environmental Engineering-koulutusohjelma.

Solar-Forum hanke kytkeytyy tiiviisti myös Prizztech Oy:n hallinnoimaan toimintalinjan 2 ”Yhdistelmä rakennepiloteilla aurinkoenergiasta liiketoimintaa”-projektiin, joka pyrkii edistämään aurinkoenergiayritysten tuotekehitystä ja verkostoitumista sekä edesauttamaan aurinkoenergian vientiä edistävän sisämarkkinan syntyä. Hankkeen pilottikohteissa testataan aurinkoenergiateknologian integrointia huomaamattomaksi osaksi rakenteita. Hanke kytkeytyy myös Hermia Oy:n hallinnoimaan ESR-rahoitteeseen ENNA-projektiin (energia- ja nanoteknologiaa sekä toiminnallisia materiaaleja kehittävän avoimen innovaatioympäristön rakentaminen), jossa rakennetaan virtuaalinen innovaatioalusta aurinkoenergiateknologiyrityksille.

SolarForum:in vaikutusten arvioidaan ulottuvan myös Satakunnan ulkopuolella toimiviin pk-yrityksiin, sillä kasvanut kokemus ja tutkimuksiin perustuva tieto aurinkoenergiajärjestelmistä ja niiden liittämistä olemassa oleviin energiategnologioihin lisäävät aurinkoenergiatuotteiden kysyntää ja sitä kautta alan sisämarkkinoita, mikä puolestaan vahvistaa yritysten liiketoimintamahdollisuuksia kotimaan ja erityisesti ulkomaan markkinoilla.

Projektin nimi: SolarForum - Aurinkoenergia-alan kokonaisvaltainen kehittäminen Satakunnassa

Toteuttaja: Satakunnan ammattikorkeakoulu

Toimintalinja: 1: Yritystoiminnan edistäminen

Toteutusaika: 9.10.2009 - 30.6.2012

Suunniteltu julkinen rahoitus: 356 000 €

Vastuuviranomainen: Satakunnan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Projektin nimi: Yhdistelmä rakennepiloteilla aurinkoenergiasta liiketoimintaa

Toteuttaja: Prizztech Oy

Toimintalinja: 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden vahvistaminen

Toteutusaika: 1.10.2009 - 31.8.2011

Suunniteltu julkinen rahoitus: 260 300 €

Vastuuviranomainen: Satakuntaliitto

5.3 EAKR-rahoituksen additionaliteetti

Sekä maakuntien liittojen kautta rahoitetuilta kehittämisprojekteilta että kehittämisavustusta saaneilta yrityksiltä kysyttiin, olisiko hanke toteutettu ilman avustusta.

Vain yhdessä kyselyyn vastanneista kehittämishankkeista (n=27) arvioitiin, että hanke olisi toteutettu myös ilman EAKR-rahoitusta, mutta toteutus olisi tapahtunut myöhemmin. Valtasosin hankkeita ei oltaisi arvioiden mukaan toteutettu lainkaan, muutamassa tapauksessa asiaan ei osattu ottaa kantaa. Kokonaisuutena maakuntien liittojen kautta rahoitettujen hankkeiden vuotovaikutus jää tämän perusteella erittäin pieneksi, mikä samalla ilmaisee maakuntien liittojen kautta kanavoitavan hankerahoituksen lisäarvon olevan tältä osin suuri; hankkeet toimivat niillä kehittämisen alueilla, joita kansallisella tai muulla rahoituksella ei tueta.

Yritysten kehittämisavustusrahoituksen osalta olisi kolmessa hankkeessa neljästä toteutettu kehitystoimenpide jossain muodossa, joko suppeampana tai myöhemmin, myös ilman EAKR:n kehitysavustusta. Yritysten kehittämisavustusten arvioidut vuotovaikutukset ovat tällä tavoin tarkasteltuna varsin suuret. Arvioidut vuotovaikutukset¹⁷ ovat suurimmat Etelä-Suomessa (46 %) (n=455), pienimmät ne ovat Itä-Suomessa (37 %).

¹⁷ Vuotovaikutus-% on laskettu siten, että vastaajilta kysyttiin ”Olisiko kyseinen investointi/ kehittämistoimenpide toteutettu ilman yrityksen kehittämisavustusta?” Kyllä-vastauksiin on lisätty puolet niistä vastauksista, joissa arvioitiin investoinnin/toimenpiteen toteutetun suppeammin tai myöhemmin ja summa on jaettu vastausten kokonaismäärällä.

Etelä- ja Länsi-Suomessa on jossain määrin Itä- ja Pohjois-Suomea enemmän sellaisia yritysten hankkeita, jotka olisi toteutettu myös ilman kehittämisavustusta. Itä-Suomessa taas on muita alueita enemmän hankkeita, joita ei olisi toteutettu lainkaan ilman kehittämisavustusta. Etelä-Suomessa tällaisia hankkeita on muita alueita vähemmän.

6. Suuraluekohtaiset haasteet ja kehittämis ehdotukset

Tähän lukuun on koottu syys-lokakuussa 2010 järjestettyjen alueellisten keskustelutilaisuuksien tiivistelmät suuralueittain teeman 1 – Yritystoiminnan edistäminen – osalta.

Teeman yhteisiä arviointikysymyksiä tilaisuuksissa olivat:

- Miten alueen kilpailukyky ja elinvoimaisuutta tämän teeman osalta tulisi kehittää?
- Miten EAKR toimintatapoja tulee jatkossa muuttaa tämän teeman näkökulmasta?

Kysymyksiä lähestyttiin tarkastelemalla alueen taloudellisen kehityksen viimeaikaisia muutoksia ja keskeisiä aiempia arvioinnin havaintoja yritystoiminnan edistämisestä. Tämän jälkeen osallistujat keskustelivat toimintalinjan 1 alueellisista erityistavoitteista ja tuettavasta toiminnasta, minkä avulla täsmennettiin kehittämistarpeita ja tavoitteita: miten hyvin ohjelman tavoitteet vastaavat alueen tämänhetkisiä haasteita ja mitä toimintalinjan painopistealueista tulisi priorisoida. Lopuksi pohdittiin sitä, mihin tavoitteisiin ja kehittämistoimiin alueella pitäisi tällä hetkellä ja jatkossa panostaa.

Etelä-Suomen EAKR-alueilaisuus 28.9.2010

Yritystoiminnan tukemisen ja kehittämisen näkökulmasta Etelä-Suomen alue on heterogeeninen, koska elinkeinorakenne vaihtelee maakunnittain alueen sisällä. Etelä-Suomessa rahoituksen arvioitu vuotovaikutus on muita alueita suurempi. Keskeinen kysymys on, mitä tulisi jatkossa tehdä, jotta EAKR-rahoitus kohdistuisi optimaalisesti - tulisiko sillä tukea ensisijaisesti kehittämistoimintaa vai investointeja. Molempien tukeminen nähdään silti tarpeellisena, sillä ilman investointeja kehittämisen arvioidaan olevan mahdotonta tai vähintäänkin turhaa.

Yhtenä teeman haasteena on yritysten kansainvälistymisen edistäminen; tehokkaan kansainvälistymisen edellyttämää yritysten verkostoitumista on hankalaa tukea EAKR-rahoituksella. Tähän liittyvä haaste ovat EU:n ja Suomen säädökset, jotka hankaloittavat yritysten verkostoitumisen ja kilpailukyvyn tukemista. Yritystukilainsäädännön ja hallintoviranomaisen tukikelpoisuusohjeiden ei nähdä mahdollistavan/edistävän pk-yritysten verkostoitumista. Verkostoitumista ei ole määritelty ja suhtautumisen katsotaan olevan nihkeää muun kuin hankehenkilöstön verkostoitumiseen.

Kehittämis ehdotuksina esitetään mm. yrityshankkeiden kytkemistä nykyistä laajempaan kehittämiseen, kattavaa hanketta edistämään yritysten kansainvälistymistä ja kokonaisvaltaisia kehittämissuunnitelmia yhdistämään integroidusti eri teemoja, toimijoita ja rahoittajia.

Pohjois-Suomen EAKR-alueilaisuus 13.10.2010

Pohjois-Suomessa EAKR toiminnassa korostuvat muita alueita vahvemmin kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät tekijät. Odotuksia kohdistuu alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin. Toisaalta kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät haasteet ja mahdollisuuden ovat hyvin eri tyyppisiä esimerkiksi Oulun seudulla ja Lapissa.

Yrityspalveluiden taso ja laatu ovat yritysten synnyn ja kasvun turvaamisen kannalta tärkeitä. Uhkana on, että suurten keskusten ulkopuolella sijaitsevat yritykset etäännyvät näistä palveluista.

Kansainvälistymisen ja kasvun haasteena on pystytäänkö julkisilla palveluilla auttamaan yrityksiä, erityisesti löytämään markkinoita. Oleellista olisi saada mikro- ja pk-yritykset mukaan suuryritysten toimitusketjuihin ja muihin verkostoihin.

Haasteena on myös se millä rahoituksella ja miten onnistuneesti alueella jatkossa tuetaan mm. käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä. Normaalityöiminnan tukemisen sijaan tarvitaan riskipitoisempia hankkeita; esimerkiksi perusinvestointien tukemisen ohella tulisi tukea enemmän yritysten t&k&i-toimintaa.

Toimintalinjan 1. tavoitteita pidetään edelleen osuvina ja toisiaan tukevin. Panostuksia tarvitaan jatkossakin kaikille tavoitealueille, erityisesti kasvuhakuisten yritysten kasvun vauhdittamiseen, yritysten kansainvälistymisen tukemiseen, yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistamiseen riskirahoituksen osalta, yritysten tutkimus- ja kehittämistoimien lisäämiseen sekä sukupolvenvaihdoksien edistämiseen.

Itä-Suomen EAKR-alueilaisuus 15.10.2010

Itä-Suomessa TI 1:n kehittämisavustukset kohdistuvat selvästi muita suuralueita enemmän suoriin investointeihin ja vähemmän tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Haasteena on erityisesti se millä rahoituksella ja miten onnistuneesti alueella jatkossa tuetaan mm. käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä. Normaalityöiminnan tukemisen sijaan tarvittaisiin riskipitoisempia hankkeita.

Toimintalinjan 1. tavoitteet ovat edelleen osuvia ja relevantteja. Panostuksia tarvitaan jatkossakin kaikille tavoitealueille, etenkin elinkeinopohjan vahvistamiseen ja monipuolistamiseen sekä innovaatioiminnan lisäämiseen ja markkinalähtöisten tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen

Yritysten toiminnan turvaamista edistävät toimet koetaan Itä-Suomessa tärkeäksi. Kehittämisohjelmassa korostuvat mm. asiakaslähtöiset integroidut yrityspalvelut, rakennerahastosääntösten joustavoittaminen, käytännönläheisten innovaatioiden ja tuotekehityksen rahoitus sekä rahoitusinstrumenttien ml. pääomarahoitusta monipuolistaminen

Länsi-Suomen EAKR-alueilaisuus 28.10.2010

Länsi-Suomessa tukea on käytetty suhteellisesti muita suuralueita enemmän ohjelman mukaiseen yritysten käynnistämiseen, kehittämiseen ja t&k-toimintaan.

Vaikka yritysten kehittämisavustusten vuotovaikutuksia pidetäänkin suurina, ovat ne osa yritystukijärjestelmää. Avustus aikaistaa yritysten investointeja, parantaa niiden tehokkuutta jne. eli vuodosta huolimatta sen vaikutukset ovat positiivisia.

Länsi-Suomen maakuntien elinkeinorakenne ja taloudellinen aktiivisuus poikkeavat selvästi toisistaan, kokonaisuutena Länsi-Suomi on kuin Suomi pienoiskoossa. Tämän vuoksi suuralueen tasolla kehittämishaasteina esiin nousseet asiat jäävät yleiselle tasolle ja vastaavat pitkälti kansallisia yritystoiminnan haasteita.

Jatkossa panostuksia haluttaisiin erityisesti kasvuyrittäjyyteen, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuuteen sekä klusteroituneen teollisuuden uusiutumiseen. Alueella on panostettu vahvasti energia-alan osaamiseen, joka ei kuitenkaan ole vielä riittävässä määrin konkretisoitunut yrittäjyydeksi.

7. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tavoitteiden laaja-alaisuus on mahdollistanut monimuotoisen kehittämistoiminnan

Suuralueiden ohjelmien laadinta ja strategisten painopisteiden hahmotus ovat perustuneet systemaattiseen toimintaympäristöanalyysiin ja alueiden sekä maakuntien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien tunnistamiseen. Erityisen positiivista edelliseen ohjelmakauteen verrattuna on ollut se, että kaikkien ohjelmien rakenne ja painotukset ovat noudattaneet kansallisen rakennerahastostrategian painopistemäärittelyä. Myös toimintalinjalla toteutettavat hankkeet tukevat hankkeilta koottujen kyselyaineistojen valossa hyvin strategian tavoitteita.

Tavoitteiden laaja-alaisuus ja geneerisyys ovat mahdollistaneet monimuotoisen yritysten kehittämistoiminnan teema-alueen sisällä. Periaatteessa ohjelmien laajat tavoitteet siis vastaavat joustavasti alueiden kehittämistarpeisiin, mutta laajuudessaan niiden teho ja alueellinen osuvuus on vaarassa heiketä. Riskinä kehittämisavustusten osalta on myös se, että rahoitus ei kohdennu riittävästi alueiden vahvuuksien mukaisiin kehittämisen kärkiteemoihin ja tuki ohjautuu yritysten normaali-toimintaan, jolloin lisäarvo jää vähäiseksi.

Hankevalintakäytännöt ja -kriteerit ovat pääosin toimivia ja tarkoituksenmukaisia

Hankevalinta on tärkeä ohjauskeino, jolla luodaan edellytykset ohjelma- ja toimintalinjatason tulosten ja vaikutusten synnylle. Se on myös tärkein ohjelmajohtamisen keino, jolla viranomaiset voivat ohjata ohjelman strategian ja painotusten toteutumista haluttuun suuntaan. Hankevalintakriteerit ovat keskeinen osa tätä ohjausta. Tämän vuoksi on tärkeää, että kriteerit palvelevat ohjelmastrategian toteutumista, huomioivat alueiden erityistarpeet sekä johtavat tuloksekkaiden ja vaikuttavien hankkeiden valintaan.

Yritystoiminnan edistämisen näkökulmasta nyt käytettävät valintakriteerit ovat pääosin toimivia ja tarkoituksenmukaisia, mutta niihin liittyy myös eräitä haasteita:

- Kriteerit jättävät liian paljon tilaa subjektiiviselle tulkinnanvaraisuudelle. Valintaprosessin osallistajat eivät aina miellä annettuja kriteerejä yhdenmukaisella tavalla, minkä johdosta hankehakemusten kohtelu ei aina ole yhteismitallista.
- Kehittämishankkeiden valintakriteereissä ei ole riittävässä määrin otettu huomioon asiakas/hyötyjänäkökulmaa. Jatkossa kysyntä ja loppukäyttäjän näkökulma tulisi huomioida paremmin valintakriteereissä.
- Pisteytettäessä hakemuksia on arvioitu yhteispisteiden vähimmäismäärä keskeinen kriteeri projektihakemuksen hyväksymiselle. Menettelytapa suosii tietyn tyyppisiä hankkeita, eikä johda monipuoliseen hankesalkkuun.
- Rahoittajatahojen objektiivisuuden varmistamiseksi pisteytystä koskevien ohjeiden tulisi olla rahoittajasta riippumatta yhteismitallisia. Käytettäessä abstrakteja käsitteitä ja valintakriteerejä tulisi erityistä huomiota kiinnittää niiden yksiselitteisyyteen, muutoin tämä johtaa hakijoiden epätasa-arvoiseen kohteluun suuralueiden välillä.

Kehittämishankkeilla on parannettu paikallisesti yritystoiminnan kehitysedellytyksiä, avustuksilla on parannettu yritysten kilpailukykyä ja tuottavuutta

Suuralueittaiset ohjelmat pohjautuvat pitkälti alueensa maakuntaohjelmiin eli sitä kautta vastaavuus alueiden tarpeisiin on olemassa. Tosin kytkentä maakuntaohjelmaohjelmatavoitteisiin jää usein varsin yleiselle tasolle. Suuralueiden ohjelmien tavoitteita toimintalinjan 1 osalta pidetäänkin alueilla vähintään kohtuullisen merkittävänä oman alueen tarpeiden kannalta. Tavoitteita on aluetoimijoiden mukaan myös onnistuttu EAKR-rahoituksen avulla tukemaan kohtalaisesti.

Maakuntien liittojen kautta rahoitettujen kehittämishankkeiden kestoista oli tarkasteluajankohtana keväällä 2010 kulunut tyypillisesti vähän yli puolet (50 – 70 %), samoin tarkasteltujen hankkeiden tavoitteista on saavutettu noin puolet tai hieman yli sen. Kokonaisuutena kehittämishankkeet olivat tavoitteisiin nähden edenneet pääosin odotusten mukaisesti.

Hankkeet ovat saavuttaneet tuloksia yritystoiminnan kehittymisen edellytysten luomisessa; parantaneet tietoisuutta kehittämistarpeista ja mahdollisuuksista tuoden esille jatkuvan kehittämisen tärkeyden. Tulokset hankkeissa ovat usein laajempia kuin vain yhtä yritystä koskevia, kuten yritysten ja oppilaitosten yhteistyön vahvistuminen ja seudullisten yritysneuvontapalveluiden kehittyminen. Kasvuyritysten tukemisessa ja kansainvälistymisen edistämisessä on suhteessa tavoitteisiin onnistuttu hieman heikommin, mihin on yhtenä tekijänä vaikuttanut ohjelmakauden alussa heikentynyt markkinatilanne.

Osa Pohjois-Suomen kehittämishankkeista ei kuitenkaan tule saavuttamaan tavoitteitaan. Tähän on syynä ennen kaikkea taloudellinen taantuma, joka vähensi yritysten halukkuutta osallistua hankkeisiin. Kehittämishankkeiden osuus toimintalinjan 1 koko rahoituksesta on alle 10%, minkä vuoksi kehittämishankkeilla on enemmän paikallista merkitystä kuin vaikutusta toimintalinjan laaja-alaisten tavoitteiden toteutumiseen. Laajemmat vaikutukset elinkeinoelämän kilpailukykyyn syntyvät yritysten kehittämisavustusten kautta, joihin suurin osa toimintalinjan 1 rahoituksesta kohdistuu.

ELY-keskusten (TE-keskusten) kautta kehittämisavustuksilla tuettujen yksittäisten yritysten hankkeissa näkyvät olennaisesti suurimmat vaikutukset kilpailukykyyn ja tuottavuuden paranemisessa sekä tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatio toiminnan lisääntymisessä. Niiden osalta aikaansaadut vaikutukset ovat rakennerahastostrategian tavoitteiden mukaisia. Kehittämis-toimenpiteen suurimmat vaikutukset yritysten liiketoimintaan näkyvät toiminnan ja tuotteiden laadussa, tuotanto- ja toimintaprosessien kehityksessä, yrityksen imagossa ja asiakastyytyväisyydessä.

Merkittävin pysyvä vaikutus kehittämisavustuksista syntyy yrityksen kilpailukykyyn parantuessa joko tuottavuuden tehostumisen, tuotantokapasiteetin kasvamisen tai laadun parantumisen kautta. Eräissä yrityksissä investoinnin mahdollistava avustus on ollut ratkaisevaa toiminnan jatkamisen kannalta.

Hankepäästösten teko ja hankkeiden käynnistäminen viivästyivät ohjelman alkuvaiheissa mm. tietojärjestelmäongelmien vuoksi, mikä osaltaan vaikuttaa ohjelmien toteutuksen kumulatiivisessa tarkastelussa. Myös talouden globaali taantuma suuntasi ohjelman alkuvuosina huomiota kasvun sijasta olemassa olevien toimintojen pelastamiseen ja työpaikkojen säilyttämiseen. Toimintalinjan 1 rahoitukseen on kuitenkin kohdistunut kokonaisuutena runsaasti kysyntää, ohjelmakauden suunnitellusta julkisesta kokonaisuudesta oli helmikuussa 2011 myönnetty vähän alle puolet (47 %) Toimintalinjan keskeisten määrällisten tavoiteindikaattoreiden, uusien työpaikkojen ja uusien yritysten, tavoitetaso näyttää tämänhetkisen toteuman valossa olevan ohjelmakauden

aikana mahdollista saavuttaa. Koska kehittämisavustuksista suurin osa kohdistuu investointeihin, eivät uudet työpaikat ja yritykset kuvaa erityisen hyvin kehittämisavustusten vaikutusdynamiikkaa yrityksissä. Investointien vaikutusten tulisi näkyä pikemminkin yritysten tuottavuudessa ja sitä kuvaavissa indikaattoreissa tuottavuuden kasvuna.

Kehittämisavustusten lisäarvo syntyy lähinnä investointien aikaistumisen ja laajentumisen kautta

Yritystoiminnan edistämisen ja kehittämisen kenttä kattaa kokonaisuutena hyvin suuren joukon erilaisia instrumentteja ja organisaatioita sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Yritystukijärjestelmää on viime aikoina kritisoitu monimutkaisuuden ja päällekkäisyyksien vuoksi¹⁸, eikä EAKR-rahoituksen lisäarvon erottaminen kehittämisjärjestelmän kokonaisuudesta ole ongelmatonta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei yritystasolla välttämättä tiedetä onko saatu tuki peräisin rakennerahastoista vai kansallisista varoista.

Alueelliset toimijat näkevät EAKR-ohjelman tuomaksi lisäarvoksi suhteessa muuhun kehittämistoimintaan mahdollisuuden lisäresurssien saamiseen, verkostoitumisen tukemisen sekä sen, että ohjelman ansiosta pystytään ottamaan hiukan enemmän riskiä uusien asioiden kehittämiseen tai kokeilemiseen. Ohjelman tuoma lisäarvo on etenkin tutkimus- ja kehitystoiminnan, innovaatioympäristöjen ja osaamistason kehittämisessä sekä toisaalta perinteisemmän aluekehityspolitiikan, yritystoiminnan ja saavutettavuuden sekä ympäristön parantamisessa. Monet tyypillisistä EAKR-tukea saaneista yrityksistä (etenkin pk-yrityksistä) eivät välttämättä osaa hakea rahoitusta esimerkiksi Tekesistä. Tässä suhteessa EAKR-rahoitus muodostaa niille tärkeän alueellisen rahoitusmahdollisuuden.

Kyselyaineistojen perusteella kolmessa hankkeessa neljästä kehitystoimenpide olisi jossain muodossa toteutettu myös ilman EAKR:n kehitysavustusta. EAKR-hankerahoituksen lisäarvo ja täydentävyys (additionaliteetti) esimerkiksi kansalliseen yritysten kehittämis- ja rahoitusjärjestelmään on suhteellisen pieni. Lisäarvoa syntyy kuitenkin siitä, että useat yritykset ovat avustuksen turvin voineet aikaistaa tai laajentaa investointiaan tai kehittämistoimenpidettään. Silti rahoituksen suuret vuotovaikutukset kertovat uhkana olevan sen, että EAKR-rahoituksella tuetaan yritysten normaaliin liiketoimintaan kuuluvia investointeja.

Sen sijaan maakuntien liittojen kautta rahoitettujen kehittämishankkeiden vuotovaikutus näyttää jäävän erittäin pieneksi. Hankkeet toimivat niillä kehittämisen alueilla, joita kansallisella tai muulla rahoituksella ei tällä hetkellä tueta.

Lisäarvon näkökulmasta oleellista on se, missä määrin julkinen rahoitus ohjaa yritysten investointiprojektien valintaa ja syrjäyttääkö rahoitus mahdollisesti korkeampituottoisia hankkeita (crowding out effect). Rungas julkisen rahan määrä voi aiheuttaa korkeampaa tuottoa tavoittelevan yksityisen rahoituksen ulosvirtauksen. Aluetalouden kannalta heikompi tuottoiset projektit johtavat myös talouden heikompaan kehitykseen.

¹⁸ Mm. Koski-Ylä-Anttila. Yritystukien vaikuttavuus: tutkimushankkeen yhteenveto ja johtopäätökset. ETLA 11.2.2011. TEM raportteja 7/2011.

Taantuma vaikutti hankkeiden kykyyn saavuttaa tavoitteensa

Viime vuosien taantuma on oleellisesti vaikuttanut yritysten kehittämispäätösten kohdistumiseen ja määrään. Usean yrityksen kohdalla mielenkiinto on viime vuosina kohdistunut kasvun ja kansainvälistymisen sijaan laman yli selviytymiseen.

Toteutusympäristössä tapahtuneet muutokset ovat osaltaan vaikuttaneet etenkin kehittämishankkeiden tuotoksiin, tavoitteiden saavuttamiseen ja aikaansaatuihin vaikutuksiin. Taantuma heijastui kehittämishankkeisiin hankaluutena saada yrityksiä ja muita sidosryhmiä osallistumaan yhteistyöhön ja hankkeiden rahoitukseen sekä vientiteollisuuden vaikeuksina ja matkailun vähentymisenä. Yksittäiset hankkeet kuitenkin havaitsivat, että osa vakaalla pohjalla olevista yrityksistä oli taantuman aikana kiinnostunut panostamaan enemmän kehitystoimintaan ja esiin nousi myös uusia yritysideoita.

Yritysten toimintaympäristö on selkeästi muuttunut vuoden 2010 kevään ja kesän aikana ja taloudellisesta elpymisestä on näkyvissä selviä merkkejä; kokonaiskysyntä on kasvanut, vienti on piristynyt edellisvuodesta ja yritysten määrä on monilla alueilla kasvanut. Yritysrahoituksen kysyntä ja määrä alkoi elpyä jo vuoden 2009 lopulla. Myös työllisyys on valtakunnan tasolla parantunut paljolti lomautusten päättymisen ansiosta. Eräillä haasteellisilla alueilla kuten Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa yhä merkittävämpänä kehityksen osatekijänä on työikäisen väestön eläköityminen. Monilla toimialoilla on odotuksia myönteisen taloudellisen kehityksen jatkumisesta, joskin yrityskohtaisia eroja tämän suhteen ilmenee.

Toimintalinjan 1 tavoitteet muodostavat selkeän kehittämiskokonaisuuden kaikilla alueilla

Kansallisessa rakennerahastostrategiassa yritystoiminnan edistämisen toimien tavoitteena ovat erityisesti: yritysten tuottavuuden lisääminen ja yritysten kasvun ja kilpailukyvyyn edistäminen, pk-yritysten liiketoiminnan kehittäminen hyödyntämällä innovaatioita, tutkimustuloksia ja osaamista sekä pk-yritysten kansainvälistymisen ja verkottumisen edistäminen.

Kokonaisuutena suuralueittaisten ohjelmien tavoitteet koskien yritystoiminnan edistämistä on laadittu varsin joustaviksi, joten ne eivät ole rajanneet tarkoituksenmukaista kehittämistoimintaa ulos ohjelmasta muuttuvissa taloustilanteissakaan. EAKR-ohjelmissa toimintalinjan 1 tavoitteet on muotoiltu siten, että ne tukevat toinen toisiaan ja muodostavat selkeän kehittämiskokonaisuuden kaikilla alueilla. Myös yritysten kehittämisen keinovalikoima koostuu alueilla toisiaan tukevien toimenpiteiden kokonaisuudesta, jossa rakennerahastotoimilla on tärkeä rooli.

Kaikilla alueilla toimintalinjan 1 tavoitteita pidetään edelleen tärkeinä, mutta niiden painotukset ja keinovalikoima poikkeavat toisistaan. Tämän hetken panostusten tarve riippuu alueellisista erityistarpeista ja erilaisista haasteista. Nämä ovat suuralueiden sisällä maakunnittain hyvinkin erityyppisiä, joten temaattista yhteenvetoa niistä ei voi tehdä.

Työnjako ohjelmien välillä on pääsääntöisesti toimiva

Käytännön tasolla ohjelmien yhteensovittaminen on ohjelman alueellisten toimijoiden mukaan onnistunut varsin hyvin. Alueen EAKR-strategia niveltyy hyvin yhteen *maakuntaohjelman* kanssa. Osassa maakunnista EAKR-ohjelmassa tehdään yhteistyötä *osaamiskeskusohjelman* kanssa, mitä pidetään toimivana. *ESR-ohjelman* toimijoiden kanssa tehdään strategista yhteensovitusta ja käytännön yhteistyötä, mutta käytännön työnjaossa on paikoitellen haasteita. Toisaalta on myös hankekokonaisuuksia, joissa osa rahoituksesta tulee ESR:n ja osa EAKR:n kautta, esimerkiksi EAKR:n avulla tehdään rakenteita kuntoon siten, että ESR:n tavoitteet voivat paremmin toteutua. Yritystoiminnan edistämisen kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että EAKR-toimilla edistetään yrityksen verkostoitumista ja ESR-toimilla samanaikaisesti yrityksen henkilöstön osaamista.¹⁹

Periaatteessa vastuunjako *Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman* ja EAKR-ohjelman välillä on strategiatasolla selvä: maaseudun kehittämisohjelmassa korostuu maatalouden ohella paikallinen kehittämistoiminta (mm. Leader-toiminta) ja pienimuotoinen yritystoiminta (mikroyritykset), lisäksi maantieteellisenä kohdealueena on maaseutu, etenkin harvaan asuttu maaseutu ja ydinmaaseutu. Käytännössä hanketasolla on kuitenkin päällekkäisyyttä ja toisaalta aukkopaiikkoja ohjelmien välillä esiintyy. Päällekkäisyyttä voi tulla muun muassa siitä, että maaseudun kehittämisohjelman kautta voidaan tällä kaudella tukea myös sellaisia maaseudulla toimivia yrityksiä, joilla ei ole maatalouskytkentää. EAKR-ohjelmien ja maaseudun kehittämisohjelmien välillä on myös täydentävyyttä ja haastattelujen perusteella käytännönkin yhteistyötä, etenkin laajakaista- ja bioenergia-asioissa sekä pienten yritysten (mm. matkailu, ympäristöala) osalta.

Kaikista kansallisista ja rakennerahasto-ohjelmista huolimatta aluetoimijat näkevät yritystoiminnan edistämässä olevan myös alueita, joihin nykyisillä ohjelmilla ei ulotuta. Tällaisina katvealueina mainittiin useimmin muun muassa riskirahoituksen puute, kansainvälistyminen ja jotkin palveluliiketoiminnan alat.

¹⁹ EAKR-ohjelmia toimeenpannaan alueellisesti ennalta suunniteltujen, suuralueittain vaihtelevien rahoituskehysten mukaisesti. EAKR-toiminnan aktiviteetti vaihtelee myös alueiden sisällä suuresti. Tämän arvioinnin ohessa laadittiin myös kartat EAKR- ja ESR-ohjelmista rahoitettaviksi päätetyille hankkeille suunnitellun julkisen rahoituksen jakautumisesta kunnittain suhteessa asukasmääriin (LIITE 5).

8. Kehittämisehdotuksia

EAKR-ohjelmien relevanssi ja lisäarvo suhteessa muuhun yritystoimintaa edistävään kehittämistoimintaan

Kehittämisehdotus 1. Tulevaisuudessa EAKR-ohjelmien tavoitteenasettelussa alueellista osuvuutta tulee vahvistaa ja tavoitteet tulee laatia nykyistä yksityiskohtaisemmalle tasolle. Samalla tavoitteenasettelussa tulee säilyttää riittävä joustavuus, jotta toimintaympäristössä tapahtuvat äkilliset muutokset (vrt. nykyisen ohjelmakauden taloudellinen taantuma) voidaan nopeasti ottaa huomioon ohjelman tavoitteiden tarkistamisessa. Tavoitteenasettelussa tulee ilmetä nykyistä paremmin myös alueeseen kohdistuvat strategisen tason tavoitteet, joilla voidaan pyrkiä ohjaamaan hankkeiden kohdentumista alueellisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Maakunnallisessa yhteistyössä on onnistuttu tekemään kärkiklusterivalintoja ja siten edistämään alueellisten osaamiskeskittymien kehittymistä. Ylimaakunnallisuutta ja panostamista kärkiklustereihin tulee edistää myös jatkossa.

Kehittämisehdotus 2. Koska innovaatorahoitus on keskittymässä huippuosaamisen keskittymiin (ns. SHOK-malli), on rakennerahastojen rooli ja merkitys yritysten t&k&i-toiminnan tukemisessa ja erityisesti käytännönläheisten innovaatioiden kehittämisessä alueilla yhä tärkeämpi. Rakennerahastotukea tulee suunnata yritysten t&k&i-toimintaan myös nykyistä riskipitoisemmin. Erytisasemassa tulee olla pk-yritysten t&k&i-painotus, joka kansallisissa ohjelmissa jää vähäisemmälle huomiolle.

Jotta rakennerahastotoiminnasta saatava lisäarvo on tulevaisuudessa nykyistä suurempi, tulee vahvistaa rahoittajayhteistyötä sekä varmistaa palvelujen kokonaistarjonta yrityksille. Lisäksi eri rahoittajien tulee yhteistyössä varmistaa strategisesti merkittävän yritystoiminnan edistäminen ja harkita rahoituksen kohdentamista nykyistä voimakkaammin ja tarvittaessa suuremmille hankekonsortioille. Erytisesti EAKR-ohjelmien ja maaseudun kehittämisohjelmien välistä yhteistyötä tulee parantaa päällekkäisyyksien välttämiseksi ja työnjaon selkiyttämiseksi.

Yritystoiminnan edistämiseksi asetettujen tavoitteiden saavuttaminen

Kehittämisehdotus 3. Yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukeminen koetaan tärkeäksi kaikilla alueilla. Uhkana on, että yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen tarkoitettu kansallinen t&k&i -rahoitus suuntautuu jatkossa entistä vähemmän alueellisiin perusteisiin, mikä korostaa rakennerahastojen merkitystä kasvuyritysten ja yritysten kansainvälistymisen tukemisessa alueilla. Alueellinen sijainti ei kuitenkaan saa olla rahoituksen myöntämisen kriteeri, vaan rahoitettavalla yritystoiminnalla on oltava kasvun edellytyksiä.

Yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukemiseksi on huolehdittava siitä, että alueilla panostetaan entistä vahvemmin kasvuyrityspalveluihin sekä kansainvälistymistä ja verkottumista edistäviin palveluihin. EAKR-ohjelmien tulee osaltaan myös entistä voimakkaammin kohdentua kasvuyrityksiin ja myös katvealueiden kuten palveluliiketoiminnan rahoittamiseen sekä yritysten kansainvälistymisen edistämiseen.

Pääoman puute on yksi yritysten kasvun este ja pääoman saatavuutta tulee edistää myös EAKR-rahoituksen keinoin. Mahdollisuuden tähän tarjoaa alueellinen pääomasijoitus-rahastomalli, jonka tulee olla sellainen, että aluekehitysrahoilla saadaan muiden pääomasijoitusvarojen kanssa tuotettua kumuloituvasti lisäarvoa.

Hankevalinta

Kehittämis ehdotus 4. Hankevalinnan tulee ohjelmissa olla nykyistä nopeampaa. Käsittelyn sujuvuuden ja hankepäättösten nopeuden varmistaminen on välttämätöntä, jotta hankkeiden käynnistäminen ei viivästy. Hankeselektiossa on painotettava nykyistä enemmän riskejä ja innovatiivisuutta silläkin uhalla, että epäonnistumisia tulee nykyistä enemmän.

Kehittämis ehdotus 5. Valintakriteerejä yritystoiminnan edistämiseksi tulee parantaa ja selkiyttää, jotta ohjauskeinona toimiva hankevalinta voi onnistua. Rahoittajatahojen objektiivisuuden varmistamiseksi hankevalinnan menettelytapojen sekä valintakriteerien pisteytystä koskevien ohjeiden tulee olla rahoittajasta riippumatta yhteismitallisia ja yksiselitteisiä. Valintaprosessin läpinäkyvyyden parantamiseksi tulee TUKI 2000- ja EURA-järjestelmiä yhtenäistää sekä varmistaa, että myös tiedot hakemusten hylkäysten syistä ovat saatavissa.

Yrittäjyyttä edistävien hankkeiden valintakriteereissä tulee huomioida myös kysyntä ja loppuhyötyjen näkökulma, jolloin vahvistetaan osaltaan hankkeiden vaikuttavuuden oikeaa kohdentumista. Kehittämishankkeita valittaessa tulee pisteytyksessä kriteerien painokertoimia käyttää nykyistä enemmän, mikä suuntaa myös kehittämispanoksia selkeämmin haluttuihin painopistealueisiin.

Kehittämis ehdotus 6. Erityisesti yritysten kehittämisavustusten osalta EAKR-rahoituksen vuotovaikutus on varsin suuri, sillä valtaosa yrityksistä olisi toteuttanut toimenpiteen jossain muodossa myös ilman kehittämisavustusta. Uhkana on, että rahoituksella tuetaan yritysten normaaliin liiketoimintaan kuuluvia asioita, jolloin rahoituksen lisäarvo on vaarassa jäädä vähäiseksi. Kokeneilla hanketoimijoilla on usein kyky tehdä korkeapisteisiä hankehakemuksia ja menettelytapa hankevalinnassa voi johtaa tilanteisiin, joissa tuki ohjautuu turvallisiin hankekäytäntöihin ja yritysten normaalitoimintaan.

Hankesalkussa tulee olla riskitasoltaan erilaisia toteuttamiskelpoisia hankkeita, erityisesti sellaisia, joita yritykset eivät täysin omalla riskillään tekisi. Näin on mahdollista saavuttaa positiivisten ulkoisvaikutusten kautta nykyistä korkeampi impact-additionaliteetti²⁰.

Maakuntien liittojen kautta rahoitettujen kehittämis hankkeiden vuotovaikutus on vähäinen. Jotta voidaan varmistaa EAKR-rahoituksen kohdistuminen niille yritystoiminnan kehittämisen sektoreille, joita kansallisella tai muulla rahoituksella ei tueta, tulee maakuntien liittojen hankkeiden resursointia edelleen vahvistaa.

²⁰ Tuotosten ja tulosten ansiosta syntyvä aito lisäarvo vaikutus (esim. alueellinen), joka näkyy muuttuneena rakenteena, systeemin tilana tai toimintana intervention jälkeen.

PAINETUT LÄHTEET

Alueelliset talousnäkymät 1/2011. Jouko Nieminen. TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2007a). Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 004.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2007b). Itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 001.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2007c). Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 003.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2007d). Pohjois-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Alueellinen kilpailukyky- ja työllisyystavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 002.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2009a). Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Täytäntöönpanoa koskeva vuosikertomus 2008. Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys - tavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 004.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2009b). Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Vuosiraportti 2008. Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 003.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2009c). Pohjois-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Vuosikertomus 2008. Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 002.

Euroopan unionin Euroopan aluekehitysrahasto (2009d). itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007–2013. Vuosikertomus 2008. Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoite CCI 2007 FI 16 2 PO 001.

Juntunen, T., T. Tiainen, T. Kuhmonen ja J. Aakkula (2006) Kauden 2007-2013 EU-osarahoitteisten EAKR-toimenpideohjelmaluonnosten ennakoarviointi. Suomen Aluetutkimus FAR.

Koski, H. ja Ylä-Anttila P. Yritystukien vaikuttavuus: tutkimushankkeen yhteenveto ja johtopäätökset. ETLA 11.2.2011. TEM raportteja 7/2011.

Mella, I. (2009): Maakuntien suhdannekehitys 2007 - 2009. TEM analyysseja 15 / 2009Helsinki, kesäkuu 2009.

Sisäasiainministeriö (2006). Suomen rakennerahastostrategia 2007–2013. Alueiden ja hallinnon kehittämisosasto, EU:n alue- ja rakennepolitiikan strategiatyöryhmä, SM095:00/2004.

LIITE 1. TOIMINTALINJAN 1 INDIKAATTORITIEDOT

Toimintalinjan 1 uusien työpaikkojen tavoitetaso ja kertymä vuosilta 2007 - 2010

Alue	Uudet työpaikat tavoite TI 1 (HTV)	Uudet työpaikat, TUKI 2000, myöntövaihe arvio	Uudet työpaikat, TUKI 2000, päättäneet hankkeet	Uudet työpaikat, Eura	Uudet työpaikat, TUKI 2000, päättäneet hankkeet + EURA
Etelä-Suomi	3 000	1 668	852	712	1 564
Itä-Suomi	12 500	4 352	1 535	986	2 521
Länsi-Suomi	9 300	2 718	1 288	274	1 562
Pohjois-Suomi	9 500	8 041	1 608	372	1 980
Yhteensä	34 300	16 779	5 283	372	5 655

Toimintalinjan 1 uusien yritysten tavoitetaso ja kertymä vuosilta 2007 - 2010

Alue	Uudet yritykset tavoite TI 1	Uudet yritykset, TUKI 2000, päättäneet hankkeet	Uudet yritykset EURA	Uudet yritykset, TUKI 2000 päättäneet hankkeet + EURA
Etelä-Suomi	805	62	114	176
Itä-Suomi	1 800	215	112	327
Länsi-Suomi	1 700	107	60	167
Pohjois-Suomi	1 000	261	121	382
Yhteensä	5 305	645	407	1 052

TUKI 2000-järjestelmän tiedot sisältävät toimintalinjan 1 ELY-keskusten yritystuet ja energiatuet sekä Tekesin tuet. Uudet työpaikat kirjataan TUKI 2000-järjestelmään loppuun maksetuista hankkeista eli luvuissa ei ole mukana kesken olevien hankkeiden työpaikkavaikutuksia. 1.1.2007 - 31.12.2010 TUKI 2000:een kirjatuista myönnettyistä hankkeista loppuun maksettuja on n. 48 %. Yritystuen myöntövaiheessa järjestelmään kirjataan kuitenkin arvio syntyvistä uusista työpaikoista. Aiempien kokemusten valossa tuen lopullinen vaikutus työpaikkamäärään on noin viidenneksen pienempi kuin myöntövaiheessa on arvioitu. EURA-järjestelmällä seurattavissa hankkeissa taas syntyneet uudet työpaikat ja yritykset kirjataan puolivuositain myös kesken olevien hankkeiden osalta.

LIITE 2. TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEIDEN JA TUETTAVAN TOIMINNAN KOKONAISKUVAUS

LIITE 3. TOIMINTALINJAN 1 EAKR-RAHOITUS SUOMESSA SUURALUEITTAIN

Seuraavassa on tarkasteltu toimintalinjan 1 manner-Suomen EAKR-rahoituksen jakautumista suuralueittain ja suuralueiden sisällä maakunnittain, seutukunnittain, kunnittain ja hankkeittain. Rahoitustietona on käytetty avoimeen rakennerahastotietopalveluun listatuille hankkeille suunniteltua julkista rahoitusta, joka sisältää kuntarahoituksen. Rahoitustilanne on helmikuun 2011 alusta. Toimintalinjan 1 EAKR-rahoitus kattaa koko maan lukuun ottamatta eräitä Etelä-Suomen alueita. Työpaikkojen määrä taas ilmaisee kohdealueella jo olemassa olevan elinkeinotoiminnan volyymin.

Suuralue	TL 1 suunniteltu julkinen rahoitus		Työpaikat (2008)	Rahoitus/työpaikka (euroa)
	Myönnetty 02.2011 (euroa)	Osuus kauden kokonaisrahoituksesta		
Etelä-Suomi (osa)	45 838 417	58 %	274 910	166,74
Itä-Suomi	126 571 203	41 %	252 135	502,00
Länsi-Suomi	68 649 508	48 %	579 553	118,45
Pohjois-Suomi	115 353 638	51 %	258 549	446,16
Koko maa (osa)	356 412 766	47 %	1 365 147	261,08

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Taulukko 3.1. Toimintalinjan 1 helmikuuhun 2011 mennessä myönnetty suunniteltu julkinen EAKR-rahoitus sekä rahoitus/työpaikka suuralueittain.

Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen suuralueille on kohdistettu selvästi enemmän toimintalinjan 1 EAKR-rahoitusta kuin Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen suuralueille. Tästä johtuva ero näkyy selvästi myös rahoitus/työpaikka suhdeluvun kohdalla. Rakennerahastokaudesta, joka on seitsenvuotinen, on helmikuun 2011 alussa kulunut 58 %. Toimintalinjan 1 suunnitellusta julkisesta rahoituksesta on kuitenkin myönnetty koko maassa vasta keskimäärin 47 %. Rahoituksen käytössä ollaan siis ajallisesti jäljessä kaikilla suuralueilla, Etelä-Suomen suuraluetta lukuun ottamatta.

Seuraavassa tarkastellaan kutakin suuraluetta erikseen. Jokaisen suuralueen tarkastelu koostuu taulukosta, jossa on esitetty helmikuun 2011 alkuun mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen sekä rahoituksen/työpaikka mukaan suuralueen maakunnat, seutukunnat ja 20 järjestyksessä suurinta kuntaa. Toisessa taulukossa on esitetty suuralueen 20 suurinta hanketta, niiden toteuttajaorganisaatio, suunniteltu julkinen rahoitus, toteutuksen sijaintikunta sekä kohdealue. Lisäksi on esitetty kartta, josta ilmenee vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus/olemassa oleva työpaikka kunnittain. Liitteenä on yhteenvetotaulukko, jossa on esitetty suunniteltu julkinen rahoitus, väkiluku (31.12.2010), työpaikat (2008) sekä rahoitus/asukas ja rahoitus/työpaikka kunnittain, seutukunnittain ja maakunnittain. Kunta-, seutukunta- ja maakuntajakona on käytetty 1.1.2011 tilannetta.

Kaikilla suuralueilla on Itä-Suomea lukuun ottamatta hankkeita, joiden kohdealue on kuntaa suurempi. Tällaisten hankkeiden rahoitus on jaettu kohdealueeseen kuuluvien kuntien kesken niiden työpaikkamäärien suhteessa.

ETELÄ-SUOMI

Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)	Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/ työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)
1. Kymenlaakso 16 895 301	1. Kymenlaakso 230,73
2. Päijät-Häme 10 731 171	2. Kanta-Häme (osittain) 176,12
3. Etelä-Karjala 7 201 647	3. Varsinais-Suomi (osittain) 159,43
4. Varsinais-Suomi (osittain) 5 548 311	4. Etelä-Karjala 134,61
5. Kanta-Häme (osittain) 5 461 987	5. Päijät-Häme 130,28
Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)	Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/ työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)
1. Lahden sk 10 731 171	1. Forssan sk 266,28
2. Kouvolan sk 8 747 375	2. Kotka-Haminan sk 233,64
3. Kotka-Haminan sk 8 147 926	3. Kouvolan sk 228,09
4. Lappeenrannan sk 6 051 158	4. Vakka-Suomen sk 198,70
5. Forssan sk 3 873 357	5. Loimaan sk 162,54
6. Vakka-Suomen sk 2 538 847	6. Lappeenrannan sk 162,14
7. Loimaan sk 2 243 901	7. Lahden sk 130,28
8. Riihimäen sk 1 588 630	8. Riihimäen sk 96,48
9. Imatran sk 1 150 489	9. Åboland-Turunmaan sk 93,13
10. Åboland-Turunmaan sk 765 563	10. Imatran sk 71,11
20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta saanutta kuntaa (euroa)	20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta/ työpaikka saanutta kuntaa (euroa)
Kouvola 8 056 997	1. Hämeenkoski 619,29
Kotka 6 207 644	2. Laitila 420,96
1. Lappeenranta 5 612 349	3. Forssa 366,19
2. Lahti 4 596 696	4. Koski TL 357,98
3. Forssa 3 359 453	5. Pyhtää 356,51
4. Laitila 1 659 827	6. Iitti 301,61
5. Hollola 1 615 554	7. Kotka 255,50
6. Riihimäki 1 486 969	8. Ypäjä 247,81
7. Loimaa 1 383 484	9. Padasjoki 245,25
8. Nastola 1 196 114	10. Ruokolahti 240,73
9. Heinola 1 083 701	11. Hollola 240,12
10. Orimattila 841 872	12. Kouvola 223,42
11. Uusikaupunki 818 363	13. Nastola 206,80
12. Imatra 787 545	14. Luumäki 200,76
13. Iitti 690 378	15. Loimaa 194,86
14. Länsi-Turunmaa 647 693	16. Hartola 188,32
15. Asikkala 391 325	17. Lappeenranta 172,34
16. Pyhtää 373 620	18. Hamina 166,08
17. Koski TL 347 596	19. Orimattila 165,76
18. Luumäki 333 461	20. Asikkala 158,88

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Taulukko 3.2. Etelä-Suomen maakunnat, seutukunnat ja 20 suurinta kuntaa helmikuun 2011 alkuun mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen sekä rahoituksen/työpaikka mukaisessa järjestyksessä.

Etelä-Suomessa on kahdeksan kuntaa²¹, jotka eivät ole saaneet vain ao. kuntaan kohdealueena kohdistuvaa rahoitusta. Ne kaikki ovat kuitenkin olleet mukana vähintään yhdessä kohdealueeltaan kuntaa laajemmassa hankkeessa. Tällaisia kuntia on kaikissa muissa maakunnissa paitsi Päijät-Hämeessä.

²¹ Kustavi, Oripää, Loppi, Miehikkälä, Virolahti, Savitaipale, Taipalsaari ja Rautjärvi

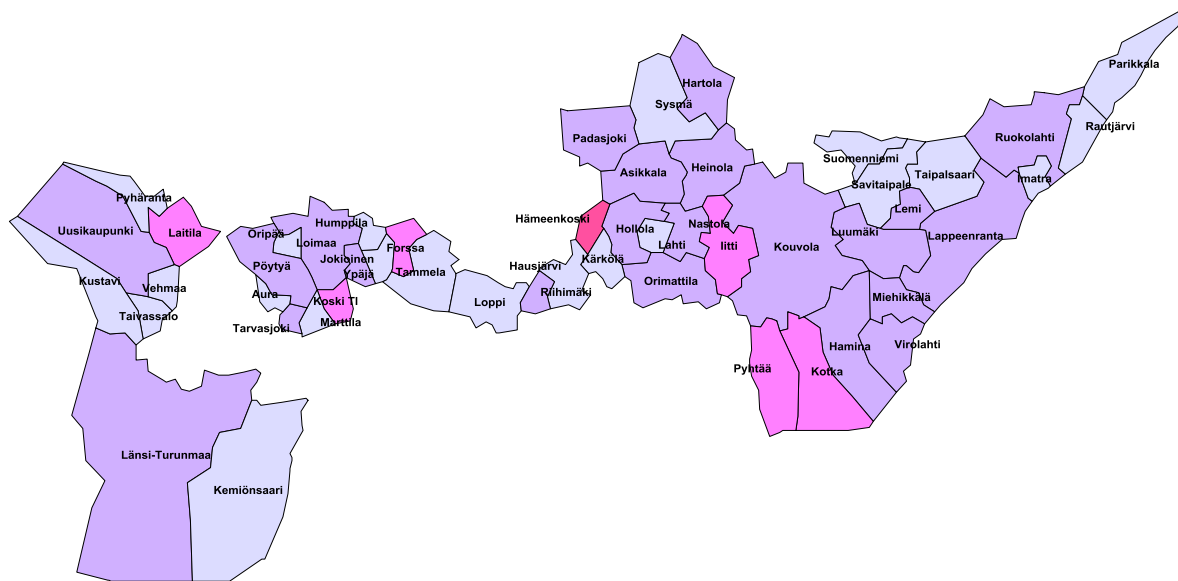
Työpaikkaa kohti laskettu rahoitus (taulukko 3.2 ja kuvio 3.1) on Etelä-Suomessa jakautunut kunnittain tasaisemmin kuin muilla suuralueilla. Todella suuria kuntakohtaisia lukemia ei Etelä-Suomessa ole lainkaan. Suurin lukema on Hämeenkoskella, hieman yli 600 euroa/työpaikka ja pienimmät Kustavissa, Oripäässä ja Lopella noin 2 euroa/työpaikka.

Etelä-Suomessa on muita suuralueita enemmän kohdealueeltaan useamman kuin yhden kunnan hankkeita (taulukko 3.3). Tämä luonnollisesti tasaa rahoituksen jakautumista koko alueella. Etelä-Suomen helmikuuhun 2011 mennessä myönnetystä suunnitellusta julkisesta rahoituksesta lähes 11 miljoonaa euroa eli noin 24 % suuntautuu hankkeille, joiden kohdealue on yhtä kuntaa laajempi.

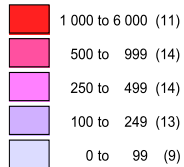
	Hankkeen kuvaus	Toteuttajaorganisaatio	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Toteutuksen sijaintikunta	Kohdealue
1.	Innorail Development jatkohanke	Kouvolan Yritysmagneetti Oy	1.500.000	Kouvola	Kouvola
2.	Lasin kierrätyksen kehittäminen	Uusioaines Oy	1.307.000	Forssa	Forssa
3.	DigiService – Digitaalisten palvelujen ja tuotteiden kehittäminen	Cursor Oy	940.000	Kotka	Kymenlaakso
4.	TULITUS – Tuotteita, liiketoimintaa ja tulosta Merikeskus Vellamossa	Cursor Oy	914.000	Kotka	Kymenlaakso
5.	Kylpylähotellihankkeen yhteydessä Lappeenrannan kaupungin omistukseen tuleva monitoimihalli	Lappeenrannan kaupunki	900.000	Lappeenranta	Lappeenranta
6.	Varasto/tuotantotilojen laajennus, palvelu- ja laatutason parantaminen sekä olutkapasiteetin kasvattaminen	Laitilan Virvoitusjuomatehdas Oy	798.000	Laitila	Laitila
7.	Palvelualan kasvuohjelma - Palkeet	Cursor Oy	792.900	Kotka	Kotka-Haminan seutukunta
8.	Kymenlaakson logistiikan kehitysohjelma 2007-2013	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy	753.050	Kotka	Kymenlaakso
9.	SummaRun, Kotkan-Haminan seudun rakennemuutoshanke	Cursor Oy	750.000	Kotka	Kymenlaakso
10.	Kymenlaakso for International Travellers & Travel-Trade House (KIT)	Cursor Oy	710.000	Kotka	Kymenlaakso
11.	Polttoainetehtäas	Ekoport Turku Oy	669.000	Forssa	Forssa
12.	Puukuituisen lämmöneristelevyn valmistus	Ekovillalevy Oy	652.500	Kouvola	Kouvola
13.	Monitoimihalli	Oy Kotka Yacht Store Ltd	600.000	Kotka	Kotka
14.	Straightway Challenge	Straightway Finland ry.	591.000	Kotka	Etelä-Suomi
15.	Valitse Kymi - matkailuhanke	Kouvola Innovation Oy	590.400	Kouvola	Kymenlaakso
16.	Bisnesmaraton	Cursor Oy	583.150	Kotka	Kymenlaakso
17.	Kymenlaakson logistiikan kehitysohjelma 2007-2013	Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Oy	567.133	Kotka	Kymenlaakso
18.	Digitaalisen liiketoiminnan kasvuohjelma - Digikasvu	Cursor Oy	560.000	Kotka	Kotka-Haminan seutukunta
19.	Arkituslaitoksen perustaminen	Joutcon Oy	465.050	Lappeenranta	Lappeenranta
20.	Innovaatiot eteläkarjalaisten yritysten kasvun moottorina	Lappeenranta Innovation Oy	435.000	Lappeenranta	Etelä-Karjala

Lähde: EURA.

Taulukko 3.3. Etelä-Suomen 20 suurinta hanketta helmikuun 2011 mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen mukaan.

EAKR Suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka (euroa)

Kuvio 3.1. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka kunnittain Etelä-Suomessa.

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Etelä-Suomessa on 20 suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta 33 %, mikä on selvästi muita suuralueita suurempi, eli rahoitus on muita suuralueita enemmän painottunut suurimpiin hankkeisiin.

Etelä-Suomessa on 20 suurimman hankkeen joukossa kuitenkin 12 kohdealueeltaan yhtä kuntaa laajempaa hanketta. Tästä syystä rahoitus on kokonaisuutena jakautunut Etelä-Suomessa muita suuralueita tasaisemmin koko alueelle. Yksittäisen yrityksen investointihankkeita on näiden suurimpien hankkeiden joukossa vain kuusi. Suurin niistä on Uusioaines Oy:n hanke Forssassa.

Etelä-Suomen EAKR-rahoituksesta toimintalinjalla 1 voidaan siis todeta, että se on jakautunut tasaisemmin koko alueelle kuin muilla suuralueilla ja rahoituksen käytössä ollaan ajallisesti parhaiten aikataulussa.

ITÄ-SUOMI

Itä-Suomessa ei siis ole kohdealueeltaan kuntaa suurempia hankkeita lainkaan. Alueella on kolme kuntaa²², joihin ei ole kohdistunut toimintalinjan 1 EAKR-rahoitusta. Kaikki nämä kolme kuntaa sijaitsevat Pohjois-Savon maakunnassa.

Työpaikkaa kohti laskettu rahoitus (taulukko 3.4 ja kuvio 3.2) on Itä-Suomessa jakautunut kunnittain varsin epätasaisesti. Selvästi suurin lukema on Kaavilla, lähes 3 600 euroa/työpaikka ja Kaavin lisäksi kymmeneen kuntaan on kohdistunut rahoitusta yli 1000 euroa/työpaikka. Edellä alaviitteessä 2 mainitut kunnat eivät siis ole saaneet euroakaan ja niiden lisäksi kuusi kuntaa jää alle 100 euron/työpaikka.

Itä-Suomessa on 20 suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta 24 %, mikä on suuralueista toiseksi eniten, eli rahoitus on painottunut suuriin hankkeisiin (taulukko 3.5). Itä-Suomen suurimmat hankkeet ovat kaikki yksittäiseen yritykseen liittyviä investointihankkeita. European Batteries Oy:n hanke Varkaudessa on koko maan suurin yksittäinen toimintalinjan 1 EAKR-hanke suunnitellulla julkisella rahoituksella mitattuna. Suuria hankkeita on Itä-Suomessa myös kaivostoiminnassa.

Itä-Suomen EAKR-rahoituksesta toimintalinjalla 1 voidaan siis todeta, että se on jakautunut kunnittain varsin epätasaisesti ja rahoituksen käytössä ollaan ajallisesti suuralueista eniten aikataulusta jäljessä.

²² Maaninka, Rautavaara ja Vesanto.

Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)	Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)
1. Pohjois-Savo 42 204 213	1. Pohjois-Karjala 629,11
2. Pohjois-Karjala 39 418 973	2. Kainuu 595,72
3. Etelä-Savo 27 075 271	3. Etelä-Savo 451,90
4. Kainuu 17 872 746	4. Pohjois-Savo 423,90
Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)	Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)
1. Joensuun sk 30 689 074	1. Koillis-Savon sk 968,48
2. Kuopion sk 16 279 103	2. Pieksämäen sk 811,36
3. Kajaanin sk 12 445 075	3. Varkauden sk 803,99
4. Varkauden sk 10 646 493	4. Kehys-Kainuun sk 705,81
5. Mikkelin sk 10 424 814	5. Pielisen Karjalan sk 653,78
6. Pieksämäen sk 9 437 759	6. Joensuun sk 643,43
7. Ylä-Savon sk 8 227 451	7. Kajaanin sk 557,77
8. Savonlinnan sk 7 212 698	8. Keski-Karjalan sk 504,34
9. Koillis-Savon sk 6 198 287	9. Savonlinnan sk 388,26
10. Kehys-Kainuun sk 5 427 671	10. Ylä-Savon sk 370,69
11. Pielisen Karjalan sk 5 179 870	11. Mikkelin sk 350,94
12. Keski-Karjalan sk 3 550 029	12. Kuopion sk 307,69
13. Sisä-Savon sk 852 879	13. Sisä-Savon sk 177,06
20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta saanutta kuntaa (euroa)	20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta/työpaikka saanutta kuntaa (euroa)
1. Kuopio 14 441 723	1. Kaavi 3 595,70
2. Joensuu 12 869 440	2. Polvijärvi 1 939,10
3. Kajaani 8 264 147	3. Hyrynsalmi 1 810,96
4. Varkaus 6 624 032	4. Ilomantsi 1 664,59
5. Pieksämäki 6 110 101	5. Liperi 1 526,80
6. Mikkelä 5 709 073	6. Leppävirta 1 188,32
7. Liperi 5 137 689	7. Outokumpu 1 121,40
8. Iisalmi 4 842 095	8. Rantasalmi 1 064,49
9. Leppävirta 4 022 461	9. Kuhmo 1 013,75
10. Sotkamo 3 904 122	10. Pertunmaa 1 008,84
11. Kaavi 3 822 234	11. Nurmes 1 007,86
12. Savonlinna 3 313 741	12. Sotkamo 970,45
13. Kontiolahti 3 253 200	13. Joroinen 931,82
14. Kuhmo 3 200 401	14. Kontiolahti 898,43
15. Ilomantsi 3 124 440	15. Mäntyharju 867,86
16. Outokumpu 3 115 247	16. Nilsia 832,89
17. Nurmes 3 072 965	17. Kangasniemi 808,10
18. Kitee 2 747 900	18. Pieksämäki 802,48
19. Polvijärvi 2 683 720	19. Juva 755,53
20. Lieksa 2 025 905	20. Kitee 737,49

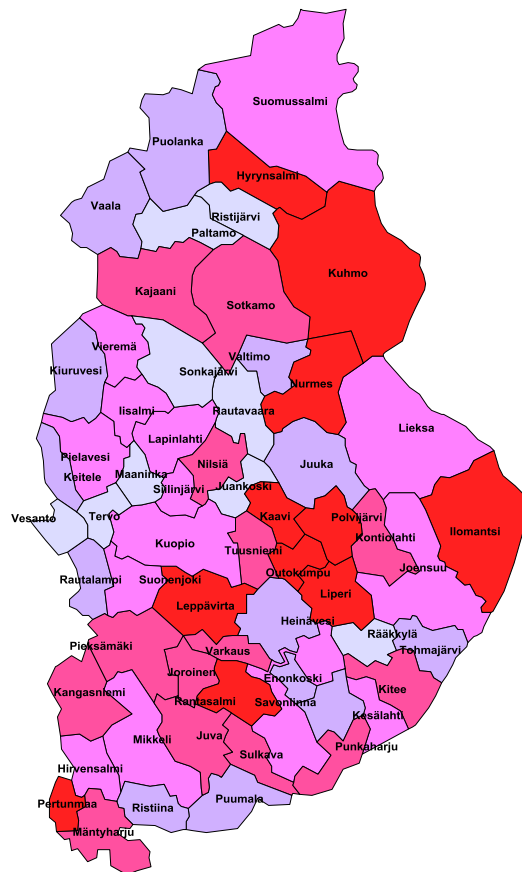
Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Taulukko 3.4. Itä-Suomen maakunnat, seutukunnat ja 20 suurinta kuntaa helmikuun 2011 alkuun mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen sekä rahoituksen/työpaikka mukaisessa järjestyksessä.

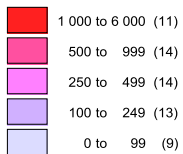
	Hankkeen kuvaus	Toteuttajaorganisaatio	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Toteutuksen sijaintikunta	Kohdealue
1.	Suurikapasiteettisten energiavarastojen valmistus	European Batteries Oy	4.085.080	Varkaus	Varkaus
2.	Kaivostoiminnan infrainvestoinnit	Endomines Oy	2.520.000	Ilomantsi	Ilomantsi
3.	Luikonlahden rikastamo	Kylylahti Copper Oy	2.281.000	Kaavi	Kaavi
4.	Tuotannon, tuotekehityksen sekä uusien toimitilojen ja koneiden investointi- ja kehittämishanke	Pivaset Oy	2.265.516	Leppävirta	Leppävirta
5.	Kaivostoiminnan aloittamiseen liittyvät infrainvestoinnit	Kylylahti Copper Oy	2.040.000	Polvijärvi	Polvijärvi
6.	Tuotannon kehittämisinvestointi	Kuhmo Oy	1.929.903	Kuhmo	Kuhmo
7.	Toimitilainvestointi ja toiminnan laajentaminen	Cerebricon Oy	1.662.600	Kuopio	Kuopio
8.	Kapasiteetin merkittävä nostaminen automaatiota ja koneita sekä laitteita lisäämällä	Hydroline Oy	1.224.000	Siilinjärvi	Siilinjärvi
9.	Tuotannon laajennus	Samesor Oy	1.200.000	Kuopio	Kuopio
10.	Hissikapasiteetin laajentaminen	Huippupaikat Oy	1.200.000	Nilsjä	Nilsjä
11.	Business Park –tyyppinen toimistotalo palveluyrityksille	Kiinteistö Oy Mikkelin Jääkäri I	1.176.000	Mikkeli	Mikkeli
12.	Uuden leipomon rakentaminen ja kone- ja laitekannan uudistaminen	Kotileipomo Siiskonen Oy	1.161.000	Juva	Juva
13.	Eristelevytuotantolinjan hankkiminen	M-Plast Oy	1.142.634	Kaavi	Kaavi
14.	Venttiilitehdas	Vexve Oy	1.080.000	Liperi	Liperi
15.	Tuotannon tehostamiseen liittyvät konehankinnat	Puupietari Oy	1.005.000	Liperi	Liperi
16.	Kapasiteetin kasvattaminen Soinlahden tehtaalla	Oy Lunawood Ltd	957.500	Iisalmi	Iisalmi
17.	Saaga Hotel Ukkohalla	Hallan Sauna Oy	945.000	Hyrnsalmi	Hyrnsalmi
18.	Tavoitteena rakentaa maailman tehokkain ja uudenaikaisin paalutuskonetehdas	Junttan Oy	890.600	Kuopio	Kuopio
19.	Teräspalvelukeskuksen kone- ja laitehankinnat	Konekorjaamo Riikonen Oy	876.750	Joensuu	Joensuu
20.	Uusien toimitilojen rakentaminen ja konehankinnat	Tecwill Oy	870.000	Joensuu	Joensuu

Lähde: EURA.

Taulukko 3.5. Itä-Suomen 20 suurinta hanketta helmikuun 2011 mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen mukaan.

EAKR Suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka (euroa)

Kuvio 3.2. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka kunnittain Itä-Suomessa.

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

LÄNSI-SUOMI

Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)		Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/ työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)	
1. Keski-Suomi	29 165 100	1. Keski-Suomi	264,51
2. Pirkanmaa	14 131 638	2. Satakunta	138,00
3. Satakunta	13 186 696	3. Etelä-Pohjanmaa	89,59
4. Etelä-Pohjanmaa	7 128 882	4. Pirkanmaa	66,34
5. Pohjanmaa	5 037 192	5. Pohjanmaa	62,08
Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)		Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/ työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)	
1. Jyväskylän sk	11 975 361	1. Saarijärvi-Viitasaaren sk	783,39
2. Saarijärvi-Viitasaaren sk	8 925 957	2. Keuruun sk	635,77
3. Porin sk	6 309 019	3. Ylä-Pirkanmaan sk	454,62
4. Rauman sk	5 142 776	4. Äänekosken sk	343,11
5. Ylä-Pirkanmaan sk	4 659 410	5. Luoteis-Pirkanmaan sk	263,00
6. Tampereen sk	4 527 018	6. Suupohjan sk	239,25
7. Äänekosken sk	3 159 746	7. Järviseudun sk	231,97
8. Keuruun sk	2 908 661	8. Jämsän sk	203,94
9. Suupohjan sk	2 248 461	9. Pohjois-Satakunnan sk	181,57
10. Seinäjoen sk	2 229 359	10. Kyrönmaan sk	178,29
11. Vaasan sk	2 046 174	11. Rauman sk	174,06
12. Jämsän sk	2 004 490	12. Lounais-Pirkanmaan sk	171,56
13. Järviseudun sk	1 889 436	13. Jyväskylän sk	163,21
14. Lounais-Pirkanmaan sk	1 759 380	14. Sydösterbotten	117,69
15. Pohjois-Satakunnan sk	1 734 901	15. Porin sk	111,76
16. Luoteis-Pirkanmaan sk	1 728 420	16. Joutsan sk	101,59
17. Etelä-Pirkanmaan sk	1 462 410	17. Etelä-Pirkanmaan sk	93,47
18. Jakobstadsregionen	1 204 664	18. Kuusiokuntien sk	86,85
19. Sydösterbotten	956 247	19. Jakobstadsregionen	55,83
20. Kyrönmaan sk	830 107	20. Vaasan sk	43,74
21. Kuusiokuntien sk	761 626	21. Seinäjoen sk	41,86
22. Joutsan sk	190 885	22. Tampereen sk	26,58
20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta saanutta kuntaa (euroa)		20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta/työpaikka saanutta kuntaa (euroa)	
1. Jyväskylä	9 043 238	1. Karstula	1 434,86
2. Pori	3 973 589	2. Kannonkoski	1 074,55
3. Äänekoski	3 133 258	3. Juupajoki	1 063,62
4. Keuruu	2 603 429	4. Kuhmoinen	1 046,13
5. Rauma	2 508 102	5. Pihtipudas	1 023,37
6. Karstula	2 396 216	6. Kihniö	845,79
7. Saarijärvi	2 149 716	7. Viitasaari	651,33
8. Tampere	2 068 142	8. Keuruu	648,91
9. Mänttä-Vilppula	1 955 320	9. Saarijärvi	603,34
10. Sastamala	1 704 470	10. Kyyjärvi	595,00
11. Viitasaari	1 676 511	11. Karvia	577,12
12. Pihtipudas	1 601 568	12. Pälkäne	549,20
13. Virrat	1 374 850	13. Pomarkku	547,48
14. Alajärvi	1 307 440	14. Petäjävesi	543,57
15. Pälkäne	1 197 808	15. Multia	542,15
16. Jämsä	1 193 739	16. Evijärvi	530,27
17. Laukaa	1 130 332	17. Teuva	520,14
18. Kauhajoki	1 121 192	18. Virrat	513,77
19. Teuva	1 072 001	19. Merikarvia	449,27
20. Parkano	1 050 790	20. Mänttä-Vilppula	411,30

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Taulukko 3.6. Länsi-Suomen maakunnat, seutukunnat ja 20 suurinta kuntaa helmikuun 2011 alkuun mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen sekä rahoituksen/työpaikka mukaisessa järjestyksessä.

Länsi-Suomessa on 11 kuntaa²³, jotka eivät ole saaneet vain ao. kuntaan kohdealueena kohdistuvaa rahoitusta. Tällaisia kuntia on Länsi-Suomen kaikissa maakunnissa. Niistä seitsemän on kuitenkin ollut mukana vähintään yhdessä kohdealueeltaan kuntaa laajemmassa hankkeessa. Jäljelle jää kolme Satakunnan (Honkajoki, Jämijärvi ja Kiikoinen) ja yksi Pirkanmaan kunta (Vesilahti), joihin ei ole kohdistunut toimintalinjan 1 EAKR-rahoitusta lainkaan.

Työpaikkaa kohti laskettu rahoitus (taulukko 3.6 ja kuvio 3.3) on Länsi-Suomessa jakautunut kunnittain varsin tasaisesti. Suurin kuntakohtainen lukema on Karstulassa, hieman yli 1 400 euroa/työpaikka. Karstulan lisäksi neljään kuntaan on kohdistunut toimintalinjan 1 EAKR-rahoitusta yli 1 000 euroa/työpaikka. Edellä mainitut neljä kuntaa (Honkajoki, Jämijärvi, Kiikoinen ja Vesilahti) eivät siis ole saaneet euroakaan ja niiden lisäksi viisi kuntaa jää alle 10 euron/työpaikka.

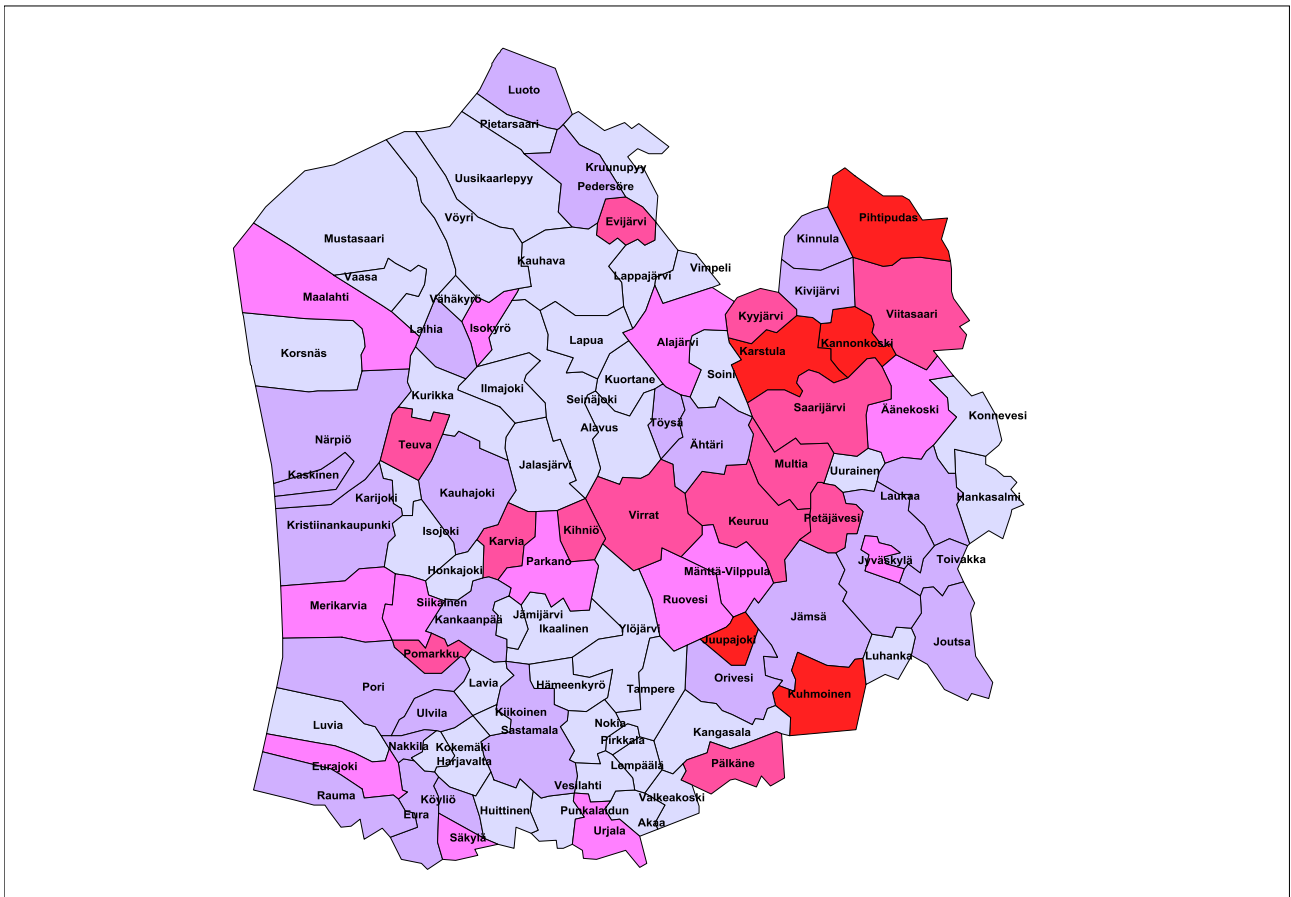
Länsi-Suomessa on Etelä- ja Pohjois-Suomea vähemmän kohdealueeltaan useamman kuin yhden kunnan hankkeita (taulukko 7). Länsi-Suomen helmikuuhun 2011 mennessä myönnetystä suunnitellusta julkisesta rahoituksesta runsaat kuusi miljoonaa euroa eli noin 9 % suuntautuu hankkeille, joiden kohdealue on kuntaa laajempi.

	Hankkeen kuvaus	Toteuttajaorganisaatio	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Toteutuksen sijaintikunta	Kohdealue
1.	Keski-Suomen kärkielinkeinot	Keski-Suomen liitto	1.470.000	Jyväskylä	Keski-Suomi
2.	Uusi komposiittitehdas	Runtech Systems Oy	995.000	Mänttä-Vilppula	Mänttä-Vilppula
3.	Sahalaitoksen modernisointihanke, jolla uudistetaan koko sahausprosessi	JPJ-Wood Oy	780.700	Juupajoki	Juupajoki
4.	Metallien murskausaseman käyttöönotto	Eurajoen Romu Oy	775.200	Eurajoki	Eurajoki
5.	Kasva 3	Jyväskylä Innovation Oy	759.795	Keuruu	Keuruu, Toivakka
6.	Tehtaan investointiprojekti 2009-2011	Serres Oy	750.000	Saarijärvi	Saarijärvi
7.	Teollisuushalli-investointi	Virtain kaupunki	625.000	Virrat	Virrat
8.	Ulkomaisten markkinaekspansio	Meteco Oy	562.500	Karstula	Karstula
9.	Liimapuuaihiolaitoksen rakentaminen	Kurikka Timber Oy	555.000	Äänekoski	Äänekoski
10.	Pakkauskalvojen valmistuksen aloittamisen edellyttämät koneet ja laitteet	Westpak Oy Ab	525.000	Säkylä	Säkylä
11.	Toimitilojen rakentaminen Earthpac Oy:lle	EP-Äänekosken Kiinteistöt Oy	500.000	Äänekoski	Äänekoski
12.	Majoituskapasiteetin lisääminen Sappeen matkailukeskuksessa	Sappeen Lomamökit Oy	493.290	Pälkäne	Pälkäne
13.	Lautasliinatuotannon tuotevalikoiman laajentaminen ja tuotannon volyymin nostaminen	Oy Fiblon Ab	480.000	Pori	Pori
14.	Tuotannon tehostaminen	Oy Haka-Wood Ab	461.750	Viitasaari	Viitasaari
15.	Tuotannon uudistaminen ja laajentaminen sekä toimitilojen rakentaminen	Starcke Oy	454.800	Eura	Eura
16.	Tuotantotilat ja konehankinnat	Ateno Oy	452.400	Evijärvi	Evijärvi
17.	KUSTOM – Kehittyvä asuminen klusterin asiakaslähtöinen liiketoiminnan kehittäminen	Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	437.600	Saarijärvi	Saarijärvi-Viitasaaren seutukunta
18.	Bioenergiaterminaali	KS Laatuenergia Oy	436.887	Pihtipudas	Pihtipudas
19.	eFactory 2012	Meteco Oy	415.500	Kuhmoinen	Kuhmoinen
20.	Laser ja särmäri sekä tilojen laajennus	Suomen Vesileikkaus Oy	408.200	Keuruu	Keuruu

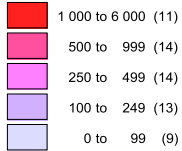
Lähde: EURA.

Taulukko 3.7. Länsi-Suomen 20 suurinta hanketta helmikuuhun 2011 mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen mukaan.

²³ Honkajoki, Jämijärvi, Kiikoinen, Vesilahti, Toivakka, Isojoki, Ilmajoki, Kuortane, Soini, Vimpeli ja Korsnäs.

EAKR Suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka (euroa)

Kuvio 3.3. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka kunnittain Länsi-Suomessa.

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Länsi-Suomessa on 20 suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta 18 %, mikä on selvästi muita suuralueita pienempi, eli rahoitus on muita suuralueita vähemmän painottunut suurimpiin hankkeisiin.

Länsi-Suomessa on 20 suurimman hankkeen joukossa vain kolme kohdealueeltaan yhtä kuntaa laajempaa hanketta. Selvästi suurin hanke on koko Keski-Suomea koskeva elinkeinojen kehittämishanke. Yksittäisen yrityksen investointihankkeita on näiden suurimpien hankkeiden joukossa vain 17. Suurin niistä on Runtech Systems Oy:n hanke Mänttä-Vilppulassa.

Länsi-Suomen EAKR-rahoituksesta toimintalinjalla 1 voidaan todeta, että se on melko tasaisesti koko alueelle, mutta rahoituksen käytössä ollaan ajallisesti jonkin verran jäljessä aikataulusta.

POHJOIS-SUOMI

Pohjois-Suomessa on kuusi kuntaa²⁴, jotka eivät ole saaneet vain ao. kuntaan kohdealueena kohdistuvaa rahoitusta. Niistä viisi sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla ja yksi Lapissa. Ne ovat yhtä Pohjois-Pohjanmaan kuntaa (Yli-li) lukuun ottamatta kuitenkin olleet mukana vähintään yhdessä kohdealueeltaan kuntaa laajemmassa hankkeessa.

Työpaikkaa kohti laskettu rahoitus (taulukko 3.8 ja kuvio 3.4) on Pohjois-Suomessa jakautunut kunnittain epätasaisemmin kuin muilla suuralueilla. Selvästi suurin lukema on Pelkosenniemenellä, runsaat 5 200 euroa/työpaikka. Pelkosenniemen lukema on suurin koko maassa. Pelkosenniemen lisäksi yhdeksään kuntaan on kohdistunut rahoitusta yli 1000 euroa/työpaikka. Edellä mainittu Yli-li ei siis ole saanut euroakaan ja sen lisäksi kahdeksan kuntaa jää alle 100 euron/työpaikka.

Pohjois-Suomessa on Länsi-Suomea enemmän, mutta Etelä-Suomea vähemmän kohdealueeltaan useamman kuin yhden kunnan hankkeita (taulukko 3.4). Pohjois-Suomen helmikuuhun 2011 mennessä myönnetystä suunnitellusta julkisesta rahoituksesta lähes 15 miljoonaa euroa eli noin 13 % suuntautuu hankkeille, joiden kohdealue on yhtä kuntaa laajempi.

Pohjois-Suomessa on 20 suurimman hankkeen osuus kokonaisrahoituksesta 23 %, mikä on suunnilleen saman verran kuin Itä-Suomessa. Pohjois-Suomessa on 20 suurimman hankkeen joukossa seitsemän kohdealueeltaan yhtä kuntaa laajempaa hanketta. Pohjois-Suomen suurimmat hankkeet ovat kuitenkin yksittäisten yritysten investointihankkeita. Suurin niistä on Tapojärvi Oy:n hanke Torniossa.

Pohjois-Suomen EAKR-rahoituksesta toimintalinjalla 1 voidaan siis todeta, että se on jakautunut epätasaisemmin koko alueelle kuin muilla suuralueilla ja rahoituksen käytössä ollaan ajallisesti toiseksi parhaiten aikataulussa.

²⁴ Lumijoki, Yli-li, Vihanti, Kärsämäki, Merijärvi ja Savukoski.

Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)	Maakunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/ työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)
1. Pohjois-Pohjanmaa 56 041 798	1. Lappi 649,21
2. Lappi 46 385 461	2. Keski-Pohjanmaa 453,05
3. Keski-Pohjanmaa 12 926 379	3. Pohjois-Pohjanmaa 353,42
Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen mukaisessa järjestyksessä (euroa)	Seutukunnat suunnitellun julkisen rahoituksen/ työpaikka mukaisessa järjestyksessä (euroa)
1. Oulun sk 23 882 156	1. Torniolaakson sk 1 791,19
2. Kemi-Tornion sk 13 327 866	2. Pohjois-Lapin sk 1 249,86
3. Rovaniemen sk 9 005 383	3. Itä-Lapin 936,90
4. Ylivieskan sk 8 867 186	4. Tunturi-Lapin 857,32
5. Pohjois-Lapin sk 8 351 574	5. Kaustisen sk 828,45
6. Kokkolan sk 7 872 027	6. Koillismaan sk 771,28
7. Koillismaan sk 6 163 276	7. Oulunkaaren sk 648,51
8. Raahen sk 5 700 233	8. Ylivieskan sk 513,50
9. Itä-Lapin sk 5 591 395	9. Kemi-Tornion sk 559,76
10. Tunturi-Lapin sk 5 240 799	10. Nivala-Haapajärven sk 431,94
11. Kaustisen sk 5 054 352	11. Haapavesi-Siikalatvan sk 419,93
12. Torniolaakson sk 4 868 444	12. Raahen sk 394,15
13. Nivala-Haapajärven sk 4 668 864	13. Kokkolan sk 350,94
14. Oulunkaaren sk 4 282 087	14. Rovaniemen sk 344,27
15. Haapavesi-Siikalatvan sk 2 477 996	15. Oulun sk 249,99
20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta saanutta kuntaa (euroa)	20 eniten suunniteltua julkista rahoitusta/työpaikka saanutta kuntaa (euroa)
1. Oulu 17 796 157	1. Pelkosenniemi 5 249,77
2. Rovaniemi 8 607 035	2. Pello 2 635,73
3. Kokkola 7 278 351	3. Tervola 1 932,19
4. Tornio 6 266 878	4. Inari 1 627,42
5. Kuusamo 4 926 695	5. Lestijärvi 1 563,34
6. Raahe 4 765 573	6. Toholampi 1 522,05
7. Inari 4 615 370	7. Perho 1 297,83
8. Kalajoki 4 090 430	8. Sodankylä 1 076,31
9. Sodankylä 3 616 398	9. Ylitornio 1 046,07
10. Kemi 3 524 850	10. Kittilä 1 042,78
11. Pello 3 357 921	11. Kemijärvi 980,61
12. Kittilä 3 011 546	12. Kolari 961,02
13. Kemijärvi 2 590 779	13. Taivalkoski 877,01
14. Ylivieska 2 568 823	14. Kalajoki 858,97
15. Kempele 2 525 438	15. Pudasjärvi 847,46
16. Pudasjärvi 2 316 104	16. Pyhäntä 820,13
17. Nivala 2 267 249	17. Kuusamo 748,62
18. Tervola 2 241 346	18. Oulunsalo 679,65
19. Pelkosenniemi 2 141 905	19. Tornio 670,18
20. Toholampi 1 963 450	20. li 615,11

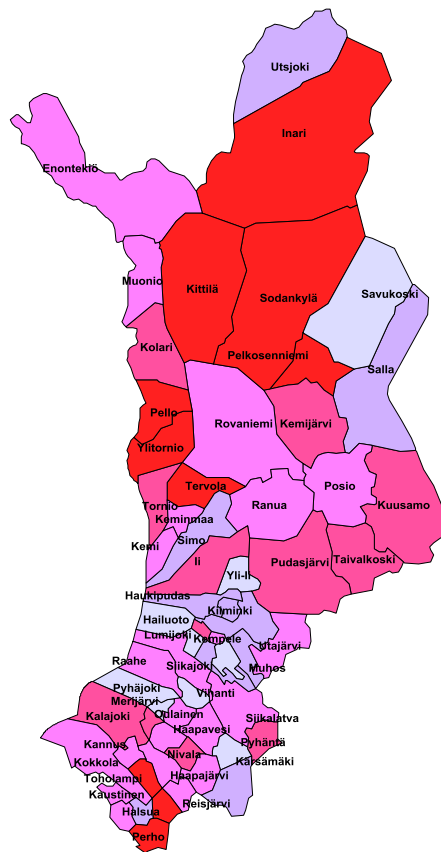
Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Taulukko 3.8. Pohjois-Suomen maakunnat, seutukunnat ja 20 suurinta kuntaa helmikuun 2011 alkuun mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen sekä rahoituksen/työpaikka mukaisessa järjestyksessä.

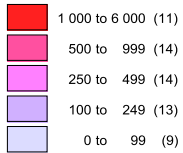
	Hankkeen kuvaus	Toteuttajaorganisaatio	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Toteutuksen sijaintikunta	Kohdealue
1.	Teräskuonan jalostus	Tapojärvi Oy	2.861.480	Tornio	Tornio
2.	Tiedonsiirtokaapeliliiketoiminnan käynnistäminen	Nestor Cables Oy	2.399.000	Oulu	Oulu
3.	Saariselän Tunturihotellit Oy:n käyttöön uusi, korkealuokkainen hotelli-ravintolakiinteistö	Tunturikiinteistöt Oy	1.970.000	Inari	Inari
4.	Rinnealueiden kehittämishanke	Pyhätunturi Oy	1.694.700	Pelkosenniemi	Pelkosenniemi
5.	Lapin imagomarkkinointi 2008-2010	Lapin Markkinointi Oy	1.694.428	Rovaniemi	Lappi
6.	International Marketing Approach for the Growth of Oulu	Oulu Innovation Oy	1.685.889	Oulu	Oulun seutukunta
7.	Lapin tuotemarkkinointi 2008-2010	Lapin Markkinointi Oy	1.667.500	Rovaniemi	Lappi
8.	Hotellin kylpylälaajennus	Levin Matkailukeskus Oy	1.385.940	Kittilä	Kittilä
9.	Laivakankaan kultakaivoksen infrastruktuuri-, kehittämis-, koulutus- ja ympäristönsuojeluinvestoinnit	Nordic Mines Oy	1.300.000	Raahe	Raahe
10.	Kuusamo Lapland – The Call of Fous Seasons – matkailun kansainvälistymishanke	Koillis-Suomen kehittämis-yhtiö Naturpolis Oy	1.298.520	Kuusamo	Salla, Pelkosenniemi, Taivalkoski, Kuusamo, Posio, Kemijärvi, Pudasjärvi
11.	Northern Lights -hanke	BRP-Finland Oy	1.051.410	Rovaniemi	Rovaniemi
12.	Winter Studios: Joului- ja talviaiheisiin keskittyvän elokuvatuotantopaikan rakentaminen	Oy Estar Studios Oy	980.617	Rovaniemi	Rovaniemi
13.	Hituran kaivoksen uudelleenkäynnistäminen ja tuotannon jatkomahdollisuuksien selvittäminen	Belvedere Mining Oy	932.800	Nivala	Nivala
14.	Infrastruktuuri-investoinnit Kevitsan kaivosalueen yhteyteen	Kevitsa Mining Oy	918.450	Sodankylä	Sodankylä
15.	ProBusiness	Nivala-Haapajärven seutukuntayhdistys ry.	876.082	Nivala	Nivala-Haapajärven seutukunta, Haapavesi-Siikalatvan seutukunta
16.	Hirsirunkojen automaattinen tuotantolinja	Kontiotuote Oy	865.000	Pudasjärvi	Pudasjärvi
17.	Dimensiolajittelu- ja sahainvestointi	Haapajärven Ha-Sa Oy	850.000	Haapajärvi	Haapajärvi
18.	Koillis-Suomen kasvuohjelma	Koillis-Suomen kehittämis-yhtiö Naturpolis Oy	814.286	Kuusamo	Taivalkoski, Kuusamo, Posio
19.	Tuoteajattelusta asiakaslähtöiseen palveluliiketoimintaan	Ylivieskan seutukuntayhdistys ry.	800.372	Ylivieska	Ylivieskan seutukunta
20.	Tasaamon ja jatkojalostuksen toiminnan parantaminen	Ulea Oy	799.243	Taivalkoski	Taivalkoski

Lähde: EURA.

Taulukko 3.9. Pohjois-Suomen 20 suurinta hanketta helmikuun 2011 mennessä myönnetyn suunnitellun julkisen rahoituksen mukaan.

EAKR Suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka (euroa)

Kuvio 3.4. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus/työpaikka kunnittain Pohjois-Suomessa.

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Liitetaulukko 3.1. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus (euroa), väkiluku (31.12.2010), työpaikat (2008) sekä rahoitus/asukas ja rahoitus/työpaikka kunnittain Etelä-Suomessa.

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/asukas (€)	Rahoitus/työpaikka (€)
Kemiönsaari	117 870	7 191	2 732	16,39	43,14
Länsi-Turunmaa	647 693	15 501	5 488	41,78	118,02
Åboland-Turunmaan seutukunta	765 563	22 692	8 220	33,74	93,13
Kustavi	664	874	309	0,76	2,15
Laitila	1 659 827	8 440	3 943	196,66	420,96
Pyhäranta	22 281	2 236	596	9,96	37,38
Taivassalo	11 635	1 700	528	6,84	22,04
Uusikaupunki	818 363	15 833	6 592	51,69	124,14
Vehmaa	26 077	2 378	809	10,97	32,23
Vakka-Suomen seutukunta	2 538 847	31 461	12 777	80,70	198,70
Aura	98 941	3 911	1 275	25,30	77,60
Koski Tl	347 596	2 436	971	142,69	357,98
Loimaa	1 383 484	16 916	7 100	81,79	194,86
Marttila	43 296	1 994	603	21,71	71,80
Oripää	978	1 414	455	0,69	2,15
Pöytyä	288 413	8 494	2 846	33,95	101,34
Tarvasjoki	81 193	1 945	555	41,74	146,29
Loimaan seutukunta	2 243 901	37 110	13 805	60,47	162,54
VARSINAIS-SUOMI (osittain)	5 548 311	91 263	34 802	60,79	159,43
Hausjärvi	97 020	8 815	2 467	11,01	39,33
Loppi	4 641	8 273	2 159	0,56	2,15
Riihimäki	1 486 969	28 803	11 840	51,63	125,59
Riihimäen seutukunta	1 588 630	45 891	16 466	34,62	96,48
Forssa	3 359 453	17 904	9 174	187,64	366,19
Humppila	16 023	2 506	755	6,39	21,22
Jokioinen	139 189	5 720	2 016	24,33	69,04
Tammela	170 358	6 591	1 841	25,85	92,54
Ypäjä	188 334	2 565	760	73,42	247,81
Forssan seutukunta	3 873 357	35 286	14 546	109,77	266,28
KANTA-HÄME (osittain)	5 461 987	81 177	31 012	67,28	176,12
Asikkala	391 325	8 552	2 463	45,76	158,88
Hartola	238 978	3 355	1 269	71,23	188,32
Heinola	1 083 701	20 258	8 327	53,49	130,14
Hollola	1 615 554	21 962	6 728	73,56	240,12
Hämeenkoski	303 453	2 144	490	141,54	619,29
Kärkölä	140 934	4 882	2 053	28,87	68,65
Lahti	4 596 696	101 588	47 921	45,25	95,92
Nastola	1 196 114	14 994	5 784	79,77	206,80
Orimattila	841 872	16 309	5 079	51,62	165,76
Padasjoki	230 783	3 423	941	67,42	245,25
Sysmä	91 761	4 305	1 317	21,31	69,67
Lahden seutukunta	10 731 171	201 772	82 372	53,18	130,28
PÄIJÄT-HÄME	10 731 171	201 772	82 372	53,18	130,28
Iitti	690 378	7 005	2 289	98,56	301,61
Kouvola	8 056 997	88 072	36 062	91,48	223,42
Kouvolan seutukunta	8 747 375	95 077	38 351	92,00	228,09
Hamina	1 246 923	21 400	7 508	58,27	166,08
Kotka	6 207 644	54 824	24 296	113,23	255,50
Miehikkälä	94 404	2 210	597	42,72	158,13
Pyhtää	373 620	5 355	1 048	69,77	356,51
Virolahti	225 335	3 516	1 425	64,09	158,13
Kotka-Haminan seutukunta	8 147 926	87 305	34 874	93,33	233,64
KYMENLAAKSO	16 895 301	182 382	73 225	92,64	230,73

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/ asukas (€)	Rahoitus/ työpaikka (€)
Lappeenranta	5 612 349	71 814	32 565	78,15	172,34
Lemi	59 293	3 064	587	19,35	101,01
Luumäki	333 461	5 147	1 661	64,79	200,76
Savitaipale	18 250	3 863	1 254	4,72	14,55
Suomenniemi	13 339	804	259	16,59	51,50
Taipalsaari	14 466	4 911	994	2,95	14,55
Lappeenrannan seutukunta	6 051 158	89 603	37 320	67,53	162,14
Imatra	787 545	28 540	11 925	27,59	66,04
Parikkala	42 913	5 787	1 784	7,42	24,05
Rautjärvi	17 668	3 937	1 214	4,49	14,55
Ruokolahti	302 363	5 668	1 256	53,35	240,73
Imatran seutukunta	1 150 489	43 932	16 179	26,19	71,11
ETELÄ-KARJALA	7 201 647	133 535	53 499	53,93	134,61
ETELÄ-SUOMI	45 838 417	690 129	274 910	66,42	166,74

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Liitetaulukko 3.2. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus (euroa), väkiluku (31.12.2010), työpaikat (2008) sekä rahoitus/asukas ja rahoitus/työpaikka kunnittain Itä-Suomessa.

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/asukas (€)	Rahoitus/työpaikka (€)
Hirvensalmi	204 250	2 439	686	83,74	297,74
Kangasniemi	1 517 619	5 964	1 878	254,46	808,10
Mikkeli	5 709 073	48 751	21 415	117,11	266,59
Mäntyharju	1 881 521	6 456	2 168	291,44	867,86
Pertunmaa	713 250	1 936	707	368,41	1 008,84
Puumala	188 495	2 477	846	76,10	222,81
Ristiina	210 606	4 900	2 005	42,98	105,04
Mikkelin seutukunta	10 424 814	72 923	29 705	142,96	350,94
Enonkoski	99 500	1 615	440	61,61	226,14
Heinävesi	343 730	3 912	1 430	87,87	240,37
Kerimäki	158 568	5 641	1 521	28,11	104,25
Punkaharju	1 255 587	3 733	1 748	336,35	718,30
Savonlinna	3 313 741	27 685	11 234	119,69	294,97
Sulkava	669 438	2 938	915	227,86	731,63
Savonlinnan seutukunta	5 840 564	45 524	17 288	128,30	337,84
Joroinen	1 543 101	5 394	1 656	286,08	931,82
Juva	1 784 557	6 962	2 362	256,33	755,53
Pieksämäki	6 110 101	19 869	7 614	307,52	802,48
Rantasalmi	1 372 134	3 996	1 289	343,38	1 064,49
Pieksämäen seutukunta	10 809 893	36 221	12 921	298,44	836,61
ETELÄ-SAVO	27 075 271	154 668	59 914	175,05	451,90
Iisalmi	4 842 095	22 095	9 756	219,15	496,32
Keitele	219 950	2 542	1 025	86,53	214,59
Kiuruvesi	313 250	9 157	3 034	34,21	103,25
Lapinlahti	1 380 176	10 412	3 491	132,56	395,35
Pielavesi	449 180	5 087	1 509	88,30	297,67
Sonkajärvi	81 200	4 671	1 478	17,38	54,94
Vieremä	941 600	3 982	1 902	236,46	495,06
Ylä-Savon seutukunta	8 227 451	57 946	22 195	141,98	370,69
Kuopio	14 441 723	96 793	45 384	149,20	318,21
Maaninka	0	3 833	973	0,00	0,00
Siihtjärvi	1 837 380	21 010	6 550	87,45	280,52
Kuopion seutukunta	16 279 103	121 636	52 907	133,83	307,69
Juankoski	56 100	5 170	1 835	10,85	30,57
Kaavi	3 822 234	3 377	1 063	1 131,84	3 595,70
Nilsinä	1 800 710	6 540	2 162	275,34	832,89
Rautavaara	0	1 872	521	0,00	0,00
Tuusniemi	519 243	2 864	819	181,30	634,00
Koillis-Savon seutukunta	6 198 287	19 823	6 400	312,68	968,48
Leppävirta	4 022 461	10 556	3 385	381,06	1 188,32
Varkaus	6 624 032	22 777	9 857	290,82	672,01
Varkauden seutukunta	10 646 493	33 333	13 242	319,40	803,99
Rautalampi	126 300	3 475	1 040	36,35	121,44
Suonenjoki	692 141	7 598	2 636	91,10	262,57
Tervo	34 438	1 706	451	20,19	76,36
Vesanto	0	2 426	690	0,00	0,00
Sisä-Savon seutukunta	852 879	15 205	4 817	56,09	177,06
POHJOIS-SAVO	42 204 213	247 943	99 561	170,22	423,90

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/ asukas (€)	Rahoitus/ työpaikka (€)
Ilomantsi	3 124 440	5 883	1 877	531,10	1 664,59
Joensuu	12 869 440	73 305	32 568	175,56	395,16
Juuka	505 338	5 589	2 103	90,42	240,29
Kontiolahti	3 253 200	13 722	3 621	237,08	898,43
Liperi	5 137 689	12 271	3 365	418,69	1 526,80
Outokumpu	3 115 247	7 411	2 778	420,35	1 121,40
Polvijärvi	2 683 720	4 804	1 384	558,64	1 939,10
Joensuun seutukunta	30 689 074	122 985	47 696	249,54	643,43
Kesälahti	413 780	2 403	903	172,19	458,23
Kitee	2 747 900	9 263	3 726	296,65	737,49
Rääkkylä	68 349	2 554	727	26,76	94,02
Tohmajärvi	320 000	5 008	1 683	63,90	190,14
Keski-Karjalan seutukunta	3 550 029	19 228	7 039	184,63	504,34
Lieksa	2 025 905	12 687	4 120	159,68	491,72
Nurmes	3 072 965	8 508	3 049	361,19	1 007,86
Valtimo	81 000	2 458	754	32,95	107,43
Pielisen Karjalan seutukunta	5 179 870	23 653	7 923	218,99	653,78
POHJOIS-KARJALA	39 418 973	165 866	62 658	237,66	629,11
Hyrnsalmi	1 262 242	2 736	697	461,35	1 810,96
Kuhmo	3 200 401	9 492	3 157	337,17	1 013,75
Puolanka	98 500	3 063	890	32,16	110,67
Suomussalmi	866 528	9 156	2 946	94,64	294,14
Kehys-Kainuun seutukunta	5 427 671	24 447	7 690	222,02	705,81
Kajaani	8 264 147	38 157	15 789	216,58	523,41
Paltamo	53 376	3 884	1 115	13,74	47,87
Ristijärvi	20 620	1 513	381	13,63	54,12
Sotkamo	3 904 122	10 702	4 023	364,80	970,45
Vaala	202 810	3 370	1 004	60,18	202,00
Kajaanin seutukunta	12 445 075	57 626	22 312	215,96	557,77
KAINUU	17 872 746	82 073	30 002	217,77	595,72
ITÄ-SUOMI	126 571 203	650 550	252 135	194,56	502,00

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Liitetaulukko 3.3. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus (euroa), väkiluku (31.12.2010), työpaikat (2008) sekä rahoitus/asukas ja rahoitus/työpaikka kunnittain Länsi-Suomessa.

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/asukas (€)	Rahoitus/työpaikka (€)
Eura	978 564	12 507	5 600	78,24	174,74
Eurajoki	775 200	5 923	2 581	130,88	300,35
Köyliö	135 960	2 824	706	48,14	192,58
Rauma	2 508 102	39 715	18 071	63,15	138,79
Säkylä	744 950	4 703	2 588	158,40	287,85
Rauman seutukunta	5 142 776	65 672	29 546	78,31	174,06
Harjavalta	194 110	7 540	4 069	25,74	47,70
Huittinen	323 830	10 663	4 469	30,37	72,46
Kokemäki	62 400	7 987	2 818	7,81	22,14
Luvia	31 500	3 322	766	9,48	41,12
Merikarvia	469 482	3 347	1 045	140,27	449,27
Nakkila	197 650	5 788	1 842	34,15	107,30
Pomarkku	330 680	2 460	604	134,42	547,48
Pori	3 973 589	83 032	36 910	47,86	107,66
Ulvila	725 778	13 606	3 930	53,34	184,68
Porin seutukunta	6 309 019	137 745	56 453	45,80	111,76
Honkajoki	0	1 878	878	0,00	0,00
Jämijärvi	0	2 041	714	0,00	0,00
Kankaanpää	989 141	12 135	5 626	81,51	175,82
Karvia	566 150	2 643	981	214,21	577,12
Kiikoinen	0	1 269	287	0,00	0,00
Lavia	11 790	1 994	529	5,91	22,29
Siikainen	167 820	1 654	540	101,46	310,78
Pohjois-Satakunnan seutukunta	1 734 901	23 614	9 555	73,47	181,57
SATAKUNTA	13 186 696	227 031	95 554	58,08	138,00
Ikaalinen	66 200	7 428	2 913	8,91	22,73
Kihniö	606 430	2 226	717	272,43	845,79
Parkano	1 050 790	6 978	2 923	150,59	359,49
Luoteis-Pirkanmaan seutukunta	1 723 420	16 632	6 553	103,62	263,00
Akaa	484 330	17 012	5 201	28,47	93,12
Urjala	494 560	5 335	1 947	92,70	254,01
Valkeakoski	483 520	20 844	8 497	23,20	56,90
Etelä-Pirkanmaan seutukunta	1 462 410	43 191	15 645	33,86	93,47
Hämeenkyrö	284 300	10 489	3 513	27,10	80,93
Kangasala	64 420	29 675	9 097	2,17	7,08
Lempäälä	137 800	20 588	6 286	6,69	21,92
Nokia	15 828	31 647	11 547	0,50	1,37
Orivesi	298 120	9 617	2 985	31,00	99,87
Pirkkala	110 630	17 237	4 982	6,42	22,21
Pälkäne	1 197 808	6 950	2 181	172,35	549,20
Tampere	2 068 142	213 217	119 772	9,70	17,27
Vesilahti	0	4 345	827	0,00	0,00
Ylöjärvi	349 970	30 500	9 130	11,47	38,33
Tampereen seutukunta	4 527 018	374 265	170 320	12,10	26,58
Punkalaidun	54 910	3 281	1 096	16,74	50,10
Sastamala	1 704 470	24 495	9 159	69,58	186,10
Lounais-Pirkanmaan seutukunta	1 759 380	27 776	10 255	63,34	171,56
Juupajoki	780 700	2 094	734	372,83	1 063,62
Mänttä-Vilppula	1 955 320	11 413	4 754	171,32	411,30
Ruovesi	548 540	5 038	2 085	108,88	263,09
Virrat	1 374 850	7 514	2 676	182,97	513,77
Ylä-Pirkanmaan seutukunta	4 659 410	26 059	10 249	178,80	454,62
PIRKANMAA	14 131 638	487 923	213 022	28,96	66,34

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/ asukas (€)	Rahoitus/ työpaikka (€)
Hankasalmi	110 107	5 542	1 548	19,87	71,13
Jyväskylän seutukunta	9 043 238	130 816	61 329	69,13	147,45
Laukaa	1 130 332	18 142	5 318	62,30	212,55
Muurame	959 607	9 256	2 730	103,67	351,50
Petäjävesi	538 139	4 022	990	133,80	543,57
Toivakka	112 367	2 418	601	46,47	186,97
Uurainen	81 571	3 455	859	23,61	94,96
Jyväskylän seutukunta	11 975 361	173 651	73 375	68,96	163,21
Joutsa	183 692	5 053	1 683	36,35	109,15
Luhanka	7 193	831	196	8,66	36,70
Joutsan seutukunta	190 885	5 884	1 879	32,44	101,59
Keuruu	2 603 429	10 666	4 012	244,09	648,91
Multia	305 232	1 890	563	161,50	542,15
Keuruun seutukunta	2 908 661	12 556	4 575	231,66	635,77
Jämsä	1 193 739	22 691	9 054	52,61	131,85
Kuhmoinen	810 751	2 554	775	317,44	1 046,13
Jämsän seutukunta	2 004 490	25 245	9 829	79,40	203,94
Konnevesi	26 488	2 963	827	8,94	32,03
Äänekoski	3 133 258	20 244	8 382	154,77	373,81
Äänekosken seutukunta	3 159 746	23 207	9 209	136,15	343,11
Kannonkoski	541 575	1 577	504	343,42	1 074,55
Karstula	2 396 216	4 507	1 670	531,67	1 434,86
Kinnula	130 866	1 821	580	71,86	225,63
Kivijärvi	76 670	1 364	345	56,21	222,23
Kyyjärvi	352 835	1 508	593	233,98	595,00
Pihtipudas	1 601 568	4 563	1 565	350,99	1 023,37
Saarijärvi	2 149 716	10 580	3 563	203,19	603,34
Viitasaari	1 676 511	7 174	2 574	233,69	651,33
Saarijärvi-Viitasaaren seutukunta	8 925 957	33 094	11 394	269,72	783,39
KESKI-SUOMI	29 165 100	273 637	110 261	106,58	264,51
Isojoki	7 652	2 400	835	3,19	9,16
Karjajoki	47 616	1 521	520	31,31	91,57
Kauhajoki	1 121 192	14 269	5 982	78,58	187,43
Teuva	1 072 001	5 923	2 061	180,99	520,14
Suupohjan seutukunta	2 248 461	24 113	9 398	93,25	239,25
Ilmajoki	42 117	11 841	3 473	3,56	12,13
Jalasjärvi	111 266	8 214	3 195	13,55	34,83
Kauhava	561 347	17 308	7 885	32,43	71,19
Kurikka	397 550	14 597	5 186	27,24	76,66
Lapua	344 170	14 428	4 900	23,85	70,24
Seinäjoki	772 909	57 811	28 621	13,37	27,00
Seinäjoen seutukunta	2 229 359	124 199	53 260	17,95	41,86
Alavus	108 507	9 287	3 226	11,68	33,64
Kuortane	15 399	3 943	1 453	3,91	10,60
Töysä	216 869	3 152	1 570	68,80	138,13
Ähtäri	420 851	6 482	2 520	64,93	167,00
Kuusikuntien seutukunta	761 626	22 864	8 769	33,31	86,85
Alajärvi	1 307 440	10 487	3 910	124,67	334,38
Evijärvi	503 223	2 755	949	182,66	530,27
Lappajärvi	69 815	3 440	1 264	20,30	55,23
Soini	4 783	2 391	816	2,00	5,86
Vimpeli	4 175	3 255	1 206	1,28	3,46
Järviseudun seutukunta	1 889 436	22 328	8 145	84,62	231,97
ETELÄ-POHJANMAA	7 128 882	193 504	79 572	36,84	89,59

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/ asukas (€)	Rahoitus/ työpaikka (€)
Isokyrö	424 902	4 965	1 438	85,58	295,48
Laihia	333 260	7 870	1 987	42,35	167,72
Vähäkyrö	71 945	4 758	1 231	15,12	58,44
Kyrönmaan seutukunta	830 107	17 593	4 656	47,18	178,29
Korsnäs	11 127	2 260	855	4,92	13,01
Maalahti	668 836	5 605	1 836	119,33	364,29
Mustasaari	271 521	18 637	4 845	14,57	56,04
Vaasa	1 034 018	59 587	36 347	17,35	28,45
Vöyri	60 672	6 689	2 901	9,07	20,91
Vaasan seutukunta	2 046 174	92 778	46 784	22,05	43,74
Kaskinen	175 268	1 429	943	122,65	185,86
Kristiinankaupunki	290 141	7 157	2 747	40,54	105,62
Närpiö	490 838	9 435	4 435	52,02	110,67
Sydösterbotten	956 247	18 021	8 125	53,06	117,69
Kruunupyö	83 104	6 731	2 701	12,35	30,77
Luoto	128 597	4 816	973	26,70	132,17
Pedersören kunta	404 525	10 893	3 644	37,14	111,01
Pietarsaari	446 172	19 656	10 974	22,70	40,66
Uusikaarlepyy	142 266	7 458	3 287	19,08	43,28
Jakobstadsregionen	1 204 664	49 554	21 579	24,31	55,83
POHJANMAA	5 037 192	177 946	81 144	28,31	62,08
LÄNSI-SUOMI	68 649 508	1 360 041	579 553	50,48	118,45

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

Liitetaulukko 3.4. Vuoden 2011 helmikuun alkuun mennessä myönnetty suunniteltu julkinen rahoitus (euroa), väkiluku (31.12.2010), työpaikat (2008) sekä rahoitus/asukas ja rahoitus/työpaikka kunnittain Pohjois-Suomessa.

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/asukas (€)	Rahoitus/työpaikka (€)
Halsua	67 156	1 289	466	52,10	144,11
Kaustinen	614 153	4 302	1 756	142,76	349,75
Lestijärvi	531 536	853	340	623,14	1 563,34
Perho	1 245 921	2 934	960	424,65	1 297,83
Toholampi	1 963 450	3 480	1 290	564,21	1 522,05
Veteli	632 136	3 466	1 289	182,38	490,41
Kaustisen seutukunta	5 054 352	16 324	6 101	309,63	828,45
Kannus	593 676	5 737	2 377	103,48	249,76
Kokkola	7 278 351	46 260	20 054	157,34	362,94
Kokkolan seutukunta	7 872 027	51 997	22 431	151,39	350,94
KESKI-POHJANMAA	12 926 379	68 321	28 532	189,20	453,05
Hailuoto	6 808	1 004	226	6,78	30,12
Haukipudas	774 607	18 872	4 240	41,05	182,69
Kempele	2 525 438	15 864	5 078	159,19	497,33
Kiiminki	524 796	13 088	2 358	40,10	222,56
Liminka	392 141	9 037	1 870	43,39	209,70
Lumijoki	8 118	1 994	460	4,07	17,65
Muhos	274 934	8 857	2 406	31,04	114,27
Oulu	17 796 157	141 671	75 259	125,62	236,47
Oulunsalo	1 508 134	9 599	2 219	157,11	679,65
Tyrnävä	71 023	6 416	1 418	11,07	50,09
Oulun seutukunta	23 882 156	226 402	95 534	105,49	249,99
Ii	1 517 483	9 382	2 467	161,74	615,11
Pudasjärvi	2 316 104	8 827	2 733	262,39	847,46
Utajärvi	448 500	2 998	945	149,60	474,60
Yli-Ii	0	2 189	458	0,00	0,00
Oulunkaaren seutukunta	4 282 087	23 396	6 603	183,03	648,51
Pyhäjoki	56 216	3 393	815	16,57	68,98
Raahe	4 765 573	22 562	11 094	211,22	429,56
Siikajoki	817 192	5 682	1 665	143,82	490,81
Vihanti	61 252	3 094	888	19,80	68,98
Raahen seutukunta	5 700 233	34 731	14 462	164,13	394,15
Haapavesi	1 239 972	7 418	2 936	167,16	422,33
Pyhäntä	613 457	1 633	748	375,66	820,13
Siikalatva	624 567	6 179	2 217	101,08	281,72
Haapavesi-Siikalatvan seutukunta	2 477 996	15 230	5 901	162,70	419,93
Haapajärvi	1 493 438	7 639	3 145	195,50	474,86
Kärsämäki	53 163	2 872	1 014	18,51	52,43
Nivala	2 267 249	11 025	3 755	205,65	603,79
Pyhäjärvi	363 063	5 946	1 899	61,06	191,19
Reisjärvi	491 951	2 973	996	165,47	493,93
Nivala-Haapajärven seutukunta	4 668 864	30 455	10 809	153,30	431,94
Alavieska	447 505	2 770	787	161,55	568,62
Kalajoki	4 090 430	12 562	4 762	325,62	858,97
Merijärvi	19 281	1 202	289	16,04	66,72
Oulainen	814 012	7 889	3 029	103,18	268,74
Sievi	927 135	5 310	2 358	174,60	393,19
Ylivieska	2 568 823	14 067	6 043	182,61	425,09
Ylivieskan seutukunta	8 867 186	43 800	17 268	202,45	513,50
Kuusamo	4 926 695	16 492	6 581	298,73	748,62
Taivalkoski	1 236 581	4 459	1 410	277,32	877,01
Koillismaan seutukunta	6 163 276	20 951	7 991	294,18	771,28
POHJOIS-POHJANMAA	56 041 798	394 965	158 568	141,89	353,42

Kunta/seutukunta/maakunta	Suunniteltu julkinen rahoitus (€)	Väkiluku (31.12.2010)	Työpaikat (2008)	Rahoitus/ asukas (€)	Rahoitus/ työpaikka (€)
Ranua	398 348	4 334	1 310	91,91	304,08
Rovaniemi	8 607 035	60 090	24 848	143,24	346,39
Rovaniemen seutukunta	9 005 383	64 424	26 158	139,78	344,27
Kemi	3 524 850	22 537	10 133	156,40	347,86
Keminmaa	1 214 269	8 573	2 488	141,64	488,05
Simo	80 523	3 489	678	23,08	118,77
Tervola	2 241 346	3 444	1 160	650,80	1 932,19
Tornio	6 266 878	22 513	9 351	278,37	670,18
Kemi-Tornion seutukunta	13 327 866	60 556	23 810	220,09	559,76
Pello	3 357 921	3 980	1 274	843,70	2 635,73
Ylitornio	1 510 523	4 731	1 444	319,28	1 046,07
Torniolaakson seutukunta	4 868 444	8 711	2 718	558,88	1 791,19
Kemijärvi	2 590 779	8 418	2 642	307,77	980,61
Pelkosenniemi	2 141 905	1 008	408	2 124,91	5 249,77
Posio	531 730	3 874	1 264	137,26	420,67
Salla	306 120	4 162	1 252	73,55	244,50
Savukoski	20 861	1 179	402	17,69	51,89
Itä-Lapin seutukunta	5 591 395	18 641	5 968	299,95	936,90
Enontekiö	246 399	1 876	678	131,34	363,42
Kittilä	3 011 546	6 183	2 888	487,07	1 042,78
Kolari	1 522 261	3 839	1 584	396,53	961,02
Muonio	460 593	2 401	963	191,83	478,29
Tunturi-Lapin seutukunta	5 240 799	14 299	6 113	366,52	857,32
Inari	4 615 370	6 778	2 836	680,93	1 627,42
Sodankylä	3 616 398	8 779	3 360	411,94	1 076,31
Utsjoki	119 806	1 297	486	92,37	246,51
Pohjois-Lapin seutukunta	8 351 574	16 854	6 682	495,52	1 249,86
LAPPI	46 385 461	183 485	71 449	252,80	649,21
POHJOIS-SUOMI	115 353 638	646 771	258 549	178,35	446,16

Lähde: EURA ja Tilastokeskus.

**LIITE 4. PERUSTIETOJA YRITYSTEN KEHITTÄMISAVUSTUSTA SAANEILLE YRITYKSILLE
SUORITETTUUN KYSELYYN VASTANNEISTA YRITYKSISTÄ**

Yrityksen sijaintialue

Helsingin seutukunta	2	Rauman seutukunta	5
Åboland-Turunmaan seutukunta	1	Porin seutukunta	13
Vakka-Suomen seutukunta	4	Pohjois-Satakunnan seutukunta	2
Loimaan seutukunta	2	Luoteis-Pirkanmaan seutukunta	2
Riihimäen seutukunta	3	Kaakkois-Pirkanmaan seutukunta	1
Forssan seutukunta	8	Etelä-Pirkanmaan seutukunta	3
Lahden seutukunta	33	Tampereen seutukunta	10
Kouvolan seutukunta	6	Lounais-Pirkanmaan seutukunta	6
Kotka-Haminan seutukunta	6	Ylä-Pirkanmaan seutukunta	3
Lappeenrannan seutukunta	6	Jyväskylän seutukunta	31
Imatran seutukunta	2	Joutsan seutukunta	2
		Keuruun seutukunta	6
		Jämsän seutukunta	6
		Äänekosken seutukunta	2
		Saarijärven-Viitasaaren seutukunta	5
		Suupohjan seutukunta	2
		Seinäjoen seutukunta	2
		Kuusiokuntien seutukunta	2
		Järviseedun seutukunta	
Etelä-Suomi yhteensä	73	Länsi-Suomi yhteensä	105
Mikkelin seutukunta	23	Kaustisen seutukunta	4
Savonlinnan seutukunta	11	Kokkolan seutukunta	2
Pieksämäen seutukunta	11	Oulun seutukunta	48
Ylä-Savon seutukunta	5	Oulunkaaren seutukunta	3
Kuopion seutukunta	20	Raahen seutukunta	6
Koillis-Savon seutukunta	1	Haapaveden-Siikalatvan seutukunta	4
Varkauden seutukunta	5	Nivala-Haapajärven seutukunta	7
Sisä-Savon seutukunta	1	Ylivieskan seutukunta	8
Joensuun seutukunta	32	Koillismaan seutukunta	15
Keski-Karjalan seutukunta	2	Rovaniemen seutukunta	17
Pielisen Karjalan seutukunta	3	Kemi-Tornion seutukunta	2
Kehys-Kainuun seutukunta	5	Torniolaakson seutukunta	8
Kajaanin seutukunta	14	Itä-Lapin seutukunta	5
		Tunturi-Lapin seutukunta	11
		Pohjois-Lapin seutukunta	
Itä-Suomi yhteensä	133	Pohjois-Suomi yhteensä	144

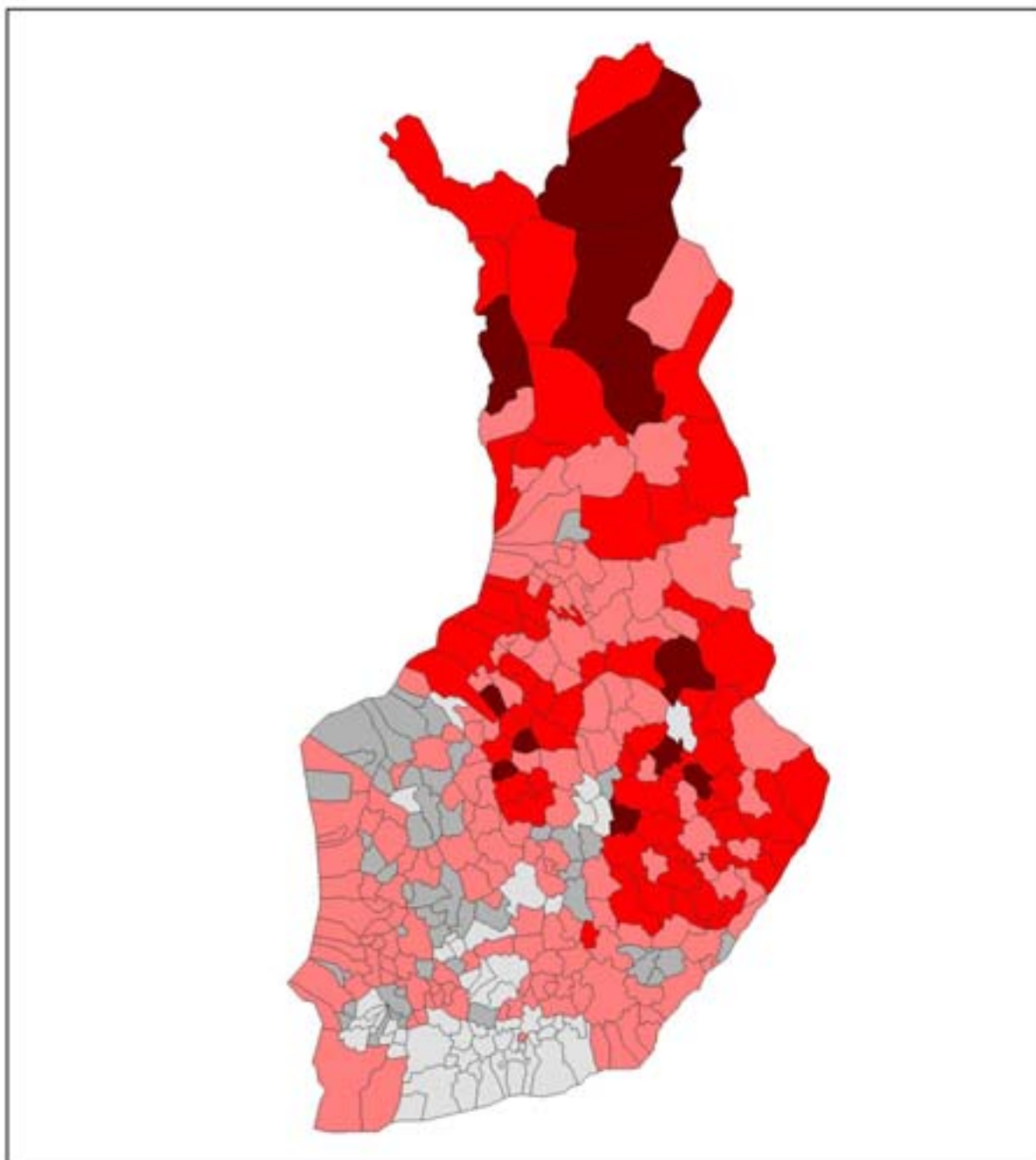
Yrityksen toimiala

	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Yhteensä
Teollisuus	47 (64 %)	56 (53 %)	65 (49 %)	51 (35 %)	219 (48 %)
Rakentaminen	4 (6 %)	8 (8 %)	10 (8 %)	13 (9 %)	35 (8 %)
Kauppa, matkailu, ravitsemistoiminta	7 (10 %)	5 (5 %)	18 (13 %)	23 (16 %)	53 (12 %)
Palvelut	15 (20 %)	36 (34 %)	40 (30 %)	57 (40 %)	148 (32 %)
Yhteensä	73 (100 %)	105 (100 %)	133 (100 %)	144 (100 %)	455 (100 %)

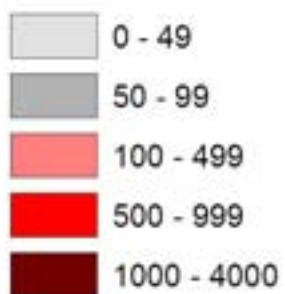
Yrityksen koko

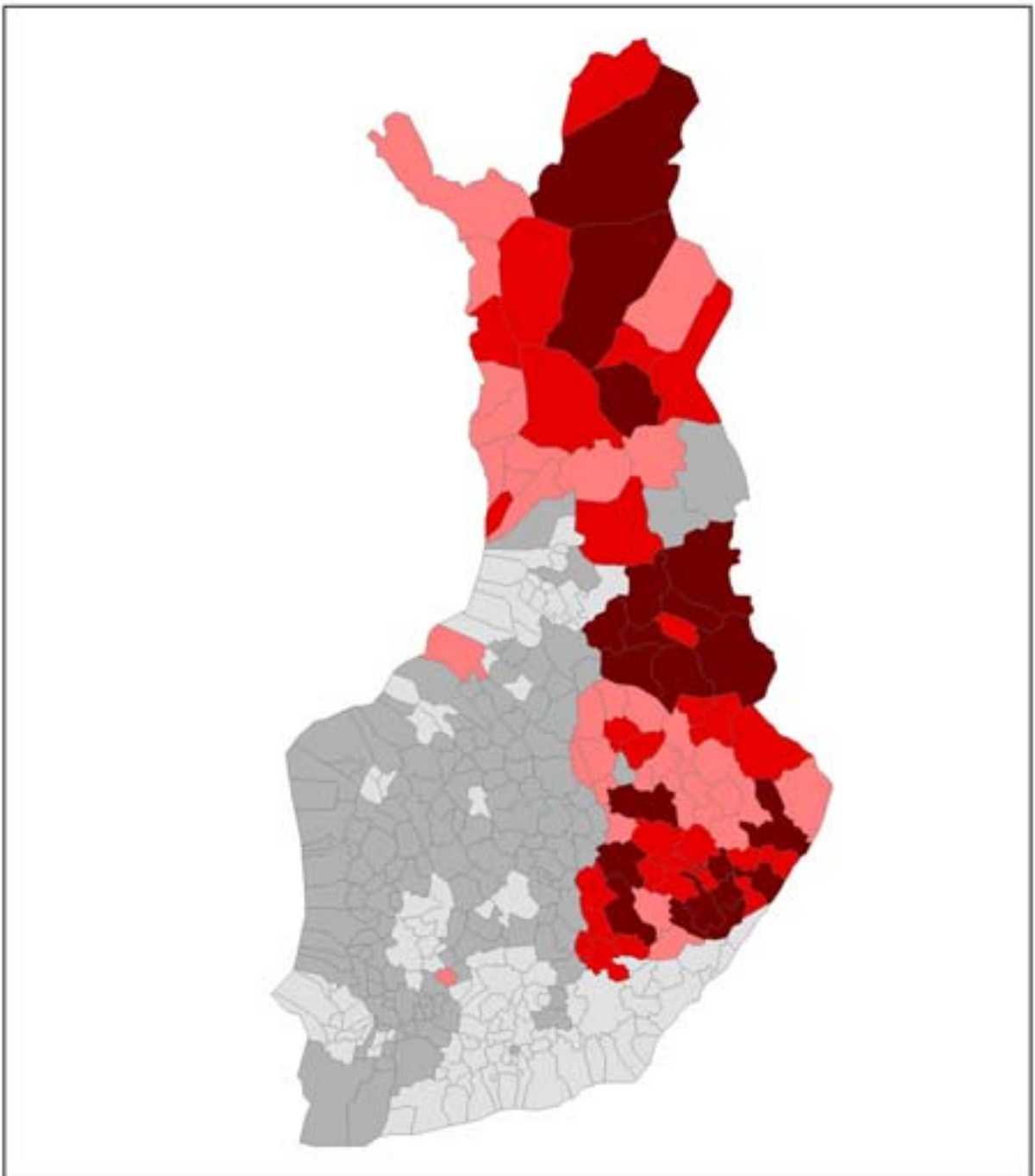
	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Yhteensä
Alle 10 henkeä	43 (59 %)	61 (58 %)	78 (58 %)	111 (77 %)	293 (64 %)
10-49 henkeä	24 (33 %)	33 (31 %)	42 (31 %)	21 (15 %)	120 (26 %)
50-250 henkeä	6 (8 %)	6 (6 %)	10 (8 %)	10 (7 %)	32 (7 %)
Yli 250 henkeä	-	-	2 (2 %)	-	2 (1 %)
Ei tietoa	-	5 (5 %)	1 (1 %)	2 (1 %)	8 (2 %)
Yhteensä	73 (100 %)	105 (100 %)	133 (100 %)	144 (100 %)	455 (100 %)

LIITE 5. RAHOITETAVIKSI PÄÄTETTYJEN EAKR- JA ESR HANKKEIDEN SUUNNITeltu JULKINEN RAHOITUS ASUKASTA KOHTI

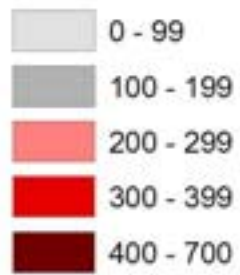

EAKR Suunniteltu julkinen rahoitus/asukas (euroa)

ESR Suunniteltu julkinen rahoitus/asukas (euroa)

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

EAKR-toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007–2013 arviointi vuosina 2007–2010

Teema 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen

Loppuraportti

Gaia Consulting Oy

Sanna Ahvenharju, Mikko Halonen, Mari Hjelt, Alina Pathan, Tiina Pursula, Anu Vaahtera

Eta – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

Nuutti Nikula, Markku Kotilainen, Hannu Kaseva

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Arvioinnin tavoitteet ja metodit	5
3. EAKR-ohjelmien strateginen ohjaus	9
<i>Strategiset tavoitteet</i>	9
<i>Hankevalinta</i>	11
<i>Seuranta ja indikaattorit</i>	13
4. Teeman 2 tavoitteiden toteutuminen	16
<i>Yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten välisen innovaatiotoiminnan aktivointi</i>	17
<i>Innovaatio- ja osaamirakenteiden vahvistaminen</i>	21
<i>Verkottumisen edistäminen</i>	24
5. Indikaattorit	30
<i>EURO 2007 -tietokannan hyödyntäminen innovatiivisuutta mittaavissa seurantaindikaattoreissa</i>	30
<i>Ajatuksia innovaatioindikaattorien kehittämiseksi Euro-tietokannassa</i>	32
6. Johtopäätökset ja kehittämissuosituks	41
Lähteet	48

1. Johdanto

Gaia Consulting Oy toteutti EAKR-toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007–2013 teema-alueen 2 (Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen) väliarvioinnin vuosina 2009-2011. Työ on osa eri arvioitsijoiden samanaikaisesti toteuttamaa väliarviointihanketta, jossa EAKR toimenpideohjelmiä on tarkasteltu useista eri teemoittaisista näkökulmista:

- Teema 1: Yritystoiminnan edistäminen. Arvioinnin toteutti Aalto yliopiston pienyrityskeskus. Arviointi keskittyi toimintalinjasta 1 rahoitettujen hankkeiden arviointiin.
- Teema 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen. Arvioinnin toteutti Gaia Consulting Oy. Arviointi keskittyi toimintalinjasta 2 rahoitettujen hankkeiden arviointiin.
- Teema 3: Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen. Arvioinnin toteutti NetEffect Oy. Arviointi keskittyi toimintalinjasta 3 rahoitettujen hankkeiden arviointiin.
- Teema 4: Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys. Arvioinnin toteutti Gaia Consulting Oy. Arviointi keskittyi toimintalinjoista 2 ja 3 rahoitettujen hankkeiden arviointiin.

Tämä loppuraportti kokoaa yhteen teemaan 2 liittyvät väliarvioinnin tulokset.

Koko EAKR toimintaohjelmien arvioinnin tavoitteena oli erityisesti tarkastella strategisten tavoitteiden toteutumista eli sitä, kuinka hyvin ohjelmat ovat saavuttaneet tai saavuttamassa niille asetetut tavoitteet ja siihen kuinka tehokasta ohjelman toteutus on ollut. Lisäksi ohjelmaa tuli tarkastella osana laajempaa toimintaympäristöä. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämisen ja osaamisrakenteiden vahvistamisen osalta keskeisiä kysymyksiä olivat

- Yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten innovaatiotoiminnan sekä tähän liittyvän yhteistyön edistäminen
- Yritystoimintaa edistävien innovaatio- ja osaamisrakenteiden eli osaamis pohjaisten klustereiden ja verkostojen syntyminen, toimivuus ja koordinaatio
- Verkottumisen edistäminen alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Raportin luvussa 2 kuvataan arvioinnin tavoitteita ja käytettyjä metodeja. Luvussa 3 esitellään ohjelman strategiseen ohjaukseen liittyviä arviointituloksia, hankevalintaa ja seuranta. Luvussa 4 esitellään arvioinnin tuloksia liittyen hankkeiden

innovaatiotoimintaan, innovaatio- ja osaamisrakenteisiin sekä verkottumiseen. Luvussa 5 tarkastellaan innovaatiotoimintaa ja verkostoitumista kuvaavien indikaattoreiden kehittämissuuntia ja lukuun 6 on koottu keskeisimmät johtopäätökset ja kehittämissuositukset.

2. Arvioinnin tavoitteet ja metodit

Koko EAKR toimintaohjelmien arvioinnin tavoitteena oli erityisesti tarkastella strategisten tavoitteiden toteutumista, eli sitä, kuinka hyvin ohjelmat ovat saavuttaneet tai saavuttamassa niille asetetut tavoitteet ja kuinka tehokasta ohjelman toteutus on ollut. Lisäksi ohjelmaa tuli tarkastella osana laajempaa toimintaympäristöä. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämisen ja osaamisrakenteiden vahvistamisen osalta keskeisiä kysymyksiä olivat

- Yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten innovaatiotoiminnan sekä tähän liittyvän yhteistyön edistäminen
- Yritystoimintaa edistävien innovaatio- ja osaamisrakenteiden eli osaamis pohjaisten klustereiden ja verkostojen syntyminen, toimivuus ja koordinaatio
- Yleisesti verkottumisen edistäminen alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Arvioinnin toivottiin olevan asiakaslähtöinen ja huomioivan eri asiakkaiden näkökulmat. On huomattava, että EAKR-toimenpidekokonaisuuden kohdejoukot ja toimijat ovat erittäin moninainen joukko asiakkaita ministeriön edustajista maakunnallisiin toimijoihin ja yksittäisiin yrityksiin tai tutkimuslaitoksiin. Tämä näkökulmien runsaus on joissain kohdin ollut haastavaa työn kohdistamisen kannalta.

Syyskuun 2009 ja maaliskuun 2011 välisenä aikana toteutetussa arvioinnissa käytettiin lähteinä ohjelma- ja strategia-asiakirjoja, kyselyä, haastatteluja sekä työpajatyöskentelyä. Tarkemmat tiedot lähteistä löytyvät liitteestä 1. Arviointi kohdistui toimintalinjasta 2 rahoitettuihin hankkeisiin, mutta muutamassa kohdin on otettu mukaan myös tietoja liittyen toimintalinjaan 5. Arviointi koostui kokonaisuudessaan seuraavista työvaiheista:

- Jatkuva seuranta ja aineistoanalyysi
- Hankevalinnan arviointi
- Strategia-arviointi
- Kysely toimintalinjan 2 (TL2) projekteille
- Tapaustutkimukset
- Suuralueittaiset keskustelutilaisuudet

Jatkuvan seurannan osana koottiin kerättyä seurantatietoa sekä toteutettiin arvioinnin eri osia tukevaa taustatyötä. Arvioinnissa on hyödynnetty ohjelma-asiakirjoja, muita strategia-asiakirjoja sekä EURA2007-tietokantaa. EURA2007-tietokannan raportteja ja tietoja on koottu, hyödynnetty ja analysoitu niin hankevalinnan arviointia kuin jatkoarviointityötä varten. Jatkuvan seurannan tavoitteena oli siirtää ohjelmien seurannan aikana kerättävää

tietoa arvioijien käyttöön ja analysoida seurantatietoa temaattisten arviointien kysymyksien mukaisesti ja indikaattorien relevanssin arvioimiseksi.

Hankevalinnan arvioinnissa hyödynnettiin pääasiassa edellä kuvattua aineistoa EAKR ohjelmasta rahoitettujen hankkeiden strategiseksi arvioimiseksi. Arvioinnissa analysoitiin strategisten tavoitteiden keskinäistä yhdenmukaisuutta, hankevalintakriteereiden toimivuutta ja vastaavuutta ohjelmien tavoitteiden kanssa sekä hankevalintojen vastaavuutta tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankevalinnan tulosten perusteella tehtiin valinta marraskuussa 2009 tapaustutkimusten kohteista.

Strategia-arviointia varten toteutettiin haastattelukierros pääosin maakuntien liittojen aluekehityksestä vastaavien henkilöiden kanssa. Haastattelukierros toteutettiin yhteistyössä eri teemojen arvioitsijoiden kanssa siten, että arvioijat laativat yhteisen haastattelukysymysten listan ja jakoivat haastateltavat keskenään. Haastatteluja toteutettiin yhteensä 23 kpl. Haastattelut kattoivat kaikki suuralueet. Strategia-arvioinnin tavoitteena oli analysoida, miten ohjelmat ovat saavuttaneet eri tasojen strategiset tavoitteet ja miten hyvin ne tukevat keskeisiä kansallisia tavoitteita. Lisäksi tunnistettiin toimintaympäristössä tapahtuneita ja tulossa olevia muutoksia. Hankevalinnan ja strategia-arvioinnin keskeisimmät tulokset on esitetty ensimmäisessä väliraportissa, joka valmistui marraskuussa 2009.

Huhtikuussa 2010 toteutettiin lisäksi kysely toimintalinjasta 2 (TL 2) rahoitetuille projekteille. Kyselyn tavoitteena oli tarkastella sekä teeman 2 että teeman 4 (ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys) arviointikysymyksiä. Kysely lähetettiin kaikille EURA 2007-tietokannassa olleille ”toiminnassa” ja ”käynnissä” olevien projektien projektipäälliköille tai muille vastuuhenkilöille. Kyselyn kohdejoukko oli noin 350 henkilöä; vastauksia saatiin 164 kappaletta. Vastausprosentti oli siten yli 50 %, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä tuloksena lyhyessä ajassa toteutetulle kyselylle. Kyselytulokset raportoitiin tarkemmin arvioinnin 2. väliraportissa, joka valmistui toukokuussa 2010.

Kyselyn vastaajista 37 % edusti Pohjois-Suomen ohjelma-alueetta, 28 % Länsi-Suomen, 24 % Itä-Suomen ja 11 % Etelä-Suomen ohjelma-alueetta. Suurin vastaajaryhmä koostui yliopistojen (n. 26 %) ja kuntayhtymien (n. 20 %) edustajista. Lisäksi ”Muu, mikä?” vastauksissa yli puolet (yhteensä n. 6% vastaajista) oli ammattikorkeakoulujen edustajia. Kolmanneksi suurin vastaajaryhmä yliopistojen ja kuntayhtymien jälkeen olivat kehitysyritykset ja teknologiakeskukset (n. 15 %). Kyselyn analyysissä on huomattava erityisesti yritys vastaajien suhteellisen vähäinen osuus. Tämä johtuu rakenteellisesti luonnollisesti siitä, että yritysten vastuulla olevat projektit sijoittuvat pääasiassa toimintalinjan 1 alle.

Lisäksi on huomattava, että sekä tässä arvioinnissa että teeman 3 (Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen) arvioinnin yhteydessä toteutetussa kyselyssä kysyttiin yhtenäisellä tavalla näkemyksiä hankkeiden hallinnoinnista ja yleisistä toimintamalleista. Näiden vastausten analyysi tehtiin arvioijien yhteistyönä toukokuun 2010 aikana ja esiteltiin seurantakomiteoiden kokouksissa kesäkuussa 2010.

Arvioinnin tietopohjaa täydennettiin pitkittäistutkimuksena toteutettavilla tapaustutkimuksilla, joita toteutettiin yhteensä 16 kappaletta ja jotka kattoivat noin 30 projektia. Ensimmäinen haastattelukierros toteutettiin talvella 2009-2010 ja toinen helmimaaliskuussa 2011. ”Tapaustutkimuksella” viitataan yksittäiseen projektiin tai projektien muodostamaan kokonaisuuteen, jota on perusteltua tarkastella yhtenä tapaustutkimuksena. Erilaisia tapaustutkimusten tyyppejä ovat siten esimerkiksi yksittäinen projekti ja siihen osallistuvat eri tahot, yksittäinen toimija, jonka ”projektisalkkua” tarkastellaan kokonaisuutena tai yksittäinen ongelma tai tavoite, jonka ratkaisuun projektit tähtäävät.

Tapaustutkimusten projekteissa oli useita kumppaneita mukana ja valitussa otoksessa oli koko hankemassaa suurempi osuus projekteja, joissa oli tutkimustahoja ja yrityksiä samassa projektissa tai tapaustutkimuksessa mukana. Tämä valinta tehtiin tietoisesti, jotta tapaustutkimukset tuottaisivat monipuolista tietoa erilaisesta verkostoitumisesta, mutta on huomattava, että otos ei siten kuvasta koko ohjelman verkostoitumisen rakennetta.

Tapaustutkimuskohteiksi valikoituivat seuraavat:

Kunnat

- Kemijärvi
- Kuhmo
- Rauma

Korkeakoulut

- Lapin yliopisto
- Lappeenrannan teknillinen yliopisto
- Vaasan amk

Kehitysyhtiöt

- Snowpolis Oy (Sotkamo)
- Oulu Innovation Oy (Oulu)

Yksittäiset projektit

- CEWIC Vesiosaamisen keskittymän toteuttaminen Ouluun
- Oulu-Kajaani-kehittämisvyöhyke 2010 (OuKa 2010)
- SAFGOF, Suomenlahden meriliikenteen kasvunäkymät 2007-2015
- Elintarvike-Futura - Kestävää kehitystä elintarvikeyrityksille
- Uusiutuvan energian tutkimuskeskus
- INTO-Verkosto: Yritysten innovaatioedellytysten sekä kehitys- ja tutkimustoiminnan tehostaminen Pirkanmaalla
- Biokaasusta energiaa Keski-Suomeen, Länsi-Suomi

Tapaustutkimukset toteutettiin yhdessä teeman 4 arvioinnin kanssa. Täten tapaustutkimusten valintaa pääasiassa ohjaava periaate oli mahdollisimman suuri kattavuus ohjelmatoiminnasta teemojen 2 ja 4 osalta. Tapaustutkimuksia ei ole raportoitu aiemmissa arviointiraporteissa, vaan niiden keskeisimmät tulokset on sisällytetty tämän raportin seuraaviin lukuihin.

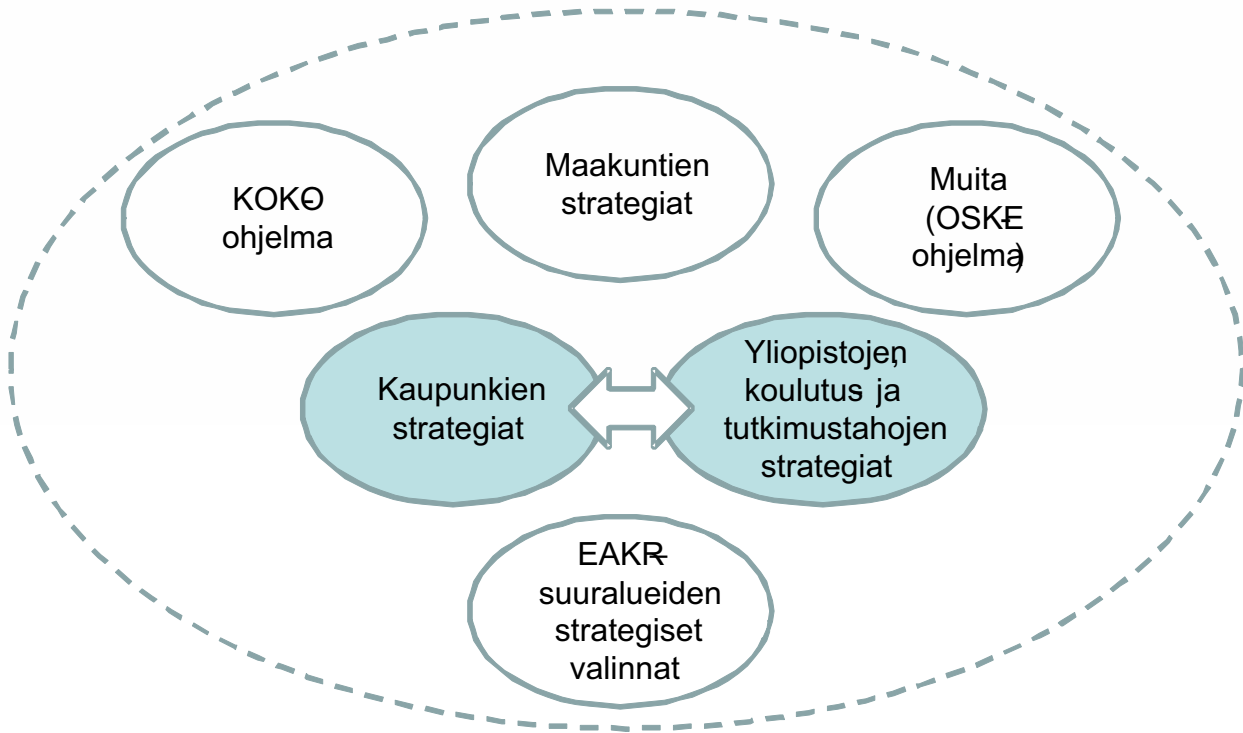
Hankkeen loppupuolella syksyllä 2010 toteutettiin kaikilla EAKR suuralueilla keskustelutilaisuudet, jotka olivat osa EAKR arvioinnin tiedonkeruuta. Tilaisuudet toteutettiin teemakohtaisista arvioinneista vastuussa olevien arvioijien yhteistyönä siten että kukin arviointitaho vastasi oman teemansa keskustelujen raportoinnista. Yhteensä tilaisuuksiin osallistui noin 150 henkilöä pääasiassa rahoittajien ja hallinnon edustajia. Keskustelujen yhteenvedot toimitettiin seurantakomiteoille kalvosarjana marraskuussa 2010.

3. EAKR-ohjelmien strateginen ohjaus

Tässä luvussa arvioidaan teeman 2 tavoitteiden (innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen) toteutumisen edellytyksiä tarkastelemalla EAKR-ohjelmien strategista ohjausta liittyen toimintalinjaan 2. Arvioinnin aikana tärkeimmiksi aiheiksi tähän liittyen nousivat strategisten tavoitteiden asetanta, hankkeiden valinta sekä seuranta ja indikaattorit. Indikaattoreita on lisäksi käsitelty erikseen luvussa 5.

Strategiset tavoitteet

EAKR-ohjelmien strateginen ohjaus edellyttää monien alueellisten ja kansallisten ohjelmien ja tavoitteiden yhteensovittamista (ks.kuva 3.1). Arvioinnissa tehdyn asiakirja-analyysin perusteella voidaan todeta, että EAKR-ohjelmia koskevat EU- ja kansallisen tason strategiat ovat hyvin linjassa aluekohtaisten toimintalinjan 2 tavoitteiden kanssa ja ne ohjaavat toimintaa selkeästi samaan suuntaan. Aluekohtaiset erot ja erilaiset painotukset toimintalinjan 2 strategisessa tavoitteissa ovat perusteltuja eivätkä aiheuta ristiriitoja eri suuralueittaisten ohjelmien välillä tai ole ristiriidassa kansallisten tavoitteiden kanssa. Yleisesti ottaen ohjelman strateginen suunnitteluprosessi on kehittynyt huomattavasti verrattuna edelliseen ohjelmakauteen ja eri osapuolten välinen yhteistyö on tiivistynyt.

Kuva 3.1: EAKR-ohjelman käytännön toiminnan strateginen aseointi on monen tahon leikkauspisteessä

Toimintalinjan 2 yleisiä sisällöllisiä tavoitteita eli innovaatiotoimintaa, verkostoitumista ja innovaatorakenteiden vahvistamista pidettiin erittäin tärkeinä yleisinä strategisina tavoitteina suuralueilla. Haastatteluissa kuitenkin todettiin, että toimintalinja 2 ei aina hahmotu yhtenäisenä ja johdonmukaisena kokonaisuutena. Innovaatiotoimintaa ja verkostoitumista koskevat tavoitteet ovat yleispäteviä ja strategisina tavoitteina tällä hetkellä läpileikkaavat monia kansallisia ja alueellisia kehittämissuunnitelmia. Toimintalinja 2 osana EAKR-ohjelmaa ei siis erotu omaleimaisena hankesalkun valintaa ohjaavana tekijänä.

Strategisen suunnittelun kannalta alueellisia painopistevalintoja ja sisällöllisiä painotuksia (esimerkiksi koulutus- ja saamelaiskysymykset Pohjois-Suomessa, energiatehokkuus Etelä-Suomessa ja hyvinvointipalvelut Länsi-Suomessa) pidetään erittäin olennaisina, ja näiden tukemista on pidetty toimivana ja positiivisena asiana. Painopistevalinnoilla pystytään konkretisoimaan ja hahmottamaan paremmin innovaatiotoimintaa, verkostoja ja osaamisrakenteita sekä parantamaan hankekokonaisuuksien hallintaa. Myös yritystoiminnan kannalta olennainen strateginen työ tapahtuu usein

kaupunki/seutukuntatasolla. Arvioinnin aikana hankkeille tehdyssä kyselyssä useat vastaajat tunnistivat selkeästi hankkeiden kytkeytymisen maakunnallisiin strategisiin valintoihin ja pystyivät näkemään hankkeen osana laajempaa strategista kokonaisuutta.

Strategisen ohjauksen kannalta arvioinnin aikana tehdyissä asiakirja-analyyseissä tehtiin huomio, että EAKR-ohjelmien jako toimintalinjoittain ei aina tue alueellisten kokonaisuuksien, esimerkiksi tietyn osaamisalueen klusterien kehittämistä. Toimintalinjoittain painottunut seurantatieto EURA 2007 tietokannassa ei mahdollista klusterikokonaisuuksien tarkastelua helposti, mikä puolestaan hankaloittaa niin strategian kehittämistä kuin tavoitteiden toteutumisen seuranta.

Strategisen ohjauksen muina kehittämistarpeina nähtiin haastatteluissa erityisesti pidemmän aikavälin kattavat suunnitelmat, hankekokonaisuuksien hallinta ja temaattinen tukeminen sekä riskinoton ja kunnianhimoisuuden lisääminen. Palaamme näihin aiheisiin seuraavissa luvuissa.

Strategisten tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta on huomattava, että innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämiseen ja osaamisrakenteiden vahvistamiseen liittyviä hankkeita ei ole rahoitettu vain toimintalinja 2 kautta, vaan monet toimintalinjoista 1 ja 3 rahoitetuista hankkeista liittyvät kyseisten tavoitteiden toteuttamiseen. Tätä huomiota vahvistaa haastatteluissa esiin noussut ongelma, että yksittäisen innovaatiotoimintaa ja verkostoitumista koskevan hankkeen kohdalla voi olla haastavaa päättää, mihin kansalliseen tai EU-tason ohjelmaan se kuuluu. Yksittäinen hanke päättyy eri ohjelmiin osin sattuman kautta.

Hankevalinta

Hankkeiden valintakriteerit ovat yleisesti ottaen linjassa strategisten tavoitteiden kanssa, mutta tavoitteiden yleispätevyyteen liittyvät ongelmat heijastuvat myös valintaprosessiin. Joissakin haastatteluissa on suoraan todettu, että ohjelmatoiminnassa on nyt ”liikaa innovaatio- ja verkostojargonia”. Käsitteellisesti haasteellisimpia ovat seuraavat useimmilla suuralueilla toistuvat valintakriteerit:

Parantaa alueen innovaatioympäristöä (valintakriteeri kaikilla muilla alueilla paitsi Etelä-Suomessa). Innovaatioympäristön käsite voi saada monia muotoja ja sen tulkinta voi vaihdella. Valintakriteerinä tämä ei suoraan selkeästi erottele hankkeita ilman lisämäärittelyjä.

Lisää verkostoitumista ja yhteistyötä (erityisesti tutkimus- ja koulutustahojen sekä yritysten välillä). Yhteistyö ja verkostoituminen ovat käsitteinä hyvin monimuotoisia. Valintaa voidaan tehdä hyvin erilaisin perustein yhteistyökumppanien määrän, laadun, sitoutumisen asteen tai vaikka jatkosuunnitelman perusteella.

Lisäksi on huomattava, että useat valintakriteereistä koskevat hankkeiden odotettuja kilpailukyky-, työllisyys- ja innovaatiovaikutuksia. Näiden vaikutusten arviointi ja hakemuksissa ilmoitettujen odotettujen vaikutusten todentaminen ovat erittäin haastavia tehtäviä.

Millään alueella valintakriteerit eivät selkeästi korosta projektien innovatiivisuutta ja riskin ottoa. Haastatteluissa ja alueellisissa keskustelutilaisuuksissa nousi kuitenkin esiin tarve innovatiivisuuden ja riskinoton kasvattamiselle. Pysyvyys ja toimijan taloudelliset edellytykset ovat tällä hetkellä keskeisiä rahoituskriteereitä, ja riskihankkeissa näitä ei pystytä täyttämään. Vaarana on, että hyvät innovaatiot karkaavat ulkomaille, jos alueelta ei löydy riskirahaa kehittää niitä eteenpäin. Kärjistäen voidaan sanoa, että tällä hetkellä EAKR-ohjelmissa otetut riskit koskevat lähinnä sitä, että rahoitetaan hankkeita, joissa ei ole riittävästi osaamista tai taloudellisia resursseja toteuttaa suunnitelmat. Riskinoton pitäisi ennemminkin keskittyä siihen, että rahoitetaan uusia avauksia ja uusia ajatuksia, joista voisi syntyä jotain uutta.

Eriyisesti uusien innovaatioiden syntyminen edellyttää usein ison riskin ottoa, jonka tulisi näkyä selkeämmin hankevalinnan osana. Tällä hetkellä 10 % rahoituksesta voitaisiin ohjata riskihankkeisiin, mutta kyseinen tavoite ei toteudu. Alueellisissa keskustelutilaisuuksissa ja haastatteluissa esitettiin, että hankkeiden riskitasoa tulisi seurata ja tietoisesti käynnistää enemmän hankkeita, joiden onnistumisesta ei ole varmuutta. Hankkeita pitäisi voida myös tarpeen vaatiessa keskeyttää helpommin, mikäli ne eivät etene tavoitteiden mukaisesti. Käytännön kehittämissuunnitelmissa pohdittiin muun muassa rahoitusosuuksien nostamista korkean riskitason hankkeissa sekä arviointipaneelien käyttöä innovatiivisten hankkeiden käynnistämiseksi. Innovatiivisten riskihankkeiden ei pitäisi kaatua teknisten vaatimuksien täyttämiseen liittyviin ongelmiin.

Yksi arvioinnissa korostunut asia on, että valintakriteerien soveltamisen sijaan tärkeämpänä pidetään projektien valmisteluprosessia. Ennen hakemuksen jättämistä projektien valmistelijoiden kanssa keskustellaan aktiivisesti. Yksittäiset hankkeet saavat tukea valmisteluvaiheessa ja samalla voidaan varmistaa hankkeiden rooli osana laajempaa kokonaisuutta. Hankevalmistelukäytännöt kuitenkin vaihtelevat eri alueilla ja valintakriteerejä sovelletaan osin eri tavoin. Rahoittajien kokemuksia erilaisista sparrauskäytännöistä tulisikin vaihtaa, sekä jakaa tietoa siitä, mitkä käytännöt toimivat

tehokkaasti ja vaikuttavasti. Myös yhteisistä pelisäännöistä sopiminen sen suhteen, mikä on sallittua ja toivottua tehdä, edistäisi eri alueilla valmisteltavien hankkeiden välistä tasapuolisuutta. Tiedon ja kokemusten vaihtoa tulisi erityisesti lisätä yli suuralueiden rajojen.

Hankevalinnassa päällekkäisyyksien tai jo toisaalla kehitetyn tuotteen tunnistaminen on usein hankalaa, sillä rahoittajien osaaminen ja resurssit eivät aina riitä verifioimaan hankehakemusten väitteitä hankkeen innovatiivisuudesta. Hankevalinnassa onkin pitkälti luotettava hakijan sanaan, koska rahoittajilla ei ole resursseja tutkia, mitä aiheeseen liittyvää on mahdollisesti jo tehty toisaalla. Erilaisten asiantuntijoiden käyttämistä arvioinnin tukena pidettiin tärkeänä, ja siihenkin on olemassa erilaisia malleja eri alueilla. Yksi esimerkki käytännöistä ovat toimialakohtaiset rahoituspäätöstä valmistelevat ryhmät, jotka arvioivat innovaatiotoimintaa toimiala-asiantuntemukseen nojautuen. Asiantuntijatuen eri toteutusmallien kehittämiseksi olisi tarvetta, varsinkin lupaavien innovatiivisten hankkeiden tunnistamisessa.

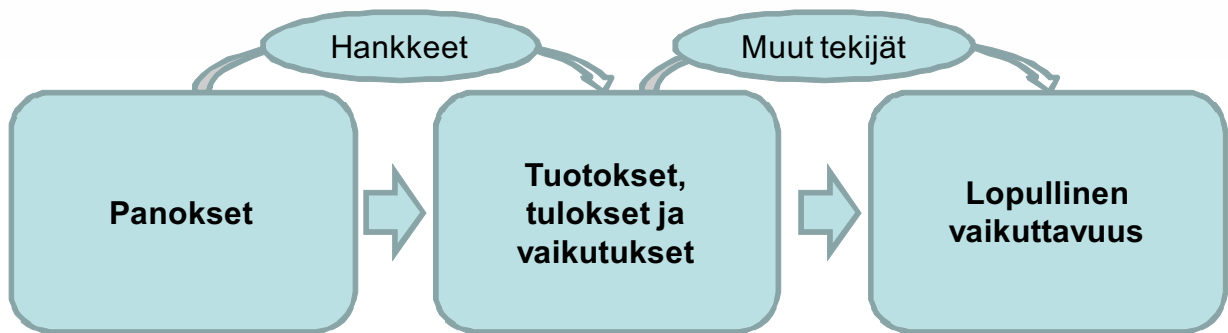
Tiiviin valmisteluprosessin seurauksena projektihakemukset ovat saapuessaan yleisesti ottaen hyvällä tasolla ja valintakriteereillä ei ole enää niin suurta merkitystä. Sinänsä projektien huolellinen ja yhteistyössä tehtävä valmistelu on hyvä asia, mutta tällä on myös kääntöpuolensa. Alueilla kannettiin huolta siitä, että projektien toteuttajia ei ole tarpeeksi ja hyviä hakemuksia tulee enimmäkseen samoilta jo tutuilta tahoilta. Tämä ilmiö näkyi myös kyselyvastauksissa, joiden mukaan 45 %:ssa hankkeista yhteistyötahot olivat jo vanhoja tuttuja ja vain alle 20 % hankkeista oli löytänyt hakemisvaiheessa uusia kumppaneita. Voidaankin kysyä, tuottaako hyvin tuettu valmisteluprosessi ja tuttujen toimijoiden joukko riittävän kunnianhimoisia ja korkean riskitason projekteja, jotka pitkällä tähtäimellä uudistavat ja vahvistavat osaamis- ja innovaatorakenteita sekä luovat uusia verkostoja?

Seuranta ja indikaattorit

Arvioinnin aikana nousi useasti esiin toive, että ohjelman vaikuttavuuden analysointiin ja seurantaan kiinnitettäisiin enemmän huomiota. Vaikuttavuusmittareita tulisi kehittää siten, että ne paremmin kuvaisivat ohjelmalla saavutettavissa olevien tavoitteiden toteutumista ja olisivat konkreettisempia ja luotettavampia sekä alueiden strategisen suunnittelun kannalta olennaisia. Useat haastateltavista olivat sitä mieltä, että TL2 osalta arviointi tulisi kohdistaa edellisiin ohjelmakausiin nykyisen meneillään olevan ohjelmakauden sijaan.

Toimintalinjaan 2 liittyvät seurantaindikaattorit on listattu kuvassa 3.2. Kuten kuvasta näkyy, suurin osa toimintalinjan 2 seurantaindikaattoreista mittaa hankkeiden lopullista vaikuttavuutta, jotka näkyvät vasta viiveellä projektien päätyttyä ja projektien tulosten

siirryttyä pysyvään toimintaan. Esimerkiksi t&k-hankkeiden tulosten kaupallistaminen ja realisoituminen liiketoiminnaksi ja työpaikoiksi voi viedä yli 5 vuotta, ja lopputulokseen vaikuttavat useat muut tekijät. EAKR-projektien rooli on vain osa laajempaa kokonaisuutta, jossa yritysten syntyminen, uudet työpaikat ja t&k-panostusten kehittyminen ovat hyvin riippuvaisia suhdanne- ja rakennekehityksestä sekä muista viranomaisten toimenpiteistä. EAKR-toiminnan lisäarvo ja rooli näiden vaikutustavoitteiden saavuttamisessa on marginaalinen, eikä se siksi ole ohjelman strategisen seurannan kannalta alueille olennaista.

- TL2 kohdistuminen (€)
- Rahoituksen kohdentuminen menoluokittain (€)
- Kohdentuminen erityisteemoihin (€) (Esim. Länsi-Suomi)

- Julkisen tutkimuksen hankkeisiin osallistuvien yritysten lukumäärä

- Uusia työpaikkoja
- Uusia yrityksiä
- T&k-työpaikkoja
- T&k-toiminnan määrä (€)

Kuva 3.2: Toimintalinjan 2 seurantaindikaattoreista puuttuvat strategisen ohjauksen tarpeisiin vastaavat vaikuttavuusindikaattorit

Hankkeiden varsinaisia tuloksia ja tuotoksia mittaavat indikaattorit puuttuvat siis seurantajärjestelmästä kokonaan. Nämä tulokset olisivat kuitenkin saavutettavia ja

mitattavia. Esimerkiksi yhteistyötä ja verkostoitumista voidaan mitata myös konkreettisesti tarkastelemalla esimerkiksi projektien kumppanuusverkostoja, mutta näitä koskevat indikaattorit puuttuvat kokonaan.¹

Vaikutuksien arviointia hankaloittaa se, että monet tavoitteista ovat hyvin abstrakteja käsitteitä, eikä niitä ole ohjelman taholta tarkemmin määritelty. Eri arvioitsijat tulkitsevat käsitteet aina omalla tavallaan, jolloin myöskään arviointitieto ei ole aina vertailukelpoista. Termit pitäisi määritellä ohjelmassa jo aluksi, jolloin niitä olisi helpompi seurata.

Seurantaindikaattoreiden kehittämiseen palataan vielä erikseen luvussa 5.

¹ Itä-Suomen alueellisessa keskustelutilaisuudessa mainittiin ns. Pöhinä-indeksi, jolla mitataan arvostusta, kumppanuutta, luottamusta, yhteistyötä, ajankäyttöä ym. laadullisia asioita. Kyseessä on leikkimielinen Hannu Ryhäsen (Itä-Suomen Yliopisto) kehittämä indeksi, joka kuvaa alueen edellytyksiä innovatiiviselle toiminnalle.

4. Teeman 2 tavoitteiden toteutuminen

Tässä luvussa tarkastellaan teeman 2 tavoitteiden sisällöllistä toteutumista EAKR-ohjelmien toimintalinjasta 2 rahoitetuissa hankkeissa. On huomattava, että monet hankkeista ovat vielä kesken, eikä lopullisia arvioita hankkeiden tavoitteiden saavuttamisesta voida vielä esittää. Luvun alussa on lyhyt yhteenveto hankkeiden tavoitteiden toteutumiseen liittyvistä yleisistä havainnoista, minkä jälkeen hankkeiden tavoitteiden toteutumista tarkastellaan teeman 2 tavoitteiden mukaisesti eri alaluvuissa: Yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välisen innovaatiotoiminnan aktivointi
Innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistaminen
Verkottumisen edistäminen

Keväällä 2010 hankkeille lähetetyn kyselyn mukaan noin 70 % vastaajista koki, että hanke on tähän mennessä toteutunut onnistuneesti tai erittäin onnistuneesti pääaihealueellaan². Joka kymmenes totesi, että on vielä liian aikaista esittää arviota toteutumisen onnistumisesta. EAKR-rahoituksella nähtiin olevan ratkaiseva merkitys projektin toteuttamiselle, sillä lähes kaikki vastaajista kokivat sen tuovan paljon lisäarvoa projektille. Tulevaisuuden riskeinä hankkeen onnistumiselle pidettiin muun muassa rahoittajien tiukempia ehtoja tai rahoituksen pienentymistä, resurssien riittävyttä, sekä yliopistojen rakennemuutosta etenkin yliopistoille itselleen. Lisäksi epävarmuutta herättivät taloudellinen tilanne ja yritysten toiminnalliset vaikeudet, hankinnan viivästyminen sekä laajemmin globalisaation haasteet. Myös yhteistyöhalukkuuden puutetta sekä julkisen päätöksenteon hitautta ja sen vaikutusta projektin toteutukseen pidettiin tulevaisuuden riskeinä.

Kyselyn mukaan suurimmalle osalle projekteista taantuma ei ollut vaikuttanut lainkaan projektin toteutukseen. Osa projekteista oli alkanut jo ennen taantumaa ja/tai rahoitus oli lyöty lukkoon ennen taantumaa alkua. Joissakin projekteissa taantuma kuitenkin näkyi: eri toimijoiden rahoitushalukkuus/ostohalukkuus oli pienentynyt ja uusien yritysten ja muiden

² On huomioitava, että kysen vastaajat todennäköisimmin painottuivat niihin, joilla hanke etenee hyvin. Haastatteluissa nousi esiin myös runsaasti esimerkkejä hankkeista, joiden toteutus ei ole edennyt odotusten mukaan.

kumppaneiden mukaantulo oli vaikeutunut ja aikataulut pidentyneet. Joissakin projekteissa uusien yritysten neuvontapalvelut ovat muuttuneet olemassa olevien yritysten tukipalveluiksi. Toisaalta osa vastaajista koki, että taantuman vuoksi yritykset olivat projekteissa aktiivisemmin mukana, jotta saisivat rahoitukselleen konkreettista vastinetta ja laadukkaampia tuloksia. Lisäksi yritykset ovat nähneet verkostoitumisessa mahdollisuuden kasvattaa markkinoita.

Laman ja rakennemuutosten vaikutuksia ohjelmatoimintaan arvioitiin myös haastatteluissa, joskin arviot vaihtelivat suuresti. Toisaalta todettiin, että hyviä hakemuksia ja projekteja on saatu käyntiin riittävästi, toisaalla taas hyvistä projektihakemuksista kerrottiin olleen pulaa. Erityisesti kuntien rahoitusosuuksien täyttämistä pidettiin haasteellisena ja yritysten mukaantulo on hidastunut. Toimintalinjan 2 osalta on huomattava, että kuntien rahoituksen suuntaaminen innovaatiotoiminnan edellytyksiä vahvistaviin hankkeisiin on luonnollisesti haastavaa, koska vaikutukset syntyvät vasta pitkän ajan kuluessa. Mikäli sopivista hankehakemuksista on pulaa, johtavat jo edellisessä luvussa mainitut strategisten tavoitteiden ja valintakriteerien yleispätevyys helposti siihen, että ohjelman hankesalkun hallintaa eivät ohjaa strategiset tavoitteet, vaan enemmän projektitarjonta ja toimijoiden kiinnostuksen kohteet.

Arvioinnin aikana korostuivat toiminnan vakiinnuttamiseen liittyvät haasteet. Haastateltavat olivat huolissaan hankkeiden projektimaisuudesta ja siitä, että ”hankeammattilaiset” toteuttavat kehittämishankkeita toisensa perään ilman aitoa halua toiminnan vakiinnuttamiseen. Käynnistetyn yhteistyön jatkuvuuden varmistaminen, innovaatiotoiminnan vakiintuminen, kriittisen massan saavuttaminen ja yhteistyöhön vaadittavan luottamuksen syntyminen kun vaatii pitkän ajan, helposti 10–15 vuotta. Kehittämisorganisaatioiden rooli on tässä työssä merkittävä, mutta niilläkin on usein rahoitusongelmia, jolloin EAKR rahoitusta ohjautuu kehittämisorganisaatioiden perustoiminnan rahoittamiseen kehittämishankkeiden sijaan. Joillain alueilla on otettu käyttöön päätöspalavereita, joissa käydään läpi hankkeen tavoitteiden toteutuminen, onnistumiset ja epäonnistumiset sekä jatkosuunnitelmat. Tätä toimintatapaa voitaisiin ottaa käyttöön muuallakin.

Yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten välisen innovaatiotoiminnan aktivointi

Yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten välisen innovaatioyhteistyön aktivointiin täsmällisimmin kohdentuvat sellaiset EAKR-projektit, joissa yhteistä innovaatiotoimintaa aktivoidaan yhteisillä t&k-projekteilla, konkreettisen tekemisen kautta. Toimintalinjasta 2

rahoitetuista, keväällä 2011 käynnissä olevista hankkeista reilu puolet (58 %) on luokiteltu EURA2007-tietokannassa t&k-projekteiksi. Projekteista saadun luokittelutiedon perusteella kuitenkin vain 9 projekteista on sellaisia, joissa yritys tai yritysryhmä toteuttaa t&k-projektia yhteistyössä jonkin tutkimustahon kanssa. Nämä projektit muodostavat vain 2 % toimintalinjan 2 projekteista. Lisäksi kehitysyhtiöiden (sis. myös teknologiakeskukset, yrityspuistot, tiedepuistot, kehittämissyhtiöt jne.) ja tutkimustahojen yhteisiä t&k-projekteja oli 10 kappaletta, eli yhteishankkeita, jotka sisältävät myös kehittämissyhtiöt, on noin 4 % hankkeista. Nämä määrät tuntuvat aivan liian vähäisiltä yritysten ja tutkimustahojen innovaatiotoiminnan aktivoimiseksi koko ohjelman tasolla. On tosin huomattava, että näiden hankkeiden osalta kansallinen rahoitus on rinnakkaista ja suuri osa tästä toiminnasta rahoitetaan esimerkiksi Tekesin hankkeina. Verrattaessa lukuja toimintalinjasta 5 rahoitettuihin hankkeisiin, TL 5 hankkeista 30 % on yritysten (sisältää myös kehitysyhtiöt) ja tutkimustahojen yhteisprojekteja.

Kyselyvastauksien perusteella yritysten ja tutkimustahojen yhteistyön määrä ei vaikuta yhtä vähäiseltä. Vastaaajista suuri osa oli tutkimustahojen edustajia, jotka ilmoittivat yritykset keskeisimmäksi yhteistyökumppanikseen. Vaikuttaa siltä, että useita yrityksiä on mukana t&k-projekteissa epävirallisesti, jolloin niiden osallistuminen ei näy EURA2007-tietokannassa hankkeen osatoteuttajina. Tällöinkin yritysten tuoma lisäarvo projektin suuntaamisessa ja tulosten hyödyntämisessä voi olla merkittävä.

Tapaustutkimuksissa ja alueellisissa keskustelutilaisuuksissa nousi esiin useita yritysten ja tutkimustahojen yhteistyöhön liittyviä haasteita. Monet yritystahot kokevat, että toimintalinjan 2 kohdennettujen hankkeiden toiminta ei ole aidosti yritysvetoista. Yritykset tulevat monesti mukaan vasta valmisteluvaiheen jälkeen, jolloin ne eivät enää pysty vaikuttamaan hankkeiden painopisteisiin. Hankkeissa pitäisi olla enemmän yrityksiä hyödyttävää kiinteää yhteistyötä. Yhteistyötä hankaloittavat myös käytännön tukikelpoisuusasetukset ja -ohjeet, jotka ovat yritysten näkökulmasta usein hankalia. Yrityksiltä, erityisesti pieniltä yrityksiltä, puuttuu myös riskinottohalua ja mahdollisesti – kykyäkin ja niitä kiinnostavat enemmän konkreettiset investoinnit ja myynnin tuki, kuin tutkimus- ja kehitystoiminta. Aineettomat ja inhimilliset voimavarat ovat jo nyt korostuneet ohjelmatoiminnassa liikaakin yritysten näkökulmasta. Tämän vuoksi iso osa innovaatiohankkeista toteutetaan amk- ja yliopistotasolla ilman yrityskumppaneita. Yksi tärkeä yritysyrityksen edellytys on myös luottamuksellinen suhde opetus- ja tutkimuslaitoksiin – toisinaan yritykset eivät halua kertoa kehitysideoitaan edes tutkimusyhteistyön nimissä.

Eri osapuolten yhteisesti toteuttamien t&k-projektien lisäksi eri osapuolten innovaatiotoimintaa voidaan aktivoida esimerkiksi kehitysyhtiöiden toteuttamien

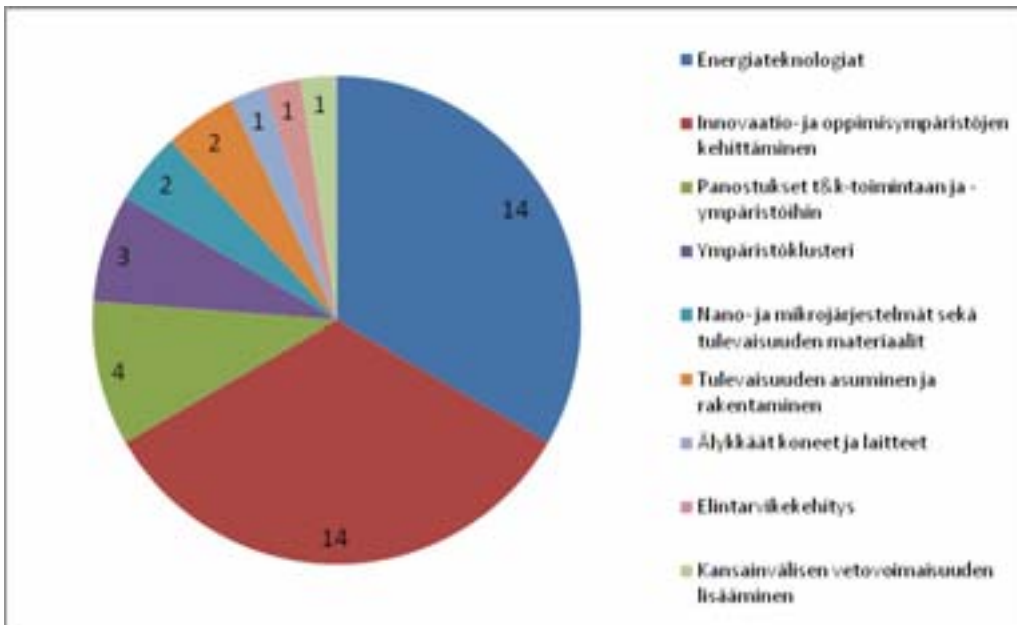
kehityshankkeiden avulla. Näissä hankkeissa voidaan tavoitella eri osapuolten välisen innovaatiotoiminnan aktivointia, vaikka muut osapuolet eivät näykään tietokannoissa hankkeiden toteuttajina. Tällaiset kehityshankkeet voivat yleisesti parantaa innovaatiotoiminnan edellytyksiä esimerkiksi kartoittamalla alueellisia toimijoita, heidän tarpeitaan ja valmiuksiaan innovaatiotoimintaan sekä luomalla verkottumista tukevia työkaluja ja toimintoja.

Hankkeiden yhteys alueen klustereihin ja innovaatiokeskittymiin on myös keskeinen innovaatiotoiminnan aktivoinnin edellytys. Maakuntien liittojen edustajien haastatteluissa pidettiin erittäin tärkeänä toimintalinjan 2 projektien kytkentää osaamiskeskusohjelma-toimintaan (OSKE) ja arvioitiin, että tämä yhteistyö on myös kehittynyt ohjelmakauden aikana paljon verrattuna aikaisempaan tilanteeseen. EURA2007-tietokannan perusteella sellaisia toimintalinjasta 2 rahoitettuja hankkeita, joilla on tunnistettu yhteys osaamiskeskusohjelmaan, on vajaa neljännes (23 %) hankkeiden kokonaismäärästä. Toimintalinjan 5 kohdalla vastaava luku oli lähes kolmannes (31 %). Valtaosa hankkeista ei siis silti liity mihinkään osaamiskeskusohjelmaan, vaikka on tietysti mahdollista, että osan kohdalla kyseistä luokittelua ei ole syytä tai toisesta EURA 2007 tietokannassa tehty. On myös huomioitava, että tässä on tarkasteltu hankkeiden määriä, eikä kyseisten hankkeiden rahoitusosuuksia. On mahdollista, että rahoitusosuuksittain tarkasteltuna OSKE-kytkentäisten hankkeiden osuus olisi suurempi.

Länsi- ja Etelä-Suomen alueiden hankkeiden osalta EURA2007-tietokannassa on määritelty myös hankkeiden sisällöllistä keskittymistä sen mukaan, kohdistuvatko ne johonkin osaamiskeskusohjelman kolmentoista osaamisklusterin kattamiin teemoihin. Toistaiseksi projektien keskittyminen sisällöllisten teemojen mukaisesti näyttäytyy alueilla suhteellisen vähäisenä etenkin Länsi-Suomessa. Kummallakin alueella reilusti yli puolet projekteista ei sijoitu minkään teeman alle tai teemana on yleisen tason innovaatioympäristöjen kehittyminen. Etelä-Suomessa on havaittavissa selkeämpi projektien keskittyminen ympäristöklusterin, hyvinvointipalvelujen sekä digitaalisten sisältöjen ja sähköisten palvelujen ympärille. Länsi-Suomessa erottuu ainoastaan energiateknologioihin liittyvien hankkeiden keskittymä, muut hankkeet hajautuvat tasaisesti useiden teemojen alle.

Tarkasteltaessa sisällöllistä keskittymistä niissä Länsi- ja Etelä-Suomen hankkeissa, joissa on lisäksi tunnistettu yhteys OSKE:n (ks. kuva 4.1), ainoastaan energiateknologioiden projektien joukolla (Länsi-Suomessa) on EURA2007 tietokannan mukaan selkeä yhteys OSKE:n. Muilta osin teemakohtainen kytkentä osaamiskeskusohjelmaan vaikuttaa EURA 2007 – tietokannan perusteella olevan yksittäisten projektien varassa. Tässä kohtaa on vaikea arvioida onko yhteyksien puute todellista vai johtuuko se enemmän tietokannan

puutteellisesta täyttämisestä. Lisäksi on huomattava, että kyseisessä tarkastelussa ovat mukana vain TL 2:n projektit ja suurempia keskittyimiä voisi myös ilmetä, mikäli TL 1:n ja TL 5:n hankkeet olisivat tässä analyysissä mukana.

Kuva 4.1. Osaamiskeskuskytkentäisten projektien erityisteemojen lukumäärä ja osuudet toimintalinjassa 2 siltä osin kuin erityisteema on määritelty (sisältää siten vain Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen ohjelmat) (N=42)

Haastatteluissa yleisesti todettiin alueellisten painopisteiden ja OSKE-teemojen olevan strategisesti tärkeitä, kuten aiemmin on todettu. Hankevalinnan osalta voidaan kuitenkin todeta, että toistaiseksi seuranta on tältä osin puutteellista eikä tue riittäväällä tavalla valittujen hankkeiden arviointia. Muutamissa haastatteluissa todettiin, että projektien luokittelu teemoittain on ollut vaikeaa sisällöllisesti sekä myös siksi, että tietokantaan voidaan valita vain yksittäinen teema yksittäiselle projektille.

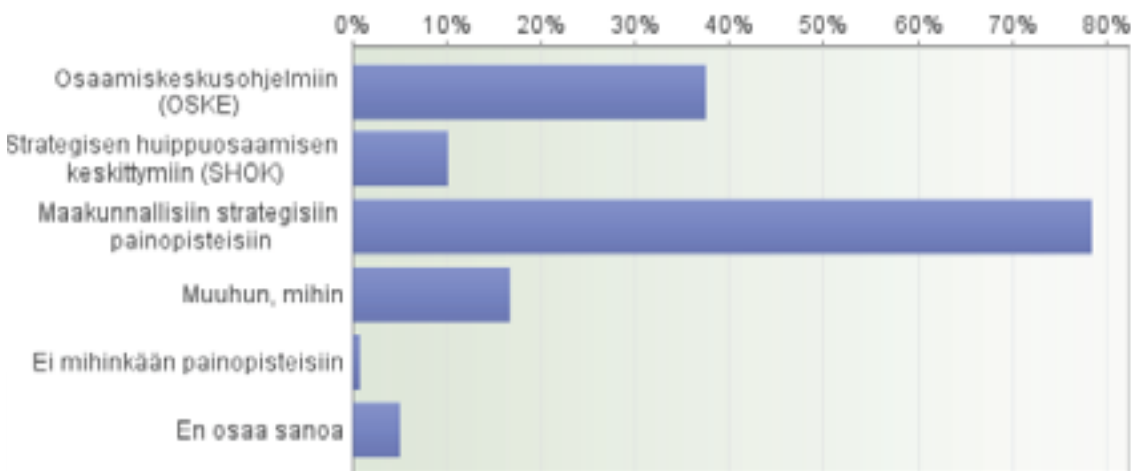
Suuraluekohtaisissa määrällisissä tavoitteissa on toimintalinjan 2 tavoitteeksi asetettu useiden satojen yritysten mukanaolo projekteissa. Tällä hetkellä projektien pää- ja osatoteuttajia koskevan EURA2007-tietokannan mukaisen seurantatiedon perusteella vain 5 % toimintalinjasta 2 rahoitettujen hankkeiden toimijoista oli yrityksiä. Yrityksiä on kyllä hankkeissa mukana muissa rooleissa kuin pää- ja osatoteuttajina, mikä näkyy myös kyselytuloksissa, ks. luku 'Verkottumisen edistäminen'. On kuitenkin syytä pohtia, eikö

yritysten olisi syytä olla useammin myös pää- tai osatoteuttajina, jotta yhteistyö on aidosti myös yrityksiä hyödyttävää ja siitä syntyisi konkreettisia tuloksia. Vertailun vuoksi todettakoon, että toimintalinjassa 5 oli rahoitettujen hankkeiden toimijoista 28 % yrityksiä. Yritysten todelliseen osallistumiseen sekä sen mittaamiseen on jatkossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistaminen

EAKR ohjelmia toteutetaan monien strategisten näkemysten risteyksessä. Kaupungit, maakunnat ja tutkimustahot tekevät omat strategiset valintansa ja EAKR –ohjelman painopistevalintojen tulisi tukea niitä, mutta myös olla selkeästi priorisoiva. Arvioinnissa nousi selvästi esiin että ohjelman toivottiin pitävän yllä hyvää tasapainoa uudistavan ja uutta luovan sekä vanhoja rakenteita tukevan toiminnan välillä.

Kyselyyn vastanneista hankkeista neljä viidestä liittyi erityisesti maakunnallisiin strategisiin painopisteisiin (n. 78 %). Osaamiskeskusohjelmiin liittyy vajaa 40 % hankkeista ja SHOKeihin noin 10 % (ks. kuva 4.2). On erittäin positiivista, että vastaajat tunnistavat selkeästi projektien liittymisen maakunnallisiin strategisiin valintoihin ja että projektit ylipäänsä nähdään osana laajempaa kokonaisuutta.

Kuva 4.2. Toimintalinjan 2 projektien kytkeytyminen klustereihin (N=120)

Arvioinnin aikana kuitenkin korostui se, että vaikka hankkeet aihepiiriltään liittyisivät maakunnallisiin painopisteisiin, useissa hankkeissa tällä ei ole sanottavasti vaikutusta

hankkeen konkreettiseen toteuttamiseen. Monissa hankkeissa ei tunneta alueen omia klustereita ja niissä mahdollisesti mukana olevia muita toimijoita, eikä levitetä tietoa omista tuloksista laajemmalle toimijoiden piirille. Samassa klusterissa tai alueellisessa ryhmittymässä olevien toimijoiden tiedon taso vaihtelee paljon: kehittämistoiminnasta vastaavat tahot ja koordinoijat ovat jo työnsäkin puolesta hyvin perillä kokonaisuuksista, mutta monet muut toimijat ovat klustereista ja niiden toiminnasta huomattavasti vähemmän tietoisia. Monissa hankkeissa pääasiallinen intressi liittyy rahoituksen varmistamiseen, jotta päästään toteuttamaan sitä omaa hanketta.

EAKR-ohjelmalta toivottiin aktiivisempaa hankkeiden välisten temaattisten yhteyksien tunnistamista ja vahvistamista sekä määrätietoisuutta koota eri projekteja yhteen klusterien vahvistamiseksi. Hankerahoittajien tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä hankekokonaisuuksien hahmottamiseksi yli maakuntarajojen, päällekkäisyyksien välttämiseksi ja klustereiden vahvistamiseksi. Lisäksi rahoituksen tulisi olla pitkäjänteisempää osaamisklusterien vahvistamiseksi.

Rahoitettavien hankkeiden teemoittaista koordinoitua tapahtuu jo paljonkin, mutta useimmiten maakunnallisella tasolla, ei ylimaakunnallisesti. Esimerkiksi Itä-Suomessa on käytössä teemakoordinaattoreita ja teemaryhmiä, jotka koordinoivat sitä, että hankkeet ovat linjassa keskenään. Länsi-Suomessa taas rahoituksen koordinoitua on vastuutettu teemoittain. Tällaisten ”kokoajien” rooli on tärkeä erityisesti pienten hankkeiden kannalta. Teemoja on joillain alueilla myös yritetty määritellä toimialoja poikkileikkaaviksi, jolloin eri toimijoiden välinen kilpailuasema ei korostu. Esimerkiksi ikääntymis-teeman ympärillä voidaan koota matkailuyrityksiä, IT yrityksiä, siivousyrityksiä, ruokapalveluyrityksiä, jne. Näitä eri toimintatapoja, ja kokemuksia niistä, tulisi jakaa enemmän EAKR-ohjelman toimijoiden kesken.

Keskustelutilaisuuksissa nousi esiin kuitenkin huoli siitä, että alueiden välinen kilpailu voi johtaa helposti kansallisesti epäedullisiin ratkaisuihin. Suuralueellista yhteistyötä ja hankkeiden koordinoitua tarvitaan, jotta hankkeet eivät olisi päällekkäisiä vaan toisiaan tukevia, ja jotta niiden taso saataisiin riittävän korkeaksi, että ne pärjäisivät myös kansainvälisessä kilpailussa. Suuralueittain voitaisiin valita prioriteettiteemoja ja alueita suuralueohjelmissa – ja tätä pitäisi tehdä paljon fokusoidummin kuin nyt. Hankerahoitushakemuksia voitaisiin esimerkiksi pisteyttää sen mukaan, miten osuvia ne ovat tavoitteiden toteutumisen kannalta.

Etelä-Suomen toimintalinjan 5 (Suuralueet - toimenpiteiden temaattinen keskittäminen) hankkeiden käynnistysprosessi on hyvä esimerkki ylimaakunnallisten hankkeiden

valmistelusta ja toteuttamisesta. Kyseisestä toimintalinjasta rahoitetuissa hankkeissa on kyseistä toimintatapaa pidetty hyvin joustavana ja toimivana, ja samantyyppistä rahoitusmuotoa on toivottu myös muille alueille. Tapaustutkimuksissa korostui, että kyseisestä toimintalinjasta rahoitetut hankkeet olivat laajasti verkottuneita ja niiden lisäarvo näkynee myös kansallisella tasolla.

EAKR-ohjelmasta rahoitettujen hankkeiden toiminnan vakiinnuttamista pidettiin alueilla haastavana. Hankkeita pitäisi enemmän kannustaa jo valmisteluvaiheessa, tai viimeistään toteutusaikana, miettimään sitä, mikä hankkeessa olisi kiinnostavaa yrityksille tai muille toimijoille, joilta voisi saada tulevaisuuden rahoitusta. Monilta toimijoilta kuitenkin puuttuu siihen liittyvä osaaminen tai motiivi. Tutkimustahoilla ei ole aina riittävää kiinnostusta kehittää ja miettiä hankkeessa kehitetyn toiminnan ansaintalogiikkaa ja ansaintamalleja. Toiminnan kaupallistaminen on usein huomattavasti hankalampaa ja riskialttiimpaa kuin seuraavan tutkimushankkeen kehittäminen. Kyselyyn (n = 164) vastanneiden hankkeiden osalta vain 5 %:ssa oli aihealueena tutkimustulosten kaupallistaminen.

Myös tapaustutkimuksissa todettiin, että kaupallistamiseen ja liiketoimintaan liittyvässä osaamisessa on puutteita ja että jatkossa siihen tulisi panostaa enemmän. Yksi ehdotettu ratkaisu voisi olla, että tutkimushankkeissa pitäisi aina olla mukana liiketoimintaan orientoituneita tai liiketoimintaosaamista omaavia henkilöitä tutkimuksellisesti ansioituneiden henkilöiden lisäksi. Myös rahoittajille voitaisiin tarjota enemmän asiantuntijatukea kaupallisten hyödyntämissuunnitelmien arvioimiseksi. EAKR-rahoitukselle on kuitenkin kehitetty hyviä toimintaesimerkkejä, kuten esimerkiksi Protomo-toiminta. Toisaalta yrittäjyys laajemmin kuuluu ESR-rahoituksen piiriin, missä myös tuetaan korkean osaamisen yrittäjyyttä.

Innovaatiotoiminnan vakiinnuttamisen kannalta yksi haaste on varmistaa eri tahojen strategisten valintojen keskinäinen synergia. Keskustelutilaisuuksissa nousi esiin eri tahojen sitoutuminen ja sen osoittaminen myös rahoituksen kautta. Tällä hetkellä yliopistojen halukkuus rahoittaa toimintaa on koettu heikoksi. Kärjistäen todettiin, että kuntayhtymien kanssa keskustellaan sadoista tuhansista, ammattikorkeakoulujen kanssa kymmenistä tuhansista ja yliopistojen kanssa tuhansista euroista. Jatkossa toivottiin, että yliopistoilta tulee vaatia selkeämpää ja isompaa omarahoitusta hankkeille.

Tapaustutkimuksissa ja kyselyssä nousi esiin myös EAKR-ohjelmasta rahoitettujen investointien suuri merkitys alueelliselle innovaatiotoiminnalle. Bioenergian polttoon liittyvien tutkimuslaitteiden, kansainvälistä huippua olevien laboratorioden tai uusien isotehoisten lasereiden avulla pystytään tekemään huippututkimusta, tarjoamaan palveluja kansainvälisillä markkinoilla tai kehittämään uusia yrityskäyttöön sopivia sovelluksia eri

tuotteista. Monessa hankkeessa todettiin, että rahaa kyseisiin investointeihin ei olisi voitu saada mistään muualta.

Innovaatio- ja osaamisrakenteiden vahvistamisen keskeisenä välineenä pidetään korkeakoulujen alueellisen toiminnan kehittämistä tukemalla tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä yhteistyötä alueiden keskeisten toimijoiden kanssa. Yhteistyöllä tavoitellaan riittävän suurten ja monipuolisten korkeakouluyksiköiden syntymistä. Toimintalinjasta 2 rahoitetuista hankkeista vajaa kolmasosa (28 %) on luokiteltu EURA2007-tietokannassa opetusministeriön korkeakoulutus- ja tiedeyksikön alaan kuuluviksi. Määrä vaikuttaisi olevan hyvällä tasolla tavoitteiden saavuttamiseksi. Useissa haastatteluissa onkin korostettu erilaisia korkeakoulu- ja koulutusconsortioita erityisen onnistuneina hankkeina ja kokonaisuuksina, joita kohtaan odotukset vaikutuksista ovat merkittävät.

Yliopistojen ja korkeakoulujen keskittymiskehitystä pidettiin kuitenkin alueiden kannalta ongelmana. Keskittymissuuntaus on erityisen haastava niiden seutukuntien kannalta, joilla ei ole yliopistoja, yliopistokeskuksia tai ammattikorkeakouluja. Ammattikorkeakoulujen houkuttelevuus ja kyky saada osajia tulee olemaan yksi tulevaisuuden kannalta olennainen kynnyskysymys, samoin syrjäisempien seutujen oppilaitosten verkottaminen osaksi suurempia kokonaisuuksia.

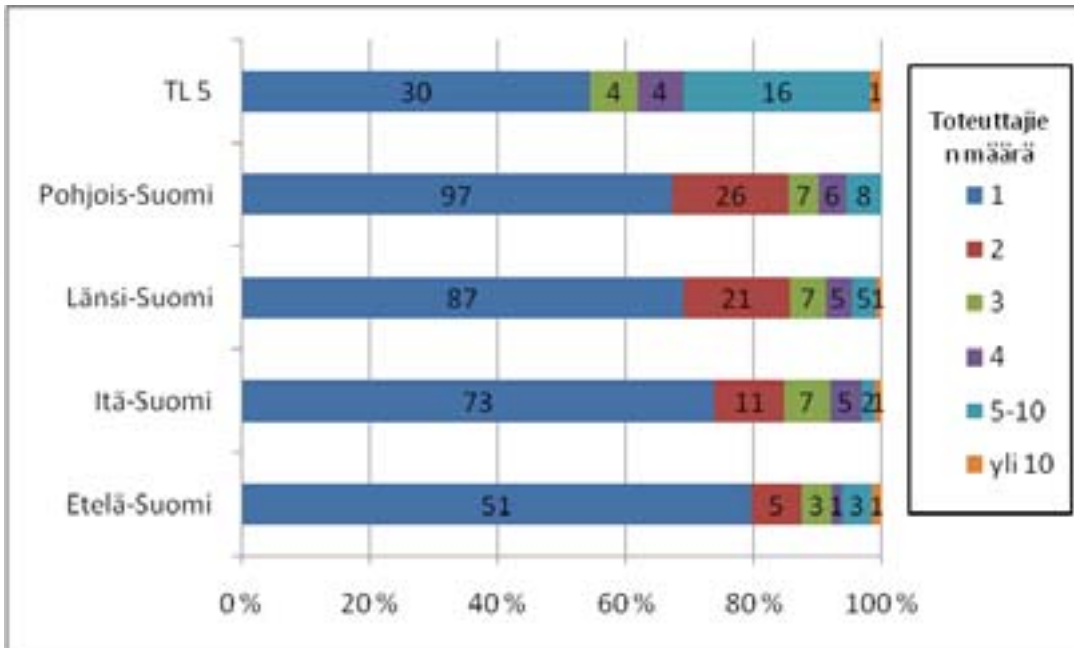
Verkottumisen edistäminen

Verkottumisen edistämisessä tärkeää ovat laajasti verkottuneet, monialaiset, eri alueiden erityyppisiä toimijoita yhdistävät projektit. Seuraavassa on tarkasteltu verkottumista toisaalta projektien toteuttajajoukon määrän ja toisaalta toteuttajien tyypittelyn perusteella.

Projektien verkottumisen laajuutta tarkasteltiin analysoimalla EURA2007-tietokannasta projektien pää- ja osatoteuttajien projektikohtaisia määriä sekä yhteisprojektien jakautumista suuralueille. Yhteisprojekteiksi on luokiteltu projektit, joissa on päätoteuttajan lisäksi vähintään yksi osatoteuttaja.

Suurin osa toimintalinjan 2 hankkeista oli vain yhden toteuttajatahon hankkeita (71 %). Yhteisprojekteja oli alle kolmasosa (29 %) kaikista TL 2:n toiminnassa ja käynnissä olevista projekteista keväällä 2011. Useimmissa yhteisprojekteissakin oli vain kaksi toteuttajatahoa. Erittäin laajasti verkottuneita hankkeita oli vain muutama, yli 10 toteuttajatahon hankkeita oli 3 kappaletta ja suurimmassa hankkeessa oli päätoteuttajan lisäksi 13 osatoteuttajaa. Vastaavasti toimintalinjalla 5 suurin osa hankkeista oli vain yhden

toteuttajatahon hankkeita (55 %), mutta yhteisprojektien määrä oli selvästi suurempi: 45 % kaikista TL 5:n toiminnassa ja käynnissä olevista projekteista kesällä 2011. Useimmissa yhteisprojekteissakin oli useita toteuttajatahoja.

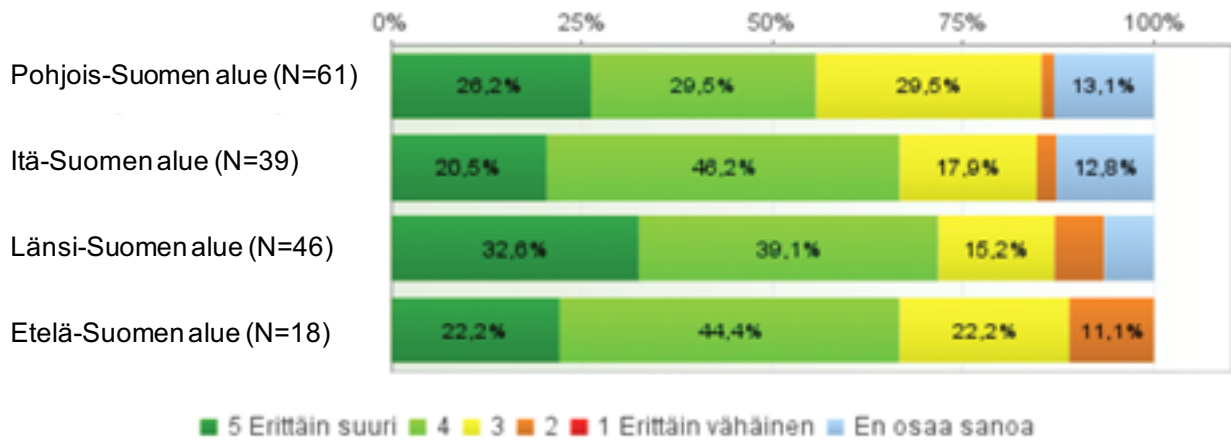

Kuva 4.3. Toteuttajien lukumäärä toimintalinjan 2 projekteissa suuralueittain ja niiden rinnalla toimintalinjan 5 hankkeiden toteuttajien lukumäärä vertailun vuoksi.

Kuvassa 4.3 on kuvattu TL 2:n käynnissä olevien hankkeiden toteuttajatahojen lukumäärä suuralueittain. Ohjelmittain Pohjois-Suomessa oli 47 yhteisprojektia, Länsi-Suomessa 39, Itä-Suomessa 26 ja Etelä-Suomessa 13 yhteisprojektia. Rakennerahastorahoitukseen suhteutettuna Länsi-Suomi on siis yliedustettuna verkottuneissa yhteisprojekteissa.

Kyselyn perusteella hankkeiden ulkoinen verkottuminen on huomattavasti laajempaa, kuin mitä niiden sisäinen verkottuminen on. Kyselyn mukaan vain 5 %:ssa hankkeista ei ole ollenkaan kumppaneita. Vastaajista kaksi kolmasosaa (64 %) oli sitä mieltä, että EAKR-ohjelma tuo erittäin paljon tai paljon lisäarvoa verkostojen syntymiseen ja ylläpitämiseen. Kuvassa 4.4 näkyy vastaajien arviot EAKR-ohjelman lisä-arvosta verkottumisen suhteen suuralueittain. Eniten lisä-arvoa oli vastaajien mukaan syntynyt Länsi-Suomessa, jossa reilu 70 % arvioi ohjelman tuovan paljon tai erittäin paljon lisä-arvoa verkottumiseen, kun taas matalimmat arviot annettiin Pohjois-Suomessa, jossa sielläkin noin 55 % arvioi ohjelman tuovan paljon tai erittäin paljon lisä-arvoa verkottumiseen.

Vastaajien määrä: 164

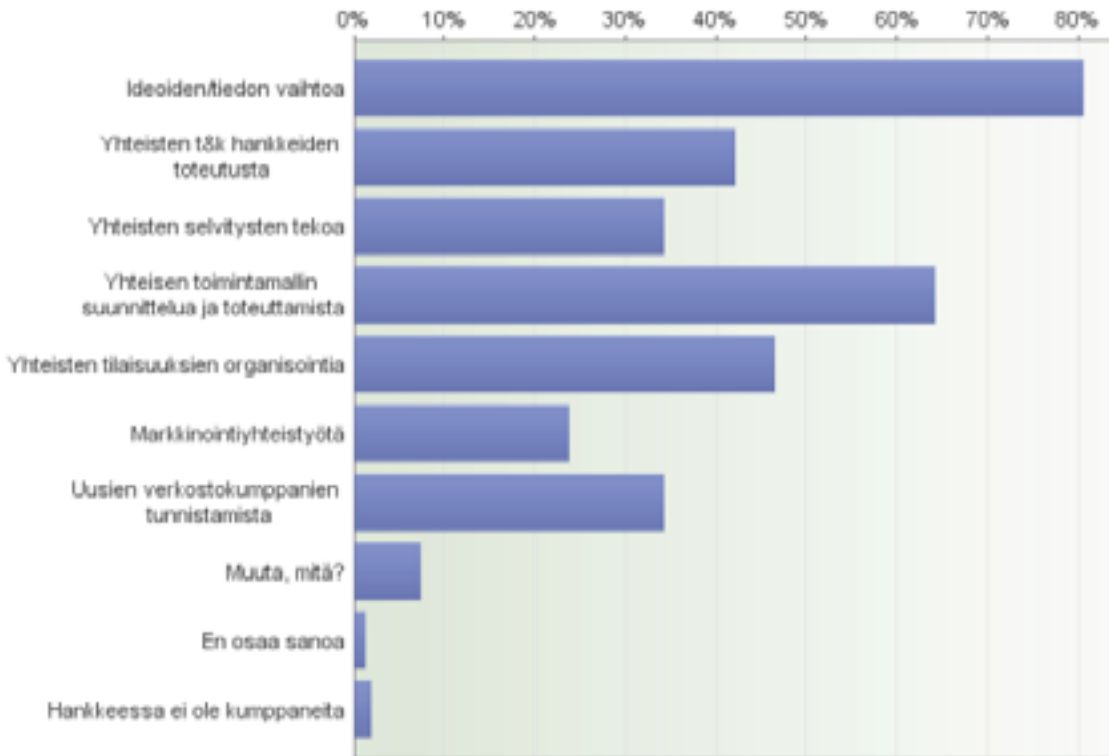
Kuva 4.4. EAKR-ohjelman tuoma lisäarvo verkostojen syntymiseen ja ylläpitämiseen

Tärkeimpinä kumppaneina kyselyn mukaan hankkeissa pidettiin yrityksiä, maakuntien liittoja, tutkimuslaitoksia ja kuntia. Projektien kumppaneiden välinen yhteistyö oli pääosin ideoiden ja tiedon vaihtoa, yhteisen toimintamallin suunnittelua ja toteuttamista, yhteisten tilaisuuksien organisointia sekä yhteisten t&k-hankkeiden toteuttamista (kuva 4.5). Vaikka useissa tapauksissa yhteistyökumppanit olivat pääosin vanhoja tuttuja (45 %), noin kolmasosassa hankkeista oli löydetty uusia kumppaneita hankkeen toteutusaikana.

Alueellisissa keskustelutilaisuuksissa kiinnitettiin huomiota siihen, että maakuntien liittoja pidettiin hankkeiden keskeisenä kumppanina. Tämä on hyväksyttävää ja toivottavaa hankkeiden alkuvaiheessa ja heijastelee rahoittajien merkitystä hankevalmistelun sparraajana, mutta hankkeen loppua kohden voisi odottaa, että muut kumppanit olisivat jo tärkeämpiä. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että kehittämisorganisaatiot ovat kumppanina taas liian harvoin mainittuja. Näillä tulisi olla keskeinen rooli alueen innovaatiotoiminnan kehittäjänä.

Minkä tyyppistä yhteistyö on ollut keskeisten kumppanien kanssa? (voitte valita useampia)

Vastaajien määrä: 164

Kuva 4.5. Yhteistyön tyyppi hankkeiden keskeisten kumppanien kanssa

Ylimaakunnallista yhteistyötä oli tehty vajaassa puolessa kyselyyn vastanneista projekteista (44 %). Vastaajat kokivat sen olevan pääosin erittäin tärkeää, toimivaa ja hyödyllistä. Ylimaakunnallisen yhteistyön nähtiin kehittävän osaamista ja kontakteja sekä oman että toisen maakunnan osalta, sekä tehostavan omia resursseja. Useilla aloilla ylimaakunnallinen yhteistyö on ehto, sillä osaajat ovat harvassa. Niin kyselyssä kuin tapaustutkimuksissa maakunnallisten, ja monesti myös suuralueittaisten, rajojen nähtiin tekevän klustereista ja hankkeista keinotekoisia. Ylimaakunnallisen yhteistyön haasteina pidettiin muun muassa eri maakuntien liittojen ja ELY-keskusten käytäntöjen poikkeavuuksia sekä rahoituksen hoitamista kahden maakunnan kautta. Vastaajat toivoivat, että rahoittajat voisivat vielä enemmän edistää ylimaakunnallista yhteistyötä. Myös yksittäisten poikkeamien sallimista suuralueittaisten rajojen ylittämiseksi toivottiin. Koko suuralueen kattavia hankkeita on vähän. Samantyyppisten tai samoilla sisältöalueilla kohdistuvien projektien keskinäistä synergiaa tulisi hyödyntää paremmin yli alue- ja

ohjelmarajojen. Hankkeiden koordinoijilla tulisi myös olla laajempi näkökulma esimerkiksi alueen kansainvälistymisen edellytyksistä ja kansainvälisistä yhteyksistä.

Kuntarahoitusosuuden vaatimusten täyttämiseen liittyvät ongelmat nousivat esiin tapaustutkimuksissa. Erityisesti laajojen, usean kunnan alueella toimivien hankkeiden on vaikea järjestää kuntarahoitusosuutta, koska ennalta voi olla vaikea arvioida, mikä kunnista tulee hankkeesta rahallisesti hyötymään ja mikä ei. Järjestelyä pidettiin hankalana ja sen katsottiin jopa estävän kunnianhimoisten hankkeiden toteuttamista. Yhtenä vaihtoehtona ehdotettiin koko suuralueen yhteistä kuntarahoituspoolia.

Alueellista toimijoiden keskinäistä verkostoitumista pidettiin tärkeämpänä kuin hankkeiden tai ohjelman sisäistä verkostoitumista. Alueellisissa keskustelutilaisuuksissa nostettiin esiin se, että hankehenkilöstön vaihtuvuuden takia hankkeiden keskinäinen verkostoituminen ei luo pysyviä verkostoja. Pysyvämpien yhteistyörakenteiden luominen edellyttää, että verkostoituminen tapahtuu organisaatioiden välillä. Hankekehityksen tulisi tukea tätä. Lisäksi toimijoiden keskinäinen kilpailu, erityisesti tutkimustahojen ja muiden organisaatioiden kesken, on kovaa ja se haittaa verkostoitumista. Yritykset ovat tottuneempia kilpailuun, eivätkä ole yhtä poissulkevia. Myös pitkät etäisyydet hankaloittavat tiivistä yhteistyötä, jolloin ajaudutaan tekemään omia hankkeita. Ylimaakunnallisen yhteistyön byrokraattisuus voi olla joskus este yhteistyölle, mutta sitä voidaan käyttää myös verukkeena, minkä avulla on helpompi välttyä yhteistyöstä mahdollisten kilpailijoiden kanssa.

Verkostoitumisen tiiviys on suhteessa sen tuloksellisuuteen. Alueellisissa keskustelutilaisuuksissa todettiin, että usein toimijoita on helpompi saada aluksi mukaan pienen piirin verkostoon (esim. seutukunnallisesti) ja sitten kun toiminta on tiivistä ja tuloksia on syntynyt, kannattaa verkostoa laajentaa. Tulosten syntyminen on hidasta, ja vie aikaa ennen kuin kaikki toimijat ymmärtävät verkostoitumisen toimintatavat ja hyödyt. Uudistuminen kuitenkin edellyttää, että verkostoitumisen tavoitteena on tehdä hyviä hankkeita. Vaarana on, että yhteistyötä tehdään samojen vanhojen tuttujen ja luotettavien yhteistyökumppanien kanssa, ja hankkeet muokataan sen mukaisesti, eikä uusia ajatuksia välttämättä synny. Verkoston toimivuutta edistävät verkostoveturit, jotka vetävät muita mukanaan. Verkostoituminen olisi tehokkainta silloin, kun ohjelmaa ja sen tavoitteita ei ole vielä päätetty. Näin esimerkiksi yritykset ja muut sidosryhmät pääsisivät oikeasti vaikuttamaan siihen, että tehdään asioita, joista heille on hyötyä.

Erityisenä haasteena ja ongelmana mainittiin kansainvälinen verkostoituminen. Verkostoitumisen ja kumppanuuksien globaali ulottuvuus on yhä merkityksellisempää globaalissa taloudessa kaikille innovaatiotoimijoille ja sen tulisi näkyä selkeästi myös

EAKR-ohjelmassa. Edelleen yksittäisissä projekteissa on erinomaisiaakin esimerkkejä kansainvälisestä yhteistyöstä ja verkostoitumisesta, mutta kokonaisuus näyttäytyy puutteellisena. Verkostoitumista voitaisiin vahvistaa arvoketjujen rakentamisen kautta, mikä palvelisi tavoitteellisempaa toimintaa ja korostaisi kansainvälisyyttä.

5. Indikaattorit

Tässä luvussa käydään läpi innovaatiotoiminnan ja verkottumisen edistämiseen liittyvien indikaattorien mahdollisia kehittämissuuntia. Luvun alussa tarkastellaan EURA2007 tietokannan hyödyntämistä yleensä indikaattorien kehittämisessä, ja lopussa esitetään konkreettisia kehittämissuhteita.

EU:n rakennerahastojen hallintajärjestelmä sisältää tietoa karkeasti kolmella eri tasolla: hankkeeseen osallistuvilta kerätään tietoja osallistuvista henkilöistä, itse organisaatiosta ja siitä, mitkä ovat olleet hankkeen työllistämisaikutukset. Näistä kolmesta ryhmästä innovaatiopolitiikassa olennaisia ovat ensimmäiset kaksi, joissa kerätään taustatietoja hankkeeseen osallistuvista henkilöistä ja organisaatioista.

EURA 2007 -tietokannan hyödyntäminen innovatiivisuutta mittaavissa seurantaindikaattoreissa

Hankkeen innovatiivisuuteen vaikuttaa positiivisesti siihen osallistuvien henkilöiden koulutustaso³. Uudet keksinnöt syntyvät sellaisten henkilöiden toimesta, joiden koulutus antaa mahdollisuuden uusien keksintöjen tekemiseen. Formaali koulutus ei aina ole välttämätöntä hankkeiden innovatiivisuudelle, mutta se on yksi sellainen muuttuja, jonka avulla voidaan arvioida eri hankkeiden uusien innovaatioiden synnyn todennäköisyyttä. EURA2007-tietokannasta on saatavilla tieto siitä, mikä on hankkeeseen osallistuneiden henkilöiden koulutustaso (neljässä eri luokassa) mutta tieto oppiaineesta puuttuu. Tältä osin tietokantaa tulisi parantaa, ja siihen tulisi sisällyttää tieto hankkeeseen osallistuneiden henkilöiden tutkinnon oppisuunnasta.

Tietokannassa on merkintä siitä, mitkä ovat hankkeeseen osallistuvien koulutus ja ikä. Tämä informaatio voidaan helposti tiivistää yksinkertaiseksi indikaattoriksi, jota voidaan

³ Leiponen, A. & Helfat, C. (2005) "Innovation objectives, knowledge sources, and the benefits of breadth"

verrata koko alueen samanlaiseen indikaattoriin. Arvottamalla koulutus⁴ voidaan esimerkiksi tehdä yksinkertainen indeksi, jossa hankkeisiin osallistuneita verrataan alueen (tai koko maan) vastaavaan keskiarvoon. Jos hankkeen henkilöstö on koulutetumpaa kuin maassa keskimäärin, voidaan hankkeella olettaa olevan keskimääräistä parempia mahdollisuuksia uusien innovaatioiden tekemiseen.

Tällainen arvotus voidaan helposti tehdä myös koko maan tai valitun alueen populaatiolle. Yksinkertaisimmillaan nämä kaksi arvotettua muuttujaa voidaan jakaa toisillaan, jolloin saatu suhdeluku kertoo sen, kuinka hankkeen henkilöstö eroaa alueen tai koko maan keskiarvosta. Esimerkiksi jos rakennerahastohankkeen koulutusmuuttujan keskiarvo on 1,5 ja valitun alueen 2,0 voidaan luvut yksinkertaisesti jakaa toisillaan, jolloin hankkeen osallistujien koulutustaso on 75 prosenttia (0,75) valitun alueen keskiarvosta. Tällaisessa tapauksessa hankkeen edellytykset innovatiiviseen toimintaan ovat heikot. Jos koulutusmuuttuja on huomattavasti muuta maata korkeampi, voidaan olettaa, että hanke sisältää hyvin vahvan potentiaalin uusiin innovaatioihin. Vertaamalla jo toteutettuja hankkeita ja niiden tekemiä uusia innovaatioita hankkeeseen osallistuneiden koulutustasoon voidaan yrittää löytää sellainen raja-arvo, jonka ylittyessä hanke muuttuu innovatiiviseksi.

Koska koulutettu työvoima on kalliimpaa kuin matalasti koulutettu työvoima, innovatiiviset hankkeet ovat usein kalliimpia kuin muut rakennerahastojen toteuttamat hankkeet. Ne siis sisältävät suuremman taloudellisen riskin liittyen hankkeen henkilöstökuluihin. Tällaisia riskejä ei kuitenkaan pitäisi innovaatiopolitiikassa pelätä, sillä mahdollisten uusien innovaatioiden yhteiskunnalle tuottama hyöty kattaa mahdollisten epäonnistumisten aiheuttamat kustannukset.

Yksi tapa mitata riskien hintaa olisi arvottaa eri projektien kustannukset niiden henkilöstön koulutustason avulla. Koska tietokanta sisältää tiedon hankkeiden henkilöstöstä ja hankkeiden kokonaiskustannuksista, pitäisi periaatteessa olla mahdollista luoda muuttuja siitä, kuinka kustannustehokkaita eri projektit ovat innovatiivisuudessaan. Jos

⁴ Arvottaminen voidaan tehdä yksinkertaisesti antamalla kullekin koulutustasolle numeerinen arvo. Esimerkiksi koulutustasot voidaan arvottaa: 1 = perusasteen koulutus, 2 = keskiasteen koulutus, 3 = keskiasteen jälkeinen koulutus, joka ei ole korkea-asteen koulutusta ja 4 = korkea-asteen koulutus.

hankkeeseen osallistuu paljon koulutettua työvoimaa mutta sen kokonaiskustannus on silti pieni, on kyseessä oleva hanke hyvin edullinen ja siltä ei tarvitse odottaa kovin merkittäviä innovaatioita. Vastaavasti jos hankkeen kokonaiskustannus on hyvin suuri, on myös mahdollisen palkinnon eli syntyvän innovaation oltava hyvin merkittävä.

Tarkemman kustannus-hyöty analyysin tekeminen hankkeiden innovatiivisuudesta ja niihin liittyvistä riskeistä vaatisi nykyistä tarkempaa tietojen keruuta eri rakennerahastojen rahoittamista projekteista. Tietokannasta on mahdollista jo nykyisillä tiedoilla luoda erilaisia indikaattoreita, mutta luotujen indikaattoreiden selitysvoimaa täytyy voida verrata olemassa oleviin tuloksiin, jotta niiden hyödyllisyyttä voitaisiin arvioida. Yksi suuri ongelma tulevien innovaatioiden arvottamisessa on myös se, että uusien innovaatioiden kokonaishyötyä on hyvin vaikea mitata. Rakennerahastojen kautta tehdyissä hankkeissa on mahdollista syntyä sellaisia henkilökohtaisia yhteyksiä, jotka myöhemmin tuottavat hyvin merkittävää ja innovatiivista liiketoimintaa. Tällaisen liiketoiminnan hinnoittelu alkuperäiseen projektiin voi kuitenkin olla mahdotonta.

Yksi olennainen eri hankkeiden innovatiivisuutta mittava tekijä on t&k-rahoituksen määrä eri hankkeissa. Eura-tietokannassa on tieto yritysten toimialasta ja tätä tietoa käyttämällä voidaan eri hankkeiden t&k-panoksia verrata koko maan vastaaviin kyseisellä toimialalla. Tilastokeskuksesta on jo saatavilla informaatiota siitä, kuinka paljon eri toimialoilla panostetaan t&k-toimintaan. Vertaamalla t&k-panostuksia kokonaiskustannuksiin jollakin toimialalla saadaan yksinkertainen indeksi siitä, kuinka innovatiivinen jokin toimiala on. Tätä suhdelukua voitaisiin käyttää kriteerinä sille, minkälaisia projekteja rakennerahastojen kannattaisi tukea eri toimialoilla, jotta hankkeet sisältäisivät mahdollisuuden uusiin innovaatioihin.

Ajatuksia innovaatioindikaattorien kehittämiseksi Eura-tietokannassa

Innovaatiota mittaavien indikaattorien rakentaminen on välttämätöntä onnistuneiden poliittisten linjausten mahdollistamiseksi. Tällaisen tietokannan laadukas rakentaminen on kuitenkin vaikeaa, sillä tarkasteltavat asiat harvoin voidaan mitata kovin yksinkertaisesti. Joissain tutkimuksissa on käytetty hyvin laajoja kyselyitä (Arthurs, Cassidy, Davis ja Wolfe 2009), mutta tällaisten kyselyiden toteuttamisessa on se ongelma, että ne tekevät hankkeisiin osallistumisesta raskasta. On siis välttämätöntä tasapainoilla yksinkertaisen ja laadukkaan välillä.

Nykyisellään EU:n rakennerahastojen hankkeisiin osallistuvien oletetaan täyttävän loppuraportin, joka sisältää taulukossa 1. esitetyt kysymykset. Tietokanta on itsessään

melko askeettinen ja yksi perusparannus olisi rakentaa tietokanta muotoon, jossa hankkeita voitaisiin tarkastella laajempina kokonaisuuksina. Tämä tarkoittaisi väistämättä myös sitä, että esitettyjen kysymysten tulisi olla paremmin verrattavissa muihin hankkeisiin. Nykymuodossaan loppuraportit esittäytyvät tietokannassa lähinnä jonkinlaisina minimuotoisina case tutkimuksina.

Taulukko 1. Projektien loppuraportit EURA tietokannassa

LOPPURAPORTTI Viranomaisen merkintöjä Saapumispvm Diaarinumero Käsittelijä Puhelinnumero Projektikoodi Tila
1. PROJEKTIN PERUSTIEDOT Projektin nimi Ohjelma Toimintalinja Projektityyppi Vastuuviranomainen Aloituspäivämäärä Päättymispäivämäärä
2. PROJEKTIN TOTEUTTAJAN TIEDOT 3. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄN TIEDOT 4. PROJEKTIN LÄHTÖKOHTA, TAVOITTEET JA KOHDERYHMÄ 5. PROJEKTIN TOTEUTUS JA YHTEISTYÖ 6. JULKISUUS JA TIEDOTTAMINEN 7. ONGELMAT JA SUOSITUKSET 8. PROJEKTIN TULOKSET 9. PROJEKTIN INNOVATIIVISUUS 10. PROJEKTIN TASA-ARVOVAIKUTUKSET 11. PROJEKTIN VAIKUTUKSET KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN 12. HYVÄT KÄYTÄNNÖT 13. TOIMINNAN JATKUVUUS

14. PROJEKTIN RAHOITUS

Projektin rahoitus suunnitelman mukaan

Projektin toteutunut rahoitus

EAKR- ja valtion rahoitus

Kuntien rahoitus

Muu julkinen rahoitus

Yksityinen rahoitus

Tulot

Rahoitus yhteensä

15. YHTEENVETO PROJEKTIN TOTEUTUKSESTA JA TULOKSISTA

16. AINEISTON SÄILYTYS

Perustietojen, keräämisen lisäksi raportissa haetaan informaatiota itse hankkeen merkityksestä oikeastaan vain kysymyksissä 4-13, jotka käsittelevät hankkeen toteutusta ja tuloksia. Ongelmana kerätyssä informaatioissa on kuitenkin se, että avoimiin kysymyksiin saatujen vastausten taso vaihtelee liian paljon. Jotta ohjelmien onnistumista voitaisiin jollain tavoin vertailla ja seurata, olisi tärkeää koota keskenään vertailukelpoista informaatiota.

Yksinkertaisin tapa olisi muuttaa suuri osa kysymyksistä sellaisiksi, että niihin vastattaisiin valikkojen kautta. Toinen merkittävä parannus olisi rajata ja muotoilla kysymykset niin, että vastaukset ovat lyhyitä ja ytimekkäitä. Suppeammat kysymykset antavat usein paremman kuvan hankkeen todellisuudesta. Tällöin kysymyksiä tietysti tarvittaisiin paljon nykyistä enemmän.

Klustereita ja innovaatioindikaattoreita on tutkittu erilaisissa tieteellisissä tutkimuksissa ja mallia tässä esitettäviin muutoksiin on otettu Kanadan innovaatorahoitusjärjestelmää koskevasta raportista (Arthurs, Cassidy, Davis ja Wolfe 2009). Heidän tutkimuksessaan innovaatioklustereiden luokittelu on jaettu taulukon 2. mukaisesti. Taulukosta nähdään, että monet käytettävistä indikaattoreista ovat sellaisia, että ne ovat osa yritysten toimintaympäristöä. Esimerkiksi lokaali ja globaali kuljetusinfrastruktuuri ovat sellaisia tekijöitä, joihin yritysten suorat vaikutusmahdollisuudet ovat hyvin vähäisiä. Tällaiset indikaattorit ovat hyvin merkittäviä mietittäessä rahoituspäätöksi, mutta ne ovat myös sellaisia, joihin tiedon kerääminen suoraan hankkeen toteuttajilta on melko turhaa. Olennaista onkin keskittyä sellaisiin muuttujiin, joihin vastauksen voivat antaa vain hankkeen toteuttajat.

Taulukko 2. Innovatiivisten klusterien kehittymistä seuraavat indikaattorit

Konsepti	Konstruktio	Alakonstruktio	Indikaattorit
Nykyinen toimintaympäristö	<p>Tekijät</p> <p>Tukevat organisaatiot</p> <p>Kilpailuympäristö</p>	<p>Inhimillinen pääoma</p> <p>Logistiikka</p> <p>Yrittäjyysympäristö</p> <p>Innovaatio ja yrittäjyystuki</p> <p>Viestintätuki</p> <p>Toimittajat</p> <p>Lokaali toiminta</p> <p>Yrityksen osaaminen</p>	<p>Koulutetun työvoiman saatavuus</p> <p>Työvoiman lokaali saatavuus</p> <p>Lokaalin kuljetusinfrastruktuurin taso</p> <p>Globaalin kuljetusinfrastruktuurin taso</p> <p>Lokaalin elinympäristön laatu</p> <p>Vaihtoehtoiskustannukset</p> <p>Suhteellinen sääntely ja esteet</p> <p>Valtiollisen instituution tuki</p> <p>Muiden instituutioiden tuki</p> <p>Valtiolliset toimenpiteet ja ohjelmat</p> <p>Viestintää tukevat organisaatiot</p> <p>Lokaalit menestyjät</p> <p>Materiaalin ja kaluston saatavuus</p> <p>Liiketoiminnan palveluiden saatavuus</p> <p>Pääoman saatavuus</p> <p>Etäisyys kilpailijoihin</p> <p>Etäisyys asiakkaisiin</p> <p>Liiketoiminnan kehittämisen mahdollisuudet</p> <p>Tuotteen kehittämisen mahdollisuudet</p> <p>Klusteriin osallistuvien yritysten määrä</p> <p>Spin offien määrä</p> <p>Klusteriin osallistuvien yritysten koko</p> <p>Yrityksen rakenne</p> <p>Yrityksen velvollisuudet</p>
Nykyinen suorituskyky	Merkitys	<p>Kriittinen massa</p> <p>Vastuullisuus</p>	

	Vastavuoroisuus	Saavutettavuus Identiteetti	Suuntautuneisuus vientiin Sisäinen tietoisuus Ulkoisen tietoisuus
	Dynaamisuus	Linkit Innovaatiot	Lokaali mukanaolo Ulkoiset linkit T&K menot Suhteellinen innovatiivisuus
		Kasvu	Uuusien tuotteiden tuomat tulot Uusien yritysten määrä Yritysten kasvu

Lähde: Arthurs, Cassidy, Davis ja Wolfe 2009

Taulukkoon 3. on kerätty taulukosta 2. sellaisia muuttujia, jotka mahdollistaisivat Eura-tietokannan hankkeiden nykyistä paremman seuraamisen. Osa indikaattoreista, kuten "Sääntely ja esteet" ovat luonteeltaan sellaisia, että niihin on mahdotonta vastata muutoin kuin avoimen kysymyksen kautta. Toisaalta suoraan innovaatioihin ja kasvuun liittyvissä kysymyksissä olisi mahdollista muotoilla kysymykset niin, että vastaaminen tapahtuisi valikoiden kautta. Esimerkiksi kohtaan "Uusien tuotteiden tuomat tulot" voitaisiin pyytää vastausta suhteessa yrityksen liikevaihtoon. Tällä tavalla vastauksia voitaisiin käsitellä helposti laajoina joukkoina sen mukaisesti, kuinka suhteellisesti mitaten merkittävistä hankkeista on kysymys.

Taulukon 3. kohdalla "T&K:n muoto" tarkoitetaan kyselyä siitä, miten t&k-toiminta allokoituu 1. perustutkimuksen, 2. soveltuvan tutkimuksen, 3. kilpailua edistävän kehittämistoiminnan ja 4. liiketoiminnallisen kehittämisen kesken. Vastaukset tällaiseen kyselyyn voivat riippua jonkin verran siitä miten vastaajat kokevat erilaiset tutkimushankkeet. Tässä kohdassa, kuten muutoinkin, on hyvin tärkeää esimerkkien kautta selventää eri vastausvaihtoehtojen sisältöä. Tämän kohdan tuottamat vastaukset voivat olla erittäin tärkeitä sen johdosta, että esimerkiksi sellaiset hankkeet, jotka eivät ole tuottaneet mitään erityisen suuria tuloksia sinällään, ovat saattaneet olla hyvinkin merkittäviä uusien hankkeiden mahdollistajia perustutkimuksen takia.

Taulukko 3. Ehdotuksia EURA2007-tietokantaan lisättäviksi hankkeiden seurannan indikaattoreiksi

Konsepti	Indikaattorit
Yrittäjyyssympäristö	Sääntely ja esteet

Innovaatio ja yrittäjyystuki	Tekesin tuki Muiden instituutioiden tuki Lokaalit menestyjät
T&K:n muoto	Allokoituminen eri tavoitteiden kesken
Yrityksen osaaminen	Liiketoiminnan kehittämisen mahdollisuudet Tuotteen kehittämisen mahdollisuudet
Kriittinen massa	Klusteriin osallistuvien yritysten määrä Spin offien määrä Klusteriin osallistuvien yritysten koko Kontaktit ulkomaille
Saavutettavuus Innovaatiot	Suuntautuneisuus vientiin T&K menot Suhteellinen innovatiivisuus Uusien tuotteiden tuomat tulot
Kasvu	Uusien yritysten määrä Yritysten kasvu

Nykyisellä tietokannalla on jo mahdollista täyttää taulukosta 3. kohta ”Kriittinen massa”, jossa kartoitetaan hankkeeseen osallistuneet yritykset. Myös t&k-menoja voidaan estimoida jollain tapaa käyttämällä hyväksi tietokannassa olevaa tietoa siitä, kuinka paljon uusia t&k-työpaikkoja hanke on sisältänyt⁵. Loppuosaan taulukon konsepteista voidaan kehittää lyhyitä kysymyksiä, jotka esitetään hankkeisiin osallistuneilta osana loppuraporttia. Eri konseptien lopullinen painottaminen on oma probleemansa, mutta tätä työtä voidaan tehdä jälkikäteen, kun saadaan vertailutuloksia siitä, mitkä tekijät ovat olleet esillä innovatiivisissa hankkeissa. Indikaattoreita kehitettäessä yleinen ongelma onkin juuri

⁵ Uusia työpaikkoja laskettaessa usein unohdetaan hankkeiden vaihtoehtokustannukset. Vaihtoehtokustannuksia voidaan selittää yksinkertaistetun esimerkin avulla. Jos yritys saa julkiselta sektorilta rahaa, jolla se rekrytoi uuden työntekijän, on yleisen ajattelun mukaan hanke työllistänyt yhden henkilön. Tässä unohdetaan kuitenkin se, että rekrytoitu henkilö on nyt pois muiden yritysten palveluksesta. Koska rekrytoitu henkilö on todennäköisesti ollut jo ennen uutta hanketta työelämässä, on tapauksen työllisyysvaikutus nolla.

se, että on vaikea päättää ennakolta sitä, mitä tekijöitä tulisi seurata ja mitkä tekijät ovat kriittisiä onnistumisille.

Yksi kriittiseen massaan vaikuttava tekijä on hankkeiden kansainvälisyys. Ulkomaiset kontaktit ovat usein merkittäviä uusien innovaatioiden synnyssä ja yksi innovatiivisten hankkeiden suuri ulkoisvaikutus voi olla niiden luomat kontaktit ulkomaalaisiin huippuosajiin. Yksinkertaisinta on pyytää hankkeiden tekijöitä numeroimaan kaikki ulkomaiset kontaktit mutta parempaa informaatioita antaisi kysely, jossa edellytettäisiin lisäksi tietoa ulkomaisten kontaktien ”tasosta”. Yksinkertaisimmillaan tämä voisi tarkoittaa ulkomaisten kontaktien koulutuspääomaa. Monimutkaisempi, mutta huomattavasti hyödyllisempi tieto olisi määritelmä kontaktien osaamispääomasta eli määritelmä siitä, kuinka vahvoiksi osaajiksi kontaktit luetaan omalla alallaan. Vaihtoehtoja voisi olla esimerkiksi alansa pioneereja, tunnustettuja osaajia jne. Tällöin subjektiivisten määritelmien tekeminen kuitenkin johtaa helposti keskenään epäkelvojen tulosten syntymiseen.

Suurinta osaa taulukon 3. muuttujista voidaan käyttää hankkeiden riskitason laskennassa. Tämä indikaattori siis luotaisiin jälkikäteen vastausten pohjalta. Periaatteessahan hankkeiden riskitaso on vapailla markkinoilla kunkin yrityksen subjektiivinen näkemys, jota verrataan hankkeen onnistumisesta syntyviin tuloihin. Jos hankkeen riskitaso on tarpeeksi pieni suhteessa hankkeen odotettuihin tuottoihin, kannattaa hanke toteuttaa, sillä sen odotusarvo on positiivinen. Julkisella tuella voidaan pienentää hankkeiden toteuttamisen kustannuksia, jolloin epävarmat hankkeet muuttuvat toteuttamiskelpoiksi. Koska innovatiiviset hankkeet sisältävät usein kaikkein pienimmän todennäköisyyden onnistumisesta, on julkisen tuen olemassaolo usein kriittistä niiden toteuttamiselle.

Käymällä läpi jo toteutettuja hankkeita voidaan yrittää arvioida niiden onnistumiseen johtaneita tekijöitä, jolloin voidaan luoda estimaatti tulevien hankkeiden kannattavuudesta. Hankkeiden kunnianhimoisuutta mittaavan indikaattorin luominen on siis nykyisillä tiedoilla mahdotonta. Jos Eura-tietokanta sisältäisi tässä luonnosteltuja lisäkysymyksiä, sen arvioiminen olisi kuitenkin mahdollista. Saadusta datasta voitaisiin helposti regressioanalyysin avulla etsiä ne muuttujat, jotka korreloivat vahvasti menestyksen kanssa. Tilastoaineistosta voitaisiin myös laskea eri muuttujien hintaa eli esimerkiksi

vahvasti kansainväliset hankkeet ovat välttämättä kalliimpia kuin pienellä henkilöstöllä suppealla alueella toteutetut. Onnistuessaan ne todennäköisesti kuitenkin tuottavat paljon merkittävämpiä innovaatioita. On mahdollista, että nykyisessä järjestelmässä epäonnistumisen pelko on liian suurta⁶, jolloin hyvän mittarin luominen hankkeiden kunnianhimoisuudelle on erityisen merkittävää. Oleellista ei ole se, että hanke onnistuu vaan se, että sillä olisi edellytykset onnistua tarpeeksi usein suhteessa sen onnistumisen hintaan. Tämän määrittelemiseksi on syytä tehdä jatkotyötä, jos Eura-tietokantaa laajennetaan sellaiseen suuntaan, joka antaa siihen mahdollisuuksia.

Välttämättöminä uusina muuttujina tietokantaan tulisi lisätä yritysten ja organisaatioiden y-tunnukset sekä sijaintitiedot (esim. postinumero). Näillä muuttujilla eri hankkeet voitaisiin yhdistää hyvin helposti osaksi suurempaa kokonaisuutta, jonka avulla resurssien kohdentaminen sellaisiin hankkeisiin, joissa potentiaali uusiin innovaatioihin on korkeimmillaan, olisi helpompaa. Tämä taas mahdollistaisi klusterihankkeiden tutkimisen ja kehittämisen aivan uudella tavalla. Tietoja esim. yritysten t&k-menoista on jo olemassa, joten tällaisten tietojen liittäminen osaksi arviointia olisi yksinkertaista ja hyödyllistä.

Innovaatiotutkimuksen näkökulmasta tietokantojen yhteinen käyttäminen olisi olennainen tapa parantaa innovaatiotutkimusta. Yritysten kasvulle kriittisiin tekijöihin kuuluu olennaisesti koulutetun työvoiman tarjonta, ja esim. tällaisen tiedon saaminen olemassa olevista rekistereistä on yksinkertaista. Tilastokeskuksen lähteiden pohjalta innovaatioindikaattoreita on pyritty rakentamaan Suomessa aiemminkin (esim. Makkonen 2007), mutta EU:n rakennerahastojen ohjelmiin osallistuvien toimijoiden liittäminen näihin tilastoihin parantaisi rahoituksen suuntaamista auttavien indikaattorien laatua. Innovaatioindikaattoreiden kehittäminen pelkän Eura-tietokannan perusteella on nykyiselläänkin mahdollista, mutta sen käyttämisen kankeus tilastollisessa työssä ja sen sisältämän informaation riittämättömyys muodostavat sellaisia ongelmia, että järkevämpää ja tehokkaampaa olisi luoda innovaatioindikaattoreita suoraan Tilastokeskuksen datasta.

⁶ Julkinen sektori usein karttaa epäonnistumisia byrokraattisista syistä. Tämä on innovaatiopolitiikan kannalta vaarallista. Yksinkertaistettuna sellainen hanke joka onnistuu yhden prosentin todennäköisyydellä ja tuottaa 100 yksikön voiton on kaksi kertaa tärkeämpi, kuin sellainen hanke joka onnistuu 10 prosentin todennäköisyydellä ja tuottaa viiden yksikön voiton.

Yksi innovaatioaktiivisuutta mittaavien indikaattorien ongelma on se, että laajojen kyselyiden pohjalta on mahdollista "valita" sellaiset ohjelmat, joiden halutaan pärjäävän. Toisaalta laajat kyselyt ovat ainoa tapa, jolla monimutkaista asiaa voidaan lähestyä (Graversen ja Siure 2008). Poliittisen tarkoituksenmukaisuuden mukaan suoritettavaa tutkimusta voidaan ehkäistä mahdollisimman avoimen tietokannan avulla. Eura-tietokannan käytettävyyteen ja saatavuuteen tulisivin kiinnittää huomiota.

Paremmiin toteutettuna EURA2007 -tietokanta itsessään voisi toimia uusien innovaatioiden lähteenä, sillä se sisältää paljon sellaista informaatiota, jolla voisi olla kaupallistakin käyttöä. Tämä olisi myös hyvin sopusoinnussa liikenne- ja viestintäministeriön uuden periaatepäätöksen kanssa, jonka mukaan julkisen vallan tuottamaa tietoa pitää jatkossa levittää tehokkaasti ja ilmaiseksi.

Erityisesti arviointeja varten EURA2007 -tietokannan kehittämisessä yksi olennainen tekijä, johon tulisi kiinnittää huomiota, on sen nykyinen käyttöliittymä. Tietojen keruu on nykyisessä muodossaan hyvin haastavaa, sillä tietokannasta ei voi tehdä hakuja, kuin oikeastaan yksittäisiä projekteja tarkastelemalla. Jotta eri hankkeiden innovatiivisuutta voitaisiin tutkia, olisi välttämätöntä voida tehdä tietokannasta kyselyjä erilaisten hakuvalikoiden kautta. Tilastollisessa työssä olisi esimerkiksi olennaista saada käyttöön koko tietokannan käsittämä informaatio koneluettavassa muodossa.

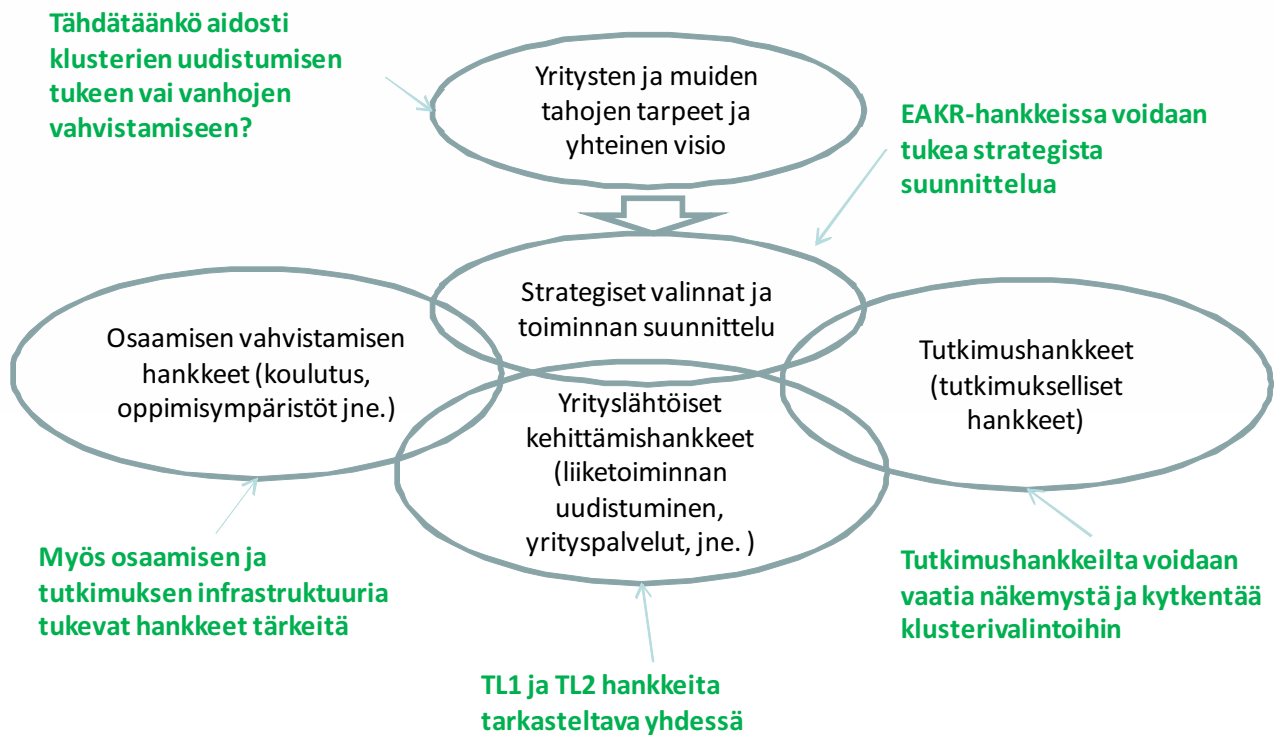
6. Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

EAKR-ohjelman roolia eri tahojen valintojen tukena ja koordinoijana tulee vahvistaa

EAKR-ohjelmalla on selkeästi oma roolinsa eri toimijatahojen valintojen tukena ja koordinoijana. Kuvaan 6.1 on pyritty kokoamaan sitä strategisten valintojen kenttää, jossa EAKR toimii. EAKR-ohjelman koordinoivaa roolia voitaisiin vielä vahvistaa, koska pidemmän aikavälin suunnittelulle rahoittajien ja innovaatiotoiminnan kehittäjien välillä on tarvetta.

Kehittämissuositus 1: Ohjelmissa on myös jatkossa tuettava kaupunki/seututason strategiatyötä laajempien kokonaisuuksien synergian vahvistamiseksi, mutta samalla on varmistettava hankevalintoihin liittyvien linjausten yhdenmukaisuus EAKR-ohjelman tavoitteiden kanssa.

Kehittämissuositus 2: Tulisi selvittää mahdollisuudet ottaa käyttöön pitkän aikavälin kattavia useiden rahoittajien yhteisiä alueellisia kehittämissuunnitelmasopimuksia. Sitovilla aiesopimuksilla voitaisiin aktiivisesti ja pitkäjänteisesti kehittää alueellista innovaatiotoimintaa ja varmistaa eri toimijoiden linjausten yhtenäisyys sekä jatkuvuus.

Kuva 6.1. EAKR-ohjelma tukee useiden toimijoiden strategisia valintoja

Klustereiden vahvistaminen vaatii hankekokonaisuuksien hahmottamista

Hankerahoittajien tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä hankekokonaisuuksien hahmottamiseksi ja päällekkäisyyksien välttämiseksi yli maakunta- ja suuraluerajojen. Etelä-Suomen toimintalinja 5 on hyvä esimerkki ylimaakunnallisten hankkeiden valmistelusta ja toteuttamisesta. Ylmaakunnallisten hankkeiden toteuttamisen käytännön esteitä tuleekin poistaa. Yksi esimerkki näistä ovat kuntarahoitusosuudet. Kuntia on vaikea motivoida mukaan rahoittamaan hankkeita, joiden hyödyn kohdistuminen oman kunnan alueelle on epäselvää. Myös klustereiden sisäistä ja ulkoista tiedottamista tulisi terävöittää, jotta niiden olemassaolo olisi kaikkien potentiaalisten osallistujien tiedossa. Yllättävän useissa hankkeissa ei tunneta kovin hyvin omaa alueellista klusteria ja siihen liittyviä toimijoita ja hankkeita.

Kehittämisehdotus 3: Erilaisia kokemuksia teemakoordinaattori- ja teemaryhmäkäytännöistä tulisi aktiivisemmin jakaa ja kehittää niin, että niitä voidaan laajentaa suuraluekohtaisiksi toimintatavoiksi yli maakuntarajojen.

Kehittämissuositus 4: Kuntarahoituksen osuutta ylimaakunnallisissa hankkeissa tulisi laskea tai poistaa kokonaan ja siitä syntyvä vaje kattaa esimerkiksi kansallisella rahoituksella. Myös suuralueiden rajojen ylittäminen tulisi mahdollistaa, edes poikkeustapauksissa.

Kehittämissuositus 5: Etelä-Suomen toimintalinjan 5 tyyppinen rahoitusmuoto tulisi ottaa käyttöön myös muilla suuralueilla ylimaakunnallisten teemallisten hankkeiden ja klusterien tukemiseksi. Esimerkiksi kansainvälistyminen voisi olla hyödyllinen teema.

Kehittämissuositus 6: Seurannan ja EURA2007 tietokannan tulisi tukea paremmin klustereiden kehittymistä suuralueittain. Hankkeiden sisällöllisiä painotuksia pitäisi seurata yli toimintalinjojen, jotta saadaan parempi kuva odotettavissa olevista tuotoksista. Monilla alueilla onkin suunnitteilla ja käynnistysvaiheessa erillisselvityksiä lisätiedon tuottamiseksi, mikä on hyvä suunta syvällisemmän klusterikohtaisen tiedon tuottamiseksi.

Kehittämissuositus 7: Alueellisista temaattisista hankekokonaisuuksista tulisi tiedottaa laajemmin, ja rahoitettavia hankkeita tulisi velvoittaa siihen, että ne osallistuvat seminaareihin tai muihin tilaisuuksiin, joissa on mahdollisuus perehtyä paremmin muiden toimijoiden hankkeisiin sekä esitellä omia tuloksia.

Hankevalmisteluvaihe ja hankevalinnat tärkeitä klustereita tukevien hankekokonaisuuksien luomiseksi

Yksittäisten hankkeiden tukeminen valmisteluvaiheessa on hyvä asia, mikä samalla mahdollistaa hankkeiden sijoittamisen osaksi laajempaa kokonaisuutta. Hakijoiden tasapuolinen kohtelu tulisi kuitenkin varmistaa eri alueiden välillä.

Kehittämissuositus 8: Tulisi sopia yhteisistä EAKR-ohjelman sparrauskäytännöistä, jotta on yhteinen käsitys siitä, mitä on sallittua ja toivottua tehdä. Rahoittajien kokemuksia erilaisista sparrauskäytännöistä tulisi kerätä ja jakaa tietoa siitä, miten eri alueilla tuetaan yksittäisten hankkeiden valmistelua tehokkaasti ja vaikuttavasti.

Kehittämissuositus 9: Kansallisten asiantuntijoiden käyttämistä hankkeiden arvioinnin tukena (esimerkiksi Tekesin asiantuntijoiden hyödyntämistä) tulisi vahvistaa ja selkeyttää. Isoja ja merkittäviä hankkeita varten voitaisiin asettaa arviointipaneeli, johon kutsutaan ulkopuolisia tahoja mukaan, esimerkiksi toisilta suuralueilta.

Kehittämissuositus 10: Hankkeilta tulee vaatia osoitusta ja näkemystä niiden roolista osana suuralueiden strategisia valintoja, erityisesti tutkimushankkeissa.

Klustereiden uudistumisedellytysten vahvistaminen vaatii kunnianhimoa ja riskinottoa

Hankkeiden vaikuttavuuden vahvistamiseksi tulisi osassa hankkeita ottaa isompaa riskiä ja kasvattaa kunnianhimoa. Hankkeiden riskitasoa tulisi seurata, ja tietoisesti käynnistää enemmän hankkeita, joiden onnistuminen on epävarmaa. Innovatiiviset ideat jäävät liian helposti pysyvyyttä ja toimijan taloudellisia edellytyksiä painottavien hankevalintakriteerien jalkoihin.

Kehittämisehdotus 11: Korkean haastavuustason hankkeiden määrälle tulisi asettaa tavoitetasot, ja innovatiivisuutta tulisi korostaa valintakriteereissä. Riskinottoa voitaisiin lisätä esimerkiksi siten, että toimijoiden taloudellisiin edellytyksiin perustuvia kriteereitä voidaan lieventää, mikäli hanke on innovatiivinen ja suunnitelma muuten toteutuskelpoinen. Uusien innovaatioiden syntyminen edellyttää myös isomman riskinottoa, mikä tarkoittaa isompia hankkeita.

Kehittämisehdotus 12: Muita mahdollisia toimintatapoja innovatiivisuuden ja riskinoton tukemiseksi tulisi selvittää: Voidaanko antaa isompi rahoitusosuus suuremman riskitason kunnianhimoisille hankkeille? Minkälaisia arviointipaneelikäytäntöjä voidaan kehittää innovatiivisten hankkeiden käynnistämiseksi? Voidaanko teemahauissa "hylättyjä ideoita" kierrättää?

Tuloksellinen innovaatiotoiminta edellyttää syvällisempää yhteistyötä ja verkottumista

Projektien sisäinen verkottuminen (eli varsinaiseen projektiin osallistuvien määrä) on vähäistä ja verkottumistavoitteiden saavuttamiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi olisi tavoiteltava laajemmin verkottuneita projekteja. Projektit ovat ulkoisesti laajasti verkottuneita (epävirallisten kumppanien määrä on suuri), eli niissä järjestetään suhteellisen paljon seminaareja, työpajoja ja muuta tiedonvaihtoa. Kuitenkin varsinaista hankeyhteistyötä on vähän, jolloin verkostoituminen jää helposti kovin yleiselle tasolle ja vaille konkretiaa, vaikka voikin tuottaa hyötyjä jatkossa. Verkostoitumista koskevat tavoitteet ovat kovin yleispäteviä, eikä käsitettä ole selkiytetty riittävästi esimerkiksi hankkeiden valintakriteereissä. Mikäli hyvistä verkostoitumista ja innovaatiotoimintaa kehittävästä projektihakemuksista on pulaa, voi tavoitteiden yleispätevyys johtaa siihen, että valintaa eivät ohjaa ohjelmien strategiset tavoitteet vaan projektitarjonta.

Kehittämisehdotus 13: Verkostoitumiseen liittyvät tavoitteet tulee selkiyttää, ja käsitteen sisältö konkretisoida valintakriteereissä. Hankevalinnoissa tulisi suosia hankkeita, joissa on suurempi määrä, tai tietyntyyppisiä, osatoteuttajia.

Kehittämissuositus 14: Rahoitettavissa hankkeissa tulisi tukea erityisesti syrjäisempien seutujen oppilaitosten verkottamista osaksi suurempia kokonaisuuksia. Näin pystyttäisiin vahvistamaan alueellisten oppilaitosten osaamista ja kilpailukykyä.

Kehittämissuositus 15: Verkostoitumista tulisi tukea erityisesti silloin, kun ohjelmaa ja sen tavoitteita ei ole vielä päätetty. Näin esimerkiksi yritykset ja muut sidosryhmät pääsisivät oikeasti vaikuttamaan siihen, että tehdään asioita, joista heille on hyötyä.

Yritysyhteistyö – tai sen arviointi – jäänyt vajavaiseksi

Rakennerahastostrategian mukaisesti elinkeinoelämän tarpeet ovat keskeinen lähtökohta toimintalinjan 2 tavoitteille. Näiden tarpeiden välittyminen hankkeissa ja verkostoissa vaikuttaa heikolta, varsinkin jos tarkastellaan hankkeissa mukana olevien yritysten vähäisiä lukumääriä. Toimintalinjassa 2 yritysosallistujia koskevista määrällisistä tavoitteista ollaan jäämässä jälkeen. Monet hankkeista ovat hyvin tutkimusvetoisia, ja haastatteluissa korostui se, että mukana olevat yritykset eivät koe niiden vastaavan yritysten tarpeita. Kuva yritysten osallistumisesta innovaatiotoimintaan ja verkostoitumiseen on kuitenkin vajavainen tämän arvioinnin puitteissa, koska mahdollisesti osa verkostojen ja osaamiskeskittymien yrityshankkeista on toimintalinjasta 1 rahoitettujen projektien joukossa.

Kehittämissuositus 16: Yritysyhteistyötä tulee tiivistää ja varmistaa hankkeiden tarpeellisuus yritysten näkökulmasta. Yritysten vahvaa osallistumista t&k-hankkeisiin niin pää- kuin osatoteuttajina tulee edellyttää suuremmalta osalta hankkeista. Lisäksi muita yhteistyötapoja tulisi kehittää. Esimerkiksi tutkijoiden sijoittaminen yritysten tiloihin hankkeen ajaksi saattaisi lisätä molemminpuolista tiedonvaihtoa, vahvistaa yrityksiä t&k osaamisen kehittämistä ja avata uusia mahdollisuuksia.

Kehittämissuositus 17: Jatkossa temaattisia arviointeja ei tulisi rajata vain tietystä toimintalinjasta rahoitettuihin hankkeisiin, vaan mukaan tulisi ottaa kaikki teeman kannalta merkittävät toimintalinjat.

Pitkän tähtäimen toiminnan vakiinnuttaminen on haaste

Hankkeissa on nähtävissä projektimaisuutta, ”hankeammattilaiset” toteuttavat kehittämishankkeita toisensa perään ilman aitoa halua toiminnan vakiinnuttamiseen. Tätä tukee vielä se, että hankehenkilöstö on usein palkattu vain hankkeen ajaksi.

Kehittämissuositus 18: Hankkeilta on vaadittava pitkän aikajänteen kehittämissuunnitelmia jo varhaisessa vaiheessa. Hankkeissa tulisi miettiä, mikä niissä on kiinnostavaa yrityksille tai muille rahoittajille.

Kasvuyritystoiminta ja tutkimuksen kaupallistaminen koetaan ongelmallisiksi

Projektien innovaatiotoiminta painottaa verkostoitumista, yhteistyötä ja ideoiden vaihtoa – vaarana on, että tulosten vieminen käytäntöön ja yritystoiminnaksi ontuu. Tutkimustahojen halu kaupallistamisen pohdintaan ja liiketoimintatoimintamallien käytäntöön viemiseen on heikko. Myös rahoittajien asiantuntemus ja resurssit ovat tiukoilla kaupallisten hyödyntämissuunnitelmien arvioimisessa.

Kehittämisehdotus 19: Tutkimushankkeiden, varsinkin soveltavien, rahoituksen edellytyksenä tulisi olla, että jollakulla hankkeen tiimissä olisi konkreettista kokemusta liiketoiminnasta ja kaupallistamisesta. Lisäksi rahoituksen edellytyksenä tulisi olla näkemys siitä, miten hanke tukee (pitkällä aikajänteellä) liiketoiminnan kehittämistä.

Kehittämisehdotus 20: Rahoittajille tulisi tarjota enemmän asiantuntijatukea kaupallisten hyödyntämissuunnitelmien arvioimisessa.

Kehittämisen organisaatioiden rooli on keskeinen

Kehittämisen organisaatioiden rooli innovaatiotoiminnan kehittämisessä on kriittinen ja niiden työtä tulisi tukea. Monet kehittämissuunnitelmat ovat kuitenkin vahvasti riippuvaisia hanketoiminnasta, koska niiden perusrahoitus on vähäistä. Tällöin kehittämissuunnitelmien rahoitus ohjautuu helposti perustoiminnan rahoittamiseen.

Kehittämisehdotus 21: Kehittämissuunnitelmien rahoitusjärjestelyjä tulisi tarkastella omana kokonaisuutenaan yhdessä muiden rahoittajien kanssa.

Kehittämisehdotus 22: Seurantaan (EURA 2007) tulisi sisällyttää kehittämissuunnitelmat erillisenä toimijana, koska nyt ne ovat muiden yritysten seassa, mikä vääristää esimerkiksi johtopäätöksiä yritysten osallistumisesta hankkeisiin.

Innovaatiotoiminnassa olennaista on myös perusinfran kehittäminen

EAKR-ohjelmasta rahoitetuilla investoinneilla on ollut suuri merkitys alueelliselle innovaatiotoiminnalle. Nykyaikaisten tutkimuslaitteiden ja kansainvälistä huippua olevien teknologioiden avulla pystytään tekemään huippututkimusta, tarjoamaan palveluja kansainvälisillä markkinoilla tai kehittämään uusia yrityskäyttöön sopivia sovelluksia eri tuotteista.

Kehittämisehdotus 23: Osaamisen ja tutkimuksen infrastruktuuria tulee tukea myös jatkossa.

Seurannan työkaluja on kehitettävä strategisen ohjauksen tarpeisiin

Innovaatiotoimintaa ja verkottumista koskevan seurannan puute on, että indikaattoreista yhtäkään ei ole kohdennettu hankkeiden konkreettisten tulosten mittaamiseen esimerkiksi

verkostoitumiseen ja yhteistyöhön liittyen. Nykyiset indikaattorit, yritysten syntyminen, uudet työpaikat ja t&k-panostusten kehittyminen näkyvät vasta viiveellä ja niiden toteutuminen on hyvin riippuvaista myös monista muista kuin EAKR-ohjelmasta rahoitettujen hankkeiden toimista. Lisäksi EURA 2007 tietokannan käyttö arvioinnin tukena on vaivalloista, eikä siinä oleviin tietoihin voi aina luottaa.

Kehittämissuositus 24: Hankkeista tulisi koota tietoa useista hankkeiden innovatiivisuuteen liittyvistä muuttujista (esimerkiksi hankkeisiin osallistuneiden yritysten määrä, kansainväliset verkostot, tutkimushankkeen tyyppi, riskitaso, jne.). Niiden avulla pystyttäisiin paremmin seuraamaan ja arvioimaan sitä, minkälaisin edellytyksin onnistunutta innovaatiotoimintaa ja verkostoitumista pystytään luomaan. Indikaattorien kehittämisestä on tarkempi ehdotus luvussa 5.

Kehittämissuositus 25: Seurannan helpottamiseksi EURA2007 tietokannan käyttöliittymää tulisi kehittää, jotta erilaisten hakujen tekeminen helpottuisi.

Kehittämissuositus 26: Seurantatiedon laadun varmistamiseksi EURA 2007 tietokantaan syötetyn tiedon laatua tulisi ajoittain seurata, jotta tietokannasta tehtävien yhteenvetojen luotettavuus voidaan varmistaa.

Liitteet

1. Muut kirjalliset lähteet

Arthurs, Cassidy, Davis ja Wolfe (2009) ” Indicators to support innovation cluster policy”

Bloch, Mortensen, Foyn ja Vormeland Salte (2008) ” Development and Analysis of Innovation Indicators in the Nordic Countries based on CIS-surveys”

Krogh, Graversen ja Siune (2008)” Statistical Indicators for R&D and Innovation - A guide for Interpretation and Valuation”

Leiponen, A. & Helfat, C. (2005) "Innovation objectives, knowledge sources, and the benefits of breadth"

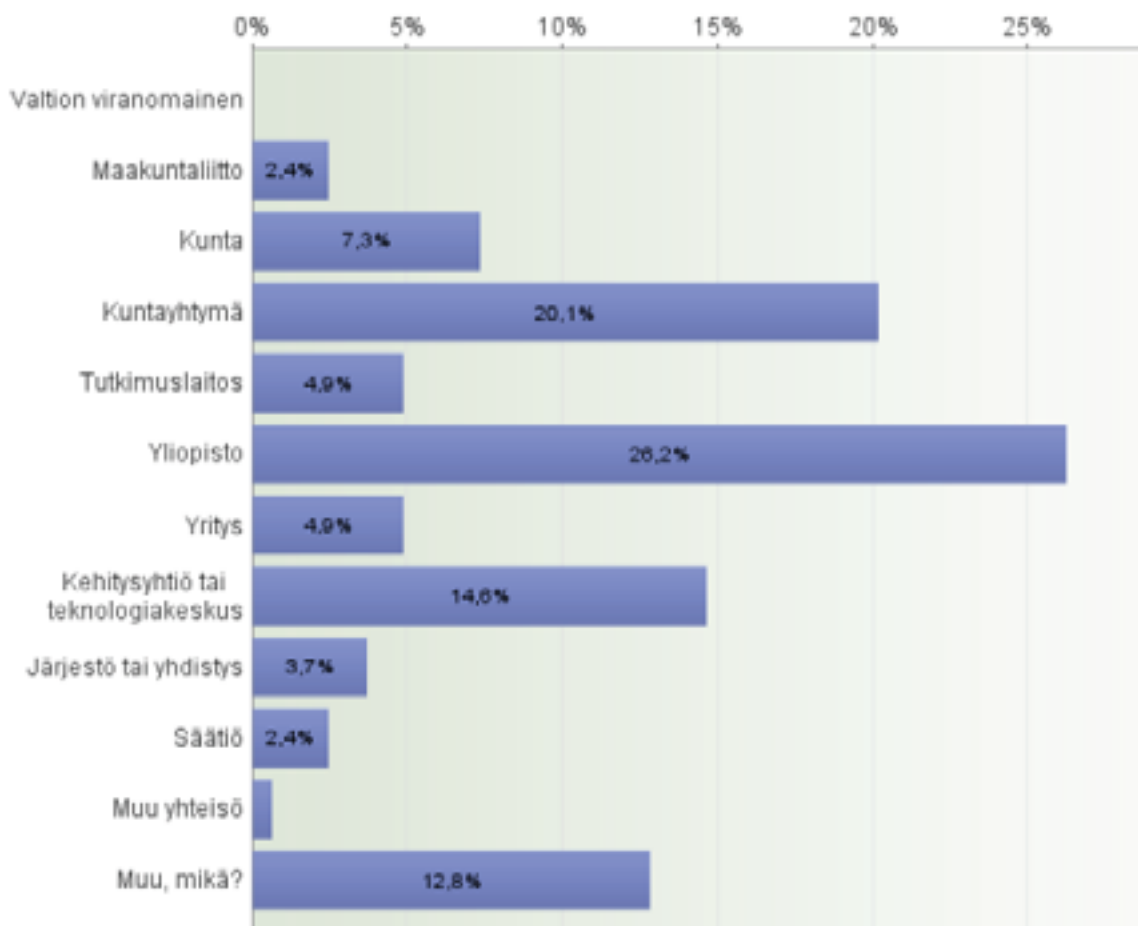
Makkonen (2007) ”Innovation Indicators, Economic Development, and Geographical Variations in Finnish Local Administrative Units”

Työ- ja elinkeinoministeriö, Alueiden kehittämissyksikkö, Aluestrategiaryhmä (2010) Maakuntaohjelmien 2011-2014 teemoittainen yhteenvetoraportti. Luettavissa: http://www.tem.fi/files/28927/Yhteenveto_maakuntaohjelmista_2010.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö (2007) “Suomen rakennerahastostrategia 2007 – 2013” Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma. Luettavissa: http://www.etela-suomeneakr.fi/easydata/customers/eakr/files/eakr-ohjelma/eakr_ohjelma_2007_2013_jakeluun.pdf

2. Kyselylomake ja sen vastaajien jakauma

Vastaajien määrä: 164

Kuva 1. Vastaajien edustamat organisaatiot

Taustakysymykset	
1	Millä ohjelma-alueella toimit?
2	Mitä seuraavista tahoista edustat?
Innovaatiotoiminta	
3	Mitä seuraavista aihealueista hankkeenne pääasiassa toteuttaa? (voitte valita useampia)
	Tutkimuskeskusten t&k-hankkeet
	Tutkimuskeskusten t&k-infrastruktuurin kehittäminen (ml. toimitilat, välineistö)
	Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten ja tutkimuskeskusten välillä (yhteiset t&k-hankkeet)
	Pk-yritysten t&k-hankkeet ja näiden tukeminen
	Pk-yrityksille tarkoitetut palvelut
	Tieto- ja viestintäteknologioiden hyödyntämisen kehittäminen pk-yrityksissä
	Tieto- ja viestintäteknologioiden hyödyntämisen kehittäminen tutkimuskeskuksissa
	Kansalaisille tarkoitetut tietoyhteiskunnan palvelut ja sovellukset (sähköiset terveydenhuolto- ja viranomaispalvelut, verkko-opetus, osallisuus tietoyhteiskuntaan jne.)
	Suunnitellaan, otetaan käyttöön ja pannaan täytäntöön koulutusjärjestelmien uudistuksia
	Inhimillisten voimavarojen kehittäminen tutkimuksessa ja innovoinnissa
	Yhteistyöverkostojen kehittäminen
	Mekanismit, joilla kehitetään hyvää politiikan suunnittelua ja ohjelmasuunnittelua, kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti
	Kansainvälistymisen tukeminen
	Tutkimustulosten kaupallistamisen tukeminen
	Yrittäjyyden ja uuden yritystoiminnan tukeminen
4	Mikäli valitsit yllä jommankumman kahdesta viimeisestä kohdasta (tutkimustulosten kaupallistamisen tukeminen ja/tai yrittäjyyden ja uuden yritystoiminnan tukeminen), millä tavoin hanke on edistänyt tätä/näitä?
5	Kuinka onnistuneeksi arvioit tässä vaiheessa mainitsemasi hankkeen pääaihealueiden toteutumisen?
6	Mikä on ollut EAKR rahoituksen lisäarvo hankkeelle?
7	Mikä hankkeen toteutuksessa on ollut tähän mennessä erittäin onnistunutta?
8	Mitkä ovat tulevaisuuden riskit, jotka saattavat estää hankkeen onnistumista?
9	Miten taantuma on vaikuttanut hankkeen toteutukseen?
Verkostoitumisen edistäminen	
10	Mitkä organisaatiot ovat olleet projektin keskeisimpiä kumppaneita? (voitte valita useampia)
	Valtion viranomainen
	Maakuntaliitto
	Kunta
	Kuntayhtymä
	Tutkimuslaitos
	Yliopisto
	Yritys
	Kehitysyhtiö tai teknologiakeskus
	Järjestö tai yhdistys
	Säätiö
	Muu yhteisö
	Muu, mikä?
	Ei mikään yllämainituista
11	Minkä tyyppistä yhteistyö on ollut keskeisten kumppanien kanssa? (voitte valita useampia)
	Ideoiden/tiedon vaihtoa
	Yhteisten t&k hankkeiden toteutusta
	Yhteisten selvitysten tekoa
	Yhteisen toimintamallin suunnittelua ja toteuttamista
	Yhteisten tilaisuuksien organisointia
	Markkinointiyhteistyötä
	Uusien verkostokumppanien tunnistamista
	Muuta, mitä?
	En osaa sanoa
	Hankkeessa ei ole kumppaneita
12	Onko projektissa syntynyt uudenlaista verkottumista, minkälaista?
13	Miten hankkeen kumppanit ja yhteistyö on muodostunut?

50

3. Haastatellut

Suuralue	Henkilö	Organisaatio
Itä-Suomi	aluekehitysjohtaja Juhani Kärkkäinen	Kainuun maakunta -kuntayhtymä
Itä-Suomi	aluekehityspäällikkö Eira Varis	Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Itä-Suomi	I-S EAKR koordinaattori Eero Vilhu	
Itä-Suomi	Ohjelmapäällikkö Satu Vehreävesa	Pohjois-Savon liitto
Etelä-Suomi	Riitta Salasto	Uudenmaan ympäristökeskus
Etelä-Suomi	Carola Gunell	Varsinais-Suomen liitto
Etelä-Suomi	Juha Haapaniemi	Kymenlaakson liitto
Etelä-Suomi	Ilmi Tikkanen	Itä-Uudenmaan liitto
Länsi-Suomi	Marianne West-Ståhl	L-S lääninhallitus
Länsi-Suomi	Aluekehitysjohtaja Jukka Alasentie	Pirkanmaan liitto
Länsi-Suomi	Timo Urpala	Etelä-Pohjanmaan liitto
Länsi-Suomi	L-S EAKR koordinaattori Seppo Haukka	
Pohjois-Suomi	Erikoissuunnittelija Samu Rötönen	Lapin liitto
Pohjois-Suomi	Aluekehityspäällikkö Heikki Ojala	Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pohjois-Suomi	Kehittämisjohtaja Kaj Lyyski	Keski-Pohjanmaa
Pohjois-Suomi	Kehittämisjohtaja Maiju Hyry	Lapin liitto

4. Tapaustutkimukset

Organisaatio	Haastateltava
Jyväskylä Innovation Oy	Mikko Ahonen
Kemijärven kaupunki	Jari Luoma-aho
Kemijärven kaupunki	Pekka Koskenranta
Kouvolan kaupunki / Kouvolan seudun ammattiopisto	Juha Solio
Kuhmon kaupunki	Kyösti Heino
Kuhmon kaupunki	Timo Toivainen
Kuhmon kaupunki	Tuulikki Huusko
Lahden tiede- ja yrityspuisto	Tomi Tura
Lahden tiede- ja yrityspuisto	Vesa Ijäs
Lapin yliopisto	Timo Jokela
Lappeenrannan kaupunki	Krista Huovila
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Esa Marttila
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Jarno Föhr
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Pertti Silvennoinen
Lappeenrannan teknillinen yliopisto / Lahden yksikkö	Vesa Harmaakorpi
Lappeenrannan Teknillinen Yliopisto/ FiberLaboratory, Savonlinna	Jari Käyhkö
Meriturvallisuuden ja liikenteen tutkimusyhdistys (Merikotka) ry	Juha Heijari
Meriturvallisuuden ja liikenteen tutkimusyhdistys (Merikotka) ry / Kymenlaakson ammattikorkeakoulu	Jorma Rytönen
Meriturvallisuuden ja -liikenteen tutkimusyhdistys ry.	Miina Karjalainen
Oulu Innovation Oy (nyk. BusinessOulu)	Jukka Klemetilä
Oulu Innovation Oy (nyk. BusinessOulu)	Olli Löytynoja
Oulu Innovation Oy (nyk. BusinessOulu)	Pauliina Pikkujämsä
Oulun kauppakamari	Esa Pellikainen
Oulun seudun koulutuskuntayhtymä, Oulun seudun ammattikorkeakoulu / Tekniikan yksikkö	Risto Kimari
Pohjois-Pohjanmaan liitto	Tuomo Palokangas
Päijät-Hämeen koulutuskonserni	Janne Salminen
Rauman kaupunki	Kaarina Nurmi
Saimaan ammattikorkeakoulu	Markku Pentikäinen
Sisä-Savon seutuyhtymä	Olli Tiainen
Sisä-Savon seutuyhtymä	Vuokko Niemitalo
Snowpolis Oy (Sotkamo)	Antti Leppävuori
Tampereen teknillinen yliopisto, Hydraulikan ja automatiikan laitos	Harri Sairiala
Tampereen teknillinen yliopisto, Hydraulikan ja automatiikan laitos, Valkeakosken tutkimusyksikkö	Kari T. Koskinen
Technopolis Ventures	Eero Huttunen
TRI Energy Oy	Juha Määttä
Vaasan ammattikorkeakoulu	Ahti Nyman
Vaasan ammattikorkeakoulu	Kalevi Ylinen
Vaasan ammattikorkeakoulu	Leena Vilkuna
Vaasan ammattikorkeakoulu	Martti Laaja
Vaasan ammattikorkeakoulu	Osku Hirvonen
Winnova, Länsirannikon koulutuskeskus	Juho Isotalus

5. Suuralueittaiset tilaisuudet

Keskustelutilaisuudet suunniteltiin ja toteutettiin arvioijien yhteistyönä. Jokaisessa tilaisuudessa on ollut paikalla vähintään 4 arvioitsijoiden edustajaa. Tilaisuudet toteutettiin saman ohjelman mukaisesti kullakin suuralueella seuraavina ajankohtina:

- Etelä-Suomi , Helsinki 28.9.2010
- Pohjois-Suomi , Oulu 13.10.2010
- Itä-Suomi , Kuopio 15.10.2010
- Länsi-Suomi, Tampere 28.10.2010

Yhteensä tilaisuuksiin on osallistunut noin 150 henkilöä, pääasiassa rahoittajien ja hallinnon edustajia

- I-S: Maakuntien liittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, MYR:in jäseniä Etelä- ja Pohjois-Savosta, Finnveran edustaja, TEM, komission edustaja
- E-S: MYR sihteeristöjen jäseniä, MYR:ien puheenjohtajistojen jäseniä, TEM
- L-S: L-S EAKR seurantakomitean sihteeristön jäseniä, Maakuntien liittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, TEM
- P-S: Maakuntien ohjelmatyössä mukana olevia keskeisiä viranomaisia (ELY, liitto) sekä MYR, MYRS ja niiden jaostojen jäseniä, TEM, YM, komission edustaja

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

EAKR-TOIMENPIDEOHJELMIEN JA KANSALLISEN RAKENNERAHASTO- STRATEGIAN (2007–2013) ARVIOINTI VUOSINA 2007–2010

TL 3: Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen
Loppuraportti 27.6.2011

Eeva Terävä, Maarit Vuorela ja Kaisa Lähteenmäki-Smith, Ramboll Management Consulting

Yhteistyössä

Seppo Laakso ja Päivi Kilpeläinen, Kaupunkitutkimus TA
Liisa Kytölä, Suomen aluetutkimus FAR
Petri Kahila, Nordregio

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisältö

1	Johdanto	3
1.1	Arviointiasetelma	3
1.2	Aineistot ja menetelmät	4
1.3	Toimintalinja 3 arvioinnin kohteena	5
2	Arvioinnin tulokset	7
2.1	Arvio strategisten tavoitteiden yhdenmukaisuudesta	7
2.2	Valintakriteereiden vastaavuus ja toimivuus suhteessa strategiaan	10
2.3	Ohjelman seurantaindikaattoreiden toimivuus	11
2.4	Ohjelmien temaattiset painotukset	11
2.5	Hankkeiden temaattinen jako ja toteuttajat	13
2.6	Strategisten painopisteiden toteuma	15
2.6.1	Horizontaaliset teemat	17
2.6.2	Taluskriisin vaikutukset ohjelman toteutukseen	18
2.7	Hankkeiden toiminta	20
2.7.1	Hankkeiden tulokset ja vaikutukset	20
2.7.2	Hankehallinto	21
2.7.3	Palvelujärjestelmien kehittämishankkeet	22
2.8	Hankeanalyysit	24
2.8.1	Hankkeiden yhteensopivuus toimintalinjan strategisiin painopisteisiin	24
2.8.2	Hankkeiden luomat yhteistyöverkostot	25
2.8.3	Hankkeiden lisäarvo alueiden kehittämistyössä	26
2.9	Alueellinen näkökulma arvioinnin tuloksiin	27
2.9.1	Etelä-Suomi	28
2.9.2	Länsi-Suomi	29
2.9.3	Itä-Suomi	30
2.9.4	Pohjois-Suomi	31
3	Johtopäätökset ja kehittämissuosituksen	33
3.1	Strateginen taso	33
3.2	Käytännön toteutus	34
3.2.1	Hankekriteeristö	34
3.2.2	Hankehallinnointi	36
3.2.3	Hankkeiden toiminta ja verkostot	36
3.2.4	Seurantajärjestelmän toimivuus	36
3.3	Tulokset ja odotettavissa olevat vaikutukset	37
3.4	Kehittämissuosituksen	39

1 Johdanto

1.1 Arviointiasetelma

Vuosina 2007 – 2013 toteutettavien alueellisten EAKR- toimenpideohjelmien ja niitä ohjaavan kansallisen rakennerahastostrategian arviointivaihe keskittyy vuosiin 2007 – 2010. Puhtaasta väliarvioinnista on siirrytty enemmän kohti jatkuvaa arviointia, jota tehdään vuorovaikutuksessa rakennerahastotyön eri toimijoiden kanssa ja aidon kehittämistoiminnan hengessä. Virkamiestasolla arviointi perustuu jatkuvaan eri hankkeiden ja toimenpiteiden seurantatietojen hyödyntämiseen. Tämä tukee hankkeiden toteutusta ja hyvien käytänteiden leviämistä.

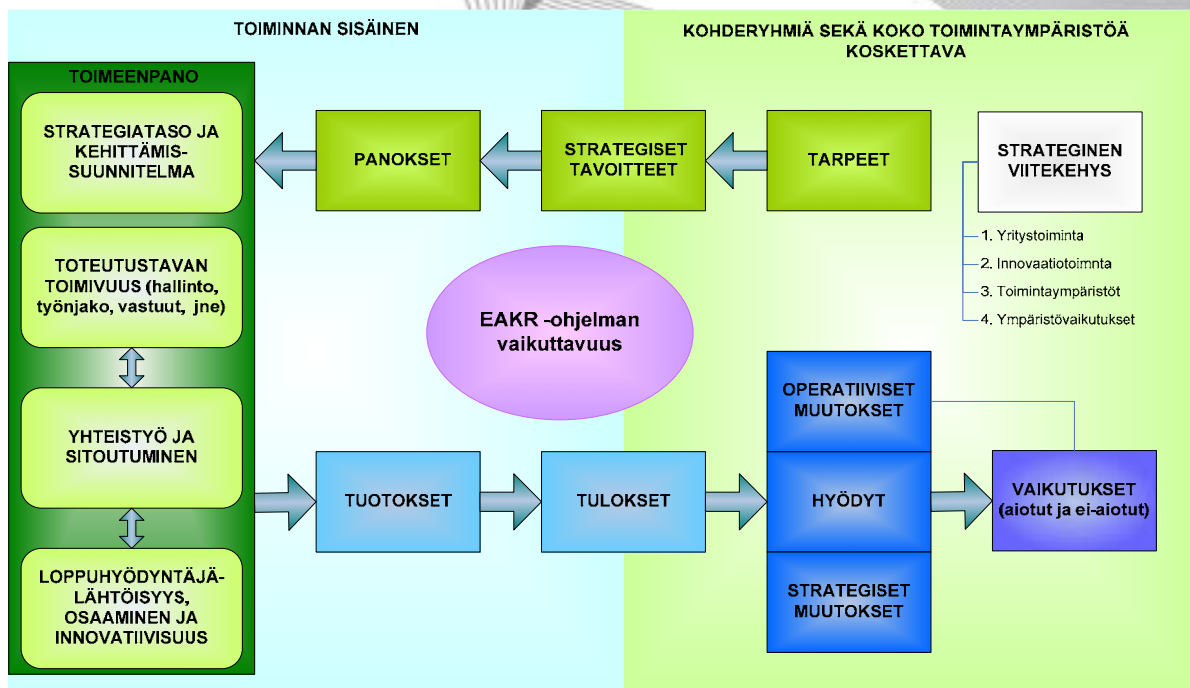
Yleisasetuksen (EY N:o 1083/2006) artiklan 47 mukaisesti arviointien tavoitteena on parantaa rakennerahastojen tuen sekä toimenpideohjelmien strategian ja täytäntöönpanon laatua, tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta ottaen huomioon kestävän kehityksen tavoitteen sekä ympäristövaikutuksia ja strategista ympäristöarviointia koskevan yhteisön lainsäädännön.

Ohjelmaa halutaan arvioida erityisesti strategisesta näkökulmasta. Strateginen ja kehittämisperusteinen arviointi tuottaa analyttisen näkemyksen järjestelmän strategisesta toiminnasta, sen tavoitteellisista ja toteutuneista painotuksista, onnistumisista ja epäonnistumisista. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa sekä ohjelmaa toteuttaville viranomaisille että eri sidosryhmille siitä, miten ohjelmien toteutuksessa on edistytty ja mitkä ovat olleet toiminnan tulokset ja vaikuttavuus.

Ohjelmakauden aikainen arviointi suoritetaan temaattisesti siten, että kukin arvioitsija arvioi rakennerahastostrategiaa ja jokaista toimenpideohjelmaa tiettyjen teemojen ja painopisteiden näkökulmasta. Nämä ovat 1) yritystoiminnan edistäminen, 2) innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen, 3) alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen ja 4) ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys

Tässä raportissa teeman 3, eli alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämisen arvioinnissa, on arviointitehtäväksi määritelty tehdä kattava arvio toimintalinjan yleisestä edistymisestä eri EAKR – toimenpideohjelmissa. Sen lisäksi arvioidaan erityisesti toimintalinjan alla toteutettujen toimien lisäarvoa suhteessa kansalliseen toimintaan sekä kohdentua ohjelmien avulla toteutettuihin uusiin palveluratkaisuihin ja -kokeiluihin ja niistä saatuihin kokemuksiin.

Arviointimallissa hyödynnetään kokonaisvaltaista vaikuttavuuden viitekehystä, joka yhdistää toiminnan, tulosten ja vaikutusten arvioinnin loogiseksi kokonaisuudeksi. EAKR-arvioinnissa mallinnettava vaikuttavuuden ketju voidaan hahmottaa kuviossa 1 esitetyn mukaisena tulosketjuna, jossa hankkeen toimenpiteiden kokonaiskuva ja yksittäisten toimenpiteiden syy-vaikutus – suhteet saadaan avuttua täsmällisiksi vaikutusketjuiksi.

Kuva 1. Arvioinnin viitekehys.

Strategisen tarkastelun lisäksi arvioidaan ohjelman ja hankkeiden interventiologiikkaa eli minkälaisin toimenpitein saadaan erilaisia vaikutuksia aikaiseksi, eri toimijoiden ja kohderyhmien kannalta eri olosuhteissa. Tällä lähestymistavalla tuodaan lisäarvoa kehittämistyöhön, jossa tärkeää on tulosten ja vaikutusten lisäksi tarkastella, mitkä toimintaprosessit ovat erityisen vaikuttavia, ja mitkä taas eivät.

1.2 Aineistot ja menetelmät

Tässä raportissa esitetään synteesi tuloksista koko arvioinnin ajalta sekä niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset ja kehittämissuosituksat. Arviointia on tehty kehittävän arvioinnin periaatteita noudattaen rinnan ohjelman toteutuksen kanssa. Loppuraporttia edeltävät raportit on toimitettu seuraavasti:

- 16.10.2009 valintakriteerianalyysi
- 6.11.2009 raportti seurantakomiteoille
- 31.3.2010 analyysi vuoden 2009 toteutumisraporttiin
- 7.5.2010 tilannekatsaus
- 5.11.2010 raportti seurantakomiteoille
- 25.3.2011 analyysi vuoden 2010 toteutumisraporttiin

Arviointi on toteutettu tiiviissä yhteistyössä muiden teemojen arvioitsijoiden, Aalto-yliopiston pienyrityskeskukseen (teema 1) ja Gaia Consulting Oy:n (teema 2 & 4) kanssa. Arvioinnin kuluessa arvioitsijat ovat koordinoineet työtä yhteisin kokouksin ja keräämällä osan aineistosta yhdessä.

Arviointi käynnistyi syksyllä 2009 ohjelma-asiakirjojen analyysillä sekä ohjelmien koordinoinnista ja rahoituksesta vastaavien viranomaisten haastatteluin. Haastatteluissa kerättiin näkemyksiä siitä, mitkä asiat on nähty keskeisimpinä kansallisen rakennerahastostrategian ja toimenpideohjelmien toteutumisen edistymiseen, sekä mitkä ovat tämän suhteen mahdolliset tulevat kehityskuvat ja riskitekijät. Lista haastatelluista on liitteessä 1.

Hanketypologiaa on seurattu EURA2007-järjestelmän kautta koko arvioinnin ajan. Tarkastelun kohteena on ollut se, mihin teemoihin kullakin ohjelma-alueella hankerahoitus on lukumääräisesti ja

euromääräisesti kohdentunut. Arvioinnissa näiden tietojen merkitys on lähinnä ollut luoda pohjaa muulle, kvalitatiiviselle arviointianalyysille.

Huhtikuussa 2010 toteutettiin kaksi laajaa kyselyä, joista toinen osoitettiin maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöille ja toinen käynnissä olleille toimintalinjan 3 hankkeille. MYRS:ien kyselyssä kartoitettiin vastaajien näkemyksiä strategisten linjausten tarpeellisuudesta, toteutumisesta ja lisäarvosta sekä kehittämisinstrumenttien yhteensovittamisen onnistuneisuudesta. Hankekyselyssä kerättiin toimijoiden näkemyksiä hankkeen strategisista lähtökohdista, tuloksista ja vaikutuksista sekä hankehallintoon liittyvistä kehittämistarpeista. Kyselyiden vastaajaprofiilit on esitetty liitteessä 2.

Vuoden 2010 alussa aloitettiin kahdeksan hankkeen tapaustutkimus. Tarkastelun kohteeksi valittiin kahdeksan ohjelman strategisten tavoitteiden kannalta kiinnostavaa hanketta, jotka ovat keskenään erityyppisiä, ja jotka ovat edustava otos toimintalinjan 3 laajoista strategisista tavoitteista. Tapaustutkimusten tarkoituksena on ollut tuottaa käytännönläheistä tietoa ohjelman strategisen ja toimenpidetason yhteensovivuudesta, hankkeiden vaikuttavuusmekanismeista ja niihin liittyvistä hyvistä esimerkeistä. Tapaustutkimuksiksi valikoituneet hankkeet on kuvattu tarkemmin liitteessä 3.

Arvioinnin tuloksien alueellista näkökulmaa on syvennetty syksyllä 2010 järjestetyissä suuralueittaisissa kuulemistilaisuuksissa, jotka järjestettiin yhteistyössä neljän eri teeman arviointijoiden kesken päivän mittaisina vuorovaikutteisina työpajoina. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 150 rahoittajien ja muita ohjelman hallintotason edustajia (liite 4). Toimintalinjan 3 osalta kuulemistilaisuuksien ryhmätyöosiossa esiteltiin keskustelun pohjaksi ko. ajankohtaan mennessä kerättyjä keskeisimpiä arviointituloksia. Ryhmissä keskusteltiin tulosten pohjalta erityyppisten hankkeiden potentiaalista vaikuttaa alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämiseen. Keskustelu jäseneltiin koskemaan hankekokonaisuuksia teemoittain (t&k-, liikenne-, energia-, ympäristönsuojelu-, matkailu- ja kulttuurihankkeet).

1.3 Toimintalinja 3 arvioinnin kohteena

Suomen aluerakenteelle on tyypillistä alueellinen erilaisuus ja tulevaisuuden kehityspolkujen monimuotoisuus. Koheesiopolitiikan ja kansallisen aluepolitiikan yhteensovittaminen ja strateginen koherenssi on nähty tärkeänä jo tällä kaudella ja tämä heijastuu myös alueellisella tasolla tehtävän kehittämistyöhön. Rakennerahastojen toimin edistetään teemoja ja tavoitteita, jotka ovat kansallisesti valittuja, mutta myös maakunnallisiin strategioihin ja yhteistyöasiakirjoihin kirjattuja. Kansallisessa rakennerahastostrategiassa määriteltynä toimintalinja 3:n painopiste kohdentuu liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien sekä niihin liittyvien palveluiden edistämiseen, sekä luonnon- ja kulttuuriympäristöjen suojeluun ja kehittämiseen. Tämän toimintalinjan toimilla tulee olla suora kytkös alueen elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kehittämiseen.

EU:n tasolla osaamisperusteisten ja paikkaperusteisten kehityksen osatekijöiden merkitystä on korostettu enenevässä määrin ja alueellisen koheesion ja pääoman ("territorial cohesion" & "territorial capital") rinnalle on nostettu enenevässä älykäs alueellinen erikoistuminen ("smart specialisation").¹ Tällainen alueellisille vahuuksille perustuva erikoistuminen ja kilpailukyky ovat jo nykyisellään Suomen aluekehitysstrategian ytimessä ja tämän mukaisesti maakuntien painotuksia on viety erikoistumisen ja olemassa oleville vahuuksille perustuvan innovaatiolähtöisen strategian suuntaan.

Tämä moninaisuus näkyy myös neljän suuralueen toimenpideohjelmissa, joilla on jo strategisellakin tasolla painotuseroja toimintalinjan 3 sisällä (taulukko 1). Erot perustuvat yhtäältä käytettävissä olevien

¹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Document accompanying the Commission Communication on Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020 COM(2010) 553 final Brussels, 6.10.2010 SEC(2010) 1183; René Wintjes and Hugo Hollanders (2010): The regional impact of technological change in 2020, Synthesis report, sähköinen raportti: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/2010_technological_change.pdf.

resurssien eroihin ja toisaalta suuralueilla tehtyihin analyysihin alueiden vahvuuksista, heikkouksista, uhista ja mahdollisuuksista.

Taulukko 1. Toimintalinjan 3 strategiset painopisteet suuralueittain.

Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois-Suomi
<ul style="list-style-type: none"> • logististen yhteyksien parantaminen • tietoliikenneyhteyksien parantaminen • ympäristöriskien hallinta • matkailun edellytysten parantaminen • palvelujen ja sovellusten kehittäminen ja saavutettavuus 	<ul style="list-style-type: none"> • yritysten saavutettavuus (erityisesti junayhteyksien parantamisen kautta) • innovatiiviset palvelujärjestelmät • vetovoimainen yritys ympäristö 	<ul style="list-style-type: none"> • alueellisen saavutettavuuden parantaminen • hyvinvoinnin tason parantaminen • matkailuun ja siihen liittyvien elinkeinojen toimintaympäristön tukeminen • ympäristöriskien hallinta • luonnon monimuotoisuuden edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • yritysten saavutettavuuden edistäminen • alueiden vetovoiman lisääminen • ympäristöriskien hallinta ja uusiutuvan energiakäytön edistäminen

Etelä-Suomen ohjelmassa painottuvat ympäristönsuojelu luonnonsuojelun ja ympäristöystävällisen liikenteen näkökulmasta, matkailun edellytysten kehittäminen, kulttuuri sekä kaupunkien ja maaseudun kokonaisvaltainen kehittäminen.

Länsi-Suomen ohjelman painotukset ovat viimeistä kohtaa lukuun ottamatta lähes samanlaiset kuin Etelä-Suomessa. Länsi-Suomessa panostetaan lisäksi teknologian siirtoon ja yhteistyöverkostoihin.

Itä-Suomessa painopisteet jakautuvat laajempaan teemajoukkoon kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa. Itä-Suomen ohjelmassa on vahva painotus tietoyhteiskuntaan, liikenteen kehittämiseen, energiatehokkuuteen, vesi- ja jätevesihuoltoon sekä näiden ohella myös muuhun ympäristönsuojeluun, matkailuun ja kulttuuriin.

Pohjois-Suomen ohjelmassa painotetaan kansalaisten tietoyhteiskuntaa, liikennettä (vähemmän kuin Itä-Suomessa), energiatehokkuutta, ympäristönsuojelua, matkailua sekä kulttuuria.

Alueellista tasoa tarkastellen, toimintalinjalla on kaksi erityispiirrettä verrattuna muihin toimintalinjoihin. Ensinnäkin, *toimintalinja 3:n vaikutukset aluekehitykseen ovat leimallisesti välillisiä*. Toimintalinjan 3 tavoitteet ja painopisteet kohdistuvat alueiden kehittymisen yleisiin edellytyksiin, joilla pyritään parantamaan alueiden vetovoimaa ja kilpailukykyä yritystoiminnan toimintaedellytysten sekä asukkaiden elinolojen ja hyvinvoinnin kannalla.

Toiseksi, *julkiset toimijat hankkeiden toteuttajina korostuvat*. Johtuen toimintaympäristön parantamisen painottumisesta korostuvat julkiset toimijat (kunnat ja valtion aluehallinto), ja hankkeiden julkinen rahoitus myös omarahoitusosuuden osalta.

Kansallisen rakennerahastostrategian mukaisesti myös hankkeiden alueellinen keskittyminen on eri suuralueilla lähtökohtaisesti erilaista. Itä- ja Pohjois-Suomessa hankkeet kohdistetaan koko suuralueelle, Etelä- ja Länsi-Suomessa haasteellisimmiksi määritellyille alueille. Yleisasetuksen artikla 32:n mukaisesti suurten kaupunkiseutujen kehittäminen (*kaupunkiosio*) on erotettu omaksi toimintalinjakseen Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen suuralueilla. Pohjois- ja Itä-Suomen ohjelmien rahoituksen taso on merkittävästi korkeampi kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa. Tämä heijastuu strategiavalintoihin ja rahoituksen painopisteisiin koko ohjelmatasolla ja myös toimintalinjassa 3.

2 Arvioinnin tulokset

2.1 Arvio strategisten tavoitteiden yhdenmukaisuudesta

Tässä luvussa on tarkasteltu EAKR-toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian (2007-2013) strategisten tavoitteiden yhdenmukaisuutta. Tässä käsiteltyjen havaintojen toteutumiseen käytännön tasolla palataan myöhempanä tässä arviointiraportissa muista aineistoista raportoitaessa.

Strategista yhdenmukaisuutta on käsitelty seuraavien kysymysten kautta:

Ajallisena loogisuutena ja yhdenmukaisuutena: ovatko nykyisen ohjelman valinnat johdonmukaisia suhteessa edellisen kauden kokemuksiin ja näiden hyödyntämiseen ohjelmatyössä?

Sisäisenä yhdenmukaisuutena ja johdonmukaisuutena: ovatko tavoitteet ja keinot, sekä näiden toteuttamiseksi käytettävät mittarit yhdenmukaisia ja kykeneviä toteutumaan yhtäaikaisesti (eivät keskenään ristiriitaisia)? Ovatko ohjelmat linjassa rakennerahastostrategian, ja muiden EU-tason linjausten, kuten Lissabonin ja Göteborgin strategian kanssa?

Ulkoisena yhdenmukaisuutena: ovatko tehdyt valinnat tavoitteiden ja toimenpiteiden suhteen johdonmukaisia ja yhteensopivia muiden oleellisten strategisten linjausten kanssa? Ovatko eri ohjelmavälineet toisiaan täydentäviä? Miten ohjelmat ovat linjassa valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden kanssa?

Edellisen ohjelmakauden 2000-2006 tavoite 1 ja tavoite 2 -ohjelmien väliarvioinneissa, väliarviointien tarkistuksissa sekä teema-arvioinneissa esitettiin johtopäätöksiä ja suosituksia seuraavalle, nyt käynnissä olevalle ohjelmakaudelle². Näitä suosituksia on käsitelty kaikissa Suomen EAKR-ohjelmien ohjelma-asiakirjoissa ja ne on otettu ohjelmien suunnittelussa huomioon. Suomen tavoite 1 ja 2 -ohjelmien loppuarvioinnissa on koottu kaikista ohjelmista synteesi keskeisistä kehittämisteemoista, jotka koskevat rakennerahasto-ohjelmia yleisesti.

Edellisten arviointien kehittämissuosituksia on huomioitu ohjelma-asiakirjoissa siten, että EAKR-ohjelmien *ohjelmarakenne* on yksinkertaistunut ja selkeytynyt edelliseen kauteen verrattuna suuraluepohjaisuuden myötä. Myös ohjelmien sisäinen rakenne on selkiytynyt ja tullut joustavammaksi, kun edellisellä ohjelmakaudella sovellettu toimintalinjojen jako toimenpidekokonaisuuksiin on poistunut. EAKR-ohjelmien suhteeseen kansallisiin ohjelmiin, erityisesti maakuntaohjelmiin, osaamiskeskusohjelmaan ja aluekeskusohjelmaan on kiinnitetty hyvin huomiota suuralueiden ohjelma-asiakirjoissa. Haastatellut ohjelmatoimijat näkevät, että yhteensovittaminen ESR-toiminnan kanssa on periaatteellisella tasolla parantunut, kun ohjaus on saman ministeriön tehtävänä. Hankekentällä nähdään kuitenkin vielä tässä suhteessa parantamisen varaa.

Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantamisen teemaan sisältyy kaikilla alueilla testaamiseen, pilotointiin ja uudenlaisten toimintamallien luomiseen tähtääviä toimia (kokeiluosiot). Hyvien käytäntöjen ja kehitettyjen innovaatioiden hyödyntäminen ja siihen liittyvä toiminta ei kuitenkaan nouse alueiden ja teemojen välisenä vuorovaikutuksena selkeästi esille ohjelma-asiakirjoissa. Ohjelma-asiakirjoissa esitetyt kriteerit eivät nosta niitä esiin.

Kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen osalta ohjelma-asiakirjoissa ei juurikaan nouse esiin uudenlaisia näkökulmia. Jo viime kauden arvioinnissa maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus

² Edellisen ohjelmakauden arvioinnin suosituksia: 1) painopisteiden priorisointi, 2) hallintorakenteen yksinkertaistaminen, 3) rakennerahasto-ohjelmien ja kansallisen aluekehittämisen integrointi ja roolien selkiyttäminen, 4) hyvien käytäntöjen tehokkaampi hyödyntäminen, 5) pitkän aikavälin vaikutusten seuranta ja pysyvien vaikutusten edellyttäminen hankeselektiossa, 6) kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen edistäminen ja 7) innovatiivisuuden ja kilpailukyyn vahvempi tuki Lissabonin strategian tukemiseksi.

näyttäytyi erityisesti eri ohjelmavälineiden täydentyvyytenä ja esimerkiksi Etelä-Suomen tavoite 2-arvioinnissa todettiin, että maaseutu ja maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus olivat selkeimmin esillä, kun tarkastelunäkökulmaksi otetaan alueen neljän ohjelman – tavoite 2:n, ALMAN, Leaderin ja Pomon – muodostama kokonaisuus ja näiden välinen täydentyvyys.

Maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöjen näkemykset maaseudun ja kaupunkien välisen vuorovaikutuksen osalta hajaantuvat varsin laajalle kentälle, mutta yleisesti maaseudun nähdään kasvaneen selvemmin osaksi kehittämiskokonaisuutta, ja siksi monet haluavatkin kyseenalaistaa maaseututoimenpiteiden erittelyn. Kehittämishankkeilla on usein laajoja alueellisia vaikutuksia, jotka ovat myös usein välillisiä. Tästä syystä tulisikin ajatella etenkin toimintalinjan 3 kehittämishankkeiden osalta sitä, että myös kaupungeissa tehtävät kehittämistoimet vaikuttavat maaseutualueiden kehittämisedellytyksiin kerrannaisvaikutusten muodossa. Tämän osalta erityisesti infrastruktuuri- ja ympäristöhankkeet koetaan positiivisiksi maaseudun kannalta. Selkeänä toimialana mainitaan erityisesti matkailu, jonka tukemisella nähdään olevan eniten suoria vaikutuksia maaseutualueisiin.

Sisäisen koherenssin osalta tavoitteet ovat johdonmukaisia, eikä sisäisiä ristiriitaisuuksia esiinny. Tosin vasta hanketason analyysi ja ohjelman vaikutuslogiikan syvällisempi tarkastelu auttavat arvioitsijoita tekemään tässä suhteessa tarkempia johtopäätöksiä. Teemat ovat tavoitteiden kannalta relevantteja ja perustuvat sekä alueellisille toimintaympäristöjen analyyseille että edellisen kauden opetuksille. Keskeisiin megatrendiksi tunnistettaviin uhkiin, kuten ilmastomuutos, pureudutaan ohjelmissa varsin hyvin; esim. Pohjois-Suomessa uusiutuvan energian kehittäminen ja ympäristöriskien ehkäiseminen tai Etelä-Suomessa ympäristöriskit. Itä- ja Länsi-Suomessa tämä linkki on hieman heikommin näkyvissä ainakin strategiatasolla. Väestön ikääntymiseen pureudutaan kaikissakin ohjelmissa ja erilaisten uusien palveluratkaisujen testaaminen on tässä suhteessa mukana keskeisenä toimenpiteenä kaikissa ohjelmastrategioissa.

Ulkoisen koherenssin osalta Lissabonin strategian mukainen innovatiivisuuden ja kilpailukyvyn näkökulma on vahvana painoalueena sekä ohjelma-asiakirjoissa esitetyissä strategioissa että suunnitellussa resurssien allokoinnissa. Onkin arvioitu, että noin 88 prosenttia rakennerahastovaroista käytetään suoraan Lissabonin tavoitteiden mukaisiin toimiin ja EAKR-ohjelmienkin kohdalla tämä osuus on n. 80 prosenttia³. Muista EU-tason strategioista erityisen relevanttina voidaan pitää Göteborgin kestävä kehityksen strategiaa, johon toimintalinjan 3 painotukset liittyvät hyvinkin kiinteästi sekä horisontaalisten, että toimintalinjan ympäristöpainotusten kautta. Toimintalinja koskettaa Etelä- ja Länsi-Suomen ohjelma-alueiden osalta myös Itämeri-strategiaa ja sen kestävään kehitykseen, meriturvallisuuteen ja riskien hallintaan tai alueelliseen houkuttelevuuteen liittyviä teemoja.

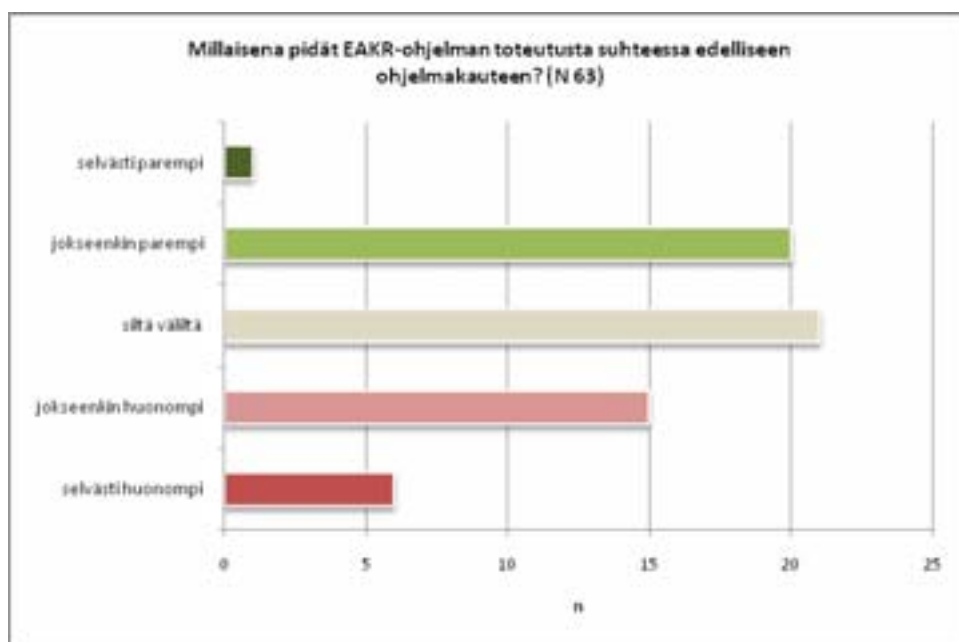
Ohjelma-asiakirja-analyysin lisäksi muiden rahastojen ja kehittämisohjelmien yhteensovittamista on kartoitettu huhtikuussa 2010 maakuntien yhteistyöryhmille tehdyssä sähköisessä kyselyssä. Vastaajilta pyydettiin arvioita siitä, miten onnistunut EAKR-ohjelmakausi 2007-2013 on ollut suhteessa edellisen ohjelmakauden 2000-2006 tavoite 1 tai tavoite 2-ohjelmiin. Selvää kuvaa tästä ei kyselyn perusteella muodostunut, sillä noin kolmasosa näkee toteutuksen huonontuneen, kolmasosa ennallaan ja kolmasosa parempana (kuva 2).

Vastaajien mukaan rahoituksen yhteensovittaminen oli onnistunut hyvin esimerkiksi matkailualalla. Yritystoiminnan tukeminen yleensäkin koettiin sellaiseksi osa-alueeksi, jolla eri rahoitusmuotojen yhteensovittamisesta oli positiivisia kokemuksia. Vastauksissa annettiin myös esimerkkejä EAKR -rahoitteisten investointien yhdistämisestä ESR -rahoitteiseen toimintaan. Vaikka muutamissa vastauksissa tuodaankin esiin Euroopan maaseuturahaston ja EAKR -toiminnan selkeät yhteiset pelisäännöt, korostuu vastauksissa kuitenkin vahvemmin yhteistyön ongelmallisemmat puolet.

³ Ks. Valtiovarainministeriö (2008) Lissabonin strategia kasvun ja työllisyyden parantamiseksi 2008-2010, Suomen kansallinen toimenpideohjelma.

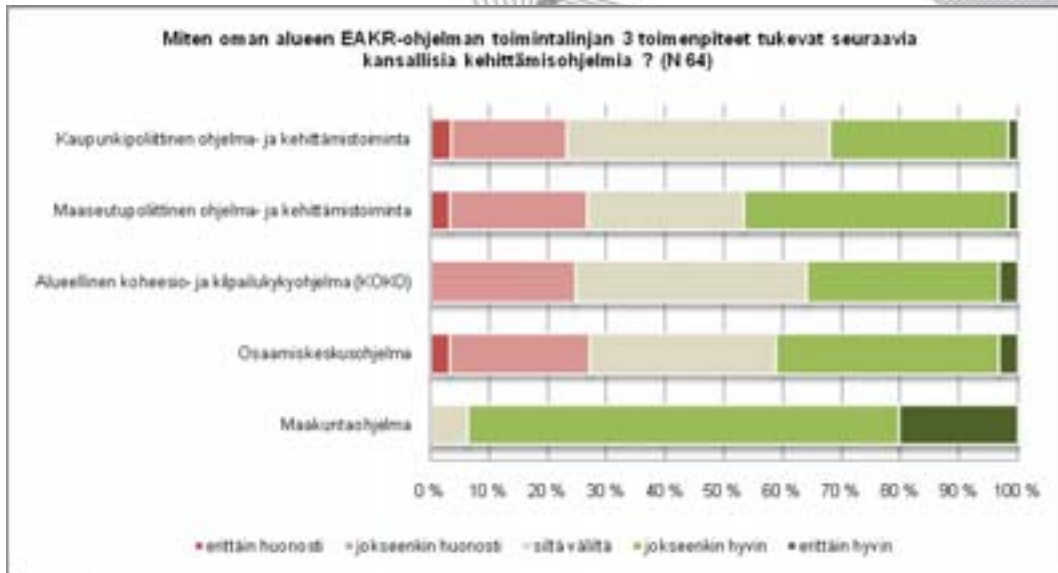
Maaseutuohjelmien todetaan elävän omassa maailmassaan. Maaseuturahaston ja EAKR -toiminnan yhteensovittamisessa nähdään paljon parannettavaa.

Eri ohjelmien sitominen yhteen koetaan hankalaksi, koska ohjelmien toiminta ja rahoituskanavat ovat toisistaan irrallaan. Yhdessä vastauksessa nostetaankin esiin mm. eri ohjelmien toisistaan poikkeavat lomakkeet sekä maksatus- ja tarkastuskäytännöt. Vastaajan mukaan hallintokäytäntöjä pitäisi yhtenäistää – tavoitteen tulisi olla yksi yhteinen aluekehitysohjelma. Kommentteja siitä, mihin kehittämisteemoihin liittyen yhteensovittaminen erityisesti olisi epäonnistunut, ei juurikaan annettu. Muutamissa vastauksissa mainitaan innovaatioympäristöjen kehittäminen, lähialueyhteistyö ja yritysneuvonta.

Kuva 2. Meneillään olevan ohjelmakauden onnistuneisuus suhteessa edelliseen (MYRS-kysely 4/2010).

EAKR-ohjelmien vastaavuus kansallisiin ohjelmiin, erityisesti maakuntaohjelmiin, osaamis-keskusohjelmaan ja aluekeskusohjelmaan on huomioitu hyvin suuralueiden ohjelma-asiakirjoissa. Arvioinnissa kiinnitettiin erityishuomio siihen, miten ohjelmat linkittyvät ja tuottavat synergiaa käytännön ohjelmatyössä. Koheesio- ja kilpailukykyohjelman (KOKO) käynnistyminen vuonna 2010, ja muun muassa aluekeskusohjelman sulautuminen siihen, tuo toivottavasti helpotusta EAKR-ohjelmien ja kansallisten ohjelmien yhteen nivomiselle, kun aluekehittämisen kenttä yhtenäistyy ja alueiden kilpailukykyä edistetään yhä maakuntalähtöisemmin. Maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöjen kyselyvastausten mukaan maakuntaohjelmalla on huomattava vastaavuus toimintalinjan 3 kehittämislinjauksiin, mutta kansallisten kehittämisohjelmien osalta yhteensovittaminen ei näyttäydä yhtä selkeänä (kuva 3).

Kuva 3. Maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöjen jäsenien näkemykset EAKR-ohjelmien toimenpiteiden yhteensopivuudesta muiden kansallisten kehittämissuunnitelmien kanssa (MYRS-kysely 4/2010).

2.2 Valintakriteereiden vastaavuus ja toimivuus suhteessa strategiaan

Hankevalinnalle on asetettu kriteerejä sekä yleisellä ohjelman tasolla että suuralueittain toimintalinjaan kohdistuen.

Yleiset valintakriteerit kohdistuvat temaattisuuteen ”ohjelman mukaisuuden” kautta, joka saa sisältönsä ohjelmalle määritellyistä tavoitteista ja tuettavasta toiminnasta, ja hankkeiden käytännön toteutettavuuteen, sekä sisältävät kestävä kehityksen periaatteen, joka on yksi horisontaalitavoite.

Ohjaavat valintakriteerit sisältävät erilaisia tuloksellisuutta mittaavia kriteereitä sekä tasa-arvon tukemisen, joka on toinen horisontaalitavoite.

Erityiset valintakriteerit ovat suuralueiden toimintalinjan 3 hankkeille määriteltäviä, ohjelman yleisten ja ohjaavien valintakriteerien ohella sovellettavia, ja keskenään varsin erilaisia. Näihin sisältyy sekä tuloksellisuuden erilaisiin aspekteihin että temaattiseen kohdistuvuuteen liittyviä kriteerejä.

Yleiset ja ohjelmakohtaiset valintakriteerit on listattu liitteessä 5.

Periaatteellisella tasolla valintakriteerit ja strategiset tavoitteet vastaavat toisiaan. Kriteereiden tavoitteena on huolehtia, että rahoitettavat hankkeet kohdistuvat ohjelman ja toimintalinjan aihealueelle ja ovat aiotulla tavalla tuloksellisia. Kriteeristö on runsas ja monipuolinen, mutta valintakriteerit jäävät hyvin yleiselle tasolle, mikä antaa paljon tilaa niiden erilaisille tulkinnoille.

Syksyllä 2009 tehdyissä ohjelmatoimijoiden haastatteluissa käsiteltiin kaikkien toimintalinjojen valintakriteereitä kokonaisuudessaan, sillä haastattelut tehtiin eri teemojen arvioitsijoiden yhteistyönä. Myös näissä haastatteluissa nousi esille se, että rahoitus suuntautuu nykyisillä kriteereillä temaattisesti oikeaan suuntaisesti, mutta hanketasolla kriteerien ohjausvaikutus jää ohueksi. Tämä johtuu siitä, että rahoituksen saamiseen vaikuttaa päätöstä tekevän viranomaisen oma tulkinta kriteereistä. Toisaalta ylhäältä alas suuntautuvan ohjauksen lisäämistä ei pidetä mielekkäänä, mikäli rahoitettavan toiminnan halutaan palvella nykyistä enemmän kansallisen aluekehittämislinjausten mukaisesti maakuntien omien kehittämissuunnitelmien mukaista kehittämistoimintaa (bottom up-malli).

2.3 Ohjelman seuraintindikaattoreiden toimivuus

Ohjelman tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta seurataan hyvin yleisillä aluekehityksen indikaattoreilla. EAKR-toimenpideohjelman ydinindikaattorit muodostuvat työpaikkatavoitteista (naiset, miehet, T&K-työpaikat) ja yritystoiminnan kasvun tavoitteesta (uusien yritysten lukumäärä). Lissabonin strategian toteutumista tarkastellaan menoluokittain toteutuneen rahoituksen mukaisesti, sekä tasa-arvo- ja ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuutta kaikista hankkeista. Myös T&K-toiminnan määrää tarkastellaan menoluokkien kautta toteutuneen rahoituksen mukaan.

Kullekin EAKR-ohjelmalle on siis asetettu koko ohjelma-aluetta koskevia yleisiä vaikuttavuustavoitteita, joiden toteutumista seurataan aluetaloudellisilla vaikuttavuusmittareilla. Toimintalinjan 3 varsinaiset toimenpiteet kohdistuvat kuitenkin aluekehityksen yleisiin edellytyksiin, joilla pyritään parantamaan alueiden vetovoimaa ja kilpailukykyä yritystoiminnan toimintaedellytysten ja asukkaiden elinolojen ja hyvinvoinnin kannalla vain välillisesti.

Toimintalinjan 3 puitteissa toteutettavien hankkeiden ensisijaisena tavoitteena ei normaalisti ole suora työllistäminen, vaan alueellisten rakenteiden uudistaminen ja kehittäminen. Rakenteiden uudistaminen on hidas prosessi, jonka vaikutukset aluekehitykseen tuntuvat monessa tapauksessa vasta vuosien kuluttua. Yksittäisten toimenpiteiden tai koko toimintalinjan erillistä vaikutusta aluekehitykseen ei välttämättä ole edes mahdollista pitävästi selvittää, koska kehitykseen vaikuttavat monet muutkin tekijät. Toimintalinjan 3 toimenpiteillä ei juuri pystytä saamaan välittömiä vaikutuksia aluekehitykseen, eikä niillä siten ole suoraa yhteyttä indikaattoreihin. Ydinindikaattoreiden seuranta on kuitenkin tärkeää aluekehityksen pitkän aikavälin muutosten tunnistamisessa, ja tulevien kehittämistoimien suuntaamisessa.

Aluekehityksen perustrendien seuranta on kuitenkin tärkeää myös ohjelma-arvioinnin kannalta, sillä aluetalouden muutos on yksi keskeisimmistä toimintaympäristön muutoksista, joihin ohjelmatoiminnassa on sopeuduttava ja joka on otettava huomioon strategian toimenpiteiden kohdentamisessa. Aluetalouden mittarit antavat signaaleja muutoksista, joihin ohjelmatyössä on mahdollisesti reagoitava. Yksittäisten hankkeiden väli- ja loppuraportit sisältävät myös niiden kontekstisidonnaisempia tuloksia avovastausten muodossa, ja ovat yksi lähde, jos arvioidaan yksittäisten hankkeiden tuloksellisuutta. Tätä tietoa ei kuitenkaan kootusti seurata, sitä ei ole esimerkiksi jäsennetty indikaattorein. Hanketasoisia tuloksellisuuden seuraintindikaattoreita Eura 2007:sta ei siis varsinaisesti löydy.

2.4 Ohjelmien temaattiset painotukset

EU:n rakennerahastojen hallintajärjestelmässä eli EURA 2007:ssa yksi hankkeiden luokitteluperuste on hankkeen menoluokka, joka ilmaisee sen, mihin teemaan hankkeen toiminta pääasiallisesti keskittyy. Hankkeelle luokiteltu menoluokka perustuu hankehakemusta käsittelevän viranomaisen arvioon hankkeen pääasiallisesta aihealueesta. Menoluokkajaottelun ollessa hyvin hienojakoinen ja osittain tulkinnanvarainen, on arvioinnissa tarkasteltu hankkeita menoluokat kokoavalla ”otsikkotasolla”. Tästä syystä nimenomaan otsikkotasoa, jossa erot ovat selkeämmät, kuvaa hieman luotettavammin hankkeen todellista aihealuetta kuin yksittäinen menoluokka. Tämä temaattinen jaottelu on hyödyttänyt arvioinnissa hahmottamaan kokonais kuvaa, sekä suuralueiden välisiä painotuseroja hankejakauksessa.

Kussakin toimenpideohjelman-asiakirjassa on kunkin toimintalinjan osalta määritelty ne menoluokat, joihin hanketoiminta on suunniteltu kohdistettavaksi. Arvioitsijan jo syksyllä 2009 tekemä katsaus hankeselektioon osoitti, että osa hankkeista on kohdentunut myös muihin kuin ohjelma-asiakirjoissa määriteltyihin menoluokkiin, mutta kuitenkin niin, että otsikkotasolla painottuvat toimintalinjaan 3 periaatteellisesti luetut teemat. Tämän katsauksen mukaan hankkeiden valintakriteerit toimivat hyvin, koska toimintalinjalla 3 rahoitetaan aihealueeltaan ohjelman tavoitteita vastaavia hankkeita – mikäli hankkeiden sisältö todella myös on niille annetun menoluokan mukainen.

Neljän suuralueen ohjelmissa on selviä painotuseroja toimintalinjan 3 sisällä, kuten jo luvussa 1.3 tuotiin esille. Erot perustuvat yhtäältä käytettävissä olevien resurssien eroihin – Pohjois- ja Itä-Suomessa rahoitus EAKR-ohjelman puitteissa on mittavampaa kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa – ja toisaalta suuralueilla tehtyihin analyysihin alueiden vahvuuksista, heikkouksista, uhista ja mahdollisuuksista.

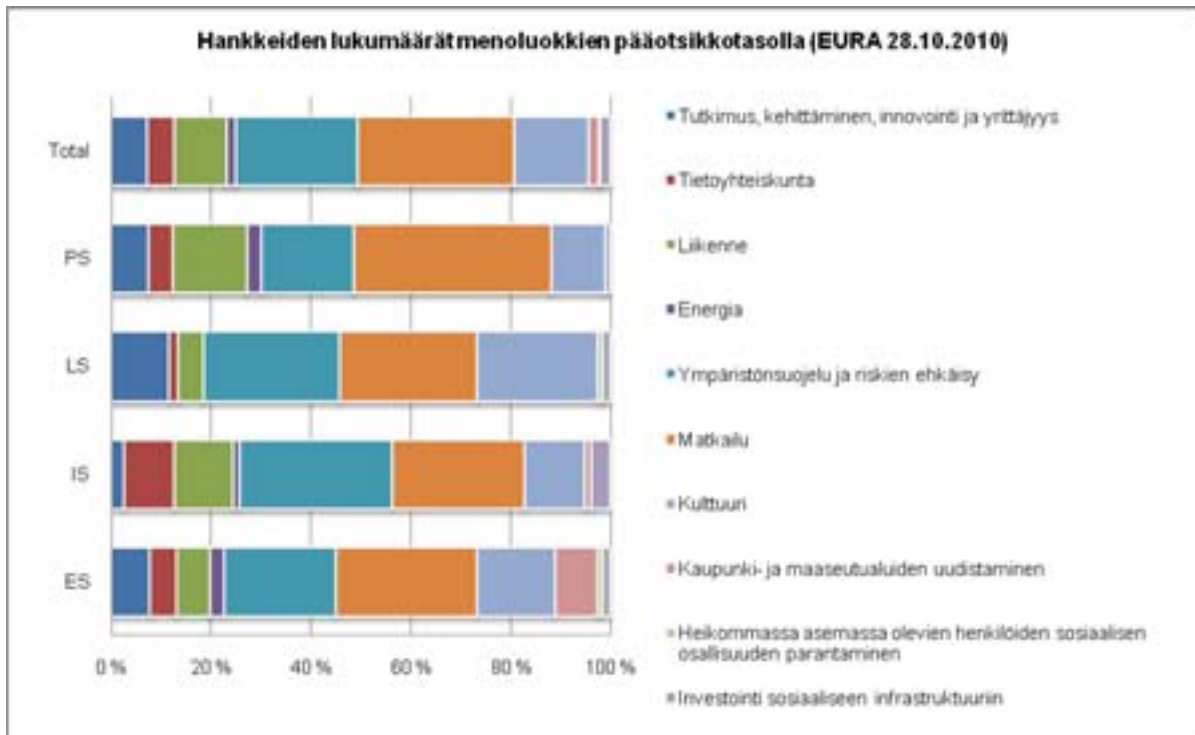
Taulukko 2. Suuralueiden ohjelma-asiakirjoissa määritellyt menoluokat toimintalinjan 3 osalta.

MENOLUOKKA	SUURALUE			
	ES	IS	LS	PS
TUTKIMUS JA TEKNOLOGINEN KEHITTÄMINEN, INNOVOINTI JA YRITTÄJYYS				
3 Teknologian siirto ja yhteistyöverkoston kehittäminen			x	
TIETOYHTEISKUNTA				
10 Teleinfrastruktuurit		x		
11 Tieto- ja viestintäteknologiat	x			
13 Kansalaisille tarkoitettut palvelut ja sovellutukset	x	x		x
LIIKENNE				
17 Rautatiet (Euroopan laajuinen rataverkko)		x		
22 Kansalliset tiet		x		
23 Alueelliset/paikalliset tiet		x		
26 Multimodaaliliikenne				x
ENERGIA				
43 Energiatehokkuus		x		x
YMPÄRISTÖNSUOJELU JA RISKIEN EHKÄISY				
45 Vedenkäsittely- ja jakelu (juomavesi)		x		
46 Jätevedenkäsittely		x		
49 Ilmanmuutoksen lieventäminen ja siihen sopeutuminen			x	
50 Teollisuusalueiden ja saastuneen maan kunnostaminen			x	
51 Biologisen monimuotoisuuden ja luonnonsuojelun edistäminen	x			
53 Saastuttamattoman kaupunkiliikenteen edistäminen	x		x	
54 Muut ympäristönsuojelu- ja riskinehkäisytoimenpiteet	x	x	x	x
MATKAILU				
55 Luonnonvarojen edistäminen			x	
56 Luonnonperinnön suojelu ja kehittäminen	x		x	x
57 Muu tuki matkailupalvelujen kehittämiseksi	x	x	x	x
KULTTUURI				
58 Kulttuuriperinnön suojeleminen ja säilyttäminen	x		x	
59 Kulttuuri- ja infrastruktuurin kehittäminen			x	x
60 Muu tuki kulttuuripalvelujen kehittämiseksi	x	x	x	x
KAUPUNKI JA MAASEUTUALUEIDEN UUDISTAMINEN				
61 Kokonaisvaltaiset hankkeet kaupunki- ja maaseutualueiden uudistamiseksi	x			
INSTITUUTIONAALISTEN VALMIUKSIEN PARANTAMINEN KANSALLISESTI, ALUEELLISESTI JA PAIKALLISESTI				
81 Mekanismit, joilla kehitetään hyvää suunnittelua, seurantaa ja arviointia	x			

2.5 Hankkeiden temaattinen jako ja toteuttajat

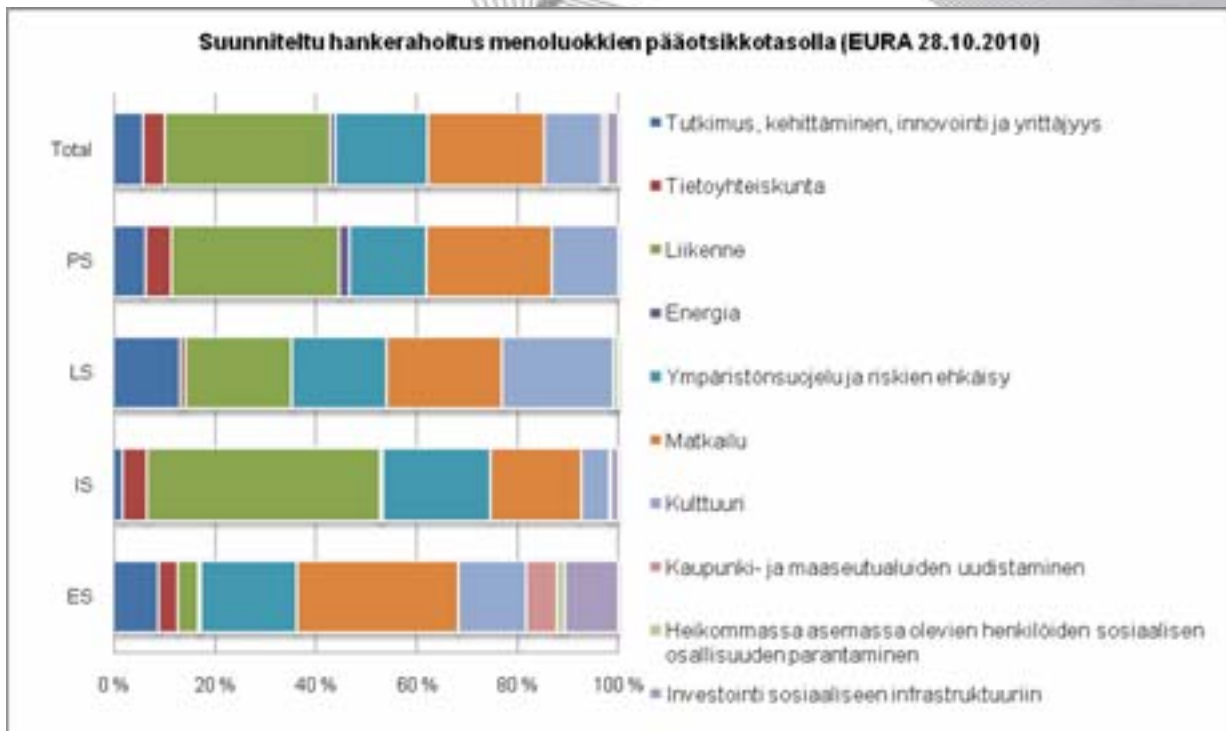
Arvioinnin edetessä on voitu todeta, että eri ohjelmien valintakriteerit ja strategiset tavoitteet vastaavat hyvin kansallisessa rakennerahastostrategiassa määritelyihin tavoitteisiin.

Hankkeiden temaattisen jaon perusteella on voitu todeta, että lukumäärällisesti hallitseva hanketyyppi on matkailuhankkeet, joita on 28.10.2010 tilanteen mukaan ollut keskimäärin kolmasosa hankkeista. Suuralueittain tarkasteltuna matkailuhankkeet ovat suurin hankeryhmä kaikilla muilla, paitsi Itä-Suomen alueella, jossa ympäristönsuojelu ja riskien ehkäisy -menoluokan hankkeita on ollut lukumääräisesti eniten (kuva 4).

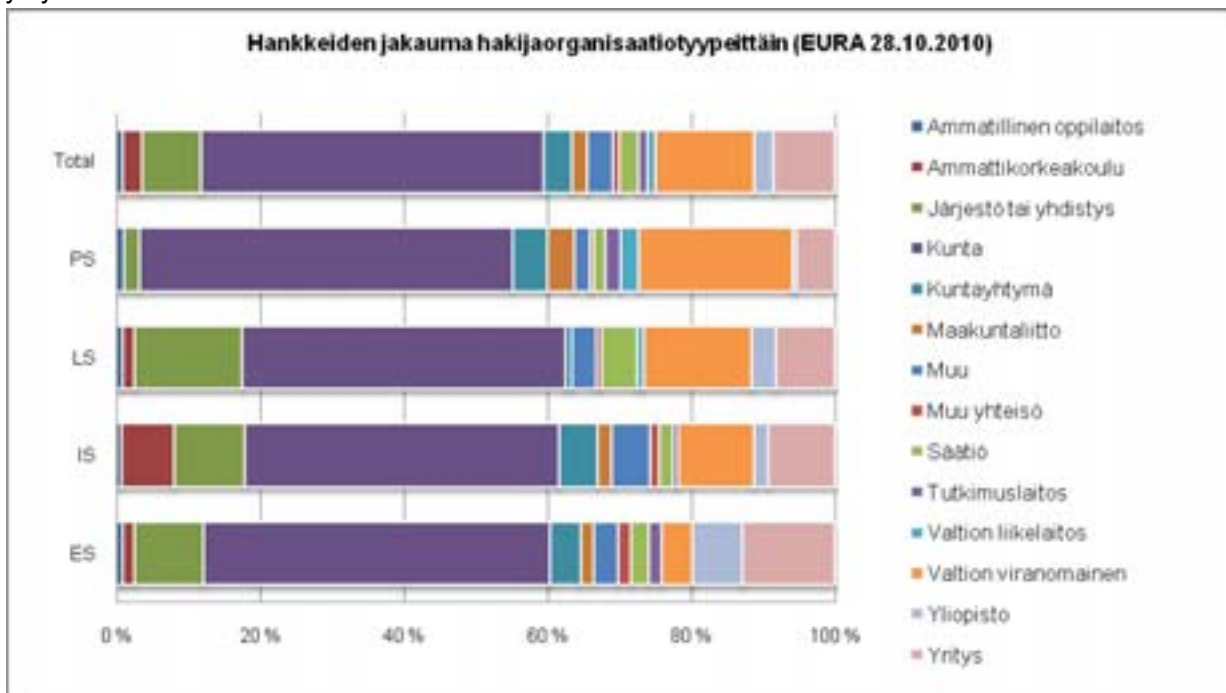
Kuva 4. Hankkeiden lukumäärän jakaumat suuralueittain menoluokkien pääotsikkotasolle (EURA 28.10.2010).

Toisaalta, kun hankejakaumaa on tarkasteltu hankkeiden lukumäärän sijaan suunnitellun rahoitusvolyymin mukaan, kohdistuu merkittävin hankepanostus liikenteen kehittämiseen. Lukua nostaa erityisesti Itä-Suomen hankerahoitus, josta lähes puolet kohdistuu liikenteeseen. Vastaava osuus Etelä-Suomessa on 4 prosenttia (kuva 5).

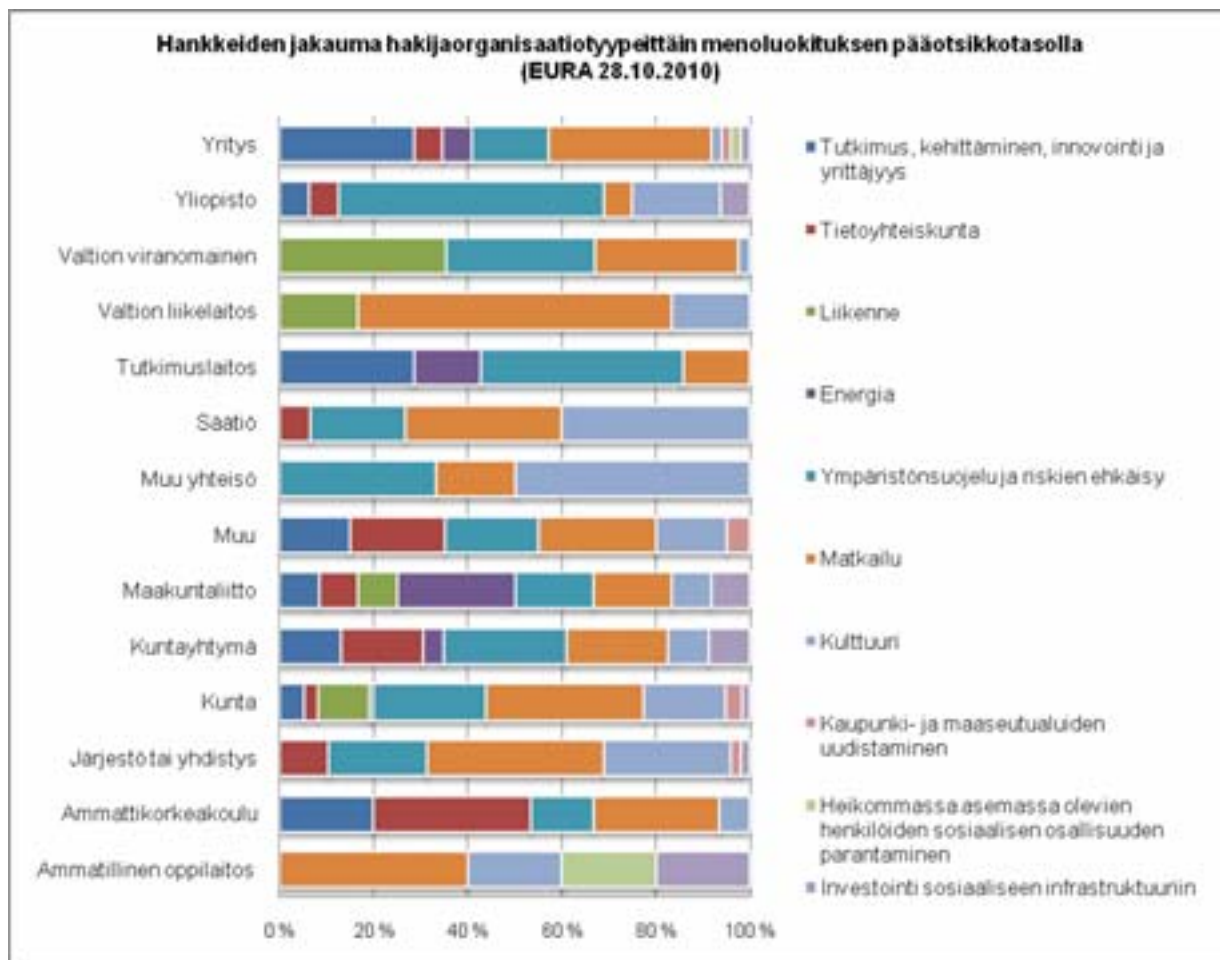
Kuva 5. Hankkeiden rahoituksen jakaumat suuralueittain menoluokkien pääotsikkotasolla (EURA 28.10.2010).

Kuten aiemminkin todettiin, on toimintalinjan 3 hankkeille tyypillistä niiden välilliset ja vasta pitkällä aikavälillä konkretisoituvat hyödyt aluetalouksille. Toinen erityispiirre hankkeille on julkisten toimijoiden osuuden korostuminen hankkeiden toteutuksessa (kuva 6). Suurimmat päätoteuttajaryhmät hankkeissa kaikilla suuralueilla ovat kunnat sekä vaihtelevammin eri alueiden välillä aluehallintoviranomaiset ja yritykset.

Kuva 6. Hankkeiden suhteellinen jakauma suuralueittain hakijaorganisaation tyyppiin mukaan (EURA 28.10.2010).

Hanketoteuttajien välillä voidaan todeta myös olevan merkittäviä eroja siinä suhteessa, minkä tyyppisiä hankkeita eri ryhmät toteuttavat (kuva 7). Esimerkiksi yksi merkittävimmistä poikkeamista on yritysten osuus selvästi muita merkittävämpänä energiahankkeiden toteuttajana. Vastaavasti kolmannen sektorin vetämissä hankkeista on muihin toimijoihin verrattuna huomattavasti suurempi osuus kulttuuriteemaan liittyviä. Ammattikorkeakoulut vastaavasti profiloituvat tietoyhteiskuntahankkeiden toteuttajina. Tasaisin hankeprofiili on maakuntien liitoilla, joilla on hankkeita suhteellisen tasaisesti eri menoluokkien pääotsikkotasolla.

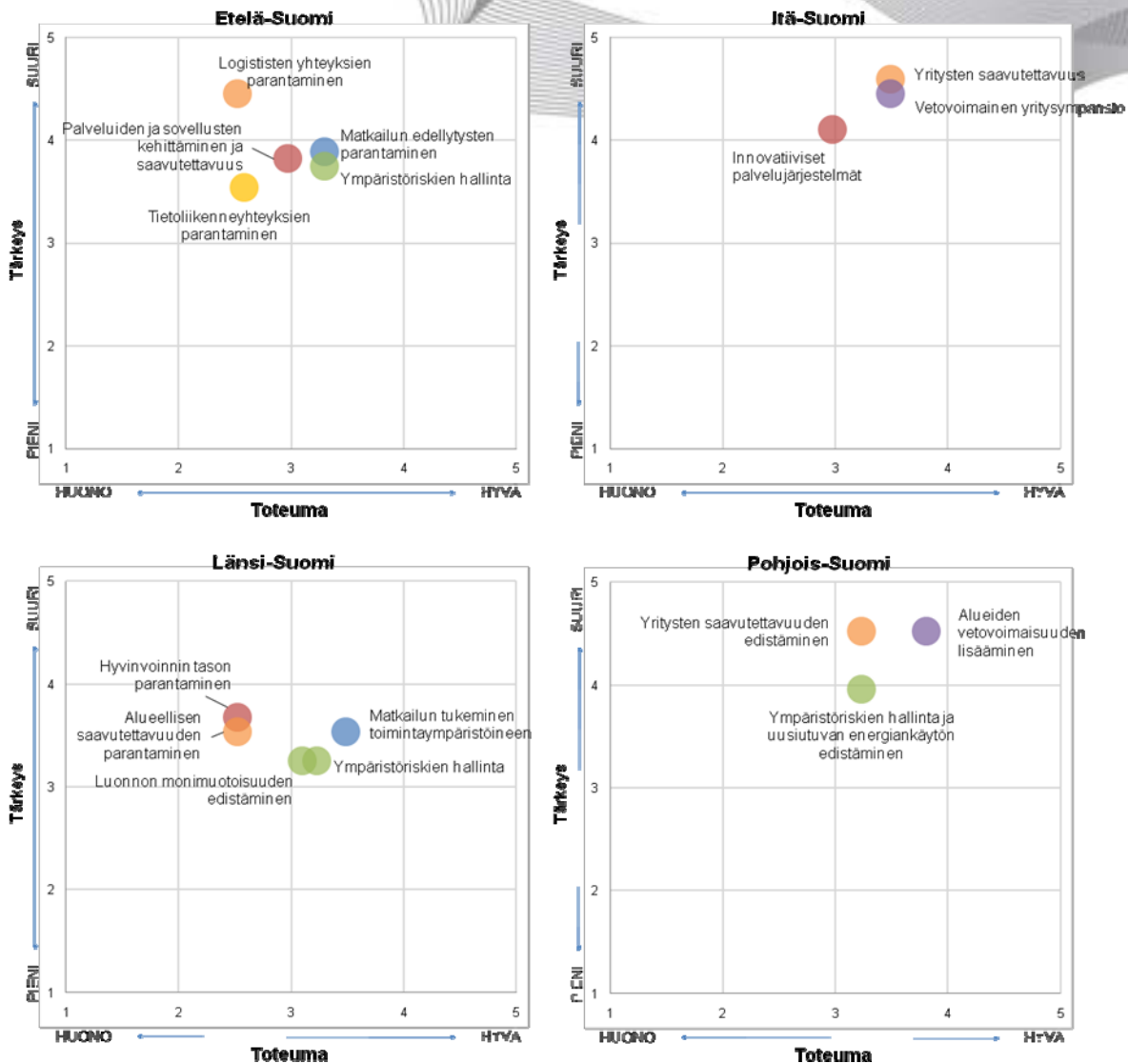

Kuva 7. Hankkeiden jakaumat hakijaorganisaatioittain menoluokkien pääotsikkotasolla (EURA 28.10.2010).

2.6 Strategisten painopisteiden toteuma

Maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöille osoitetussa arviointikyselyssä huhtikuussa 2010 kartoitettiin kunkin suuralueen osalta sitä, kuinka merkittävänä toimintalinjalle 3 valittuja strategiaa painopisteitä pidetään alueen tämän hetkisten haasteiden ja kehittämistarpeiden kannalta. Lisäksi kartoitettiin vastaajien näkemyksiä siitä, miten hyvin nämä tavoitteet olivat kyselyajankohtaan mennessä toteutuneet.

Näiden kysymysten osalta kunkin suuralueen vastausten keskiarvot ovat kuvattuna alla olevissa nelikentissä (kuva 8), joissa pystyakseli osoittaa kunkin strategisen painopisteen tärkeyttä ja vaakakseli kuvaa tähänastista toteutumista.

Kuva 8. Strategisten painopisteiden tärkeys suhteessa niiden toteumaan (MYRS-kysely, 4/2010).

Kaikkien suuralueiden osalta voidaan kyselytulosten perusteella todeta, ettei minkään strategisen painopisteen saama arvio tähänastisesta toteutumasta ylitä arvioita painopisteiden merkittävyydestä.

Ympäristöriskien hallintaan ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvät tavoitteet (vihreä pallo) ovat vastaajien mielestä toteutuneet parhaiten. Näiden tavoitteiden merkitystä ei tosin nähdä kovin korkeana alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantamisen kannalta suhteessa muihin teemoihin, vaan ympäristöteemat sijoittuvat nelikentän pystyakselilla muita teemoja hiukan alemmaksi.

Samoin *matkailuun* liittyvissä kehittämistavoitteissa (sininen pallo) on päästy muihin painopisteisiin verrattuna lähemmäs tavoitetasoa. Itä-Suomessa matkailun kehittäminen sisältyy vetovoimaisen yritys ympäristön kehittämiseen ja Pohjois-Suomessa alueiden vetovoimaisuuden kehittämiseen; Etelä- ja Länsi-Suomessa matkailun kehittäminen on asetettu omaksi painopistealueeksensa. Kaikkien ohjelma-alueiden nelikentässä matkailuun liittyvä kehittäminen on toteutunut muita painopisteisiin nähden melko hyvin.

Kaikista suurin ero painopisteiden merkittävydessä suhteessa tähänhetkiseen toteumaan nousee esille alueellisen saavutettavuuden parantamisessa (oranssi pallo). Eniten jäljessä suhteessa tavoitteisiin ollaan vastaajien näkemysten mukaan Itä- ja Pohjois-Suomessa yritysten saavutettavuuden

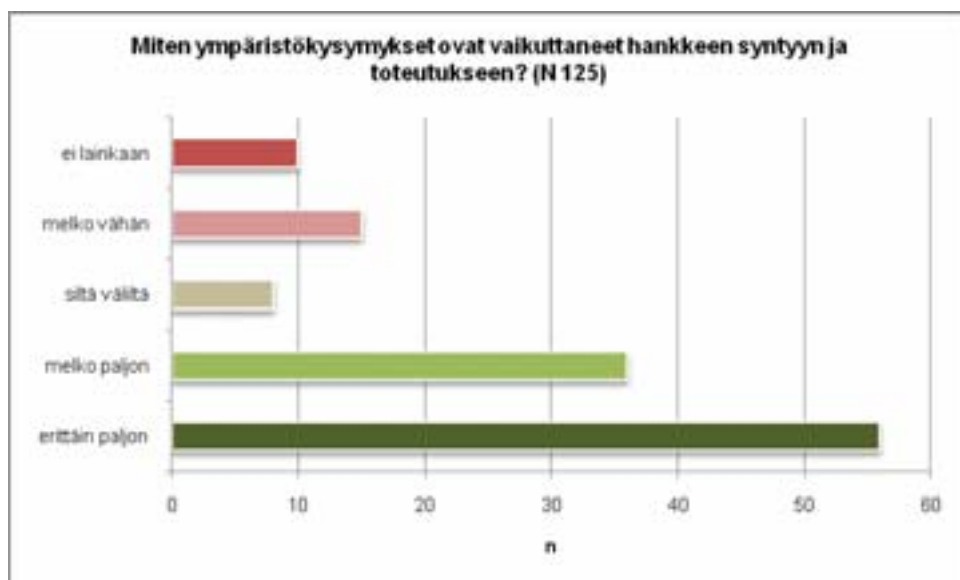
edistämisessä, Etelä-Suomessa logististen yhteyksien ja tietoliikenneyhteyksien kehittämisestä ja Länsi-Suomessa alueellisen saavutettavuuden parantamisessa. Myös yritysten toimintaympäristöjen kehittämistyössä ollaan muihin painopisteisiin verrattuna tavoitteista selvästi jäljessä.

Erityisenä haasteena esiin nousee ohjelmien *palveluiden kehittämisen tavoitealueet*, johon liittyvä kehittäminen laahaa kyselyn tulosten perusteella pahasti jäljessä siitä tasosta, mikä merkitys tähän liittyvällä kehittämistyöllä alueiden toimintaympäristön laadun parantamisen kannalta olisi. Tämä on siis tilanne Itä-Suomessa innovatiivisten palvelujärjestelmien, Länsi-Suomessa hyvinvoinnin tason parantamisen ja Etelä-Suomessa palveluiden ja sovellusten kehittämisen ja saavutettavuuden painopisteissä. Eräs vastaaja kommentoi, ettei palvelukokeiluun saatu mukaan kuntia, vaan ainoastaan perinteisiä hanketoimijoita. Toinen arvelee, että osio tuottaa keskimäärin huonompia tuloksia kuin muu hanketoiminta. Palvelukokeilua kommentoidaan työlääksi ja vaikuttavuudeltaan vähäiseksi. Kokeiluosiota kuvataan jopa täysin turhaksi. Palvelujärjestelmien kehittämiseen liittyvää problematiikkaan on paneuduttu tarkemmin luvussa 6.4.

Merkillepantavaa Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen osalta on lisäksi se, että näillä ohjelma-alueilla toimintalinjan 3 toimenpiteitä pidetään kautta linjan *merkittävimminä* alueelliselle kehitykselle, kuin mitä Länsi- ja Etelä-Suomessa. Tämä näkyy nelikenttäkuvioista sen kautta, että Itä- ja Pohjois-Suomen vastaukset painottuvat selkeämmin lähemmäs oikean yläkulman arvoja. Tämä perustuu osin suuralueiden välisiin lähtökohtaisiin toimintaympäristössä oleviin eroihin, jotka liittyvät olennaisesti muun muassa Pohjois- ja Itä-Suomen heikkoon saavutettavuuteen.

2.6.1 Horisontaaliset teemat

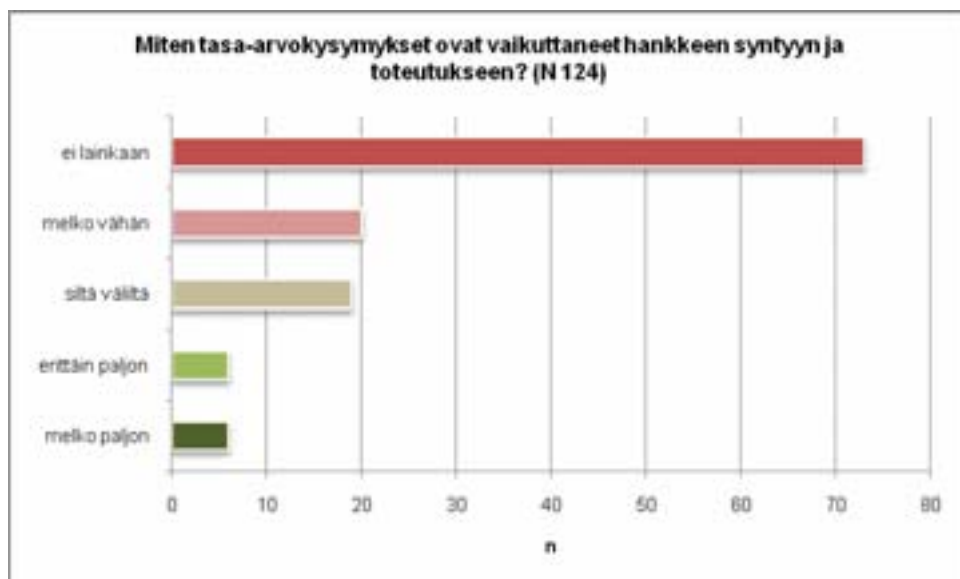
Kansallisen rakennerahastostrategian yleisenä tavoitteena on tuottaa kumppanuutta, tasa-arvoa ja positiivisia ympäristövaikutuksia tuottavia hankkeita. Kumppanuuteen ja ympäristön huomioimiseen liittyvien teemojen edistämistä on pohdittu laajasti kaikkien suuralueiden ohjelma-asiakirjoissa. Ympäristöteeman tärkeys näkyy myös hankkeille suunnatun kyselyn tuloksissa (ks. kuva 9).

Kuva 9. Ympäristöteeman huomioiminen hanketoiminnassa (hankekysely 4/2010).

Horisontaalisten teemojen osalta suurimmat ohjelma-asiakirjojen väliset vaihtelut liittyvät ovat tasa-arvon edistämiseen. Lähes kaikissa ohjelmissa tasa-arvon edistäminen rajoittuu sukupuolten ja eri väestöryhmien välisen tasavertaisuuden edistämiseen. Myös muun tyyppisen tasa-arvon, kuten alueellisen ja palveluiden saatavuuteen liittyen on viittauksia. Poikkeuksena muista on Itä-Suomen ohjelma, jossa on todettu selkeä painotus sekä alueellisen, sosiaalisen että taloudellisen tasa-arvon edistämiseen.

Tasa-arvohankkeisiin varatun rahoituksen osuus on ollut kaikilla ohjelma-alueilla noin 5-15 prosentin luokkaa, kun vastaavasti ympäristöpositiivisiin hankkeisiin varatun rahoituksen osuus suuralueittain 30-40 prosentin luokkaa. Tasa-arvoteman jääminen vähemmälle huomiolle näkyy myös hankekyselyn tuloksissa (ks. kuva 10). Tämän perusteella voidaan todeta, että tasa-arvokysymysten liittymä infra- ja ympäristöhankkeisiin on hankkeiden luonteen puolesta etäisempi toimintalinjalla 3. Tulokset eivät kuitenkaan osoita ettei tasa-arvoasiat ole ohjelmatasolla tärkeitä.

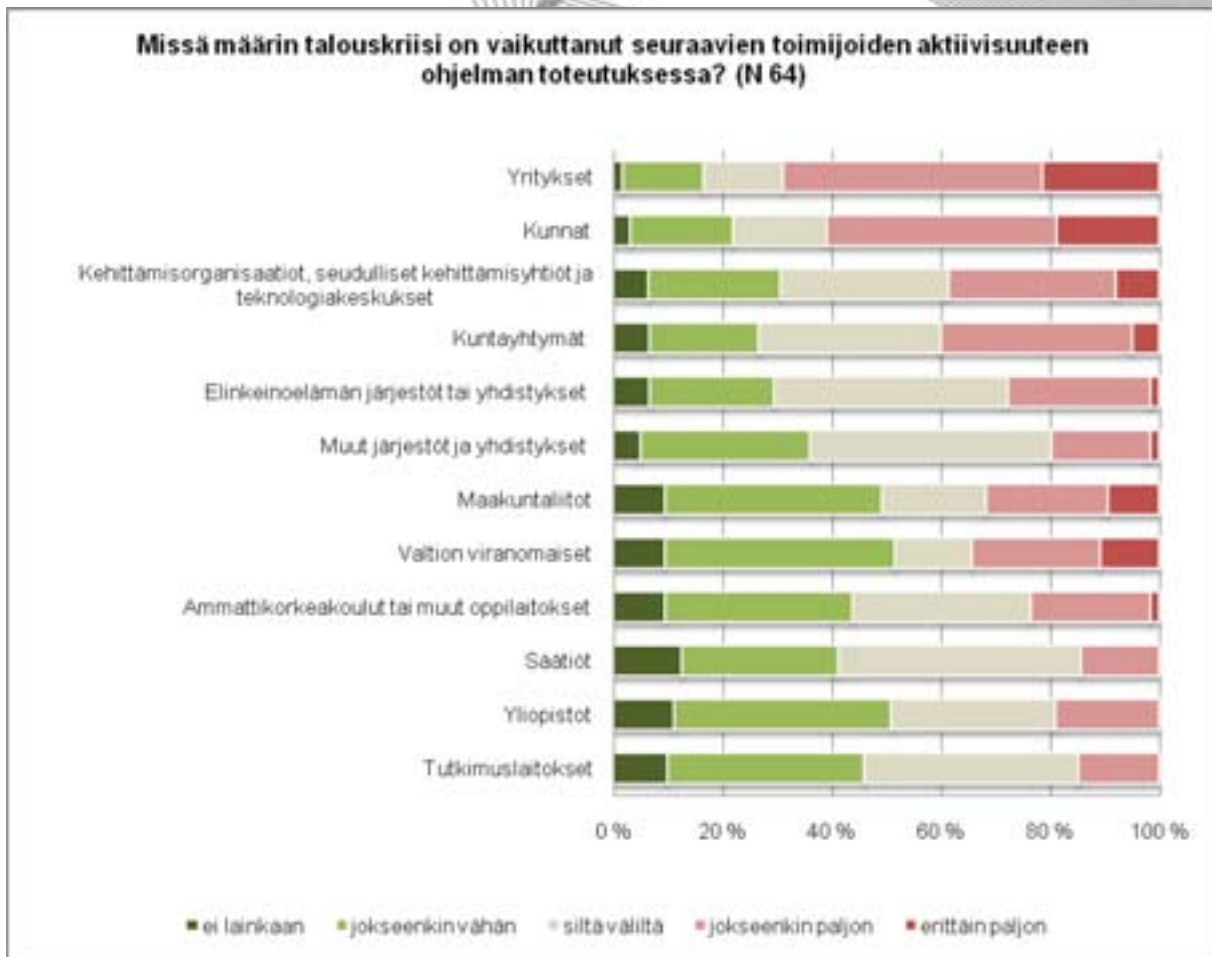
Kuva 10. Tasa-arvokysymysten huomiointi hankkeissa (hankekysely 4/2010).

Myös kumppanuuden edistäminen näkyy vahvasti hankkeiden käytännön toteutuksessa. Hanketoimijoille suunnatun kyselyn hyviä käytäntöjä koskevassa avokysymyksessä nousi selkeästi esiin vuorovaikutuksen ja poikkitoimialaisen yhteistyön lisääntyminen. Vuorovaikutuksen osalta kumppaneita nostettiin monelta hyvinkin erilaiselta taholta, joita olivat perinteiset julkinen sektori virkamiehineen mutta laajasti myös kolmannen sektorin toimijat (esimerkiksi tiekunnat, metsästysseurat, kyläyhteisöt, ulkoilua harrastavat jne.).

2.6.2 Talouskriisin vaikutukset ohjelman toteutukseen

Vuonna 2008 avautumaan alkaneen talouskriisin vaikutuksia ohjelmien toteutukseen arvioitiin niin ikään maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöille suunnatussa kyselyssä (kuva 11). Vastaajia pyydettiin arvioimaan talouskriisin vaikutuksia eri toimijoiden aktiivisuuteen toimintalinjan 3 toteutuksessa. Tulokset olivat varsin selvät. Vastaajien mielestä heikentynyt taloustilanne on vaikuttanut erityisesti yritysten ja kuntien kykyyn osallistua toimintaan. Melkein 70 prosenttia vastaajista kokee, että yritysten aktiivisuus on heikentynyt joko jokseenkin tai erittäin paljon. Kuntien kohdalla vastaava luku on hieman yli 60 prosenttia. Nämä kaksi tahoja eroavat selkeästi muista vaihtoehdoista. Suurimmat vaikutukset nähdään hankkeiden käynnistymisen viivästyttämisessä. Myös hankkeiden tavoitteiden mielekkyyttä muuttuneessa tilanteessa epäiltiin.

Vaikka yritysten aktiivisuuden hiipuminen korostuu, erityisen merkityksellisiä toimintalinja 3 tavoitteiden saavuttamisen kannalta on kuntien kyky toteuttaa hankkeita. Heidän roolinsa toimintalinjan 3 hankkeiden toteuttajina korostuu sekä suoraan että kehittämissyhtiöiden toiminnan kautta. Yrityssektorin vaikeudet painottuvat enemmän muilla toimintalinjoilla, mutta ovat keskeisiä myös toimintalinjalla 3 luotavien kumppanuuksien kannalta.

Kuva 11. Maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöjen vastausjakauma kysymykseen siitä, missä määrin talouskriisin nähdään vaikuttaneen toimijoiden aktiivisuuteen ohjelman toteutuksessa (MYRS-kysely 4/2010).

Taantuman myötä käytettävissä olevan hankerahoituksen nähdään vaikuttavan siten, ettei isompien ja pitkäjänteisten kokonaisuuksien rahoittaminen ole ollut riittävässä määrin mahdollista. Yksittäisten hankkeiden suhteen ongelmaksi koetaan, että infrastruktuurihankkeiden tuki on ollut entistä rajoitetumpaa. Erityisesti tiehankkeiden tukemisen rajoittuneisuus nostetaan esiin. Talouden taantuma on vaikuttanut negatiivisesti kuntien ja yritysten mahdollisuuksiin osallistua hankkeisiin, mutta osa vastaajista muistuttaa myös, että taantuma on myös näkynyt positiivisena asiana kustannusarvioiden alittumisessa.

Myös hanketoimijoille suunnatussa kyselyssä käsiteltiin taantuman vaikutuksia hankkeiden toteutukseen. Enemmistö hanketoimijoista arvioi, ettei taantumalla ole ollut vaikutuksia ohjelmien toteutuksessa, mikä tosin selittyy sillä, että kysely lähetettiin ainoastaan rahoituksen saaneille hankkeille. Hankkeiden näkökulmasta taantumaa on pidetty jopa positiivisena asiana, sillä esimerkiksi urakkahinnat ovat laskeneet, ja siten toteutuksessa on päästy alle laadittujen budjettien.

Ongelmana nähdään se, että yrityskumppaneita on ollut vaikeaa saada ja pienillä yrityksillä ei ole samanlaisia mahdollisuuksia panostaa T&K -toimintaan kuin paremmassa taloudellisessa tilanteessa olisi ollut. Toisaalta hankkeita kohtaan asetettujen odotusten arvellaan myös olevan vallitsevassa tilanteessa korkeammalla. Osa vastaajista korostaa kuntarahoituksessa esiintyneitä ongelmia. Joissain hankkeissa tavoitteet ovat menneet taantuman myötä täysin uusiksi; esimerkiksi työvoiman saatavuuden parantamiseen suunnitellut hankkeet ovat ajautuneet ristiriitaiseen tilanteeseen. Suomessa talous kääntyi selvään kasvuun vuonna 2010 ja ennusteet vuodesta 2011 eteenpäin ovat

suhteellisen positiivisia. Tämä helpottanee ohjelman toteuttamista loppukaudella ja hälventää pelkoja jotka olivat ajankohtaisia, kun haastattelut tehtiin.

2.7 Hankkeiden toiminta

2.7.1 Hankkeiden tulokset ja vaikutukset

Toimintalinjan 3 hanketoimijoille suunnatusta kyselyssä kysyttiin avoimella kysymyksellä hankkeissa kehitetyistä hyvistä käytännöistä. Vastauksista (N=32) nousi selkeästi esiin vuorovaikutuksen ja poikkitoimialaisen yhteistyön lisääntyminen. Vuorovaikutuksen osalta kumppaneita nostettiin monelta hyvinkin erilaiselta taholta, joita olivat perinteiset julkinen sektori virkamiehineen, kolmannen sektorin järjestöt laajasti (esimerkiksi tiekunnat, metsästysseurat, kyläyhteisöt, ulkoilua harrastavat jne.) Lisäksi moni hanke mainitsi asukasyhteistyön ja kansalaisten vuorovaikutusmahdollisuuksien parantamisen, yhteisten tilaisuuksien ja foorumien järjestämisen myös hankkeessa käyttöön otetun sosiaalisen median tai sähköisen verkkoalustan kautta. Tämä on signaali siirtymisessä vuorovaikutteisempaan suuntaan hanketoteutuksessa.

Lisäksi hankkeissa oli edetty poikkitoimialaiseen yhteistyöhön, jossa hyvin monen eri sektorin osaajat toimivat yhteisesti sovitun päämäärän kehittämiseksi. Poikkitoimialaisen yhteistyömallin toimijoista mainittiin kyselyn avovastauksissa mm. ympäristösektori, historia- ja kulttuuriosaajat sekä yrityssektori. Yrityssektorin mukana olosta oli maininta useassa vastauksessa, mikä kuvastaa myös toimintalinjan hankkeiden monimuotoisuutta sekä jossain määrin myös helposti lähestyttävyyttä yritysten suhteen.

Myös toimintamallien kehittämisessä nousi esiin yrityshautomotoiminnan ja yritystoiminnan sisältöjen kehittäminen hankkeiden kautta. Toimintamalleja nostettiin esiin hyvinä käytäntöinä kyselyssä myös koulutusten toteuttamismallien luomisessa sekä erityisesti sähköisten järjestelmien soveltamisessa ja käyttöönotosta (sosiaalinen media, vuorovaikutteiset verkkoalustat). Toimintamallien kehittämisessä nostettiin esiin myös laajan yhteistyön mukanaan tuoma tarve viestinnälle: kuukausittaiset uutiskirjeet ja –tiedotteet olivat syntyneet aidosta eri tahojen tarpeesta kuulla hankkeen etenemisestä säännöllisesti. Myös hankkeessa tehtävän kehitystyön eteneminen kiinnosti sidosryhmiä, ja uutiskirjeen kautta koettiin tavoitettavan laaja yleisö. Uutiskirjeiden todettiin myös helpottavan hankkeen muuta raportointia.

Tässä suhteessa hanketoiminta tukee tärkeäksi koettua kehittämismallia, jossa alueen kehittämisverkostot muuttuvat ketterästi kunkin käsillä olevan kehittämiskysymyksen mukaan. Näin uudet innovaatiot ja toimintamallit leviävät tehokkaammin verrattuna siihen, että kehittämistoimia tehtäisiin erillisissä toimintayksiköissä, esimerkiksi sektori- tai toimialakohtaisesti. Samoin monitoimijaisessa yhteistyössä monien eri tahojen näkökulma ja kehittämisintressit saadaan paremmin esiin ja muutoin ehkä irrallisiin toimintoihin kohdistuvat kehittämisen voimavarat saatetaan hyödyttämään paremmin kaikkien yhteistä etua. Lisäksi toimijoiden verkostoitumista lisää selkeästi hankkeiden kiinnekohtia ja tietoisuutta muissa kansallisissa ja alueellisen tason kehittämisohjelmissa ja –hankkeissa tehtävästä työstä. Tähän liittyen tärkeänä tuloksena on huomattu myös se, että monet toimijat ovat hankkeiden kautta ymmärtäneet oman toimintansa kehittämisen merkityksen. Hankkeen kautta kehittämisen tuoma hyöty ja lisäarvo sekä pysyvä muutos omalle toiminnalle on tullut esiin, mikä nähdään erityisen tärkeänä palveluiden kehittämisessä.

Varsinkin hankkeet, jotka ovat jatkohankkeita, toimivat selkeästi pitkällä aikavälillä tapahtuviin muutoksiin varautumisen kanavana, sekä käytännön tasolla että muokkaamalla asenneilmapiiriä uudelle ajatus- ja toimintamallille otollisemmaksi. Näin voidaan todeta olleen erityisesti ympäristö- ja energiatehokkuushankkeissa ja myös väestön ikääntymiseen liittyvissä hankkeissa. Samalla kun ennakoivasti luodaan kysyntää, kehitetään toimijoiden osaamista ja taitoja, myös toimintaympäristöstä tulevat muutokset painottavat hankkeiden kysyntä- ja tarvelähtöisyyttä. Näin etenkin pitkissä hankkeissa voidaan todeta sidosryhmien asenteiden muuttuneen yhä kehittämismyönteisemmiksi, kun ymmärrys ja tieto päämäärästä on omaksuttu.

Kysyttäessä hanketoimijoilta hankkeiden suorista vaikutuksista lyhyellä aikavälillä, esiin nousi selkeistä parantamistoimenpiteistä johdettuja vaikutuksia. Näitä olivat tiedon ja tiedotuksen lisääntyminen, jotka edesauttavat matkailua ja tuovat aluetta laajemmin yleisön tietoisuuteen ja näin lisäävät alueen vetovoimaa. Tiedon ja tiedotuksen lisäämiseen liittyivät myös konkreettiset esimerkit sähköisen sekä sosiaalisen median käytön lisäämisestä, mikä osaltaan myös edesauttaa ja helpottaa kansalaisten osallistumista eri hankkeisiin.

Lisäksi monissa hankkeissa oli selkeästi parannettu luontoympäristöä ja poistettu mahdollisia tulevaisuuden ympäristöriskejä, jolloin suojele- ja parantamistoimenpitein oli edesautettu ympäristöstävällisyyden ja kestävä kehityksen mukaista edistämistä. Näissä ympäristöhankkeissa voidaan aidosti puhua myös kestävä kehityksen mukaisen politiikan vaikuttavuudesta, koska hankkeissa oli usein osallistettu myös paikallisia asukkaita ja matkailijoita, jolloin yksi kestävä kehityksen kriteeri sosiaalisen näkökulman osalta aidosti toteutuu. Tästä selkeänä vaikutuksena voidaan nähdä olevan asukasaktiivisuuden kohoaminen ja ”bottom up” toiminnan vaikutukset ohjelmatasolle.

Lyhyen aikavälin (1-2 vuotta) epäsuorina vaikutuksina hanketoimijat nostivat kyselyssä esiin hankkeiden mukanaan tuomat työllistävät vaikutukset sekä hanketoimijoille että hankkeissa tehtävien kehittämis- ja parantamistoimenpiteiden tuottajille. Lisäksi hankkeilla nähtiin olevan alueille imagohyötyjä sekä laajemmasta verkostoitumisesta syntyviä yhteistyön ja työn laadun kohenemisen hyötyjä.

Pitkällä aikavälin (yli 2 vuotta) hyötyinä ja vaikutuksina hanketoimijat nostivat kyselyssä esiin hankkeiden tavoitteiden mukaisia teemoja: työpaikkojen lisääntymistä ja verkostoitumisen mukanaan tuomia moninaisia hyötyjä ja vaikutuksia alueelle. Näitä oli mainittu mm. yritys yhteistyön kasvu ja uusien tuotteiden tuominen markkinoille tätä kautta, alueen ja sen matkailuvalttien tunnettuuden lisääntyminen kansallisella tasolla sekä tätä kautta myös matkailijoiden määrän lisääntyminen. Myös ympäristövaikutukset mainittiin pitkän aikavälin vaikutuksina, esimerkkeinä näistä voidaan mainita muun muassa matkailun ympäristöhaittojen väheneminen ja järvien kalakantojen geneettisen perimän kehittyminen luonnollisen lisääntymisen mahdollistamisen myötä.

2.7.2 Hankehallinto

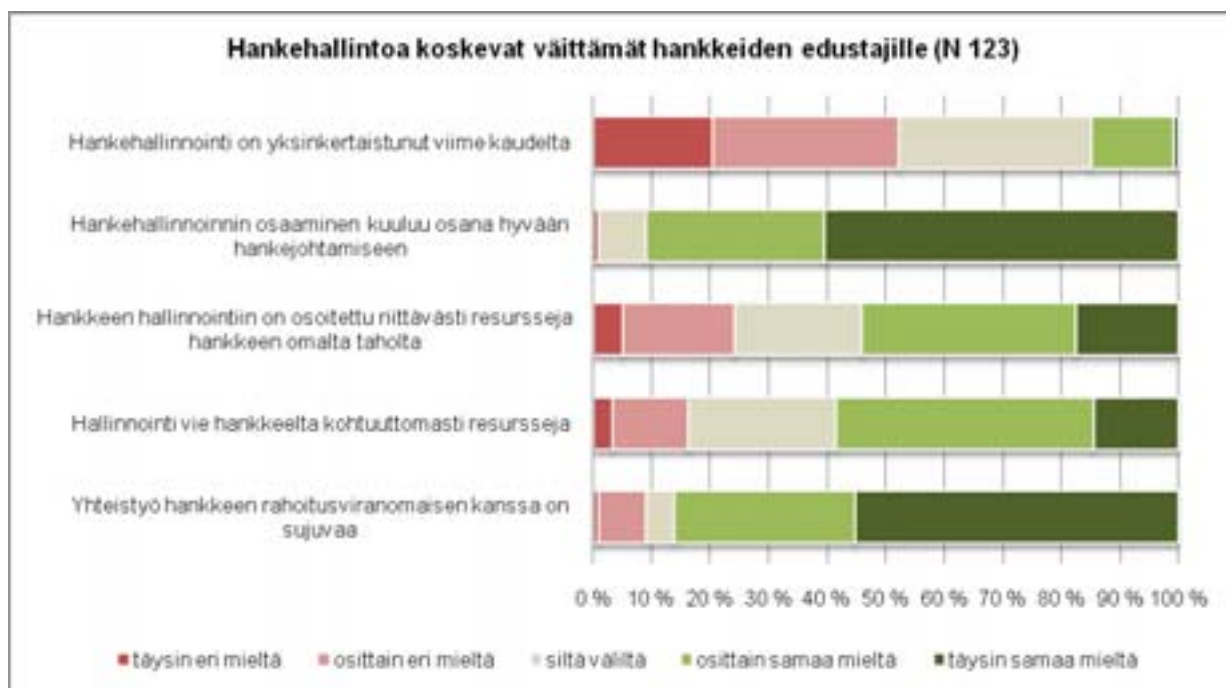
Hallinnolliset ongelmat ovat olleet myös tämän ohjelmakauden riesa. Hanketoimijoiden kyselyn perusteella (ks. kuva 12) byrokraattiset kysymykset koetaan totutun mukaisesti hankaliksi, mutta toisaalta vastaajat ovat vahvasti tuoneet esiin myös hanketoteuttajien omaa vastuuta hankehallintoa koskevassa osaamisessa. Hanketoiminnan nähdään kehittyneen luontaisesti eteenpäin, sillä verkostot ja käytännöt ovat alkaneet vakiintua, ja sitä myöten hallintoa koskeva osaaminen on myös kentällä parantunut, ja kyse onkin enemmän siitä, osaavatko hankkeita toteuttavat organisaatiot hyödyntää tätä osaamista riittävästi. Yhteistyö rahoitusviranomaisten kanssa nähdään kuitenkin kyselyn tulosten valossa sujuvana, joten ongelmakohta ei ole ainakaan heidän toiminnassaan.

Hallinnon kuormittavuutta lisää muun muassa se, että samat asiat pitää raportoida sekä väliraportissa että maksatusraportissa. Myös seurantajärjestelmän toimimattomuus herättää hankkeissa ihmetystä kautta linjan, ja tässä suhteessa kritisoidaan lähinnä järjestelmän teknistä jälkijättöisyyttä ja pitkiä käyttökatkoja. Hallinnointiin liittyen haluttiin toisaalta tuoda esiin myös näkemys siitä, että toimijoiden on suhtauduttava hanketoimintaan siten, että rahoituksen saaminen vaatii myös toimijoilta tietyn työpanoksen. Erään haastateltavan mukaan hankkeen toteutuksesta vastaavan organisaation tulee itse ottaa vastuu siitä, että se järjestää hankehallinnointia varten riittävän kattavan asiantuntemustason.

Hallinnollinen kuormittavuus koetaan kuitenkin merkittävänä ohjelman toteutusta haittaavana tekijänä. Hankkeissa esiintyi huolta esimerkiksi siitä, ettei hallinto mahdollista lisäkumppanien ottamista kesken hankkeen toteuttamisen, mikä kuitenkin olisi ensisijaisen tärkeä optio erityisesti pieniä yrityksiä ajatellen. Samoin nykyinen rahoitusmalli, jossa toimijan kulut maksetaan vasta jälkikäteen, estää

pienien toimijoiden lähtemistä mukaan hankkeisiin merkittävästi. Pienille toimijoille hallinnollinen kuormitus voi muodostua kynnyksymykseksi, sillä isojen toimijoiden tapaan he eivät pysty keskittämään hankehallintoa kokonaisuudeksi tai saamaan suuremmissa organisaatioissa saatavilla olevaa asiantuntijatukea. Hankebyrokraatia nähdään vaikuttavan myös yritysten osallisuuteen, sillä pitkän hakemusprosessin vuoksi yritysten tiedetään joissakin tapauksessa vetäytyneet hankkeista kesken käsittelyvaiheen.

Toisaalta voidaan todeta, että kaikkeen projektijohtamiseen kuuluu yhtenä osana hallinnointibyrokraatia maksatuksineen sekä raportointeineen eri tahoille. Tämä tulisi ehkä selvemmin ottaa esiin osana hanketoimintaa ja projektipäällikön vastuuta ja työnkuvaa. Myös hankehallinnoinnin osaaminen on osa projektijohtamisen ammattitaitoa, eikä kytkeydy vain EU-hankkeisiin.

Kuva 12. Hankekyselyn vastausjakaumat hankehallintoa koskevista väittämistä (hankekysely 4/2010).

Ohjelmataason toimijat toivat haastatteluissa esiin huolen siitä, että rahoituksen hakeminen edellyttää niin korkeaa osaamista ja paneutumista, että tämä ei edesauta alueellisten erojen kaventumista ja suuntaa rahoitusta pois niiltä, jotka todella elävät ja toimivat haasteellisiksi koetuilla alueilla. Hallinnollista taakkaa lisää entisestään sähköisen seurantajärjestelmän toimimattomuus, mikä tuli vahvasti esille erityisesti ohjelmatoimijoiden haastatteluissa. Eura2007 -järjestelmä on koettu jäykäksi ja vaikeakäyttöiseksi etenkin ohjelmakauden alussa, ja siihen kohdistuneet päivitystyöt ovat toisinaan sulkeneet toisinaan järjestelmän pitkiksikin ajoiksi. Hankaluudet ovat kuitenkin vähentyneet ohjelmakauden edetessä. Myös ohjelmaan liittyvässä sähköisissä materiaaleissa, seurantajärjestelmä ja dokumentointipohjat mukaan lukien, on yksinkertaisinkin parannuksin korjattavissa olevia puutteita, jotka kertautuvat kentällä laajoihin mittasuhteisiin tuhansien hanketoimijoiden ja heidän sidosryhmien taistellessa päivittäin näiden ongelmien kanssa.

2.7.3 Palvelujärjestelmien kehittämishankkeet

Palvelurakenteen kehittämistarpeiden taustalla on pitkälti samat tekijät kaikilla ohjelma-alueilla: väestörakenteen muutos (ikäntyminen ja väestön keskittyminen kasvukeskuksiin) ja huoltosuhteen heikkenemisestä seuraava tarve tehostaa palvelurakenteen tuottavuutta.

Länsi-Suomen EAKR-ohjelmassa kuntakentän hajanaisuus ja keskuskaupunkien muuttovoitto nostetaan esille haasteena ja mahdollisuutena. Tavoitteeksi on asetettu palvelurakenteen

tehostaminen. Länsi-Suomen alueella nostetaan tässä yhteydessä erityisen tärkeinä esille uusien toimintamuotojen ja -tapojen tutkimus ja innovointi, mikä osaltaan voisi toteuttaa alueen mahdollisuudeksi määriteltyä uusien innovaatioiden kehittämistä. Tuettavana toimintana Länsi-Suomessa mainitaan mm. hyvinvointipalvelujen rakenteiden ja tuotannon kokeilu- ja pilottihankkeet, hyvien kokemusten ja käytäntöjen siirto sekä palvelumarkkinoiden ja palveluyrittäjyyden edistäminen.

Myös Itä-Suomessa palvelurakenteen kehittäminen nivotaan erityisesti innovatiivisuuteen ja sen edistämiseen, samoin kuin Pohjois-Suomessa, jossa korostetaan innovaatioiden ymmärtämistä laajasti eli teknologisten innovaatioiden ohella kehitetään prosessi-, liiketoiminta- ja palveluinnovaatioita sekä yhteisöjen toimintakulttuuria uudistavia sosiaalisia innovaatioita. Pohjois-Suomessa korostetaan myös sähköisten palvelujen saatavuutta ja kehittämistä saavutettavuuden ja aluerakenteen toimivuuden välineenä. Vastaavina strategisina painopisteinä on Etelä-Suomessa palvelujen ja sovellutusten kehittäminen, Länsi-Suomessa hyvinvoinnin tason parantaminen ja Itä-Suomessa innovatiiviset palvelujärjestelmät.

Palvelurakennetta ja sen kehittämistä on ohjelmakentällä lähestytty monesta eri näkökulmasta. EAKR-ohjelmissa näytetään tällä kaudella sovellettavan ainakin kahta päätyyppiä, joista toinen liittyy *järjestelmä- ja rakenneratkaisuihin* ja toinen puolestaan *asiakas- ja käyttäjälähtöisyyteen*.

Järjestelmälähtöisissä kehittämiskohteissa korostuu organisointi, kumppanuusmallit, tuotanto- ja jakelurakenteen uudistaminen, tuottaja- tai hallinnointiorganisaation uudet ratkaisut ja menetelmät, jakelu- ja toimituskanavainnovaatiot, samoin kuin myös vuorovaikutukseen, kumppanuuteen, verkostoitumiseen ja verkoston hallintaan liittyvät innovaatiot, ml. tiedonsiirron edistysaskeleet ja sosiaaliset innovaatiot (kuten uudet kumppanuusratkaisut).

Asiakas- ja käyttäjälähtöisyydessä kehitetään helppokäyttöisyyttä ja laatutekijöitä, jotka pyrkivät paremmin huomioimaan loppukäyttäjien erilaisia tarpeita ja mieltymyksiä. Tällaisia voivat olla esim. sovellukset, jotka vahvistavat erityisryhmien tarpeiden huomioimista palvelurakenteissa sekä monikanavaisten ja paikkariippumattomien asiakaspalvelujen kehittämisessä (ml. esteettömyys) tai vahvistavat design- ja laadunäkökulmaa (tuotantoprosessien kehittäminen, uuden teknologian hyödyntäminen, laadun parantaminen, tuote-, prosessi- ja menetelmäinnovaatiot). Joissakin kehittämistoimenpiteissä kuten sähköiset palvelut kehitetään rinnakkain sekä järjestelmä- että käyttäjänäkökulmaa.

Eniten hankekyselyyn vastanneiden joukossa korostuu palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden tavoite, toiseksi tärkeimpänä esille nousee yhteistyöverkoston kehittäminen. Vähiten huomiota kohdistetaan uusien testausalustojen kehittämiseen. Verkostoitumisen kannalta mielenkiintoinen tulos on se, että vaikka yhteistyöverkoston kehittämistä korostetaan, yksityisen ja julkisen välisiä verkostoja ei juurikaan palvelukokeiluhankkeissa kyselyn perusteella kehitetä.

Palveluteemoittain tarkasteltuna eniten huomiota hankkeissa näyttää kiinnittyvän palvelurakenteiden ja prosessien kehittämiseen, terveyden edistämiseen ja vanhuspalvelujen sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämiseen.

Vaikka monet vastaajista korostavat hankkeen olevan vielä liian alkuvaiheessa, jotta hyviä käytäntöjä olisi vielä ehditty kehittämään tai ainakaan systemaattisesti konseptoimaan ja testaamaan, joitakin aihioita tällaisista jo esiintyy. Monissa hankkeissa voitiinkin kyselyn aikaan raportoida lähinnä toimintamalleja, jotka näyttävät lupaavilta ja joita hankkeilla itsellään on tarkoitus viedä eteenpäin laajemmin monistettavaksi.

2.8 Hankeanalyysit

2.8.1 Hankkeiden yhteensopivuus toimintalinjan strategisiin painopisteisiin

Osana arviointia tehtiin kahdeksan hankkeen ja hankekokonaisuuden tapaustarkastelu (hankeanalyysit). Tapaustutkimusten tarkoituksena on tuottaa tietoa sekä ohjelman strategisen ja toimenpidetason yhteensopivuudesta että ohjelman vaikuttavuudesta. Lisäksi tapaustutkimusten kautta tuotetaan asiakasnäkökulman tietoa sekä tunnistetaan hyviä käytäntöjä. Hankkeiden perustiedot sekä hankkeiden vaikutuslogiikka on esitetty liitteessä 3.

Kuten jo aiemmissa luvuissa todettiin, on alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittäminen toimintalinjana strategisesti hyvin laaja-alainen. Tämä heijastuu vahvasti toimintalinjalla toteutettaviin hankkeisiin sen kautta, että hankkeet ovat toisiinsa verrattuna sekä temaattisesti että volyymiltaan hyvin vaihtelevia. Tyypillistä hankkeille on myös se, että yksi hanke voi samanaikaisesti toteuttaa useita toimintalinjalla 3 määritettyjä strategisia painopisteitä.

Tapaustarkastelussa mukana olleista hankkeista voidaan tästä moninaisuudesta esimerkkinä mainita **Iso Syötteen matkailupalveluiden** kehittämisen kolmen hankkeen kokonaisuus, joka tukee Pohjois-Suomen toimenpideohjelman painopisteitä erityisesti matkailun kehittämisen suhteen, mutta vaikutusketjua pidemmälle tarkasteltaessa ovat vaikutukset toimintaympäristön kehittämiseen paljon kokonaisvaltaisemmat. Matkailu on alueelle niin tärkeä elinkeino, että sitä kehitettäessä hanke näkee samalla hyötynä se, että alueen vetovoimaisuus kasvaa kokonaisuudessaan. Edelleen vetovoimaisuuden kasvaessa liikenneyhteydet ja siten myös alueen muiden kuin suoranaisesti matkailuun liittyvien yritysten saavutettavuus paranee. Matkailuhankkeet voivat siis parhaimmillaan aiheuttaa alueelle positiivisen aluekehityksen kierteen.

Vastaavasti myös esimerkiksi **Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko**-hankkeen toiminta tukee Pohjois-Suomen ohjelman strategiaa moninaisesti; yhtäältä maakunnan sisäinen saavutettavuus on hankkeen keskiössä ja toisaalta elinkeinonäkökulma on vahvasti läsnä siinä mielessä, että yhteyksien paranemisen myötä voidaan saada uusia palveluita, yrittäjiä ja kilpailua alueelle. Yleisestikin maaseutukehittämisen näkökulmasta hankkeesta tekee merkityksellisen se, että valokuituyhteys parantaa yksityishenkilöiden asumisen laatua, mutta lisää merkittävästi myös esimerkiksi sähköisen liiketoiminnan mahdollisuuksia.

Länsi-Suomen ohjelma-alueella toteutettava **Liikuntaisännöitsijä**-hanke on vastaavasti esimerkki hankkeesta, jolla on huomattavasti kapeampi strateginen fokus. Hanke on saanut alkunsa vapaaehtoistoiminnan yleisestä hiipumisesta ja sitä kautta paikallisten liikuntaseurojen toiminnan jatkuvuudelle aiheutuneista haasteista. Hanke on pieni, ja sen toimenpiteet kohdistuvat hyvin konkreettisesti ja spesifisti liikuntapalveluiden tukemiseen. Samoin myös muissa tässä arvioinnissa tarkastelluissa palvelujen ja sovellusten kehittämiseen liittyvissä hankkeissa, kuten vanhuspalveluihin uusia toimintamalleja ja palvelusisältöjä kehittävässä **Ikihyvä**-hankkeessa (Etelä-Suomi) ja **Virtuaalikymppi**-hankkeessa (Itä-Suomi), on strateginen kohdentuminen kapea, mutta kuitenkin ohjelmissa määriteltyjä painopisteitä tukeva.

Strategisesti hyvin kapealla sektorilla operoi myös **Karjalanradan tasoristeysten poistaminen Pohjois-Karjalassa** –hanke. Erona esimerkiksi edellä mainitusta Liikuntaisännöitsijä-hankkeesta, on kyse kuitenkin volyymiltaan rahoitukseltaan yhdestä koko toimintalinjan suurimmista hankkeista (14,2 M€). Hanke tukee konkreettisesti ohjelma-alueen strategista tavoitetta saavutettavuuden parantamisesta. Infrastruktuurin kehittäminen on kuitenkin vastaan nykyisiä aluekehittämisessä vallitsevia verkostoitumista ja innovaatioympäristöjen kehittämistä painottavia kehittämislinjauksia vastaan. Kun hankkeen odotettavissa olevaa vaikutuslogiikkaa tarkastellaan pidemmälle (ks. liite 3), voidaan hankkeen vaikutusten olevan kuitenkin laaja-alaisesti ja kauaskantoisesti hyvinkin merkityksellisiä sekä henkilöliikenteen, rahtiliikenteen ja ympäristövaikutusten näkökulmasta.

Toinen infrastruktuuriesimerkki on **Purmojärven kunnostushanke**. Hankkeessa nostetaan järven vedenpintaa ja pienennetään ravinnekuormitusta. Hanke on rahoitusvolyymiltaan ratahanketta huomattavasti pienempi (yht. n. 1 M€). Hanke tukee toimintalinjan tavoitteita osittain suoraan ympäristön tilan kohentumisena sekä välillisesti alueen vetovoimaisuuden lisääntyessä. Alueellisilta vaikutuksiltaan hanke on kuitenkin pistemäinen.

Toinen matkailuhanke-esimerkki tapausanalyysien joukossa Syötteen hankekokonaisuuden lisäksi on **HÄJY 011** eli Hämeen järviylängön matkailun kehittämishanke (Etelä-Suomi). Verrattuna Syötteen hankkeisiin, eroaa HÄJY selkeästi myös siinä, että kehittämistyö painottuu uusien matkailumuotojen kehittämiseksi, kun taas Syötteellä tuetaan jo olemassa olevaa rakennetta. Myös hankkeiden toimintaympäristöt eroavat toisistaan merkittävästi: siinä missä matkailu on pohjoisen yksi pääelinkeinoista, ei vastaavasti Etelä-Suomessa matkailulla ole kovinkaan merkittävää aluetaloudellista merkitystä. Siksi myös matkailuhankkeiden strateginen rooli jää väistämättä Etelä-Suomen ohjelman kokonaiskontekstissa ohuemmaksi.

2.8.2 Hankkeiden luomat yhteistyöverkostot

Hankeanalyysien perusteella hankkeiden tuoma lisäarvo kehittämistoiminnassa nousee esiin etenkin sen eri toimijoita verkostoivan vaikutuksen suhteen. Monet hanketoimijat totesivat, että ilman EAKR-rahoitusta, ei hanketta olisi voitu toteuttaa lainkaan siitä syystä, että monissa hankkeissa on mukana niin monella eri sektorilla, hallinnonalalla ja toimialalla toimivia organisaatioita, että hankkeissa toteutettavalle yhteistyölle ei olisi olemassa minkäänlaista areenaa ilman hankerahoituksen suomaa puitteita. Tässä suhteessa esimerkiksi Virtuaalikymppi-hankkeessa mukana olevien neljän maakunnan yhteistyötä tai Iso-Syötteen matkailun kehittämishankkeessa olevien kymmenen yrityksen yhteistyötä olisi ilman hankkeistusta vaikeampaa tai jopa mahdotonta järjestää.

Hankeanalyysien puitteissa haastatellut hanketoimijat toivat esiin myös näkemyksensä siitä, että ilmankin hankerahoitusta vastaavia kehittämistoimia todennäköisesti toteutettaisiin, mutta huomattavasti pienemmässä mittakaavassa ja pirstaleisemmalla toimijakentällä. Infrastruktuurihankkeiden, Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko- ja Karjala-ratahankkeen osalta vastaavia kehittämistoimenpiteitä oltaisiin tehty ilman ohjelmasta saatua rahoitustakin, mutta tähän liittyvä aikataulu ja muut tekijät on koettu alueilla riittämättöminä.

Kolme hanketta kahdeksasta tarkastelussa mukana olleesta hankkeesta on jatkoa aikaisemmalle kehittämishankkeelle. Etelä-Suomessa toteutettava Ikihyvä on jatkoa aikaisemmalle ESR-rahoitteiselle hankkeelle, jossa kotihoidon palveluita kehitettiin aikaisemmin, kuten myös Itä-Suomessa toteutettava hanke Virtuaalikymppi, joka on jatkoa Tieto- ja viestintätekniikka ikääntyvien toimintakyvyn tukemisessa-hankkeelle. HÄJY 011-hanke on jatkoa Hämeen luontomatkailu vihervyöhykkeeksi-hankkeelle ja toteutetaan Etelä-Suomessa.

Hankkeiden kehittämistoimenpiteillä on usein ennakoiva luonne. Esimerkiksi ikääntyville suunnattujen palveluiden osalta kehitetään toimintamalleja, joiden käyttöönotto ei aivan vielä ole kuntakentällä ajankohtaista, mutta joita tullaan kuitenkin kunnissa lähitulevaisuudessa tarvitsemaan väestön ikääntymisen tuomat haasteet huomioiden. Samoin Iso-Syötteen matkailusuunnitelman tiimoilta tehdään sellaista kehittämistyötä, joka ei kuulu kunnan tehtäviin, mutta joka tuo alueen maankäytön ja kehittämisen suunnittelulle merkittävää lisäarvoa, kun yritysten kehittämisresurssit voidaan kohdentaa tehokkaasti kaikkia osa-puolia hyödyttäviin toimenpiteisiin. Tässä suhteessa monet hankkeet tuottavat merkittävää lisäarvoa kehittämistoiminnalle tulevaan varautuen tai toteuttaen myös yritysten kehittämisaiheet huomioivia suunnitelmia, jotka kenties muuten olisivat normaalissa suunnittelussa mahdoton toteuttaa.

Toisaalta jotkut hankkeet ovat käynnistyneet alueella tunnistetuista toimintaympäristöön liittyvistä puutteista tai muista olemassa olevista tarpeista. Esimerkiksi Liikuntaisännöitsijä-hankkeessa taustalla vaikuttavat järjestötoiminnan ammattimaistuminen ja vapaaehtoisten toimijoiden väheneminen ja

Purmojärven kunnostuksen taustalla on ollut paikallisen kalastuskunnan huoli järven huonosta tilasta. Sen sijaan suuret infrastruktuurihankkeet Keski-Pohjanmaan maakuntaverkon ja Karjalاران kehittämishankkeet ovat lähtöisin laajemmista, maakuntien kehittämissuunnitelmissa tunnistetuista tarpeista, joten siinä mielessä näiden toimenpiteiden nähdään alueilla olevan hyvin perustavanlaatuisia kehittämisedellytyksiä laajalle joukolle eri toimijoita.

Kaikki tarkastellut hankkeet ovat edenneet kutakuinkin alustavien suunnitelmien mukaisesti, mutta hankkeiden tuloksellisuuden arvioimiseen suhtaudutaan hankkeissa varauksellisesti toteutuksen ollessa vielä kesken. Kuitenkin, kuten hankkeiden kehittämistoiminnalle tuoman lisäarvon suhteen aikaisemminkin todettiin, on hankkeiden yksi merkittävimmistä saavutuksista niiden eri toimijoita eri kehittämiskysymysten äärelle kokoava rooli. Esimerkiksi Virtuaalikympissä ja Ikihyvässä on mukana muun muassa yliopistojen ja muiden oppilaitosten edustusta, järjestöjä, kaupunkeja ja kuntia sekä useita hoiva-alan yrityksiä. Samaten esimerkiksi Iso-Syötteen matkailusuunnitelmaa on mukana tekemässä kymmenkunta matkailualan yritystä, jotka pystyvät hankkeen ansiosta kokoamaan kehittämisresurssinsa yhteen koko alueen matkailuvetovoimaisuuden parantamiseksi (win-win-tilanne).

Monissa kehittämishankkeissa lopullinen, tavoiteltu tulos näkyy välillisesti vasta pitkällä aikavälillä. Poikkeuksena tässä suhteessa ovat kuitenkin investointihankkeet, kuten Purmojärven kunnostus-, Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko- ja Karjalarata-hankkeissa saavutettu tuloksellisuus, joka on kehittämishankkeisiin verrattuna selkeästi todettavissa. Sen sijaan arviot näidenkin hankkeiden välillisistä vaikutuksista ovat tässä vaiheessa valistuneiden arvailujen varassa. Hankkeiden tuloksellisuuden toteutamisessa ensisijaista onkin tunnistaa hankkeen edunsaajat, jotka ovat ensisijaisesti monissa tapauksissa hankkeen toteuttajatahot, mutta toissijaisesti hankkeilla nähdään olevan myös paljon kauaskantoisempia, koko alueen elinvoimaisuuteen vaikuttavia hyötyjä. Erityisesti matkailuhankkeissa tuotetut hyödyt näyttäisivät koituvan eniten hankkeissa mukana oleville tahoille, kun taas uusia palveluratkaisuja tuottavissa hankkeet ovat enemmän loppukäyttäjäpainotteisia.

2.8.3 Hankkeiden lisäarvo alueiden kehittämistyössä

Kansallisessa rakennerahastostrategiassa on yhdeksi rakennerahastovaroin rahoitettavan toiminnan peruseriaatteeksi linjattu rahastojen tarkoitus luoda alueiden kehittämiseksi sellaista lisäarvoa, joka on rahoitetun toiminnan rahallista määrää suurempi. Tämä edellyttää ohjelmatyön luovan sellaisia uusia toimintamalleja, jotka edistävät eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista. Aikaisemmilta rahastokausilta on saatu hyviä esimerkkejä siitä, miten suhteellisen pienin varoin on voitu luoda toimintaa, jolla on suuri vipuvaikutus alueen muulle kehitykselle sekä luoto uusia toimintamalleja, joita ei pelkästään kansallisin kehittämisvaroin olisi saatu aikaiseksi. Rakennerahastostrategian linjausten mukaisesti edellisestä rakennerahastokaudesta vähentynyt rahoitus edellyttää, että uudella ohjelmakaudella rakennerahastovarot ohjataan aiempaa tehokkaammin sellaisiin toimiin ja hankkeisiin, jotka tuovat selkeää lisäarvoa kansalliseen aluekehittämistoimintaan.

Maakuntien yhteisryhmille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä siitä, mikä on tällä hetkellä rahoitettavan hanketoiminnan tuoma lisäarvo alueiden kehittämiseksi. Väittämästä "Hankkeiden toteutuksessa aikaansaadut tulokset ovat hyvässä suhteessa käytettyihin resursseihin" lähes puolet (47 %) vastaajista oli jokseenkin tai samaa mieltä. Väittämästä "Ohjelman puitteissa rahoitetaan toimintaa, jota tulisi tehdä muutenkin, mutta johon ei muuten kohdennettaisi tässä määrin resursseja" oli samaa mieltä peräti 73 prosenttia vastaajista (45 vastaajaa).

Kysymykseen vastanneita (n 64) pyydettiin lisäksi arvioimaan toimintalinjalla 3 toteutetun hankerahoituksen osalta, mikä on yleisimmin sellaista toimintaa, jota tulisi rahoittaa muutenkin, ja jolla siten ei ole niin suurta lisäarvoa ja vipuvaikutusta alueen muulle kehittämiseksi. Noin puolet vastaajista mainitsi infrastruktuuri- ja ympäristöhankkeiden olevan usein luonteeltaan sellaisia, jotka kuuluisivat valtion rahoitettaviksi, mutta joihin ei tästä huolimatta rahoitusta saada. Toisaalta vastauksissa tulee ilmi

myös se ristiriita, että koska valtiolla ei ole näihin tarpeeksi kansallista rahoitusta myönnettäväksi, on EU-rahoitukseen turvautuminen monesti ainoa mahdollisuus, sillä infrastruktuurin toimivuus on aluekehityksen yksi peruselementeistä. Kuntien normaali-toimintaan kuuluvaa suunnittelutyötä ja rakentamista mainitaan rahoitettavan EU-rahoituksesta 8 vastauksessa.

Ongelmalliseksi kyselyyn vastanneet näkevät ohjelman tavoitteiden toteutumisessa sen, että osa hankkeista on ohjautunut yhä vähemmän lisäarvoa tuottavaan suuntaan kuin aikaisemmin. Hankaluutena koetaan myös ”kotikutoiset” tai ohjelman tavoitteita vain heikosti toteuttavat hankkeet, joiden käsittelyyn menee paljon aikaa ja vaivaa. Hankkeet eivät aina vaikuta relevanteilta suhteutettuna todelliseen tarpeeseen ja niissä ei aina ole kehittämistä – hakemuksia on räätälöity ennen kaikkea rahoittajaa varten. Eräs vastaaja jopa arvelee, että joitain hankkeita olisi suunniteltu vain tiettyjen ihmisten työllistämistä ajatellen. Toisen vastaajan mukaan kaikissa hankkeissa tavoitteet eivät ole olleet tarpeeksi korkealla, eikä uusia ja rohkeita aloitteita ole riittävästi tehty. Hankkeiden valinnassa on myös unohdettu se, että niiden pitäisi sisältää selkeitä elinkeinopoliittisia yhteyksiä. Näin on erään vastaajan mukaan ollut erityisesti ympäristö- ja infrastruktuurihankkeissa.

Tosin alueilla nähdään, että hyviäkin hankkeita on jätetty rahoittamatta, koska resurssit eivät vastaajien mukaan ole riittäneet. Vastauksissa arvellaan, että kuntarahan haalimisen takia on päädytty tukemaan liian tavanomaisia aloitteita. Kunnilta vaadittavan rahoitusosuuden todetaan olevan liian korkea. ”Kuntarahoituksen saaminen ohjelma-asiakirjan edellyttämässä määrin on vaikeaa ja jopa mahdotonta”, toteaa eräs vastaaja. Rahoituksen niukkuus näkyy vastaajien mielestä toiminnan sirpalemaisuuksena ja lyhytjänteisyytenä. Eräs vastaaja kuvaa tilanteen, jossa rahaa menee vuodesta toiseen samoja asioita tekeviin hankkeisiin. Rahojen selkeämmällä keskittämisellä vain muutamaan teemaan valtakunnallisesti uskotaan olevan enemmän vaikutusta.

On selvää, että eri toimijoilla on omanlaisensa näkemys ohjelman toteutuksesta ja sen onnistumisesta, sillä ohjelmien laajalla kentällä toimitaan monenlaisissa toimintaympäristöissä. Tiettyjä yhteisiä suuntia voidaan kuitenkin tunnistaa. Ohjelmilta kaivataan selkeyttä ja ennen kaikkea hankevalintojen priorisointia. Vastaajat arvelevat, että vaikuttavuus saavutetaan panostamalla muutamiin kärkihankkeisiin kunnolla.

Kansallisen rakennerahastostrategian yhtenä keskeisimpänä linjauksena on kansallisen osaamiskeskusrahoituksen täydennyksenä tukea kansalliseen ohjelmaan valittavia kärkiklustereita sekä muita alueen osaamiskeskittymiä niiden toiminnan, osaamisen ja kansainvälistymisen edistämiseksi.

Toimintalinjan 3 erityispiirre muuta kehitystä tukevana ja mahdollistava kehittämistoimintana näkyy myös siinä, miten maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöt näkevät toimintalinjaa 3 toteuttavien toimenpiteiden kyvyn tukea alueiden osaamisklustereiden kehitystä. Vastaukset jakaantuivat selkeästi kahtia. 41 prosenttia vastaajista koki, ettei toimintalinja tue osaamisklustereiden kehitystä tai se on tukenut sitä vain vähän. Vastaajien näkemysten mukaan tämä tehtävä kuuluu ennemminkin toimintalinjojen 1 ja 2 kehittämisalueeseen. Toisaalta toiset 40 prosenttia vastaajista arvioi, että myös toimintalinja 3 on tukenut osaamisklustereiden kehitystä.

Tuen ajatellaan kuitenkin olevan välillistä, lähinnä infrastruktuuriin liittyvää saavutettavuuden parantamista ja logistiikan kehittymistä. Matkailuala mainitaan yhtenä erityisenä toimialana, jonka nähdään hyötyvän erityisesti paremmasta saavutettavuudesta. Toisaalta matkailualaa voidaan kehittää välillisesti myös vastauksissa mainituilla ympäristö- ja vesistönsuojelutoimenpiteillä.

2.9 Alueellinen näkökulma arvioinnin tuloksiin

Tässä osiossa esitetty analyysi perustuu syksyllä 2010 järjestettyihin suuralueittaisiin kuulemistilaisuuksiin, jotka järjestettiin yhteistyössä kaikkien 4 eri toimintalinjan arvioitsijoiden kesken vuorovaikutteisina päivän mittaisina työpajoina. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 150 rahoittajien ja muita ohjelman hallintotason edustajia (ks. tarkemmin liite 4).

Toimintalinjan 3 osalta työpajoissa esiteltiin ryhmäkeskustelun pohjaksi edellisen luvun 2 arviointituloksia. Ryhmätöissä keskusteltiin tämän pohjalta erityyppisten hankkeiden potentiaalista vaikuttaa alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämiseen. Keskustelu jäseneltäin koskemaan suurimpia temaattisia hankekokonaisuuksia, joita ovat t&k-, liikenne-, energia-, ympäristönsuojelu-, matkailu- ja kulttuurihankkeet.

2.9.1 Etelä-Suomi

Etelä-Suomen toimijoiden keskusteluissa kiteytyi näkemys siitä, että toimintalinjalla 3 ei ole riittävän selkeää strategista ja toiminnallista fokusta. Nykyisellään toimintalinjan koetaan sisältävän muiden toimintalinjojen kanssa ristiriitaisia elementtejä etenkin toimintalinjan 2 ja ohjelman horisontaalisten teemojen kanssa. Tämä heijastuu käytännön toteutuksessa siihen, että laajoja hankekokonaisuuksia on vaikea saada luotua. Laajempina ongelmana koettiin, että yleensä aluekehitysohjelmien substanssiteemat ovat jokseenkin samat, jolloin niiden keskinäistä erottautumista ei synny riittävässä määrin, ja siksi EAKR-ohjelman sisällöt kaipaisivat uudistamista.

Ongelmallisena toimintalinjan 3 osalta Etelä-Suomen aluetilaisuudessa nousi esiin myös haasteellisten alueiden määrittely, mikä on muuttunut nykyisen ohjelmakauden alussa. Keskusteluissa arvioitiin, että haasteellisilla alueilla Etelä-Suomessa on samat ongelmat kuin Pohjois-Suomessakin, jolloin toimintalinja 3 voisi olla yksi kehittämisalue myös saariston ja muiden periferisten alueiden kehittämiseksi. Alueiden haasteellisuus tulisi voida todeta muun kuin maantieteellisen sijainnin kautta. Haasteellisia alueita tulisi ylipäättään seurata oman indikaattorinsa avulla, joka sisältäisi jatkuvan seurannan ja vertailun.

Toimintalinjan 3 palvelukokeilu koettiin mielenkiintoiseksi ja antoisaksi, ja tuloksiksi odotetaan uusia avauksia. Tästä huolimatta palvelukokeilun osalta todettiin, että se on tuottanut tähän mennessä odotettua vähemmän hankkeita, sillä kunnat eivät ole riittävässä määrin lähteneet mukaan hanketoimintaan. Syynä tähän nähdään kuntien kokemaa vähäinen hyöty hankkeista sekä sosiaali- ja terveystoimen resurssipula.

Toimintalinjan 3 osalta ongelmalliseksi nähdään strategisen ja temaattisen hajanaisuuden aiheuttamat vaikeudet ohjelman markkinoinnille, kun alueen toimijoiden on hankala hahmottaa kehittämisen fokusta. Keskustelussa nousikin esille ehdotus toimintalinjan yhdestä yhtenäisestä teemasta – joka voisi olla esimerkiksi *ympäristö* – jolloin sitä olisi myös helpompi markkinoida ja viedä eteenpäin. Ympäristöteemaan voisi liittyvä kestävä kehityksen edistäminen kaikessa toimintalinjan 3 hanketoiminnassa. Ympäristöteeman kattaessa kaikki kestävä kehityksen teemat, jotka ovat taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja ekologinen, voitaisiin nykyinen monimuotoinen hanketoiminta säilyttää, mutta samalla fokusoida se entistä selvemmin yhden strategisen suuntaviivan mukaiseksi. Tärkeitä ympäristöön liittyviä aihekokonaisuuksia ovat ympäristöriskien hallinta, uusi ympäristöteknologia ja sen liiketoimintamahdollisuudet ja yritysten kestävä kehityksen näkökulmat. Lisäksi nostettiin esiin, että innovaatioita sekä tutkimustoimintaa tulisi painottaa aiempaa enemmän myös toimintalinjan 3 hanketoiminnassa.

Lisäksi kehitysehdotuksena Etelä-Suomen alueellisesta tilaisuudesta nousi esiin toimintalinjojen ja sitä kautta koko ohjelman nykyistä huomattavasti kokeilevampi ote. Hanketoimintaan kaivataan yhä valtavirrasta poikkeavampia ja uutta luovia hankkeita. Tämän tulisi näkyä avoimemmin myös hankkeiden valintakriteereissä, jotta hankehakemuksissa uskallettaisiin tuoda hankkeiden mahdolliset riskit entistä rohkeammin esille. Lisäksi todettiin, että julkisen sektorin pitäisi tehdä yhä enemmän yhteistyötä yritysten kanssa, sillä ilman tätä kuntien toiminta ei voi kehittyä riittävän nopealla tahdilla. Haasteena ovat kuitenkin hankkeiden omarahoitusosuudet, jotka voivat olla pienemmille yrityksille liian korkeita.

Yleisesti ottaen toimintalinjasta 3 keskusteltiin Etelä-Suomen alueellisessa tilaisuudessa hyvin kriittiseen sävyyn; se koettiin ”kaatoluokaksi”, jonka alle voidaan hyväksyä lähes mitä tahansa, jopa

tarpeeltaan kyseenalaista hanketoimintaa. Tämä osaltaan tukee toimijoiden näkemystä siitä, että toimintalinjan teemasisältöä ja hakuheitoja tulisi terävöittää seuraavalla ohjelmakaudella, mikä estäisi nykyisenmuotoisen sekalaisen hankekokonaisuuden syntyminen.

2.9.2 Länsi-Suomi

Länsi-Suomen suuralueen tilaisuudessa nostettiin toimintalinjan 3 vahvuudeksi sen mahdollisuudet parantaa alueen vetovoimaisuutta monen eri osa-alueen kautta. Keskustelussa nousi esille näkemys, jonka mukaan parhaimmillaan toimintalinjan 3 toimenpitein kehitetään toimia, jotka ratkaisevat saavutettavuuden pullonkauloja ja kehittävät toimintaympäristöä yhä enemmän yritysten ja asukkaiden tarpeita vastaavaksi. Siten toimintalinjan 3 hanketoiminta tukee välillisesti muiden toimintalinjojen yritys- ja innovaatioteemoja, ja sitä kautta luo edellytyksiä alueen vetovoimaisuuden ja kilpailukyvyyn parantamiselle.

Länsi-Suomen toimijat näkevät nykyiset painopisteet ja valinnat edelleen ohjelmakauden edettyä perusteltuina, joskin osallistujat olivat jossain määrin yllättyneitä matkailun saamasta painotuksesta hanketoiminnassa. Matkailun samaa volyymi aiheutti toimijoissa huolta erityisesti siksi, että liikenne-, ympäristö- ja tietoyhteiskuntahankkeet nähdään aluekehittämisen kannalta erityisen tärkeinä nimenomaan Länsi-Suomen toimintaympäristö ja edellä mainittu vetovoimaisuuden edistäminen huomioon ottaen. Samanaikaisesti todettiin, että toimintalinjan 3 ehdoton vahvuus on sen monisisältöisyys, ja että erilliset teemat näennäisestä irrallisuudestaan huolimatta tukevat toisiaan.

Monisisältöisyys nähdään myös edellytyksenä riskien ottamiselle ja uusien asioiden testaamiselle. Osallistujien näkemyksen mukaan olisi keskityttävä rahoittamaan yhä enemmän uutta luovaa ja kokeilevaa toimintaa tai muuten sellaista toimintaa, jolle ei löydy muuta rahoitusta. Tämä vastaisi kehittämistukien perimmäiseen tarkoitukseen liittyen markkinapuutteiden paikkaamiseen ja sitä kautta elinkeinotoiminnan sijoittumisedellytysten parantamiseen.

Ohjelmataason strategian ja käytännön toteutuksen välistä suhdetta pohdittaessa nousi keskustelun keskiöön eri maakuntien väliset erot. Suuraluetason ohjelma ja Suomen aluekehitysstrategia asettavat maakunnat kehittämisen keskiöön, mutta toisaalta rahoitettavilta hankkeilta edellytetään, että ne ovat kansallisen rakennerahastostrategian ja suuralueen ohjelman mukaisia. Strateginen yhteensopivuus eri maakuntien ohjelmien kanssa onkin pyritty varmistamaan jo suuralueen ohjelman suunnitteluvaiheessa, mutta luonnollisesti vasta rahoituspäätökset ja hanketoteutus todentavat tässä onnistumisen. Vaikka eri maakuntien kehittämistavoitteet eroavat jokseenkin toisistaan, nähdään toimintalinjan 3 laajojen tavoitteenasettelujen mahdollistavan aluelähtöisen kehittämisen lähes ongelmitta.

Palvelujen kehittämisen teemassa ei ole täysin onnistuttu. Tämän nähtiin Etelä-Suomen tapaan johtuvan erityisesti siitä, että osa kunnista jäi alkukaudesta selvästi odottamaan kuntahallinnon organisoitumista. Toisin sanoen palvelurakennemuutos on haluttu osallistujia lainaten ”pois päiväjärjestyksestä” ennen kuin palveluihin liittyviä kehittämistoimenpiteitä on uskallettu alkaa suunnittelemaan. Suunniteltua pienemmäksi jääneestä hankevolyyymista huolimatta pienet testaus- ja pilotointihankkeet nähdään sopivan hyvin EAKR-toiminnan henkeen, kunhan ei päädytä tekemään toimia, jotka kuuluvat kuntien lakisääteisiin tehtäviin.

Lisäarvoa peräänkuulutetaan myös muissa kuin palveluhankkeissa. Esimerkiksi liikenteen kehittämisessä osalta nähdään vaarana luisua rahoittamaan rakennerahastoista hankkeita, joita kuuluisi rahoittaa kansallisin varoin. Tämän sijaan ohjelman valintakriteereissä tulisi yhä tiukemmin varmistaa se, että hanketoiminta on aidosti lisäarvoa tuottavaa. EAKR-toimenpiteillä nähdään tarpeelliseksi toteuttaa suurten infrastruktuuri-investointien sijaan yksittäisiä pieniä, pullonkauloja ratkaisevia hankkeita sekä kaupunkialueilla että maaseudun harvaan asutetuilla alueilla. Tämä voisi tarkoittaa käytännössä muun muassa älyliikenteen kehittämiskokeiluja. Myös esimerkiksi ympäristöhankkeet nähdään liikennehankkeita ”turvallisempina” vaihtoehtona jo siitäkin syystä, että tähän liittyvässä toiminnassa ei ole selkeää muuta toteuttajatahoa tai rahoittajaa.

2.9.3 Itä-Suomi

Itä-Suomen toimenpideohjelman strategisesti merkittävin ero muihin ohjelmiin on voimakas panostus raideliikenteen kehittämiseen. Tämä perustuu suuralueen heikkoon saavutettavuuteen, joka nähdään yhtenä merkittävimpänä alueen kehittämistä hidastavana tekijänä. Ohjelma-asiakirjassa todetun mukaan tieliikenteen osalta tilanne on osittain korjautunut Lahden moottoritien valmistuttua ja raideliikenteen osalta paranemassa Kerava-Lahti-oikoradan ja Savonradan parannustöiden edetessä, mutta tästä huolimatta matka-ajat ovat esimerkiksi Länsi-Suomessa samoilla leveyspiireillä sijaitseviin kaupunkeihin verrattuna huomattavasti pidempiä.

Työpajoissa käydyn keskustelun perusteella ohjelmakaudella tehtyjä panostuksia raideliikenteeseen pidetään oikeaan osuneena strategisena valintana ja myös erittäin hyviä tuloksia tuottaneena ratkaisuna alueen saavutettavuuden kannalta. Raideliikenteeseen panostaminen nähdään tärkeäksi siitäkin huolimatta, että investoinnit kohdentuvat vain tiettyjen maakuntien alueelle. Rataan tehtyjen parannusten nähdään yksimielisesti hyödyttävän pitkällä aikavälillä koko suuraluetta. Päätöstä panostaa raideliikenteeseen pidetään jälkepäin viisaana ratkaisuna myös ohjelmakauden aikana lentoliikenteessä tapahtuneiden leikkausten vuoksi. Liikenneinvestointeja perustellaan sillä, että kaikki muu kehittämistoiminta olisi vaarassa jäädä tyhjäksi kuoreksi, mikäli alueen perusinfrastruktuuriin ei kiinnitetä ensin huomiota.

Selvistä raideliikenteessä tapahtuneesta kehityksestä huolimatta, nähdään ohjelmakaudella tehdyt mittavat investoinnit riittämättöminä suhteessa siihen, mitä raideliikenteen kehittäminen kokonaisuudessa vaatisi. Raideliikenteeseen suunnatun panostuksen hyödyt uskotaankin näkyvän lopullisesti vasta sitten, kun koko rataosuus saadaan kunnostettua. EAKR-rahoituksen tuomaa lisäarvoa ei kuitenkaan kyseenalaisteta, sillä pienetkin investoinnit vievät raideliikenteen kehittämistä oikeaan suuntaan. Raideliikenteen uutena tärkeänä avauksena nähdään rataverkkoinvestointien lisäksi myös asema-alueiden viihtyvyyden ja toimivuuden kehittäminen.

Myös monet Itä-Suomen ympäristöhankkeista ovat investointeja perusinfrastruktuuriin. Näistä suurimpana kehittämisen kohteena näkyvät muun muassa erilaisten jätevesijärjestelmien kehittämishankkeet. Myös vesistönsuojeluhankkeita on paljon. Ympäristöteema näkyy läpileikkaavasti myös matkailuhankkeissa. Näiden hankkeiden vaikutukset näyttäytyvät alueen toimijoiden mielestä välillisesti pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi vesihuoltohankkeiden osalta tehdyt investoinnit ovat monin paikoin onnistuneet houkuttelemaan alueelle yritystoimintaa, kun perusrakenteet ovat olleet valmiina saatavilla. Näissä hankkeissa vahvuutena pidetään sitä, että jo pienelläkin rahallisella panostuksella voidaan poistaa kriittisimmät kehittämisen pullonkaulat, ja saada aikaan merkittäviä kerrannaisvaikutuksia elinkeinotoiminnan kehityksessä. Infrastruktuuriin panostava hankerahoitus on näyttäytynyt tärkeänä instrumenttina erityisesti taloustaantumien aikaan, kun kunnat ovat tarvinneet lisärahoitusta omiin kehittämisinvestointeihinsa.

Palveluinnovaatiohankkeet ovat Etelä- ja Länsi-Suomen tavoin osoittautuneet kokonaisuudeksi, joilla ei ole saavutettu odotettuja tuloksia, sillä hankerahoitukselle ei ole kunnissa ollut riittävästi kysyntää. Yhtenä syynä tähän nähdään se, että hankkeiden valmisteluprosessi on kunnille liian raskas, kun rahoituksen saannin edellytyksenä on ollut hankkeiden ylimatekunnallisuus. Rahoittajatahojen kokemuksen mukaan jo kahden tai kolmen kunnan yhteishankkeissa on saattanut olla ylitsepääsemättömiä hankaluuksia jo hankkeen valmistelussa.

Itä-Suomessa kulttuuriympäristöjen kehittämiseen liittyvät hankkeet muodostavat melko pienen osan hankekokonaisuudesta sekä lukumäärällisesti että rahallisesti. Tähän syynä alueen toimijat näkevät sen, että näitä hankkeita toteuttavat tahot, kuten kylätoimikunnat ja muut järjestöt tekevät kehittämistoimintaa usein hyvin kapealla sektorilla ja niiden ydintoiminta on muutenkin volyymitaan vähäistä. Näistä esimerkkeinä mainitaan Kuopion saaristokaupungin taidegallerian toimintaan liittyvä hanke sekä Ortodoksisen kulttuurikeskuksen käynnistämis- ja markkinointihanke.

Nykyisellään kulttuurihankkeiden kenttä hahmottuu sirpalemaisena, eikä se muodosta yhtenäistä hankekokonaisuutta. Kokonsa vuoksi kulttuurihankkeiden näkyvyys jää monesti hyvin paikalliselle tasolle, ja osa toimijoista pitäisikin pysyvän vaikuttavuuden kannalta kulttuuripalveluiden tuotteistamiseen keskittyviä hankkeita yksittäisiä kehittämispanostuksia tärkeämpinä. Toisaalta osa toimijoista kokisi tämän vaarantavan kansalaisjärjestöjen ja muiden ”epäammattimaisten” toimijoiden mahdollisuuden saada hankerahoitusta. Näkemuseroista huolimatta kulttuurihankkeita pidetään tärkeänä osana hanketoimintaa, ja niiden vaikuttavuus alueiden toimintaympäristön kehittämiseen nähdään merkittävänä.

Matkailuhankkeiden määritelmä nähdään Itä-Suomessa osin epätarkkuuksia sisältävänä. Alueen toimijoiden näkemyksen mukaan matkailun menoluokkatason alla on paljon hankkeita, joilla on matkailukytkös, mutta jotka ovat kuitenkin pääosin esimerkiksi infrastruktuuria tai ympäristönsuojeluteknologiaa kehittäviä hankkeita. Ylipäänsä toimijoiden mukaan mitkä tahansa hankkeet saattavat olla luokiteltuna matkailuhankkeiksi. Siksi hankkeiden luokittelua pidetään sattumanvaraisena, ja matkailuhankkeiden määrän uskotaan osittain riippuvan siitä, mihin rahoituspäätöstä käsitellyt henkilö on sattunut hankkeen luokittelemaan. Matkailuhankkeiden määritelmä kaipaisikin tarkennusta nimenomaisesti luokitushierarkian suhteen, sillä matkailu nähdään pikemminkin ylätasen luokkana, jonka sateenvarjon alla on lukuisia muita erityyppisiä hankkeita.

Matkailuhankkeiden profiloitumiseen tuo lisää epäselvyyttä myös se, että osa matkailuhankkeista toimii jopa eri toimintalinjalla. Esimerkiksi verkostoitumista edistävät matkailuhankkeet toimivat usein toimintalinjalla 2. Samoin maaseudun kehittämisrahalla tuetaan paljon matkailuhankkeita. Tämä on aiheuttanut hankekentän kokonaiskoordinoinnille haasteita, sillä tietoa eri ohjelmissa tehtävästä ja etenkin suunnitellusta kehittämisestä on hankalaa saada tietoa kovin reaaliaikaisesti, mikä voi aiheuttaa kehittämistoiminnan päällekkäisyyttä. Alueelliset toimijat nostavat matkailuhankkeiden osalta myös esille sen, että vaikka hankkeiden vaikuttavuus on monissa tapauksissa merkittävä, jää niistä monista uupumaan yhteys Lissabonin strategian tavoitteisiin. Usein julkishallintovetoisissa matkailuhankkeissa nähtäisiinkin olevan varaa tiiviimmälle linkitykselle yritysten innovaatiotoiminnan kanssa.

Itä-Suomi profiloituu vahvaa aluelähtöistä kehittämistä painottavana ohjelma-alueena ja rahoitus on hyvin suurelta osin kohdennettu koko alueen liikennettä tukeviin infrastruktuurihankkeisiin. Tämä osoittaa, että maakuntien väliltä löytyy vahva yhteinen tahtotila koko alueen saavutettavuuden parantamiseksi. Pienten hankkeiden merkitystä ei toimijoiden keskuudessa haluta kuitenkaan vähätellä. Näiden osalta merkittävänä nähdään se, että myös pienet toimijat voivat toteuttaa hankkeita, joilla saattaa olla paikallisyhteisöjen kannalta hyvin merkittäviäkin vaikutuksia, eikä vastaavaa kehittämisrahaa ole saatavissa mistään muusta lähteestä. Pienet paikallistason hankkeet nähdään hyödyllisinä myös tavallisten kansalaisten silmiin näyttäytyvän EU-toiminnan imagon kannalta.

2.9.4 Pohjois-Suomi

Pohjois-Suomessa toimintalinjan 3 vaikuttavuutta koskevassa keskustelussa keskityttiin pohtimaan arvioinnin aikaisemmissa vaiheissa nousseita näkemyksiä siitä, että toimintalinjan 3 hanketoiminta on hajanaista ja strategiselta fokukseltaan heikosti hahmottuvaa. Arvioinnin aikaisemmista vaiheista muun muassa haastatteluissa kuvattiin toimintalinjaa sekavana. Pohjois-Suomen alueen toimijat halusivat tähän liittyen tähdentää, että suuralueelle ominaisten aluekehittämisen haasteiden näkökulmasta ei toimintalinjaa voida missään nimessä pitää hyödyttömänä. Pikemminkin tältä toimintalinjalta tuettavia hankkeita pidetään selkeinä ja konkreettisia hyötyjä luovana toimintana verrattuna muihin toimintalinjoihin.

Pohjois-Suomen alueen toimijat pystyivät yhtymään aiemmin esitettyihin näkemyksiin siitä, että toimintalinjan 3 strategisia tavoitteita voidaan luonnehtia ”ympäripyöreiksi”, mutta toisaalta tämä nähtiin myös merkittävänä vahvuutena alhaalta ylöspäin suuntautuvan aluekehittämisen tukemisessa. Tämä on Pohjois-Suomen kannalta erityisen tärkeää siksi, että eri maakuntien toimintaympäristöjen välillä on

hyvin suuria eroja kun verrataan esimerkiksi Lappia ja Keski-Pohjanmaata. Strategisten tavoitteiden liikkumavara mahdollistaa sen, että maakunnat voivat itse räätälöidä hanketoimintansa tukemaan alueen kehittämisen strategisia kärkiä. Koska toimintalinjalla käytettävissä oleva hankerahoitus ei riitä vastaamaan kaikkeen kysyntään, nousee strategisten kärkien priorisointi tällä toimintalinjalla muita tärkeämpään asemaan. Priorisoinnissa otetaan huomioon ensisijaisesti se, että tuettava toiminta on Lissabonin strategian mukaista, eli että kaikessa hanketyössä on vahva elinkeinoelämää tukeva linkitys.

Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kannalta vaikuttavuudeltaan merkittävimpänä menoluokkana arviointiin osallistuneet näkevät matkailun kehittämishankkeet. Matkailuhankkeista monet linkittyvätkin hiihtomatkailemisen kehittämiseen. Lisäksi myös kaikki muut hankkeet tukevat joko suoraan tai välillisesti matkailuelinkeinoja. Koska Lapin matkailu on hyvin luontopainotteista, on myös esimerkiksi ympäristöhankkeilla erityisen tärkeä rooli matkailuelinkeinon tukemisessa myös luontomatkailemisen vetovoimaisuuteen.

Myös liikenneinfrastruktuurin kehittämisessä on saatu aikaiseksi huomattavaa elinkeinotoimintaa edistävää vipuvaikutusta. Liikennehankkeet ovat usein olleet matkailukeskuksiin linkittyviä toimenpiteitä. Merkittävimmät vaikutukset on saatu aikaan esimerkiksi liikenteellisten pullonkaulojen poistamisessa usein suhteellisen vähäisilläkin rahallisilla panostuksilla. Tästä esimerkkinä mainitaan muun muassa Ylläksen matkailutiehanke, jossa kahden hiihtokeskuksen yhdistävällä tieosuudella saatiin merkittäviä matkailuelinkeinoja edistäviä kerrannaisvaikutuksia aikaan.

Yksi Pohjois-Suomen strategisista erityispainotuksista on uusiutuvan energian käytön lisääminen ja kehittäminen. Tämän strategisen kärjen osalta alueen toimijat näkevät, ettei toivottuja tavoitteita ole saavutettu yhtä hyvin kuin muiden painopisteiden osalta. Energiahankkeiden toteutuksessa kriittisimpänä kehittämiskohtana nähdään toiminnan jatkuvuuteen liittyvät haasteet. Samoin hankkeiden yva-menettely on usein pitkä prosessi, mikä osaltaan hidastaa hankkeiden toteutusta. Uusiutuvan energian käytön edistämistä halutaan kuitenkin edelleen tukea, sillä sitä pidetään tärkeänä erityisesti alueen matkailuimagon kannalta.

Lisäksi tietoliikenteen kehittämiseen on haluttu panostaa, mutta kehittämistoiminta on vasta käynnistymässä Keski-Pohjanmaata lukuun ottamatta. Suurena kysymyksenä alueella pidetään sitä, tulisiko laajakaistayhteyksiä kehittää pisteittäisesti elinkeinokeskityksissä vai koko alueen laajuudella tasavertaisesti.

Kulttuurihankkeiden osalta vaikuttavuuden todentaminen koetaan olevan haasteellista Pohjois-Suomessa. Niiden merkitystä pidetään kuitenkin suurena, sillä kulttuurihankkeet ovat lähtöisin aidoista paikallisista kehittämistarpeista ja ne ovat usein järjestöjen toteuttamia. Järjestöille hanketoimintaan mukaan lähtemisen kynnyks on tyypillisesti korkea, mutta samalla voidaan olla varmoja, että näissä hankkeissa toimivien sitoutuminen kehittämistyöhön on esimerkiksi julkisiin toimijoihin verrattuna korkeaa. Osa alueen toimijoista näkisi kulttuurihankkeiden kohdalla tärkeänä tuotteistamisen nostamisen hanketoiminnan yhdeksi kriteeriksi. Tuotteistamista kohtaan esitettiin Itä-Suomen toimijoiden tapaan myös kritiikkiä, sillä liiallinen elinkeinopainotteisuus todennäköisesti karsisi pienimmät järjestötoimijat kokonaan pois EAKR-hanketoiminnasta. Esimerkiksi saamelaiskulttuurin tukeminen on tärkeä osa hanketoimintaa, joten kulttuuripalveluiden liika kaupallistaminen ei ole tämänkään kannalta hyväksi. Lisäksi mainitaan esimerkkinä Sodankylän elokuvajuhlat, joiden suosio perustuu nimenomaan siihen, että tapahtuma on voinut välttää liikaa kaupallisuutta.

3 Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

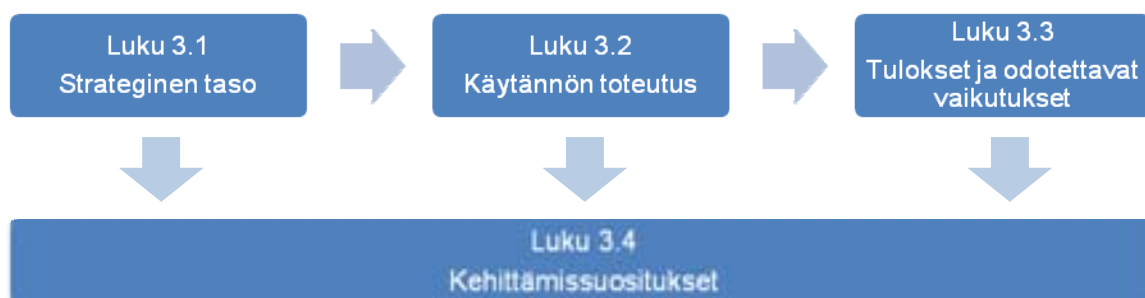
Toimintalinjan 3 painopiste kohdentuu liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien sekä niihin liittyvien palveluiden edistämiseen, sekä luonnon- ja kulttuuriympäristöjen suojeluun ja kehittämiseen. Toimilla tulee olla suora kytkös Lissabonin strategian mukaisesti alueen elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kehittämiseen.

Verrattuna muihin toimintalinjoihin, on toimintalinjalla 3 käytännössä kolme erityispiirrettä, jotka liittyvät koko ohjelman vaikutuslogiikkaa tarkasteltaessa laajasti ohjelman

- 1) strategiseen tavoiteasetantaan: Strateginen tavoiteasetanta on hyvin väljää
- 2) käytännön toteutukseen ja hankeselektioon: Hanketoiminta on hyvin monipuolista ja toteutuksessa painottuu julkisen sektorin toimijat
- 3) lopullisten vaikutusten muodostumiseen: hankkeiden vaikutukset ovat leimallisesti välillisiä

Arvioinnin johtopäätökset on jäsenneilty tässä luvussa näiden erityispiirteiden mukaisesti muodostaen edellisessä luvussa esitettyjen tulosten pohjalta arvioitsijan tekemät keskeisimmät johtopäätökset ja kehittämissuositukset vastaten samalla arvioinnin tilaajan määrittelemiin arviointikysymyksiin.

Luvun 3 rakenne muodostuu seuraavasti:

Kuva 13. Luvun rakenne.

3.1 Strateginen taso

Koheesiopolitiikan ja kansallisen aluepolitiikan yhteensovittaminen ja strateginen koherenssi on nähty tärkeänä jo tällä kaudella ja tämä heijastuu myös alueellisella tasolla tehtävän kehittämistyöhön. Paikkalähtöisen kehittämissuositusten merkitys on ollut esillä muun muassa EU:n Eurooppa 2020 strategiakirjassa⁴. Eurooppa 2020 strategian toteuttamisessa olennaisessa asemassa on, että sen kansalliset vastineet sisäistävät täysin alueellisen koheesion periaatteet taloudellisen ja sosiaalisen koheesion lisäksi. Erityisesti kaupunkien ulkopuolisten alueiden kehityksen kannalta pidetään tärkeänä, että aluekehittämistyön painottuminen alueiden omiin vahvuuksiin ja erityispiirteisiin ymmärretään.

Tällainen alueellisille vahvuuksille perustuva erikoistuminen ja kilpailukyky ovat jo nykyisellään myös Kansallisessa rakennerahastostrategiassa ja Suomen aluekehitysstrategian ytimessä ja tämän

⁴ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Document accompanying the Commission Communication on Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020 COM(2010) 553 final Brussels, 6.10.2010 SEC(2010) 1183; René Wintjes and Hugo Hollanders (2010): The regional impact of technological change in 2020, Synthesis report, sähköinen raportti: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/2010_technological_change.pdf.

mukaisesti maakuntien painotuksia on viety erikoistumisen ja olemassa oleville vahvuuksille perustuvan innovaatiolähtöisen strategian suuntaan.

Arviointi osoitti, että EAKR-toimenpideohjelmien strateginen tavoiteasetanta tukee kansallisen rakennerahastostrategian tavoitteita, mutta ne ovat myös pystyneet mukautumaan hyvin alueiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaaviksi. Tämä moninaisuus näkyy toimenpideohjelma-asiakirjoissa käytännössä painotuseroina toimintalinjan 3 sisällä. Erot perustuvat yhtäältä suuralueiden käytettävissä olevien resurssien eroihin ja toisaalta suuralueilla tehtyihin analyyseihin alueiden vahvuuksista, heikkouksista, uhista ja mahdollisuuksista. Suuralueiden ohjelma-asiakirjoissa mainitut strategiset tavoitteet ja nimetyt menoluokat ovat linjassa keskenään.

Toimenpideohjelmat edistävät teemoja ja tavoitteita, jotka ovat kansallisesti valittuja, mutta myös maakunnallisiin strategioihin ja yhteistyöasiakirjoihin kirjattuja. Maakuntalähtöisyys ja kansallisen tason aluekehitysohjelmat on huomioitu ohjelma-asiakirjojen tasolla hyvin. Käytännön tasolla ohjelmat tukevat parhaiten maakuntaohjelmien tavoitteita. Kansallisen tason kehittämishankkeisiin ja muihin toimenpiteisiin nähden yhteensovittaminen on arviointiin osallistuneiden näkemysten mukaan heikompaa.

Maakuntalähtöisen kehittämistoiminnan nähtiin erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa olevan nykyisten, strategisilta tavoitteiltaan löyhien strategisten tavoitteiden puitteissa mahdollista. Toisaalta erityisesti Etelä-Suomen ohjelma-alueen toimijat pitivät strategista väljyyttä heikkoutena. Tämän todettiin heijastuvan hanketoiminnan sekavuutena sekä vaikuttavan vahingollisesti ohjelman viestintään ja markkinointiin, kun toimijoiden on hankala käsittää mistä kehittämisessä on kyse. Näkemuserot juontavat todennäköisesti Pohjois- ja Itä-Suomen ohjelma-alueiden sekä Etelä- ja Länsi-Suomen ohjelma-alueiden toimintaympäristössä vallitseviin eroihin, samoin kuin siihen, että pohjoisessa ja idässä rahoitusresurssia on huomattavasti enemmän, ja siten myös kehittämiskokonaisuuksien hyöty näkyy aluekehitykselle selvemmin.

3.2 Käytännön toteutus

3.2.1 Hankekriteeristö

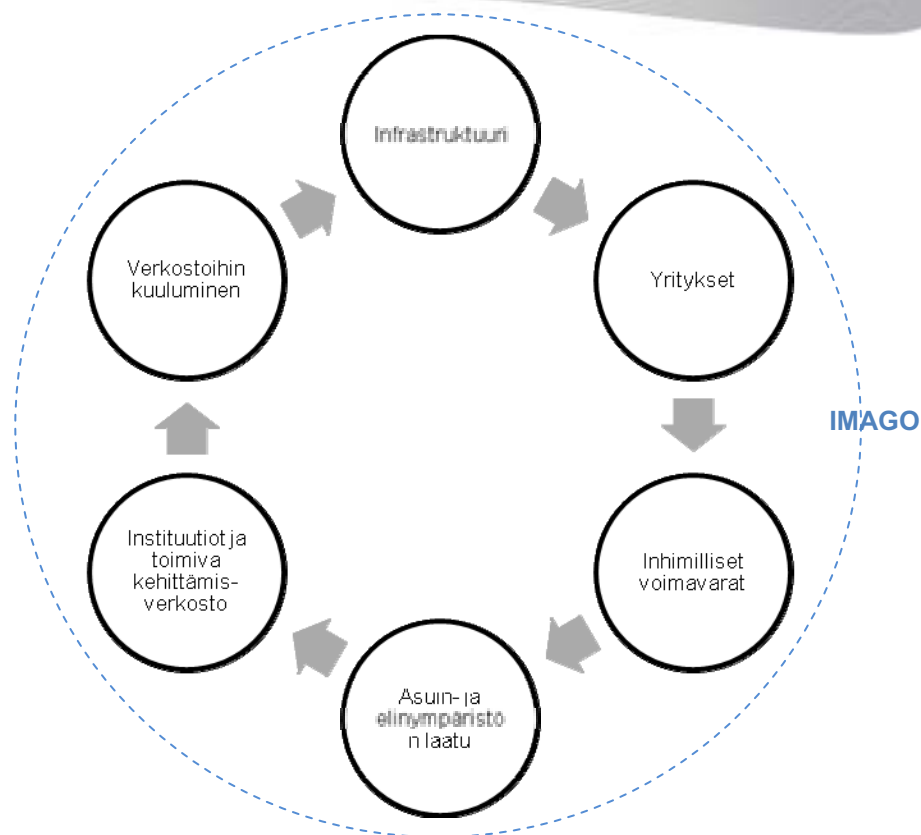
Hankevalinnalle on asetettu kriteerejä sekä kansallisella tasolla että suuralueittain toimintalinjaan kohdistuen. Kansallisen tason valintakriteerit kohdistuvat hankkeen temaattisuuteen, eli miten hanke vastaa alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämisen tavoiteasetantaan sekä sisältävät kestävä kehityksen ja tasa-arvon periaatteet. Lisäksi valintakriteerit kohdistuvat hankkeiden käytännön toteutettavuuteen ja tuloksellisuuteen.

Eriyiset valintakriteerit ovat suuralueiden määrittelemiä, ohjelman kansallisen tason kriteereiden ohella sovellettavia. Näihin sisältyy sekä tuloksellisuuden erilaisiin aspekteihin että temaattiseen kohdistuvuuteen liittyviä kriteerejä.

Kriteerit ovat varsin erilaisia suuralueiden välillä. Periaatteellisella tasolla valintakriteerit ja strategiset tavoitteet vastaavat toisiaan. Kriteereiden tavoitteena on huolehtia, että rahoitettavat hankkeet kohdistuvat ohjelman ja toimintalinjan aihealueelle ja ovat aiotulla tavalla tuloksellisia. Kriteeristö on runsas ja monipuolinen, mutta valintakriteerit jäävät hyvin yleiselle tasolle, mikä antaa mahdollisuuden niiden erilaisille tulkinnoille ja hyvinkin erilaisten hankkeiden hyväksymiselle ohjelmatoiminnan piiriin.

Samalla kun strategisesti laajalla skaalalla toimivat hankkeet koetaan uhkana toimintalinjan tavoitekärkien hukkumiselle, pidetään moninaisuutta myös ehdottomana vahvuutena. Aluekehityksen kokonaisuuden muodostavat elementit, jotka voivat arkipäivänä toiminnassa näyttäytyä toisistaan irrallisina, mutta ovat kuitenkin osaltaan kaikki vaikuttamassa yhdessä siihen, miten vetovoimainen ja

kilpailukykyinen kukin alue on. Alla oleva, aluekehittämisen kentällä jo pitkään nähty malli kuvastaa tätä moninaisuutta ja eri osa-alueiden sidoksia hyvin.

Kuva 14. Kilpailukyvyyn kahdeksan elementtiä⁵.

Toimintalinjalla 3 toimivat hankkeet voivat parhaassa tapauksessa tuoda mukanaan täysin uudenlaisia toimintamallikokeiluja ja uusia toimijoita hanketoimijoiden verkostoon. Innovatiivisesta toiminnasta hyvä esimerkki kahdeksan hankeanalyysin joukossa ollut Liikuntaisännöitsijä-hanke (ks. kuvaus liite 3), jossa suhteellisen pienellä panoksella kehitetään ja kokeillaan toimintamallia, joka parhaassa tapauksessa voi auttaa elvyttämään lukuisten liikuntaseurojen paikallista toimintaa. Kun samalla toimintalinjalla toteutetaan 14 miljoonan ratakankkeita, koetaan hankeselektion strateginen fokus syystäkin epäselvänä.

Toimintalinjan 3 valintakriteerit eivät salli toimintaa, jotka menisivät kansallisen rakennerahastostrategian asettaman kehyksen ulkopuolelle. Kokonaisuutta ajatellen toimintalinjan 3 valintakriteerit sallivat ketterästi monipuolisen ja alueiden tarpeista lähtöisin tehtävän kehittämistoiminnan. Tämä tulos on osittain ristiriidassa suhteessa edellisen ohjelmakauden arviointiin, jossa kriteerien todettiin olevan liian löyhät. Toisaalta myös rakennerahastotoiminnassa on siirrytty yhä enemmän kohti alueiden omista vahvuuksista ja intresseistä kumpuavaan kehittämissuhteessa, ja mikäli tätä painotusta halutaan jatkossa korostaa, on valintakriteereiden sallima liukumavara hyvä säilyttää. Kriteeristöä kehitettäessä on huolehdittava, että myös tällainen toiminta on myös jatkossa mahdollista.

⁵ Sotarauta M. et al., 2001, Alueiden kilpailukyvyyn kahdeksan elementtiä, Suomen kuntaliitto Acta-sarja nro 137, Helsinki, 218 s.

3.2.2 Hankehallinnointi

Hallinnolliset ongelmat eivät ole poistuneet tälläkään ohjelmakaudella. Liikaa kuormittavuutta aiheuttavia toimintoja ovat päällekkäinen raportointi väli- ja maksatusraportissa sekä seurantajärjestelmään liittyvät tekniset ongelmat.

Liika hallinnollinen taakka vie aikaa itse kehittämistyöltä, mutta erityisen vahingollista tämä on etenkin yritysverkostojen muodostumiselle sekä pienten toimijoiden kykyyn lähteä mukaan hanketoimintaan. Yritysten korkea kynnys lähteä mukaan on signaali siitä, että hanketoiminnan kustannus-hyötysuhde ei ole kohdallaan, mutta tähän liittyy tietysti myös muita tekijöitä kuin hallinnolliset kysymykset. Pienille toimijoille hallinnollinen kuormitus ja takautuva maksatus voi muodostua kynnyskysymykseksi, sillä isojen toimijoiden tapaan he eivät pysty keskittämään hankehallintoa kokonaisuudeksi tai saamaan suuremmissa organisaatioissa saatavilla olevaa asiantuntijatukea.

Hanketoiminnan nähdään myös kehittyneen luontaisesti eteenpäin, sillä verkostot ja käytännöt ovat alkaneet vakiintua, ja sitä myöten hallintoa koskeva osaaminen on myös kentällä parantunut. Hallinnointiin liittyen ohjelmakentältä haluttiin tuoda esiin myös näkemys siitä, että toimijoiden on suhtauduttava hanketoimintaan siten, että rahoituksen saaminen vaatii myös toimijoilta tietyn työpanoksen.

3.2.3 Hankkeiden toiminta ja verkostot

Hankeanalyysien perusteella voidaan todeta, että toimintalinja 3 antaa mahdollisuuksia aidosti uudenlaisten ja uusia yhteenliittymiä tai verkostoja sisältävien hankkeiden toteuttamiseen. Hankkeissa syntyneet vuorovaikutteiset ja poikkitoimialaiset verkostot ovat antaneet mahdollisuuden muun muassa uudenlaisen yhteistyön kehittämiseen.

Vaikka toimintalinjan 3 hankkeiden toteuttajissa korostuu julkisen sektorin toimijoiden osuus, on hyvin suuressa osassa hankkeita suoria linkkejä yritystoimintaan. Esimerkiksi Iso-Syötteen matkailualueen kehittämissuunnitelman laadinta kokoaa alueen 10 matkailuyrittäjän kehittämisintressit yhtenäiseksi, yhteistä kehittämisen tahtotilaa edistäväksi suunnitelmaksi. Toisaalta hankekokonaisuudessa on myös investointiosiot, tekojärven ja latuverkoston rakentaminen, jotka yksittäisinä hankkeina jäisivät vaikutuksiltaan irrallisiksi.

Yritysyhteistyön lisäksi on tärkeää, että hankkeet pitävät yllä eri julkisten toimijoiden yhteistyötä. Tästä hyvä esimerkki hankeanalyysien joukossa on Virtuaalikympä, jossa kehitetään vanhusten terveyspalveluihin uusia toimintamalleja usean kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Toisaalta on huomioitava, että samantyyppistä, sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintamalleihin liittyvää kehittämistoimintaa tehdään tällä hetkellä myös monen muun rahoitusinstrumentin puitteissa, kuten sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelman valtionavustushankkeissa ja Raha-automaattiyhdistyksen kokeilu- ja kehittämishankkeiden rahoituksella.

Toimintalinjan 3 hankkeet muodostavat tärkeitä verkostoja ja tarjoavat kehittämisresurssia myös monille järjestöille ja muulle paikallisten asukkaiden tarpeista lähtöisin olevalle kehittämistoiminnalle. Tästä esimerkkinä ovat Liikuntaisännöitsijä-hanke sekä Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko-hanke. Tämän tyyppisen toiminnan myötä myönteinen kuva projekteista leviää myös kansalaisten keskuuteen samalla kun tehdään uutta luovaa työtä tietyillä reunaehdoilla. Seudullisesti hankkeiden myötä on saatu edistettyä myös tiettyjä laajoja globaaleja teemoja, kuten ympäristöliiketoiminnan kehittämistä ja ympäristömyönteistä ajattelutapaa. Etenkin yrityksille ympäristömyönteisten tuotteiden ja palveluiden luominen yhteistyössä muiden alan yrittäjien kanssa avaa uusia markkinoita myös kansallisella ja jopa globaalilla tasolla.

3.2.4 Seurantajärjestelmän toimivuus

Ohjelman ja sen yksittäisten hankkeiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta seurataan hyvin yleisillä aluekehityksen indikaattoreilla. Kullekin EAKR-toimenpideohjelmalle on siis asetettu koko ohjelma-

aluetta koskevia yleisiä vaikuttavuustavoitteita, joiden toteutumista seurataan aluetaloudellisilla vaikuttavuusmittareilla. Toimintalinjan tavoitteet ja painopisteet kohdistuvat kuitenkin aluekehityksen yleisiin edellytyksiin, joilla pyritään parantamaan alueiden vetovoimaa ja kilpailukykyä yritystoiminnan toimintaedellytysten ja asukkaiden elinolojen ja hyvinvoinnin kannalla.

Yleiset aluekehityksen seurantaindikaattorit ovat tärkeitä vaikka ne eivät suoraan kuvaakaan ohjelman vaikuttavuutta. Hankkeiden vaikutusten ollessa välillisiä ja hyvin pitkällä aikavälillä ilmeneviä, tulisi ohjelma-asiakirjoissa ja ohjelmatyössä yleisimminkin välttää näiden nimittämistä ohjelman vaikuttavuusindikaattoreiksi. Tämä on jo nykyisellään tuotu esille Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelma-asiakirjoissa, joista jälkimmäisessä todetaan vaikutusmittareiden merkitys ohjelma-alueen yleisen kehityksen tarkastelussa ohjelmakauden aikana, että *”ohjelman vaikutusta kyseisiin mittareihin ei voida suoraan todeta, vaikka ohjelmankin toimenpiteillä pyritään edistämään tavoitteiden toteutumista”*.

Ongelmana on toimintalinjan 3 seurannan kannalta myös se, että tällä hetkellä seuranta keskittyy aluetaloudellisiin indikaattoreihin kuten yritystoimintaan, työllisyyteen ja aluetalousmittareihin. Toimintalinjan 3 osalta voisi suositella saavutettavuuteen, ympäristöön, infrastruktuuriin ja palveluiden tasoon liittyvien indikaattoreiden kehittelyä esimerkiksi ohjelman arvioinnin jatkoarvioinnin yhteydessä.

Arvioitsija myös suosittelee, että vaikutusten arviointi kohdennettaisiin taaksepäin pidemmälle aikavälille sen sijaan, että arvioidaan ainoastaan käynnissä olevia ohjelmakausia. Pidemmän aikavälin kokonaistarkastelusta on jo tehty aloitteita ainakin Päijät-Hämeen ja Pohjois-Karjalan maakunnissa, joissa on meneillään rakennerahastohankkeiden pitkän aikavälin ja maakuntien omista aluekehittämisintresseistä lähtevä vaikuttavuustarkastelu⁶. Tämän lisäksi olisi tarvetta eri EU- ja kansallisen tason kehittämishankkeiden yhteisvaikutusten arvioinnille ja seurannalle.

Hankkeiden seurantajärjestelmä (väli- ja loppuraportit) sisältävät jo nykyisellään paljon kvalitatiivista tietoa hankkeiden vaikuttavuuslogiikasta. Tätä tietoa ei kuitenkaan kootusti seurata, sitä ei ole esimerkiksi jäsennetty indikaattorein. Hanketasoisia tuloksellisuuden seurantaindikaattoreita EURA 2007:sta ei siis varsinaisesti löydy. Yksi kehittämisehdotus onkin seurata erillisen, menoluokkia täsmällisemmän luokittelun kautta minkä tyyppistä hankkeen toiminta on.

3.3 Tulokset ja odotettavissa olevat vaikutukset

EAKR-ohjelmien tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden mittaaminen on haastavaa siksi, että samanaikaisesti toteutetaan lukuisia muita sekä alueiden kehittämiseen että muihin politiikkasektoreihin liittyviä kehittämistoimia. Kaikkien näiden interventioiden joukosta on mahdotonta tunnistaa yksittäisen rahoitusinstrumentin vaikutuksia.

Arvioinnin kuluessa toimintalinjan 3 puitteissa toteutettavia hankkeita arvioitiin monesta eri näkökulmasta keskittyen temaattisten kokonaisuuksien strategiseen yhteensopivuuteen. Ensinäkin hankeselektion strategisuuden osalta todettiin, että toimintalinjalla 3 toteutetaan monipuolisesti hyvin erilaista hanketoimintaa sekä temaattisesti, hankkeiden koon suhteen, mutta myös toimijoiden osalta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toimintalinjan toisessa ääripäässä rahoitetaan yli 10 miljoonan euron suuruisia rataliikenteen kehittämishankkeita, kun taas toisessa ääripäässä on esimerkiksi pieni liikuntaseura muutaman kymmenen tuhannen euron rahoitusvolyymilla.

Kuten jo luvussa 3.1 todettiin, ilmeni näkemyksissä toimintalinjan 3 hankkeiden aluekehityksellisen merkityksen ja vaikuttavuuden suhteen yhteneväisyyksiä, mutta myös selviä eroavaisuuksia. Kaikilla

⁶ Päijät-Hämeessä meneillään EAKR –hanketoiminnan pitkän aikavälin vaikuttavuustarkastelu, toteuttaja Susinno Oy, valmistuu elokuussa 2011

Pohjois-Karjalassa meneillään ESR-, EAKR- ja EMOTR-rahoituksen vaikuttavuustarkastelu vuodesta 1995 lähtien, toteuttaja Ramboll Management Consulting, valmistuu elokuussa 2011

alueilla ollaan kuitenkin eniten yksimielisiä siitä, että toimintalinja on strategisilta painopisteiltään pirstaleinen, ja se kaipaa tulevaisuudessa fokusointia ja terävöittämistä.

Arvioinnissa esiin tulleet toimintalinjan hanketoiminnan hajanaisuus on kuitenkin myös vahvuus, sillä hanketoiminta voidaan näin kohdentaa maakuntien omia strategisia linjauksia tukien. Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta on ensisijaisen tärkeää myös se, että toimintalinjan 3 strateginen laaja-alaisuus mahdollistaa kehittämistoiminnan räätälöimisen maakuntien omien strategisten kärkien mukaisesti. Toimintalinjalta rahoitettava hanketoiminta nähdään sen sijaan aluekehityksen kannalta erittäin hyödyllisenä. Itä- ja Pohjois-Suomessa suurin vaikutus aluekehitykselle nähdään elinkeinoelämän kasvun edellyttämien peruselementtien, kuten liikenne- ja ympäristöinfrastruktuuri-investointien mahdollistumisessa.

Länsi-Suomessa toimintalinjan 3 hyödyt näyttäytyvät parhaimmillaan sen mahdollistaman kokeilevan ja riskejäkin ottavan kehittämistoiminnan muodossa. Toisessa ääripäässä on Etelä-Suomen ohjelma-alue, jossa toimintalinjan hajanaisuus nähdään heikkoutena, sillä kehittämistyöllä ei ole riittävän selkeää fokusta. Etelä-Suomessa nähdään ongelmalliseksi myös se, että ohjelma määrittää tällä hetkellä haasteelliset alueet liiaksi niiden maantieteellisen sijainnin perusteella, vaikka alueiden muutkin ominaispiirteet olisi hyvä ottaa paremmin huomioon.

Kokonaiskuvana välittyi kuitenkin se, että hankevalinnan moninaisuus on alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämiseksi pikemminkin hyöty kuin haitta. Vaikka hankkeiden sisällöt vaihtelevat toimintalinjan sisäisesti sekä rahoituksen määrän, teeman ja toteuttajatahon mukaan, nähdään tällä monimuotoisella kehittämistoiminnalla olevan oma paikkansa. Pienten hankkeiden – kuten kulttuurihankkeiden – hyötyinä nähdään paikallisen kehittämistyön mahdollistuminen. Pienet hankkeet tulee sallia myös siksi, että toiminta ulottuu viranomaistahojen ja muiden ammattimaisten hanketoimijoiden lisäksi myös lähemmäs paikallista ja kansalaislähtöistä tasoa.

Liikenneinfrastruktuurin kehittämiseen kohdistettava rahoitus herätti keskustelua etenkin Pohjois- ja Itä-Suomen alueella, joilla on Etelä- ja Länsi-Suomeen verrattuna huomattavasti heikompi saavutettavuus. Itä- ja Pohjois-Suomen toimenpideohjelmat eroavat toisistaan kuitenkin lähtökohtaisesti siinä, että Itä-Suomessa raideliikenteen kokonaiskehittäminen on nostettu yhdeksi merkittävimmistä strategisista painopisteistä ja siten hyvin suuri osa kehittämisrahasta kohdentuu strategisesti kapeasti. Sen sijaan Pohjois-Suomessa ei tällaista liikenteellistä painotusta ole, vaikkakin ohjelmakauden aikana on tälläkin suuralueella tehty merkittäviä investointeja muun muassa lentoliikenteen kehittämiseen. Lisäksi paljon liikenteen kehittämistä on tehty matkailuhankkeiden yhteydessä. Vaikka nämä toimet ovat pirstaleisempia, kokonaisuudessaan ne muodostavat merkittävän osuuden toimintalinjan 3 rahoituksesta myös Pohjois-Suomessa.

Näitä edellä mainittuja Itä- ja Pohjois-Suomen strategisia ja toiminnan edetessä muokkautuneita valintoja ja panostuksia liikenteeseen on kyseenalaistettu jo ohjelmien suunnitteluvaiheessa, mutta myös ohjelman edetessä. Toisaalta panostus on suhteutettava siihen, miten paljon heikommassa asemassa nämä alueet ovat erityisesti suhteessa Etelä-Suomeen, jossa liikenteellisissä kysymyksissä liikutaan aivan eri tasolla.

Myös ympäristöinfrastruktuurihankkeiden tuomaan lisäarvoon kohdistuu ristiriitaisia näkemyksiä. Yhtäältä esimerkiksi jätevesihuoltoon tehtyjä sijoituksia pidetään heikoimmilla alueilla erittäin tärkeinä siemeninvestointeina elinkeinotoiminnan houkuttelemiseksi alueelle, mutta toisaalta tämän tyyppisten panostusten nähdään kuuluvan kuntien perustehtäviin.

Arvioinnin kuluessa on kiinnitetty huomiota myös siihen, että hankkeet ovat pitkälti julkishallintovetoisia, ja erityisesti kunnat ovat toimintalinjassa 3 olleet korostuneessa roolissa. Alueen toimijoiden näkemysten mukaan tämä asetelma on vahvistunut taantuman aikana. Yritysten vetäytyessä pois hankkeista on hankerahoitusta voitu erityisesti suunnata sellaisiin investointeihin, joihin kunnilla ei ole

ollut taantumaan aikana varaa. Julkisen sektorin roolia ei kuitenkaan haluta vähätellä, sillä kehittämishankkeet pureutuvat kuitenkin pääosin sellaisiin kehittämiskohtiin, joihin yksityinen sektori ei normaalisti tee riski-investointeja. Tällöin kunnan tai muun julkisen toimijan ensiaskel saattaa olla ehdoton edellytys muun rahoituksen löytymiselle ja kerrannaisvaikutuksien syntymiselle.

Tässä suhteessa hanketoiminta tukee tärkeäksi koettua kehittämismallia, jossa alueen kehittämisverkostot muuttuvat ketterästi kunkin käsillä olevan kehittämiskysymyksen mukaan. Näin uudet innovaatiot ja toimintamallit leviävät tehokkaammin verrattuna siihen, että kehittämistoimia tehtäisiin erillisissä toimintayksiköissä, esimerkiksi sektori- tai toimialakohtaisesti. Samoin monitoimijaisessa yhteistyössä monien eri tahojen näkökulma ja kehittämisintressit saadaan paremmin esiin ja muutoin ehkä irrallisiin toimintoihin kohdistuvat kehittämisen voimavarat saatetaan hyödyttämään paremmin kaikkien yhteistä etua. Lisäksi toimijoiden verkostoitumista lisää selkeästi hankkeiden kiinnekohtia ja tietoisuutta muissa kansallisissa ja alueellisen tason kehittämisohjelmissa ja -hankkeissa tehtävästä työstä. Tähän liittyen tärkeänä tuloksena on huomattu myös se, että monet toimijat ovat hankkeiden kautta ymmärtäneet oman toimintansa kehittämisen merkityksen.

Matkailun osuutta toimintalinjan 3 rahoituksesta pidetään alueiden toimijoiden keskuudessa yllättävänkin suurena. Tosin matkailuhankkeissa tehdään paljon esimerkiksi liikenne- ja ympäristöinfrastruktuuriin liittyvää kehittämistyötä, joten hankkeet voisivat olla luokiteltavissa myös muiden menoluokkien alle. Matkailuhankkeiden määritelmä kaipaisikin tältä osin terävöitystä. Aluekehityksen kokonaisvaikuttavuuden ja elinkeinoelämäyhteyksien kannalta merkittävimpiä matkailuhankkeita pidetään Pohjois-Suomen matkailuhankkeita, jossa myös rahallinen panostus on suurinta.

Uusien palvelumallien kehittäminen ei ole lähtenyt käyntiin toivotulla tavalla millään suuralueella. Uusien palvelumallien kehittämishankkeiden valintakriteerinä on ollut monitoimijainen yhteistyö. EAKR:n piirissä tämä malli ei kuitenkaan ole ottanut tuulta alleen, mikä johtuu lähinnä kuntien välisistä yhteistyön käytännön esteistä. Erityisesti paineet palveluiden tehostamiselle ja meneillään olevat palvelurakennemuutokset haittaavat additionaalisen kehittämistoiminnan käynnistymistä. EAKR-rahoitteisten hankkeiden kentällä ei ole myöskään valmiita verkostoja tämän tematiikan hankkeiden toteuttamiseksi. Haasteena haja-asutuskunnissa tehtävässä kehittämistyössä on myös se, että public-private-partnership -mallin tukemiseksi ei löydy tarvittavia toimijoita yksityiseltä puolelta.

3.4 Kehittämissuosituks

Paikkalähtöisen kehittämispolitiikan merkitys on nostettu alueellisen koheesion periaatteiden mukaisesti muun muassa Eurooppa 2020 –strategiassa. Alueellinen koheesio ei ole selvä käsite lähestyvä alueellista kehittämistyötä, ja siitä on olemassa monenlaisia näkemyksiä, jotka korostavat jonkin verran erilaisia asioita alueellisen erilaisuuden ollessa kuitenkin perimmäisenä ajatuksena kullekin määritelmälle. Varsinkin EU:n uuden perustuslaillisen sopimuksessa koheesion käsitettä on laajennettu ja se otettu käyttöön perinteisten taloudellisen ja sosiaalisen koheesion rinnalle. Koheesiota ei tule sekoittaa alueiden kehittämisen harmonisointiin tai samanlaistamiseen, sillä alueellinen koheesio ajaa nimenomaan erilaisuuden tavoitteita. Kyse on enemmänkin kehittämismahdollisuuksien harmonisoinnista niin, että kaikki alueet voivat hyödyntää omia vahvuuksiaan tasa-arvoisesti ja erityispiirteidensä pohjalta.

Kehittämissuositus 1: Aluelähtöinen kehittäminen tulee olla mahdollista myös seuraavalla ohjelmakaudella.

Aluelähtöisen kehittämisen mahdollistaminen on tällä ohjelmakaudella osoittautunut myös toimintalinjan 3 puitteissa toteutettavan kehittämistyön ehdottomaksi vahvuudeksi. Toimintalinjan hanketoiminta muodostuu laaja-alaisesti erikokoisista ja tematiikaltaan hyvin erilaisista hankkeista. Toimintalinjalta rahoitetaan tietoyhteiskunnan, liikenteen, energiantuotantoon, ympäristönsuojeluun, matkailuun ja kulttuurin kehittämiseen liittyvää hanketoimintaa. Tämä on mahdollistanut monimuotoisen ja omiin

tarpeisiin sovitetun kehittämistoiminnan suuralueiden välillä, mutta myös suuralueiden sisäisesti maakunnalliset erot huomioiden.

Kehittämissuositus 2: Toimintalinjan viestinnällistä fokusta tulee selkiyttää.

Hankkeiden monimuotoisuuden ja strategisten tavoitteiden laaja-alaisuudella on myös käänköpuolensa. Tämä ilmenee erityisesti tiedottamisen ja näkyvyyden haasteina, kun toimintalinjalla ei ole selkeää viestinnällistä fokusta. Tässä suhteessa toimintalinjalla voisi olla nykyistä selkeämpi yhteenkokoava tematiikka. Esimerkiksi Etelä-Suomen ohjelma-alueelta on ehdotettu, että kaikki toiminta voitaisiin sovittaa esimerkiksi yhä tärkeämmäksi nousseen ympäristö-teeman alle. Tällöin toimintalinja välittäisi entistä selkeämpää viestiä sen perimmäisestä tavoitteesta, mikä helpottaisi myös ohjelman markkinointia.

Kehittämissuositus 3: Suoria investointeja saavutettavuuden parantamiseksi tulisi jatkaa heikoimmassa asemassa olevilla alueilla

Temaattisesti hajallaan oleva hankemaailma on askarruttanut jo ohjelman valmisteluvaiheessa. Yhdeksi strategisesti kriittisimmäksi kysymykseksi on noussut toimintalinjalta rahoitetut infrastruktuurihankkeet. Huolimatta siitä, että toiminta on ollut kansallisen rakennerahastostrategian mukaista, on erityisesti Itä-Suomen mittavat panostukset rautatieverkon kunnostukseen herättänyt ristiriitaisia kysymyksiä. Näin mittava panostus perusradanpitoon kuuluviin toimenpiteisiin, jotka muutenkin sisältyvät ratahallinnon toimenpideohjelmaan, on aiheuttanut keskustelua rahoituksen allokoinnin periaatteista, ottaen huomioon rahoituskehityksen niukkuus.

Arvioitsijan näkemyksen mukaan EAKR-toiminnan aito yhteensovittaminen alueiden tarpeisiin edellyttää, että myös perusinfrastruktuurin kehittämiseen kohdistuvien hankkeiden rahoitus on perusteltua silloin, kun rahoitus kohdistetaan strategisesti merkittävimpiin pisteisiin. Saavutettavuus on yksi merkittävin tekijä alueiden kilpailukyvyyn rakentamisessa⁷, ja esimerkiksi Itä-Suomen kehityksen keskeinen rajoite on ollut pitkä etäisyys maan suurimpiin taloudellisiin keskuksiin, joista kriittisin on Helsingin seutu. Raideliikenteen kehittäminen huomioi kansallisen rakennerahastostrategian mukaisesti vahvasti myös ympäristönäkökulman sekä erityisesti maan sisäisessä lentoliikenteessä tapahtuneet viimeaikaiset muutokset. Panostuksilla on myös Euroopan laajuinen vaikutus Itämeren alueen strategian toimeenpanossa sekä Barentsin alueen liikenteellisen aseman vahvistamisessa.

Arvioitsijan suositus on, että suoria investointeja saavutettavuuden parantamiseksi tulisi jatkaa heikoimmassa asemassa olevilla alueilla, eli Itä- ja Pohjois-Suomessa. Investoimalla liikenneväylien strategisesti merkittävimpiin pullonkaulakohtiin, terminaaleihin ja tietoliikenteeseen alueet kytkeytyvät paremmin kasvukeskusten verkostoon, ja näin edistetään niiden erikoistumista sekä yleisemmin alueiden välistä ja kansainvälistä vaihdantaa.

Kehittämissuositus 4: Kansalaislähtöiset hankkeet ovat tärkeitä ja niitä tulee tukea myös jatkossa.

Kriittistä keskustelua on herättänyt myös rahoitukseltaan pienet ja strategiselta osuvuudeltaan kapea-alaiset, usein kansalaislähtöisten toimijoiden toteuttamat hankkeet. Arvioitsijan näkemyksen mukaan tämän tyyppisen hanketoiminnan rahoittamista tulee pohtia etenkin kansallisen

⁷ Tämä on osoitettu lukuisissa teoreettisissa ja empiirisissä tutkimuksissa, ks mm. Huovari, Janne & Kangasharju, Aki & Alanen, Aku. 2001. Alueiden kilpailukyky. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 176; The World Bank. 2009. Reshaping Economic Geography. World development report 2009; Uimonen, Sakari & Tuovinen, Tarja (2008) Tieinfrastruktuurin vaikutukset teollisuuden tuottavuuteen Suomessa. Teoksessa Honkatukia, Juha (toim.) Liikenteen kansantaloudelliset vaikutukset. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 25/2008; Piekkola, Hannu 2006. Osaaminen kasvun lähteenä: Seutukuntien kilpailukyky. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2006.

rakennerahastostrategiassa huomioidut ja EU-säädösten periaatteiden mukaiset kumppanuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet. Mikäli hanketoiminnassa halutaan siirtyä kohti suurempaa hankevolyyymia, evätään paitsi kansalaislähtöinen toiminta, myös uudenlaisten kumppanuuksien syntyminen. Ruohonjuuritasolla tehtävän hanketoiminnan käynnistymisen kynnys on kokeneisiin hanketoimijoihin verrattuna huomattavasti korkeampi, mikä varmistaa sen, että pienten toimijoiden kehittämistyö on aidoista paikallisista tarpeista kumpuavaa.

Kehittämissuositus 5: Horisontaalisia ympäristö- ja tasa-arvotemoja tulee täsmentää kokonaisvaltaisesti niin ohjelmien tavoitteiden, hanketoiminnan kuin seurannan tasolla.

Ympäristöteema näkyy toimintalinjalla 3 sekä hankkeiden temaattisessa että horisontaalisessa painotuksessa. Kokonaisuutta tarkastellen ohjelmatoiminnan merkittävänä ansiona on ympäristöhankkeiden monitieteellinen ja laajakatsantoinen rahoitusmalli, jonka myötä ohjelmatoiminnan avulla saatiin aikaiseksi uusia ympäristöalan toimijoita alueelle jo perinteisten toimijoiden joukkoon sekä luotiin uusia verkostoja. Ohjelmatasolla on onnistuttu saamaan aikaiseksi myönteisiä vaikutuksia, joista keskeisimpiä olivat muun muassa ympäristöhanketoiminnan laaja-alainen aktivoituminen, uusien yhteistyöverkostojen syntyminen ja ympäristötietoisuuden lisääntyminen sekä syntyneet positiiviset paikalliset ja alueelliset ympäristövaikutukset. Kokonaisuuden kannalta kaudella 2000–2006 toteutetut ympäristöhankkeet ovat merkittävästi vaikuttaneet siihen, että alueelle on luotu vankka perusta tulevaisuuden työlle ympäristöteemojen edistämässä.

Viime ohjelmakauden arvioinnissa esille noussut ympäristöpositiivisuus-käsitteen määrittelyn tulkinvaraisuus näyttäyty edelleen haasteellisena. Vaikka ympäristötietoisuus on jatkuvassa kasvussa, edellyttää ympäristönäkökulman aito avautuminen sekä hanketoimijoilta että rahoittajilta huomattavasti syvällisempää analyysia ja ymmärrystä siitä, mikä luokitellaan ympäristöstävälliseksi toiminnaksi. Arvioitsijan tekemien kahdeksan tapausanalyysin joukostakin oli hankkeita, jotka oli luokiteltu ympäristöstävällisiksi hyvin kyseenalaisin perustein. Ongelmana on erityisesti se, että monilla hankkeilla on sekä vahvoja positiivisia ympäristövaikutuksia ja samaan aikaan myös ympäristöä vahingoittavia tekijöitä. Tämän esilletuomiseksi ja seuraamiseksi arvioitsija ehdottaa moniportaisempaa ympäristöluokittelua.

Tasa-arvokysymysten todettiin arvioinnin tulosten perusteella jääneen hanketoiminnassa taka-alalle. Alueellisten toimijoiden näkemysten mukaan tämä johtuu siitä, että tämä horisontaalinen teema mielletään lähinnä sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Suomen kontekstissa tilanteen ollessa tämän osalta hyvä, ei tämä horisontaaliseen teema ole noussut hankkeissa keskeiseksi kysymykseksi.

Tasa-arvoindikaattoriksi esitetään niin ikään moniportaisempaa luokittelua, joka tuo esille sen, minkä tyyppistä tasa-arvoa hanke tukee. Tällä hetkellä tasa-arvoprojektiksi määritellään sellainen hanke, johon liittyy jokin selkeä sukupuoleen, rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva intressi, ja joka ilmenee projektin tavoitteesta tai joka edistää tasa-arvoisia mahdollisuuksia yhteiskunnan eri toiminnoissa edellä mainittuihin tekijöihin katsomatta. Hanke merkitään sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäväksi, jos sen toteuttajana on nais- tai miesjärjestö tai muuten selkeä nais- tai miesenemmistö ja kohderyhmänä ovat erityisesti naiset tai miehet. Lisäksi projektin taustalla on tieto ao. kohderyhmän huonosta asemasta alueen työmarkkinoilla nimenomaisesti sukupuolesta johtuen. Arvioitsija ehdottaa, että myös alueellista ja eri toimijaryhmien välisen tasa-arvon edistäminen huomioitaisiin hankkeiden indikaattoreissa, kuten on huomioitu myös jo etenkin Itä-Suomen ohjelmataso tavoitteissa. Hanketasolla tasa-arvokysymykset ovat jääneet etäisiksi, mikä on ymmärrettävää toimintalinjan 3 painotus fyysisen ympäristön kehittämiseen huomioiden. Myös tästä näkökulmasta tasa-arvotemoja olisi syytä tuoda laajemmin esille.

Kehittämissuositus 6: Palvelukokeiluosio voitaisiin linkittää vahvemmin toimintalinjan muihin tavoitteisiin tukemalla kehittämistoimia, jotka lisäävät hyvinvoinnin kehittämistä kokonaisvaltaisesti hallinnonrajat ylittäen.

Palveluiden laatua ja saavutettavuutta kehittävien hankkeiden tarpeellisuus nousi temaattisista kokonaisuuksista kaikista kyseenalaisimmaksi. Palvelukokeiluun liittyvä hanketoiminta ei ole saanut tuulta alleen, mikä on johtunut lähinnä siitä, että yhteistyöhön ei ole lähtenyt riittävästi kuntia mukaan. Yksi tulkinta tästä on, että EAKR-toiminnan kentällä ei ole tämän tematiikan vakiintuneita yhteistyökäytäntöjä. Arvioitsija suhtautuu kriittisesti siihen, pitäisikö näiden kehittämistä vielä jatkaa nykyisessä nykyisessä muodossaan, sillä ainakin sosiaali- ja terveystaloudellisia kehittämissä hankkeissa tehdään hyvin samantyyppistä kehittämistoimintaa kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön, Sitran, Tekesin ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamissa kokeilu- ja kehittämishankkeissa.

Mikäli palvelukokeilua jatketaan, tulisi ohjelmissa kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten hanketoiminta linkittyy toimintalinjan 3 muihin strategisiin tavoitteisiin. Palvelukokeiluosio voitaisiin linkittää vahvemmin alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämiseen tukemalla kehittämistoimia, jotka lisäävät hyvinvoinnin kehittämistä kokonaisvaltaisesti hallinnonrajat ylittäen. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kuntatasolla kehittämishankkeita, joissa mietitään yhdyskuntarakenteen toimivuutta sosiaali- ja terveystaloudellisten sijainnin kannalta, mikä edistäisi teknisen toimen ja sosiaali- ja terveystoimen välisen yhteistyön lisäämistä.

Kehittämissuositus 7: Hankehallinnon y tulee kiinnittää edelleen huomiota.

Ohjelman käytännön toteutuksen osalta myös tämän ohjelmakauden arviointi on tuonut esiin ohjelma- ja hanketason hallintoon liittyviä haasteita. Vaikka hallinnointi on helpottunut etenkin toimijoiden osaamisen kehittymisen kautta, tulee arvioinnin tulosten perusteella hankehallinnon keventämiseen kiinnittää edelleen huomiota. Esimerkiksi raportoinnissa on edelleen tarpeettomia päällekkäisyyksiä. Hallinnon keventäminen on tärkeää erityisesti yritysten mukaansaamiseksi. Myös pienet, epäammattimaiset toimijat, kuten asukasyhdistysten ja muiden järjestöjen riski jättäytyä hanketoiminnasta pois lisääntyy, mikäli hallinnollinen kuormitus on liian suurta.

Hallinnollista taakkaa on ohjelmakaudella lisännyt myös teknisiin välineisiin - lähinnä seurantajärjestelmään ja dokumenttipohjiin - liittyvät ongelmat. Tämän kaltaiset haasteet tuntuvat pieniltä ohjelman strategisten tavoitteiden toteutumisen kannalta, mutta aiheuttavat ohjelmakentällä kuitenkin mittavat kerrannaisvaikutukset ohjelman rahallinen kokonaisvolyymi ja toimijoiden määrä huomioiden. Sujuvan hallinnon ja korkean teknologiaosaamisen maassa ohjelmatoiminnan haasteiden kulminoitumista perustökaluissa oleviin puutteisiin on vaikea ymmärtää. Näiden toimivuuden takaamisessa vastuu on kansallisen tason toimijoilla.

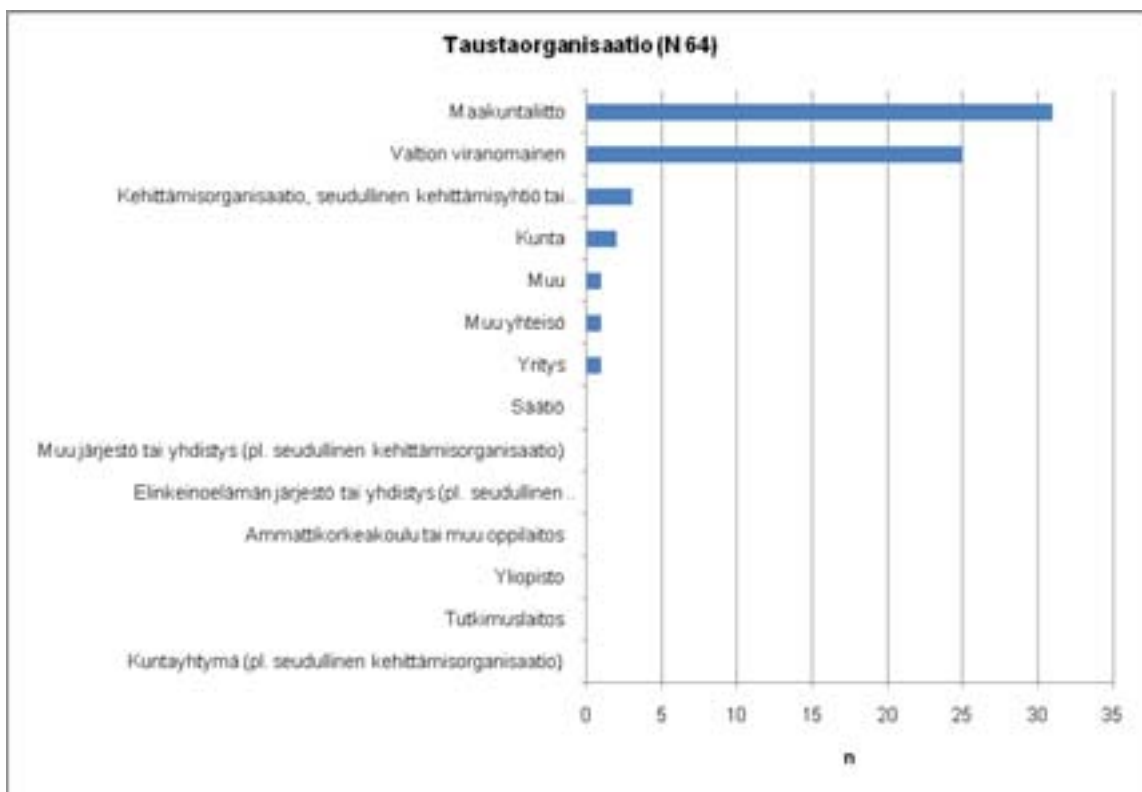
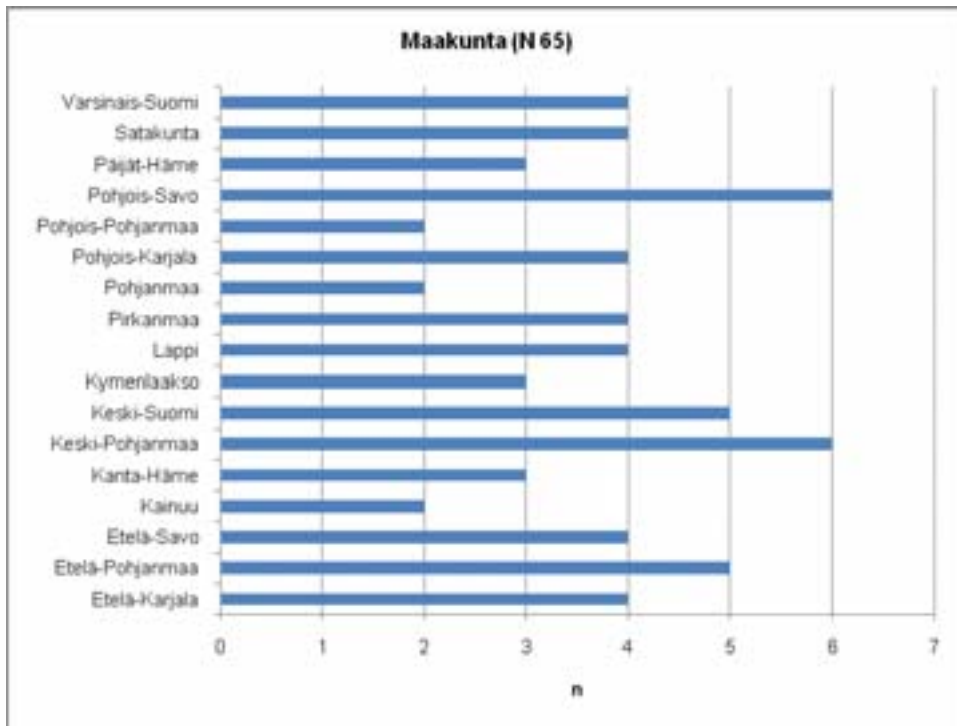
Liite 1. Haastatellut ohjelmien johtamisesta, koordinoinnista ja rahoituksesta vastaavat viranomaiset Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

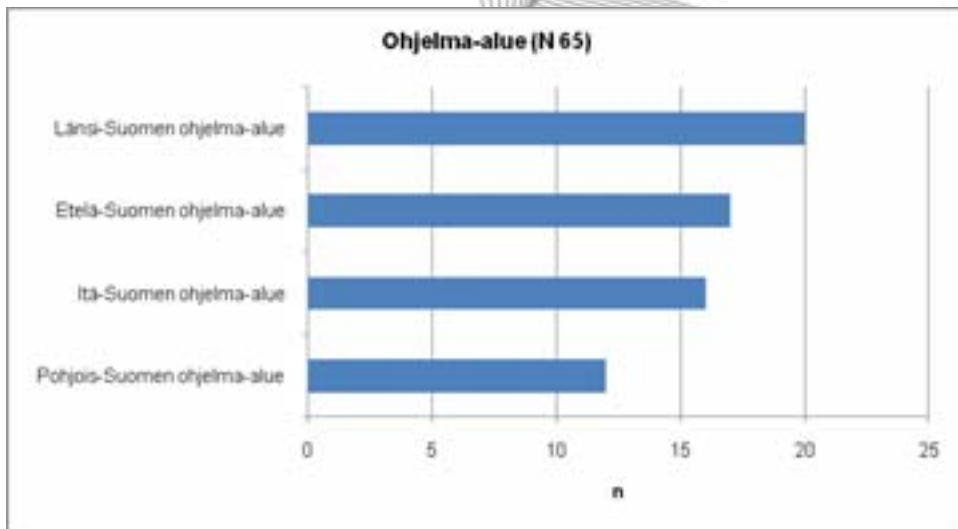
Suuralue	Henkilö	Organisaatio
Itä-Suomi	kehittämisjohtaja Riitta Koskinen	Etelä-Savon maakuntaliitto
Itä-Suomi	vastuualueen päällikkö (Työllisyys ja yrittäjyys) Juha Pulliainen	Etelä-Savon TE-keskus
Itä-Suomi	aluekehitysjohtaja Juhani Kärkkäinen	Kainuun maakunta -kuntayhtymä
Itä-Suomi	kehitysjohtaja Pentti Malinen	Kajaanin yliopistokeskus (Oulun yo)
Itä-Suomi	aluekehityspäällikkö Eira Varis	Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
Itä-Suomi	aluekehitysjohtaja Henrik Rissanen	Pohjois-Savon liitto
Itä-Suomi	I-S EAKR koordinaattori Eero Vilhu	Kainuun liitto
Itä-Suomi	ohjelmapäällikkö Satu Vehreävesa	Pohjois-Savon liitto
Etelä-Suomi	Marja Koivula	Päijät-Hämeen liitto
Etelä-Suomi	Riitta Salasto	Uudenmaan ympäristökeskus
Etelä-Suomi	Eija Karhatsu	Etelä-Suomen lääninhallitus
Etelä-Suomi	Carola Gunell	Varsinais-Suomen liitto
Etelä-Suomi	Susanna Kaskinen	Etelä-Karjalan liitto
Etelä-Suomi	Juha Haapaniemi	Kymenlaakson liitto
Etelä-Suomi	E-S EAKR koordinaattori Seppo Hulden	Päijät-Hämeen liitto
Etelä-Suomi	Osmo Väistö	Hämeen liitto
Etelä-Suomi	Ilmi Tikkanen	Itä-Uudenmaan liitto
Länsi-Suomi	Astrid Rapakko	Pohjanmaan liitto
Länsi-Suomi	Stefan Råback	Vasek Vaasan seudun kehity
Länsi-Suomi	Mikael Jakobsson	Pietarsaaren kaupunginjohtaja
Länsi-Suomi	Marianne West-Ståhl	L-S lääninhallitus
Länsi-Suomi	Carina Storhannus	LEADER-OHJELMA
Länsi-Suomi	strategiajohtaja Asko Aro-Heinilä	Rauman kaupunki
Länsi-Suomi	kehityspäällikkö Marja Karvonen	Satakunnan te-keskus
Länsi-Suomi	tj Risto Liljeroos	Posek/Priztech
Länsi-Suomi	ap.rehtori Matti Lähdeniemi	Satakunnan ammattikorkeakoulu
Länsi-Suomi	tj Jaakko Hirvonsalo	Rauman kauppakamari
Länsi-Suomi	Jukka Alasentie	Pirkanmaan liitto
Länsi-Suomi	Pentti Kuikka	Satakuntaliitto
Länsi-Suomi	Timo Urpala	Etelä-Pohjanmaan liitto
Länsi-Suomi	Pirjo Peräaho	Keski-Suomen liitto
Länsi-Suomi	L-S EAKR koordinaattori Seppo Haukka	Keski-Suomen liitto
Pohjois-Suomi	Erikoissuunnittelija Samu Rötönen	Lappi
Pohjois-Suomi	Taloussihteeri Anu Mursu	Lappi
Pohjois-Suomi	Aluekehityspäällikkö Heikki Ojala	Pohjois-Pohjanmaa
Pohjois-Suomi	Ohjelmakoodinaattori Heikki Laukkanen	Pohjois-Pohjanmaa
Pohjois-Suomi	Kehittämisjohtaja Kaj Lyyski	Keski-Pohjanmaa
Pohjois-Suomi	P-S EAKR koordinaattori Tuija Puumala	Keski-Pohjanmaa
Pohjois-Suomi	Maiju Hyry	Lapin liitto

Liite 2. Arviointikyselyiden vastaajaprofiilit

MYRS-KYSELYN VASTAAJAJAKAUMAT

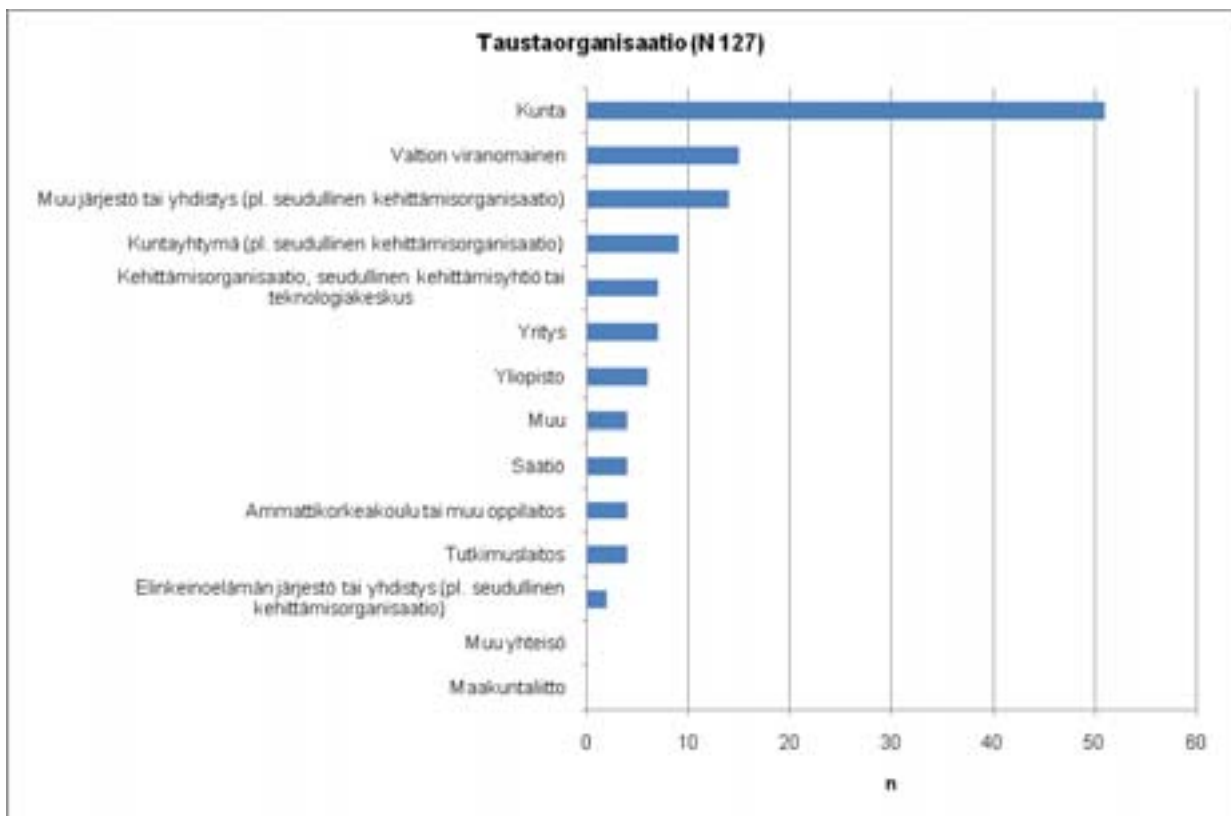
MYRS:ien kysely lähetettiin sähköpostitse 221 jäsenelle, joista 65 vastasi kyselyyn (29 %).

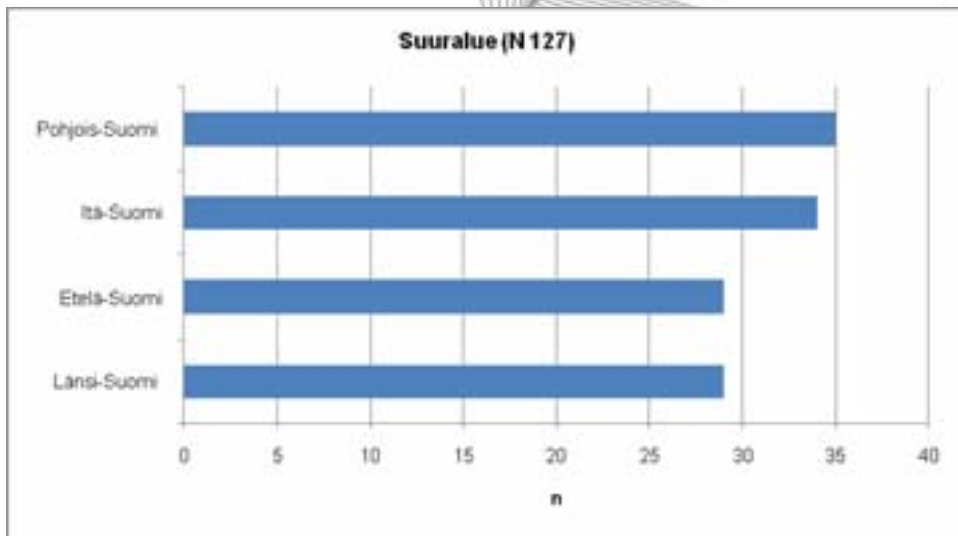

HANKEKYSELYN VASTAAJAJAKAUMAT

Kysely lähetettiin 478 hankkeen vastuuhenkilölle, jotka olivat kyselyn lähettämisaikana 16.4.2010 luokiteltuna EURA 2007-järjestelmässä käynnissä oleviksi toimintalinjan 3 hankkeiksi. Kyselyyn vastasi 127 hanketta (27 %).

Liite 3. Tapaustutkimushankkeiden perustiedot

Osana arviointityötä on valittu tarkastelun kohteeksi työsuunnitelman mukaisesti 8 ohjelman strategisten tavoitteiden kannalta kiinnostavaa hanketta. Tapaustutkimusten tarkoituksena on tuottaa tietoa sekä ohjelman strategisen ja toimenpidetason yhteensopivuudesta että ohjelman vaikuttavuudesta. Lisäksi tapaustutkimusten kautta tuotetaan asiakasnäkökulman tietoa sekä tunnistetaan hyviä käytäntöjä.

Kutakin tapaustutkimusta koskevaa tietoa kerätään on kerätty hankkeiden toteuttajien haastatteluin ja muutamissa tapauksissa aineistoa on täydennetty edunsaajien näkökulmasta myös kyselyin, jotka on hankkeiden kohderyhmälle, mikäli ne ovat olleet tunnistettavissa ja tavoitettavissa. Valitut tapaustutkimukset edustavat mahdollisimman erilaisia projekteja, toimijoita ja tavoitteita sekä kattaa tasapuolisesti eri suuralueet seuraavasti.

POHJOIS-SUOMI

Ohjelma-alueen painopisteitä ovat yritysten saavutettavuuden edistäminen, alueiden vetovoiman lisääminen, ja ympäristöriskien hallinta ja uusiutuvan energiakäytön edistäminen. Pohjois-Suomessa panostetaan erityisesti matkailun kehittämiseen. Nämä painopisteet sekä kokonaisuus huomioiden tapaustutkimuksiksi on valittu seuraavat hankkeet:

Tapaustutkimus 1. Kolmen hankkeen kokonaisuus IsoSyötteen matkailupalveluiden parantamiseksi

Tapaustutkimus 2. Kahden hankkeen kokonaisuus, jossa luodaan Keski-Pohjanmaalle sähköinen palvelualusta.

ITÄ-SUOMI

Itä-Suomen ohjelman painopistealueet ovat yritysten saavutettavuuden parantaminen, innovatiiviset palvelujärjestelmät sekä vetovoimainen yritys ympäristö. Saavutettavuuden parantamiseen pyritään erityisesti junayhteyksien parantamisen kautta. Nämä painopisteet sekä kokonaisuus huomioiden tapaustutkimuksiksi on valittu seuraavat hankkeet:

Tapaustutkimus 3. Karjalanradan tasoristeysten poistaminen

Tapaustutkimus 4. Virtuaalikymppi

LÄNSI-SUOMI

Länsi-Suomen ohjelman painopistealueet ovat alueellisen saavutettavuuden ja hyvinvoinnin tason parantaminen, matkailuun ja siihen liittyvien elinkeinojen toimintaympäristön tukeminen ja ympäristöriskien hallinta ja luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Nämä painopisteet sekä kokonaisuus huomioiden tapaustutkimuksiksi on valittu seuraavat hankkeet:

Tapaustutkimus 5. Purmojärven kunnostushanke

Tapaustutkimus 6. Liikuntaisännöitsijä- eli LISÄ -hanke

ETELÄ-SUOMI

Etelä-Suomen ohjelman painopisteet ovat logististen yhteyksien ml. tietoliikenneyhteyksien parantaminen, ympäristöriskien hallinta ja matkailun edellytysten parantaminen sekä palvelujen ja sovellusten kehittäminen ja saavutettavuuden parantaminen. Nämä painopisteet sekä kokonaisuus huomioiden tapaustutkimuksiksi valitaan seuraavat hankkeet:

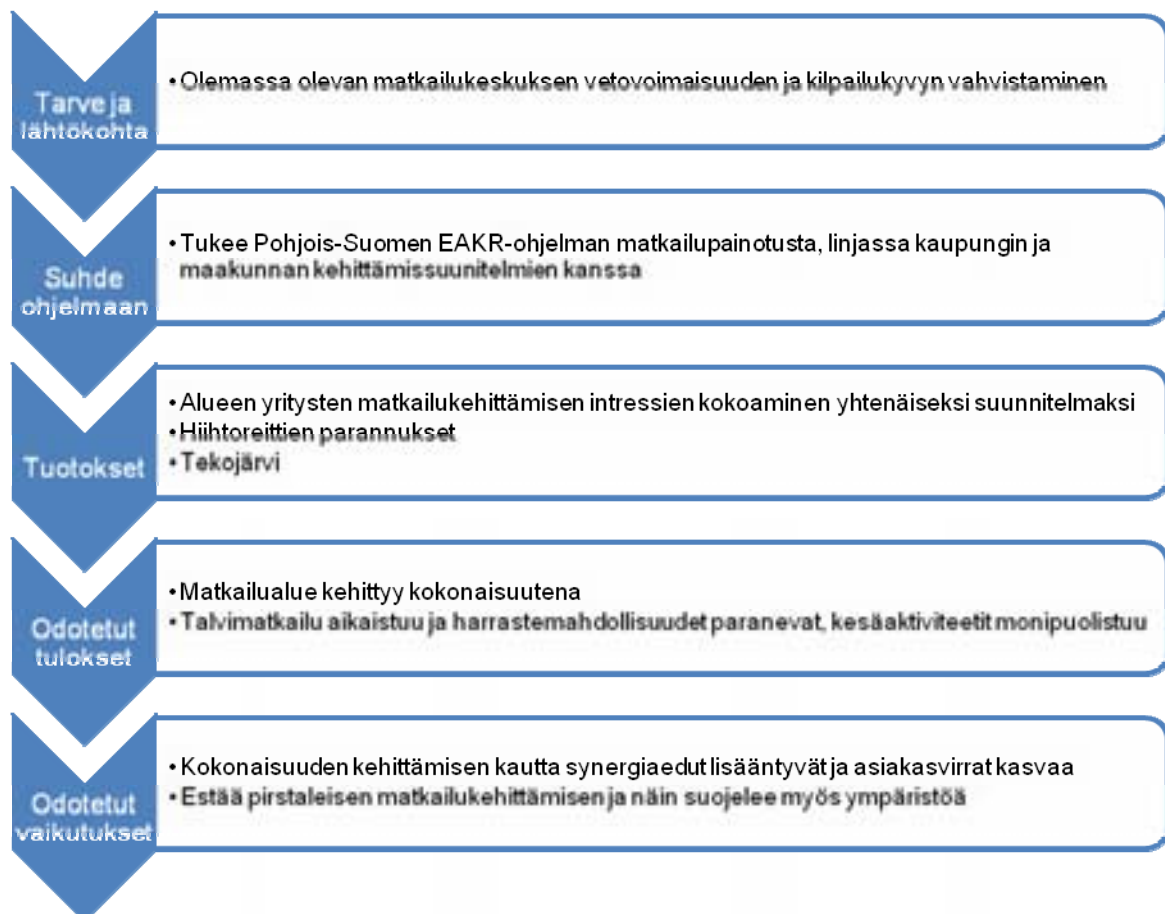
Tapaustutkimus 7. HÄJY 011

Tapaustutkimus 8. Ikihyvä Päijät-Häme

Tapaustutkimus 1. Kolmen hankkeen kokonaisuus IsoSyötteen matkailupalveluiden parantamiseksi

A30381	Iso-Syötteen alueen hiihtoreitit sekä yli- ja alikulkusillat	Kolmen hankkeen kokonaisuus matkailupalveluiden parantamiseksi, sesonkikauden pidennys.	IsoSyötteen tavoitteena
A30363	Syötteen matkailualueen kehittämissuunnitelma 2008-2023	Hankkeet alkaneet 2008 aikana ja päättyvät 2011 aikana. Rahoituksessa matkailusuunnitelman osuus 275 000 €, tekojärven rakentaminen 2 M€ ja hiihtoreitit ja sillat 827 500 €.	
A30382	Iso-Syötteen keinotekoisien järven rakentaminen, 1. vaihe	Päätoteuttaja Pudasjärven kaupunki. Yhteistyössä ja osarahoittajina 10 matkailualan yritystä. Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti Ympäristö: Ympäristöpositiivinen projekti	

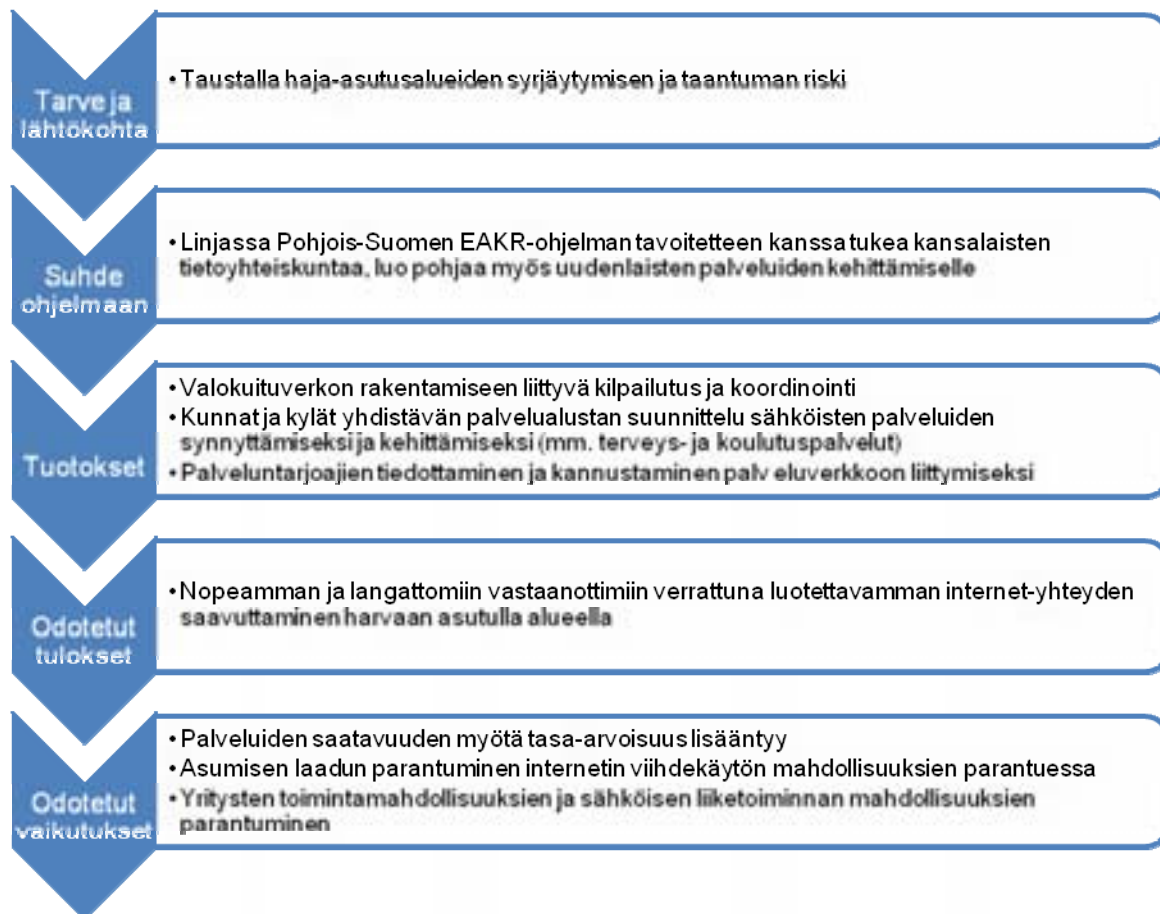
Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 2. Kahden hankkeen kokonaisuus, jossa luodaan Keski-Pohjanmaalle sähköinen palvelualusta.

A30688 A30557	Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko Maakunnallinen palvelualusta	<p>Kahden hankkeen kokonaisuus, jossa luodaan Keski-Pohjanmaalle sähköinen palvelualusta. Investointi- ja kehittämisprojekti, jossa rakennetaan alueelle valokuitupohjainen verkkopalvelualusta, joka toimii kylät yhdistävänä tietoliikenneverkkona. Tavoitteena on tuoda tietoyhteiskuntapalvelut ja sovellukset paremmin kansalaisten ulottuville. Hanke tukee harva-asutusalueen elinvoimaisuutta.</p> <p>Hanke alkanut 1.7.2007-31.12.2011</p> <p>Investointiosion rahoitus hieman alle 1 M€ ja palveluosion 1,3 M€.</p> <p>Toteuttaja Osuuskunta Keskikaista (yritys)</p> <p>Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti</p> <p>Ympäristö: Ympäristöneutraali projekti</p>
------------------	---	---

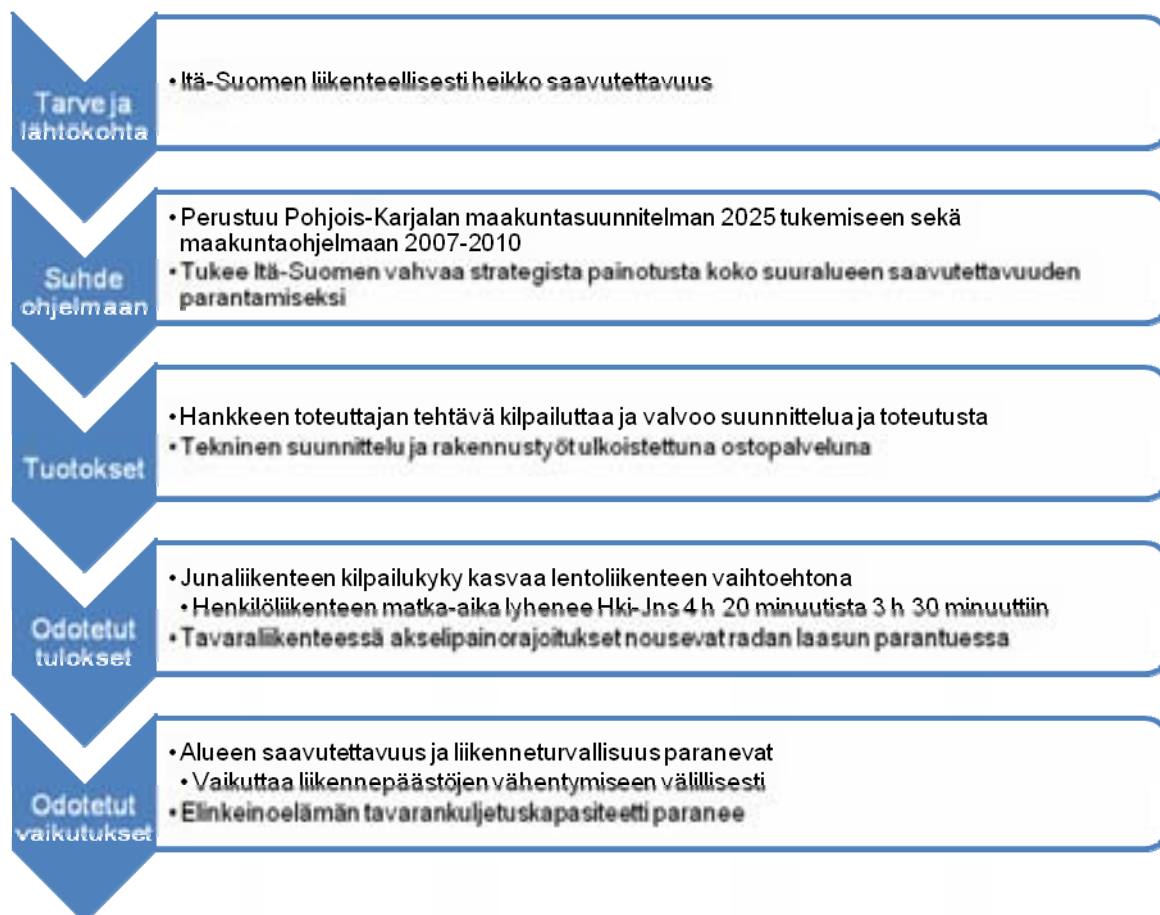
Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 3. Karjalanradan tasoristeysten poistaminen

A30454	Karjalanradan tasoristeysten poistaminen: Joensuu, Pyhäselkä, Tohmajärvi, Kitee	Tavoitteena junaradan kunnan parantaminen ja nopeuden nosto. Suuri investointihanke, huomioi kaikki suuralueet. Ympäristöpositiivinen hanke. Hanke käynnistyi 28.2.2008 ja päättyy 31.12.2013. Rahoitusta 14 M€. Toteuttaja Liikenneviraston rautatieosasto, toteutetaan kokonaan ostopalveluna. Suunnitteluvaiheessa ollut yhteistyötä tiesuunnittelun, maakuntaliiton ja kuntien kanssa. Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti Ympäristö: Ympäristöpositiivinen projekti
--------	---	---

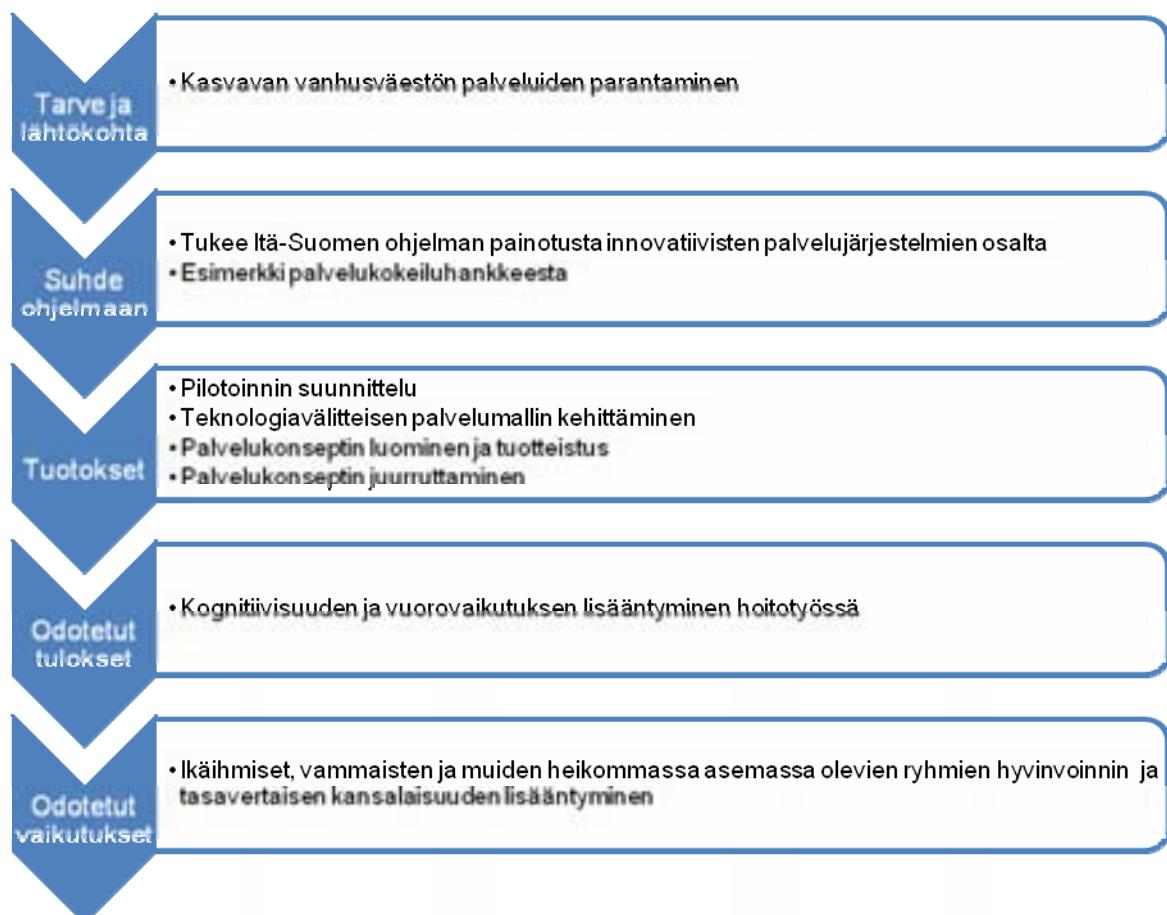
Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 4. Virtuaalikymppi

A30931	Virtuaalikymppi - Ikäihmisten kognitiivinen ja sosiaalinen aktivointi teknologiavälitteisten palvelujen avulla	Hankkeessa kehitetään mm. kognitiivista ja sosiaalista toimintakykyä tukevia palveluprosesseja teknologiavälitteisin keinoin. Hyvinvointipalveluiden t&k hanke, joka käynnistyi 1.9.2009 ja päättyi 31.8.2012. Rahoitukseltaan suuralueen keskiluokkaa, 425 720 €. Toteuttajana Diakonia ammattikorkeakoulu. Yhteistyötoteuttajina hoivayritys, palvelukeskus, AMK ja yliopisto. Useita kuntia yhteistyöverkostossa. Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti Ympäristö: Ympäristöneutraali projekti
--------	--	---

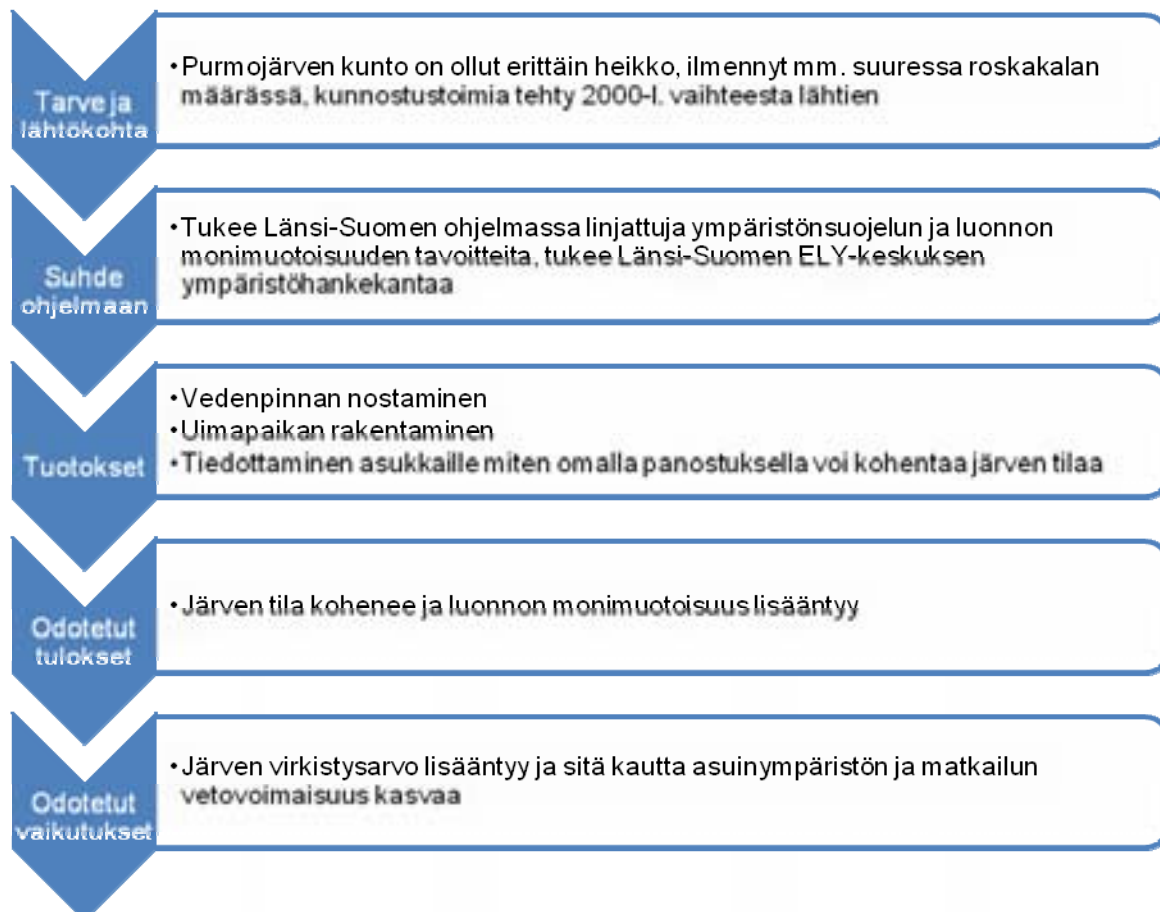
Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 5. Purmojärven kunnostushanke

A30914	Purmojärven kunnoshanke	<p>Hankkeen tavoitteena on Purmojärven kunnostus mm. vedenpinnan nosto ja uimapaikan rakentaminen. Hanke parantaa ympäristöä ja edistää yhteisöllisyyttä. Hanke on myös esimerkki ympäristöprojektista, ja sillä on yhteys myös maaseutuohjelmaan.</p> <p>Hanke alkanut 20.4.2009 ja jatkuu 31.7.2011 saakka.</p> <p>Rahoitus suuralueen suurimmasta päästä, noin 1 M€.</p> <p>Päätoteuttajana Kauhavan kunta. Yhteistyötä ELY:n ja kunnostusta toteuttaneiden yrittäjien kanssa.</p> <p>Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti</p> <p>Ympäristö: Ympäristöpositiivinen projekti</p>
--------	-------------------------	--

Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 6. Liikuntaisännöitsijä- eli LISÄ -hanke

A30836 Liikuntaisännöitsijä- eli Hanke kehittää liikuntaseurojen vapaaehtoistoimintaa LISÄ -hanke perustuvaa hyvinvointipalvelua kehittämällä työntekijöiden palkkausmallin. Erityisteemana on siten hyvinvointipalveluiden innovatiivinen kehittäminen. Hanke myös edistää yhteisöllisyyttä.

Hanke käynnistynyt 1.8.2009 ja päättynyt 30.9.2010.

Rahoitukseltaan pienimmästä päästä, 78 440 €.

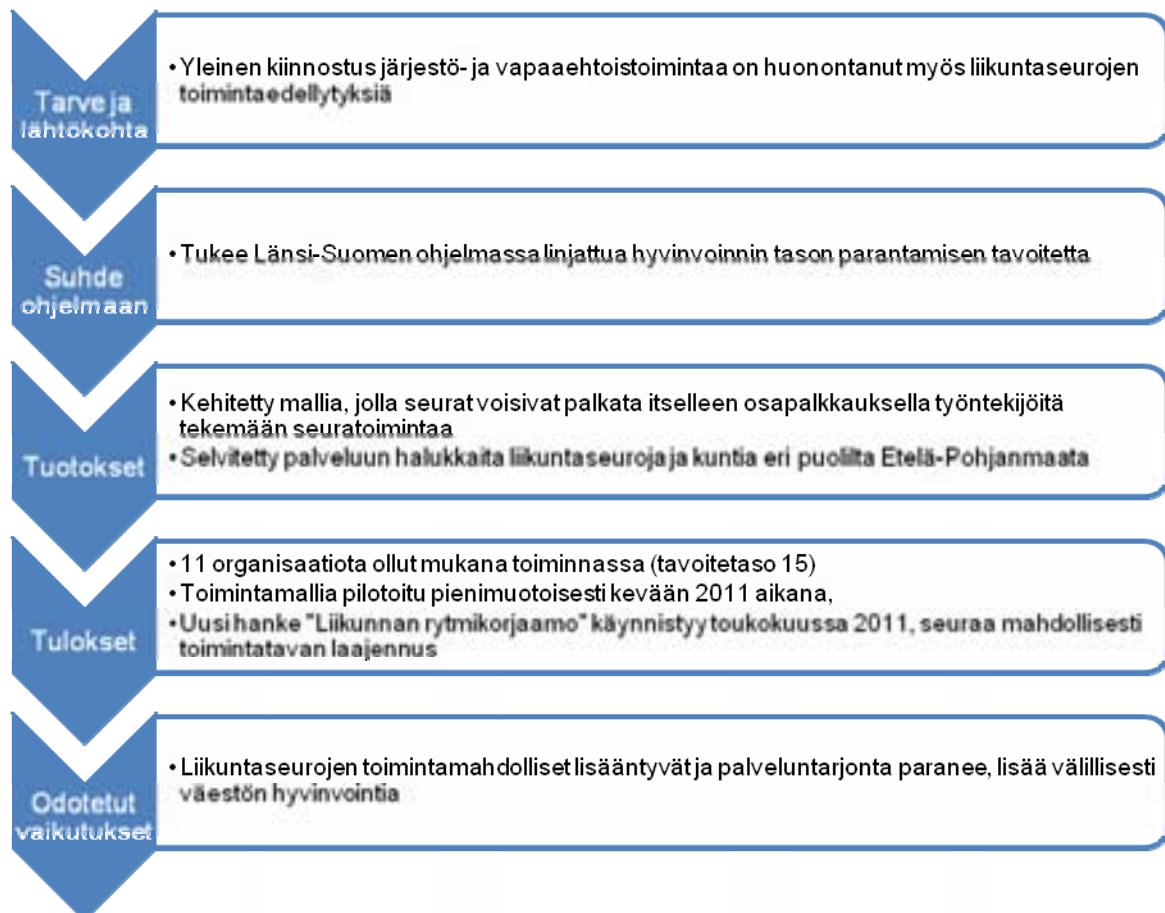
Toteuttaja Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu PLU ry

Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti

Ympäristö: Ympäristöneutraali projekti

selvittää palveluun halukkaita liikuntaseuroja ja kuntia eri puolilta Etelä-Pohjanmaata.

Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 7. HÄJY 011

A30903 HÄJY 011

Hämeen seudun matkailuhanke (Järviylänkö), jolla yhteys AKO:n kanssa. Lisäksi hanke edistää yhteisöllisyyttä. Hanke alkanut 1.4.2009 ja päättyy 31.10.2011.

Rahoitukseltaan suuralueen keskiluokkaa, 283 000 €.

Toteuttaja Lopen kunta.

Tasa-arvo: Sukupuolineutraali projekti

Ympäristö: Ympäristöneutraali projekti

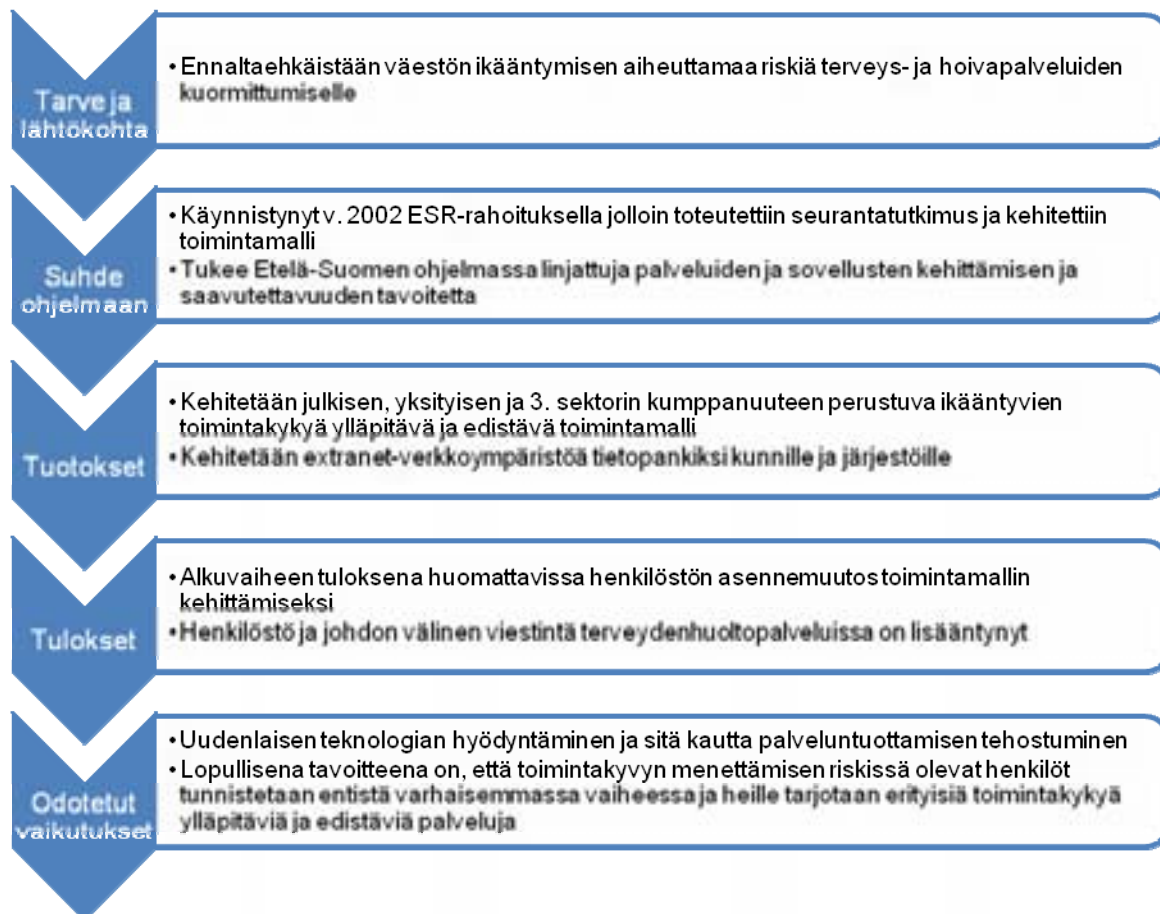
Hankkeen vaikutuslogiikka

Tapaustutkimus 8. Ikihyvä Päijät-Häme

A30661	Ikihyvä Päijät-Häme	<p>Yliopisto hakijana t&k-hankkeessa, jossa tavoitteena yhdistää julkinen, yksityinen ja 3. sektorin toimijat ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi, edistämiseksi ja ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Hyvinvointihanke, joka edistää yhteisöllisyyttä ja muun tyyppistä tasa-arvoa.</p> <p>Hanke alkanut 1.9.2008 ja kestää vuoden 2012 loppuun saakka.</p> <p>Rahoitukseltaan yksi suuralueen suurimpia 1,2 milj.</p> <p>Toteuttaja Helsingin yliopiston kehittämiskeskus Palmenia.</p> <p>Tasa-arvo: Muun tyyppistä tasa-arvoa merkittävästi edistävä projekti</p> <p>Ympäristö: Ympäristöneutraali projekti</p>
--------	---------------------	---

Hankkeen vaikutuslogiikka

Liite 4. Alueelliset kuulemistilaisuudet

Keskustelutilaisuudet suunniteltiin ja toteutettiin arvioijien yhteistyönä. Jokaisessa tilaisuudessa on ollut paikalla vähintään 4 arvioitsijoiden edustaja. Yhteensä tilaisuuksiin on osallistunut noin 150 henkilöä, pääasiassa rahoittajien ja hallinnon edustajia.

Keskustelutilaisuudet toteutettiin saman ohjelman mukaisesti kullakin suuralueella seuraavasti:

Etelä-Suomi , Helsinki 28.9.2010

Osallistujat: MYR sihteeristöjen jäseniä, MYR:ien puheenjohtajistojen jäseniä, TEM

Pohjois-Suomi, Oulu 13.10.2010

Osallistujat: Maakuntien ohjelmatyössä mukana olevia keskeisiä viranomaisia (ELY, liitto) sekä MYR, MYRS ja niiden jaostojen jäseniä. TEM, YM, komissio

Itä-Suomi, Kuopio 15.10.2010

Osallistujat: Maakuntaliittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, MYR:in jäseniä Etelä- ja Pohjois-Savosta, Finnveran edustaja, TEM, komission edustaja

Liite 5. Hankkeiden valintakriteerit

Ohjelman yleiset, kaikille toimintalinjoille yhteiset valintakriteerit	
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelman mukainen, myös maakunnallisia painopisteitä tukeva • Toteuttamiskelpoinen • Toteutustavaltaan taloudellinen ja kustannustehokas • Kestävän kehityksen periaatteiden mukainen • Ohjaavat valintakriteerit (hankkeen valintaa tukevat) • Pysyvää tai pitkäaikaista lisäarvoa tuottava • Innovatiivinen, alueellista kilpailukykyä, vetovoimaa tai uudistumista edistävä • Työllisyyttä edistävä • Uutta yritystoimintaa synnyttävä • Pk-yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille edistävä • Yrityksen kasvua tukeva • Yrityksen verkostoitumista ja klustereita edistävä • Innovaatiojärjestelmiä vahvistava • T&K –toimintaa pk-yrityksissä lisäävä • Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä edistävä • Alueen vetovoimaa lisäävä • Tasa-arvoa tukeva 	
Toimintalinjan 3 hankkeiden erityiset valintakriteerit suuralueittain (ohjelman yleisten valintakriteerien lisäksi)	
<p>Etelä-Suomi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hankkeen kilpailukykyä ja työllisyyttä lisäävät vaikutukset • Käytettävät resurssit • Kehitettävä tai hyödynnettävä yhteistyö • Edistettävät yhteiskunnan ja ympäristön hyvinvointitekijät • Vaikutus uusien työpaikkojen syntyyn • Vaikutus alueen, ohjelman mukaiseen, vetovoimaisuuden lisäämiseen • Vaikutus ympäristöosaamisen edistämiseen ja ympäristöasioiden hallintaan • Hankkeen tasa-arvoaikutukset • Hankkeen ympäristöpositiivisuus • Hankkeen toteutusalueena on Etelä-Suomen haasteellisimmiksi alueiksi määritelty alue 	<p>Itä-Suomi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parantavat alueen saavutettavuutta ja logististen järjestelmien toimivuutta, • Parantavat alueen vetovoimaisuutta yritysten, työntekijöiden ja matkailijoiden näkökulmasta, • Parantavat elinympäristön laatua, • Parantavat palvelujen sisältöä, laatua, tehokkuutta, saatavuutta sekä yhteistyötä kuntien ja muiden palveluntuottajien kesken, lisäksi kokeilutoiminnan tulosten tulee olla laajennettavia ja monistettavia (kokeiluosio) • Vahvistavat muutoin yritystoiminnan toimintaympäristöä
<p>Länsi-Suomi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edistää kestäväää kehitystä ja luonnonvarojen hallittua käyttöä • Parantaa elinympäristön laatua • Parantaa ympäristöriskien hallittavuutta • Luo mahdollisuuksia yritysten sijoittumiselle alueella • Parantaa yritysten toimitilojen saatavuutta ja logistisia edellytyksiä • Edistää kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta • Parantaa alueen vetovoimaisuutta ja saavutettavuutta • Parantaa matkailualan toimintaympäristöä 	<p>Pohjois-Suomi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uutuusarvoa • Väliittömiä tai välillisiä työllisyysvaikutuksia • Maakunnallisia tai suuraluetason vaikutuksia • Yhteyksiä kansainvälisiin verkostoihin • Strategista merkitystä toimialan tai painoalan kehittämisessä ja yhteys johonkin alueelliseen tai maakunnallisen kehittämisohjelmaan

Lähde: Suuralueittaiset toimenpideohjelmat.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

EAKR-toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahasto- strategian 2007–2013 arviointi vuosina 2007–2010

Teema 4: Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys

Loppuraportti

30.6.2011

Gaia Consulting Oy

Anu Vaahtera, Mikko Halonen, Sanna Ahvenharju, Mari Hjelt, Alina Pathan, Tiina Pursula

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Arvioinnin tavoitteet ja metodit	4
3. Horisontaalisten teemojen toteutuminen EAKR-ohjelmassa.....	7
3.1 Hankkeiden ympäristövaikutukset	7
Hakijoiden oma ympäristövaikutusten arviointi	7
Rahoittajan suorittama ympäristövaikutusten arviointi	9
Ympäristövaikutusten arvioinnin haasteet.....	15
3.2 Kestävän kehityksen edistäminen hankkeissa	16
3.3 Hankkeilla vähäisiä vaikutuksia tasa-arvon edistämiseen.....	17
4. Ympäristöliiketoiminnan mahdollisuudet	19
5. Seurantaindikaattorit	20
5.1 Mitä seurataan?	20
5.2 Ehdotuksia seurantaindikaattoreiksi	20
6. Johtopäätökset ja suositukset	23
Ympäristövaikutusten arviointikäytäntöjen parantaminen tarpeen	23
Ympäristöasiantuntijuuden parantaminen toivottavaa niin rahoittajien kuin hanketoteuttajienkin osalta.....	24
Ympäristövaikutuksista raportointi osaksi hankeseurantaa	25
Kestävän kehityksen edistäminen.....	26
Pitkän aikavälin arvioinnin hyödyllisyys.....	27
Liite1. Tapaustutkimuskohteet	28
Liite 2. Kyselylomake	29
Liite 3. Haastatellut	33
Liite 4. Suuralueittaiset tilaisuudet	35
Liite 5. Muut lähteet.....	36

1. Johdanto

Gaia Consulting Oy on toteuttanut EAKR-toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007–2013 teema-alueen 4 (Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys) väliarvioinnin vuosina 2009-2011. Työ on osa eri arvioitsijoiden samanaikaisesti toteuttamaa väliarviointihanketta, jossa EAKR toimenpideohjelmiä on tarkasteltu useista eri teemoittaisista näkökulmista:

- Teema 1: Yritystoiminnan edistäminen. Arvioinnin toteutti Aalto yliopiston pienyrityskeskus.
- Teema 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen. Arvioinnin toteutti Gaia Consulting Oy.
- Teema 3: Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen. Arvioinnin toteutti NetEffect Oy.
- Teema 4: Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys. Arvioinnin toteutti Gaia Consulting Oy.

Tämä loppuraportti kokoaa yhteen teemaan 4 liittyvät väliarvioinnin tulokset.

Raportin luvussa 2 kuvataan arvioinnin tavoitteita ja käytettyjä metodeja. Luvussa 3 esitellään arvioinnin tulokset horisontaalisten teemojen kannalta ja luvussa 4 pohditaan ympäristöliiketoiminnan mahdollisuuksia EAKR-ohjelmassa. Luvussa 5 annetaan kehittämissuosituksia horisontaalisten teemojen toteutumisen seurantaan. Lukuun 6 on koottu keskeisimmät johtopäätökset ja kehittämissuositukset.

2. Arvioinnin tavoitteet ja metodit

Ympäristövaikutuksia ja kestävästä kehitystä koskeva arviointi poikkeaa muiden (katso johdanto-kappale) arviointien strategisten painopisteiden toteutumisen arvioinnista siinä, että teema kohdentuu läpileikkaavasti kaikkiin toimintalinjoihin. Lisäksi teeman arvioinnissa tarkastellaan, miten kestävä kehitys ja ympäristövaikutukset on otettu huomioon EAKR-ohjelmatyön ja hankkeiden valinnassa ja toteutuksessa.

Euroopan Unionin kestävästä kehityksen strategian mukaisesti kaikkien politiikkasektoreiden taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöllisiä vaikutuksia tarkastellaan koordinoitusti ja ne on otettava huomioon päätöksenteossa. Näin ollen tämän arvioinnin tavoitteena on varmistaa, että Suomen rakennerahastostrategia vuosina 2007–2013 vahvistaa kansallista ja alueellista kilpailukykyä, työllisyyttä sekä hyvinvointia tavalla, joka tukee kestävästä kehityksen saavuttamista mahdollisimman systemaattisesti.

EU:n ja kansallisen tason strategialinjaukset luovat yleiset puitteet EAKR-ohjelman konkreettiselle toteutukselle alueilla. Kestävästä kehityksen ja tasa-arvon edistäminen ovat läpäisyperiaatteen mukaisesti mukana välttämättöminä kriteereinä kaikissa ohjelma-asiakirjoissa. Suomen rakennerahastostrategian¹ mukaisesti kestävä kehitys on keskeinen, horisontaalinen, kaikkea rakennerahastotoimintaa koskeva teema, joka hankkeiden valintakriteerinä koskee kaikkia ohjelmien alla toteutettuja rakennerahastoista osarahoitettuja hankkeita. Myös tasa-arvoa ja sukupuolinäkökohtien huomioimista tulee edistää rakennerahastotoiminnan eri vaiheissa.

Arvioinnin tavoitteena on ollut erityisesti tarkastella strategisten tavoitteiden asettamista, eli sitä, kuinka hyvin ohjelmat ovat saavuttaneet tai saavuttamassa niille asetetut tavoitteet sekä arvioida sitä, kuinka tehokasta ohjelman toteutus on ollut. Lisäksi ohjelmaa on tarkasteltu osana laajempaa toimintaympäristöä. Arvioinnissa on myös analysoitu, kuinka kestävästä kehityksen ja ympäristövaikutusten arvioinnin periaatteet on otettu huomioon ohjelmien toteutuksessa ja millaisia vaikutuksia niillä on ollut ohjelmatyöhön sekä hankkeiden valintaan ja toteutukseen. Lisäksi teeman 4 arvioinnissa esitetään suosituksia siitä, miten ympäristövaikutusten arviointia voitaisiin edelleen kehittää ohjelmatyössä ja miten hankkeiden valintakriteerejä voitaisiin parantaa.

¹ Sisäasiainministeriö, Alueiden ja hallinnon kehittämissosasto, EU:n alue- ja rakennepolitiikan strategiatyöryhmä (2006) Suomen rakennerahastostrategia 2007 – 2013. SM095:00/2004. Luettavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/a43ecd13fcf20dc8c225723e0036276e/\\$file/rakennerahastostrategia_08122006.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/a43ecd13fcf20dc8c225723e0036276e/$file/rakennerahastostrategia_08122006.pdf)

Syyskuun 2009 ja maaliskuun 2011 välisenä aikana toteutetussa arvioinnissa käytettiin lähteinä ohjelma- ja strategia-asiakirjoja, kyselyjä, haastatteluja sekä työpajatyöskentelyä. Arviointi koostui kokonaisuudessaan seuraavista työvaiheista:

- Jatkuva seuranta ja aineistoanalyysi
- Hankevalinnan arviointi
- Strategia-arviointi
- Kyselyt toimintalinjojen 2 (TL2) ja 3 (TL3) hankkeille
- Tapaustutkimukset
- Suuralueittaiset keskustelutilaisuudet

Jatkuvan seurannan osana koottiin kerättyä seurantatietoa sekä toteutettiin arvioinnin eri osia tukevaa taustatyötä. Arvioinnissa on hyödynnetty ohjelma-asiakirjoja, muita strategia-asiakirjoja sekä EURA2007-tietokantaa. Jatkuvan seurannan tavoitteena on ollut siirtää ohjelmien seurannan aikana kerättävää tietoa arvioijien käyttöön ja analysoida seurantatietoa temaattisten arviointien kysymysten mukaisesti ja indikaattorien relevanssin arvioimiseksi.

Hankevalinnan arvioinnissa hyödynnettiin pääasiassa edellä kuvattua aineistoa EAKR-ohjelmasta rahoitettujen hankkeiden strategiseksi arvioimiseksi. Arvioinnissa analysoitiin strategisten tavoitteiden keskinäistä yhdenmukaisuutta, hankevalintakriteereiden toimivuutta ja vastaavuutta ohjelmien tavoitteiden kanssa sekä hankevalintojen vastaavuutta tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankevalinnan tulosten perusteella tehtiin valinta marraskuussa 2009 tapaustutkimusten kohteista.

Strategia-arviointia varten toteutettiin haastattelukierros pääosin maakuntaliittojen aluekehityksestä vastaavien henkilöiden kanssa. Haastattelukierros toteutettiin yhteistyössä eri teemojen arvioitsijoiden kanssa siten, että arvioijat laativat yhteisen haastattelukysymysten listan ja jakoivat haastateltavat keskenään. Haastatteluja toteutettiin yhteensä 23 kpl. Haastattelut kattoivat kaikki suuralueet. Strategia-arvioinnin tavoitteena oli analysoida, miten ohjelmat ovat saavuttaneet eri tasojen strategiset tavoitteet ja miten hyvin ne tukevat keskeisiä kansallisia tavoitteita. Lisäksi tunnistettiin toimintaympäristössä tapahtuneita ja tulossa olevia muutoksia. Hankevalinnan ja strategia-arvioinnin keskeisimmät tulokset on esitetty ensimmäisessä väliraportissa.

Huhtikuussa 2010 toteutettiin lisäksi kysely toimintalinjasta 2 (TL 2) rahoitetuille hankkeille. Kyselyn tavoitteena oli tarkastella sekä teeman 2 (Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen) että teeman 4 (ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys) arviointikysymyksiä. Kysely lähetettiin kaikille EURA 2007-tietokannassa olleille ”toiminnassa” ja ”käynnissä” olevien hankkeiden hankepäälliköille tai muille vastuuhenkilöille. Kyselyn kohdejoukko oli noin 350 henkilöä; vastauksia saatiin 164 kappaletta. Vastausprosentti oli siten yli 50 %, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä tuloksena lyhyessä ajassa toteutetulle kyselylle. Kyselytulokset raportoitiin tarkemmin arvioinnin 2. väliraportissa.

Teeman 4 osalta kestävä kehityksen ja tasa-arvonäkökulmia sisällytettiin myös toimintalinjan 3 hankkeille sekä maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöille kohdistettuihin kyselyihin. Gaia Consulting vastasi kaikissa kyselyissä yhtenäisesti esitettyjen kysymysten muotoilusta ja vastausten analyysistä. Net Effect Oy vastasi TL 3 ja maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) sihteeristöjen hankekyselyjen toteutuksesta.

Tapaustutkimukset toteutettiin kahdessa erässä. Talven 2009–2010 aikana toteutettiin yhteensä 16 tapaustutkimusta, jotka kattoivat noin 30 hanketta. Toinen haastattelukierros tehtiin helmimaaliskuussa 2011. Toiseen haastattelukierrokseen lisättiin vielä toimintalinjan 5 (Suuralueet - toimenpiteiden temaattinen keskittäminen) hankkeita². Teemojen 2 ja 4 arvioinnissa ”tapaustutkimuksella” viitataan yksittäiseen hankkeeseen tai hankkeiden muodostamaan kokonaisuuteen, jota on perusteltua tarkastella yhtenä tapaustutkimuksena. Tapaustutkimusten valintaa pääasiassa ohjaava periaate oli mahdollisimman suuri kattavuus ohjelmatoiminnasta teemojen 2 ja 4 osalta.

Syksyllä 2010 toteutettiin kaikilla EAKR suuralueilla keskustelutilaisuudet, jotka olivat osa EAKR-arvioinnin tiedonkeruuta. Keskustelutilaisuudet toteutettiin teemakohtaisista arvioinneista vastuussa olevien arvioijien yhteistyönä siten, että kukin arviointitaho vastasi oman teemansa keskustelujen raportoinnista. Tilaisuuksien keskustelut raportoitiin teemoittain muistioina marraskuussa 2010. Lisäksi yhteenveto yhteisistä aiheista ja toimenpidesuosituksista on koottu kalvoille, jotka on myös toimitettu seurantakomiteoille.

² Toimintalinja 5 on osana ainoastaan Etelä-Suomen EAKR-ohjelmaa.

3. Horisontaalisten teemojen toteutuminen EAKR-ohjelmassa

3.1 Hankkeiden ympäristövaikutukset

Hakijoiden oma ympäristövaikutusten arviointi

Hankkeiden ympäristövaikutusten arviointi on kiinteä osa hankkeiden valintaprosessia ja hyväksyttävyyden arviointia. Kaikkien Euroopan aluekehitysrahaston varoilla osarahoitettujen hankkeiden ympäristövaikutukset tulee arvioida etukäteen. EURA-järjestelmän hakemuslomakkeeseen on sisällytetty ympäristöosio, joka käsittää myös hakijan täyttämän ympäristövaikutusten arviointilomakkeen (nk. YVA-lomake)³. Lomakkeessa hakijoiden itse antama tieto sekä oma arvio luovat pohjan ympäristövaikutusten huomioimiseksi hankevalinnassa. Hankkeen vaikutus ympäristöön arvioidaan neliportaisella asteikolla. Arvioituja vaikutuksia voi täsmentää sanallisella selityksellä. Jokaisen YVA-lomakkeen kysymyksen oletusarvona on aina "neutraali". Mikäli hakija ei oikeasti täytä lomaketta, on se kaikilta arvoiltaan neutraali.

Seuraavalla sivulla kuvassa 3.1 on esitetty hankkeiden (ennen hankkeen alkamista) arvioidut ympäristövaikutukset hakijoiden YVA-lomakkeisiin täyttämien tietojen perusteella⁴. Kun lasketaan yhteen vähäisesti sekä merkittävästi myönteiset vaikutukset, myönteisiä vaikutuksia arvioidaan liittyvän erityisesti maisemaan, elinoloihin ja viihtyvyyteen, kulttuuriympäristöön, terveyteen, turvallisuuteen sekä ympäristöosaamiseen ja tietoisuuteen liittyen. Vain hyvin pienellä osalla hankkeista on arvioitu olevan joitain haitallisia ympäristövaikutuksia. Hanke ei saisi EAKR-ohjelman tavoitteiden mukaisesti olla ympäristöneegatiivinen ja näyttääkin siltä, että hankevalintaprosessi (SOVA-lain⁵ mukaisesti) karsii ympäristöneegatiiviset hankkeet pois, eli vain kokonaisympäristövaikutuksiltaan positiiviset tai neutraalit hankkeet läpäisevät seulan.

YVA-lomakkeisiin syötettyjen tietojen perusteella hakijat nostavat YVA-arvioinnissa harvoin esiin välillisiä vaikutuksia, etenkin siinä tapauksessa jos kyseessä ovat negatiiviset vaikutukset (esim. lisääntyvä lentoliikenne matkailussa jne.). Välillisiä ympäristövaikutuksia⁶ ei haastattelujen perusteella ole yksityiskohtaisemmin tunnistettu, analysoitu tai arvioitu, sillä työkaluja tai riittävää osaamista sellaisen tekemiseen ei ole. Välillisten vaikutusten arviointi edellyttää usein pitkienkin arvoketjujen tuntemista ja arviointia. Tämä on olennaista siinä mielessä, että välilliset vaikutukset

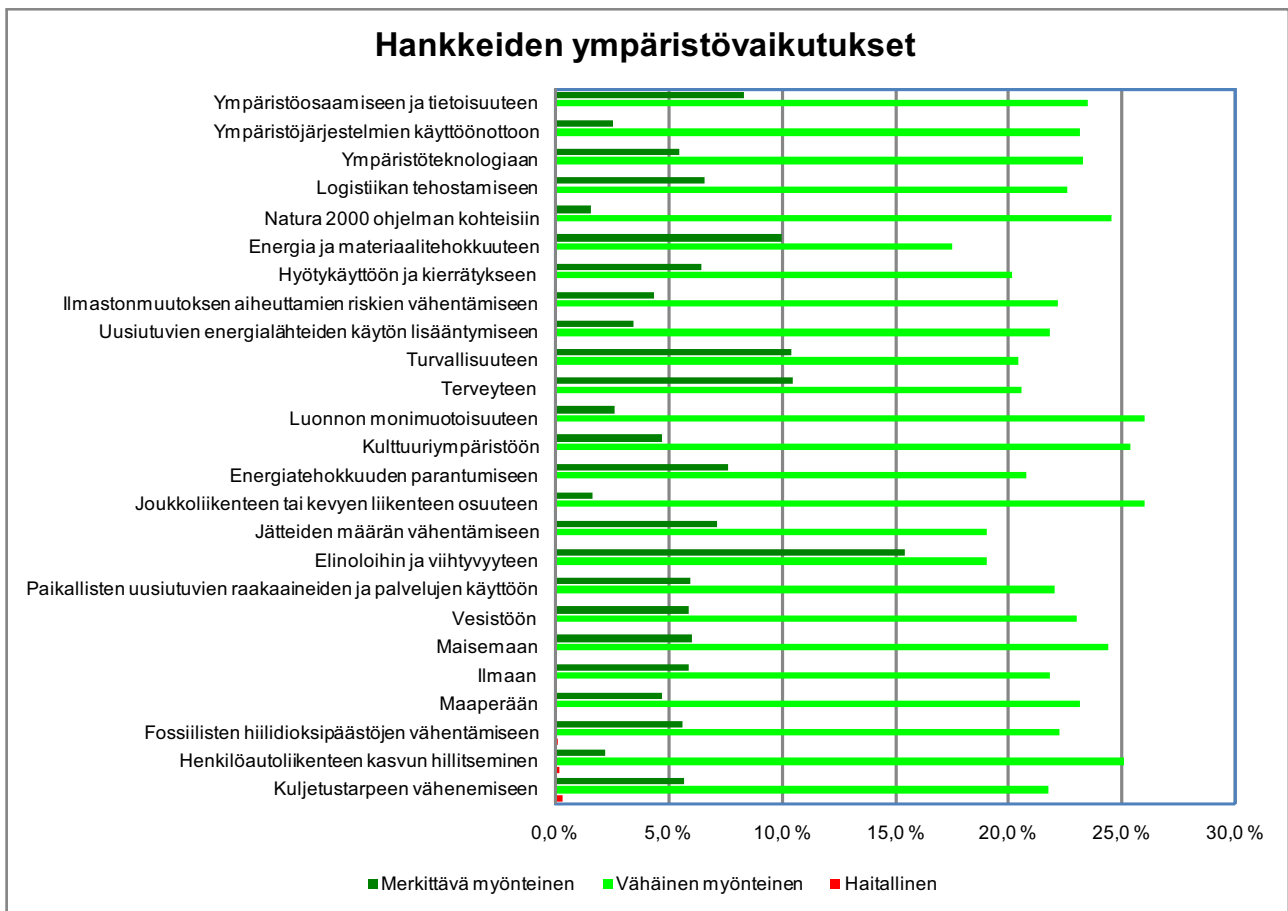
³ <https://www.eura2007.fi/aura/public/OpenPDF.do?pdfname=EAKR-hakemuslomake>

⁴ YVA-kysely EURA2007-hankekanasta (9.2.2011 n = 5837)

⁵ Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005)

⁶ Välillisillä vaikutuksilla tarkoitetaan ihmisten terveyteen tai ympäristöön syysuhtaisen tapahtumaketjun seurauksena kohdistuvia vaikutuksia, jotka syntyvät tuotannon tai muun toiminnan kerrannaisvaikutuksina. Välilliset vaikutukset havaitaan usein viiveellä.

ympäristöön saattavat joissain tapauksissa olla suuremmat kuin lyhyellä aikavälillä havaittavat suorat ja välittömät vaikutukset. Tapaustutkimusten haastattelussa nousikin esiin jälkikäteen arvioituna useita selkeitä välillisiä ympäristövaikutuksia - niin positiivisia kuin negatiivisiakin - joita ei välttämättä nostettu esiin tai tunnistettu hankevalmisteluvaiheessa. Välillisiä vaikutuksia ovat mm. kehittämistoiminnan tavoite vähentää onnettomuuksia ja sitä kautta niistä aiheutuvia päästöjä; liikkumisen tarpeen väheneminen; saavutettujen parannusten näkyminen esimerkiksi pienempänä energian ja veden kulutuksena; sekä lisääntyvän turismin logististen ratkaisujen vaikutukset liikenteen lisääntymiseen.

Kuva 3.1. Hankkeiden ympäristövaikutukset hanketoteuttajien oman arvion mukaan⁷

⁷ YVA-kysely (9.2.2011 n = 5837)

Ympäristökysymykset ovat kyselyaineistojen perusteella vaikuttaneet huomattavasti enemmän toimintalinjan 3 (Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen) hankkeiden syntyyn ja toteutukseen kuin toimintalinjan 2 (Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen) hankkeisiin. Ympäristökysymykset ja luonnon monimuotoisuus ovatkin olennainen osa useiden toimintalinja 3 hankkeiden suunnitteluvaihetta ja toteutusta. Niissä toimintalinja 2 hankkeissa, joissa ympäristökysymyksillä on ollut merkitystä, oli usein taustalla ympäristöön liittyvä toimintaympäristön muutos tai ajuri tai suoraan ympäristösuojelullinen ja ympäristön tilaa parantava tavoite (esimerkiksi energiaystävälliset investoinnit, lähiruoan edistäminen, uusiutuvan energian kehittäminen).

Rahoittajan suorittama ympäristövaikutusten arviointi

Hankkeen ympäristövaikutuksia arvioi hakijan lisäksi myös rahoittajataho. Ympäristövaikutusten arvioinnissa ja sen laadun varmistamisessa korostuvat erityisesti rahoittajaviranomaisen valmiudet arvioida hankkeiden vaikutuksia. Kun hankehakemus on jätetty, rahoittajaviranomainen tarkistaa hakijan suorittaman ympäristövaikutusten arvioinnin ja voi tehdä oman arvionsa vaikutuksista. Hankehakemuksen ja hakijan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella viranomaisen suorittaa lisäksi hankkeen horisontaalisen luokittelun. Tämä tehdään ennen hankkeen hyväksymistä tai hylkäämistä seuraavien kohtien osalta:

- Tasa-arvo
- Ympäristö (ympäristöpositiivinen, -negatiivinen)
- Hankkeen aiheuttamat teollisuuden ja/tai energiatuotannon fossiiliset hiilidioksidipäästöt
- Hanke vähentää kasvihuonepäästöjä

Seuraavaksi hankkeen vaikutukset käsitellään MYR:n hankevalmisteluryhmässä, YVA-ryhmässä tai muussa hankeryhmässä⁸. Hankkeen vaikutuksista voidaan keskustella myös MYR:n sihteeristössä ennen rahoitusluvan myöntämistä. Myönteisen rahoituspäätöksen jälkeen hankkeen ympäristövaikutuksia ei enää arvioida rahoittajan toimesta.

EU:n kestävän kehityksen strategian tulisi ohjata hankevalintaa sekä olla mukana hankeseurannassa. Ohjelmakokonaisuus onkin reagoanut oikeansuuntaisesti mm. kansainvälisen yhteisön esittämään vaateeseen entistä kokonaisvaltaisemmista kasvihuonekaasupäästöjen leikkauksista. EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella⁹ rahoittajien ympäristöpositiivisiksi määrittelemiä hankkeita on 33 % kaikista hankkeista. Ympäristöneutraaleiksi luokiteltuja hankkeita on puolestaan 65 % kaikista hankkeista. EAKR-toimenpideohjelmassa

⁸ YVA-ryhmiä on käytössä vain maakuntien vähemmistöissä eivätkä ne aina käsittele yksittäisten hankkeiden vaikutuksia (ainoastaan koordinoiva rooli). Lisäksi joissakin maakunnissa on nimetty ns. YVA-yhdyshenkilöt, joiden tehtävänä on kehittää vaikutusten arviointia organisaatioissa ja varmistaa tehtyjen arviointien laatu. Ympäristökeskuksilla ei yleensä ole erityistä roolia vaikutusten arvioinnissa. Pyydettyä asiantuntija-apua hankekäsittelijöille kuitenkin annetaan.

⁹ Varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996

ympäristöpositiiviseksi määritellään hanke, joka ”parantaa ympäristön tilaa, ihmisten tietoisuutta ja innovatiivisuutta ympäristöasioista tai ohjaa ympäristöä kuormittavia toimintoja ympäristöystävällisempään suuntaan. Ympäristöpositiivisen hankkeen päätavoitteena voi olla ympäristö tai se voi olla yhtenä tavoitteena muiden joukossa. Ympäristöpositiiviseksi ei kuitenkaan voida katsoa hanketta, joka on vaikutuksiltaan neutraali tai sillä on kielteisiä ympäristövaikutuksia”¹⁰.

Suuralueille on asetettu toimintalinjoittain vaihtelevat määrälliset tavoitteet ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuudesta. Suuralueittaisten ohjelmatavoitteiden mukaiset luvut ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuuksista sekä toteutuneet rahoitusosuudet (sidottu rahoitus) on esitetty alla olevassa taulukossa 3.1.

Suuralue	Tavoite (% kaikista hankkeista)	Toteutunut % (sidottu rahoitus)
Itä-Suomi	20	34,4
Etelä-Suomi	18,5	37,2
Pohjois-Suomi ¹¹	20	35,9
Länsi-Suomi	20	33,9

Taulukko 3.1. Ympäristöpositiivisten hankkeiden rahoitusosuuksien tavoitteet sekä toteutuneet osuudet suuralueittain¹²

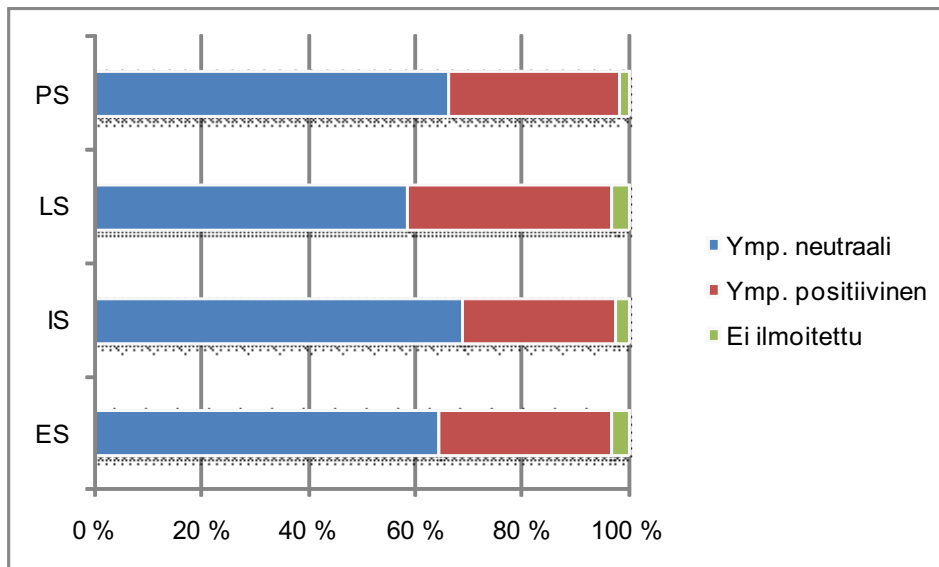
Ympäristöpositiivisia hankkeita on näin ollen määrällisesti strategiassa määritellyllä tasolla, mutta ympäristöpositiivisuuden käsitteeseen liittyy vielä tulkinnanvaraisuutta. Ympäristöpositiivisten hankkeiden osuus suuralueittain on esitetty kuvassa 3.2. Kovin merkittäviä eroja suuralueiden välillä ei ole, mutta Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen suuralueilla ympäristöpositiivisiksi luokiteltuja hankkeita on jonkin verran enemmän kuin Pohjois- ja Itä-Suomen alueilla.

¹⁰ Ks. mm. Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma. Luettavissa:

http://www.etela-suomeneakr.fi/easydata/customers/eakr/files/eakr-ohjelma/eakr_ohjelma_2007_2013_jakeluun.pdf

¹¹ Luvut vuodelta 2008. Vuoden 2009 lukuja ei saatavilla.

¹² Suuralueiden seurantakomiteoiden vuosiraportit

Kuva 3.2. Ympäristöneutraalien ja -positiivisten hankkeiden osuus suuralueittain (N = 5996, Pohjois-Suomi N = 2038, Länsi-Suomi N = 1327, Itä-Suomi N = 1646, Etelä-Suomi N = 985).¹³

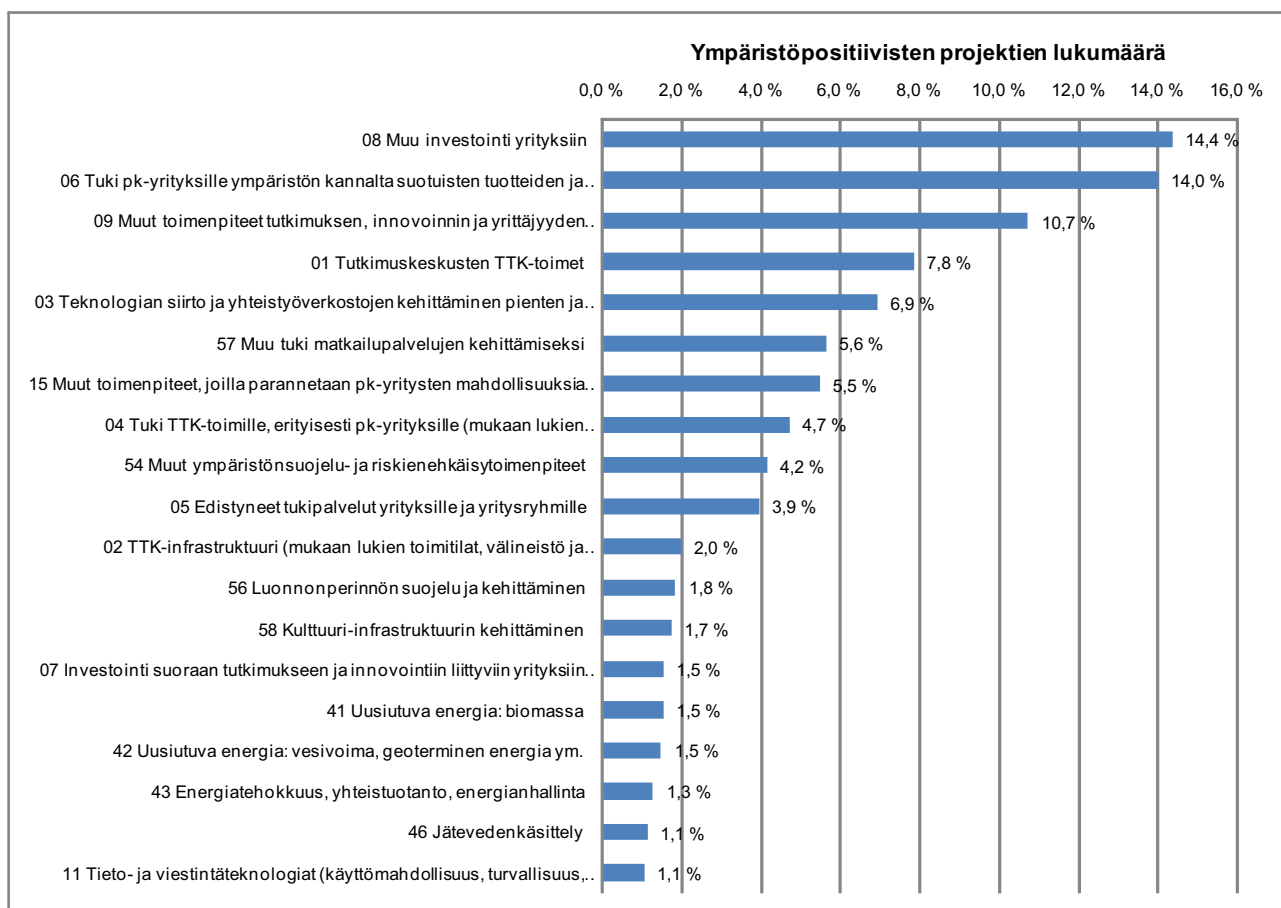
Ympäristöpositiivisuuden objektiivinen tunnistaminen on vaikeaa, eikä termille ole tarpeeksi selkeää määritelmää, jonka perusteella luokittelu voitaisiin tehdä luotettavasti ja samalla tavalla eri tahojen toimesta. Nykyinen ympäristöpositiivisuutta mittaava indikaattori on siksi liian tulkinnanvarainen, eikä se edesauta ympäristövaikutusten objektiivista tunnistamista. Lisäksi hakijat merkitsevät hankkeensa joskus kaikin puolin ympäristöpositiivisiksi (tunnistavat monenlaisia positiivisia ympäristövaikutuksia) olettaen, että tämä lisää rahoituksen myöntämisen mahdollisuuksia. Rahoittajilla onkin joskus iso työ tunnistaa, mitkä voisivat olla todelliset ympäristövaikutukset. Lisäksi välillisten vaikutusten arviointi on haastavaa ja usein rahoittajatahon osaamisen tasosta riippuvaista.

Eniten ympäristöpositiivisia hankkeita on menoluokissa, jotka liittyvät tutkimukseen ja teknologian kehittämiseen, innovointiin ja yrittäjyyteen (kuva 3.3)¹⁴. Varsinaisiksi ympäristöhankkeiksi on luokiteltu paljon vähemmän hankkeita kuin mitä niitä luultavimmin oikeasti on; ”innovatiivisuushuimassa” ympäristöhankkeetkin luokitellaan innovaatioiksi, jos ne liittyvät aiheeseen. Myös ympäristöteknologiaan liittyviä hankkeita pidetään ensisijaisesti teknologiahankkeina, eikä niiden ympäristökytköksiä välttämättä tunnisteta. Tapaustutkimusten haastatelluilla ei ilmennyt vahvaa käsitystä tai kiinnostusta siitä, onko hanke selkeästi ympäristöpositiivinen vai -neutraali ja mihin tämä perustuu. Ympäristöpositiivisuus voi tarkoittaa esimerkiksi aktiivista otetta hiilijalanjäljen pienentämiseen. Tapaustutkimuksissa nousi esiin hanke,

¹³ EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella (varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996)

¹⁴ EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella (varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996)

jossa oli tehty energiansäästösuunnitelma. Kannustimena olivat olleet asiakatarpeet ja kustannustehokkuus.

Kuva 3.3. Menoluokat, joissa on lukumäärittäin eniten ympäristöpositiivisia hankkeita (N = 1950)

Ympäristöpositiivisuuden lisäksi ympäristöindikaattoreina on arvioitu mm. seuraavia asioita:

- Kaikista hankkeista vain 2 % (131 kpl) vähentää teollisuuden ja/tai energiatuotannon fossiilisia hiilidioksidipäästöjä ja 3 % hankkeista (159 kpl) vähentää kasvihuonekaasupäästöjä;
- 14 % kaikista hankkeista toteuttaa suunnitelmaa, jonka tuloksena syntyy uusi logistinen tai ympäristön parantamiseen liittyvä ratkaisu tai kansallisella rahoituksella toteutettava investointi (esim. logistiikkajärjestelmien ja -palvelujen kehittäminen; elinkeinoelämän edellyttämien yhteyksien parantaminen; yhdyskuntatekniikan ja ympäristönhallintamenetelmien uudenlaiset ratkaisut); sekä
- 15 % kaikista hankkeista on luokiteltu kuuluvan johonkin Itämeri-aihealueeseen (Itämerestä ympäristöä säästävä alue, Itämerestä vaurauden alue, Itämerestä vetovoimainen hyvien

yhteyksien alue, Itämerestä turvallinen alue). 2 % kaikista hankkeista kuuluu näistä ensimmäiseen, Itämerestä ympäristöä säästävä alue -aihealueeseen.

Seuraavan sivun taulukossa 3.2 on esimerkkejä hankkeista, jotka vähentävät teollisuuden ja/tai energiatuotannon fossiilisia hiilidioksidi (CO₂)- päästöjä ja kasvihuonekaasupäästöjä niiden menoluokkien osalta, joissa on tunnistettu eniten ympäristöpositiivisia hankkeita¹⁵. Tapaustutkimusten osalta useiden ympäristöpositiivisten hankkeiden käynnistämisen ajureita ovat olleet ympäristöön liittyvät toimintaympäristön muutokset kuten ilmastonmuutos, EU:n uusiutuvan energian lisäämistavoite ja näiden velvoitteiden näkyminen alueellisen ja paikallisen tason strategiatavoitteissa. Lähes poikkeuksetta hankkeiden ensisijaisena tavoitteena on ollut luoda uutta liiketoimintaa ja/tai työpaikkoja toimintaympäristössä tapahtuneen muun merkittävän muutoksen kompensoimiseksi (esim. teollisuustyöpaikkojen vähentymisen korvaamiseksi). Liiketoiminnan ympäristöllinen kestävyys on kuitenkin monissa hankkeissa ollut vaikuttamassa hankkeen muotoon ja osin myös sisältöön. Yksittäisissä tapauksissa hankkeen ensisijaisena tavoitteena on nimenomaan ollut tarjota ratkaisuja ympäristöongelmiin.

EAKR-ohjelman valintakriteerit auttavat siivilöimään pois hankkeita, joilla voidaan tunnistaa välittömiä negatiivisia vaikutuksia ympäristöön. Valintaprosessin ansiosta hakemukset ovat jo lähtökohtaisesti hyvällä tasolla kestävän kehityksen näkökulmasta. Yksi neljästä yleisestä valintakriteeristä on, että hankkeen tulee olla kestävän kehityksen periaatteiden mukainen. Tämän kriteerin täytyminen on edellytyksenä myönteisen rahoituspäätöksen saamiselle. Lisäksi hankkeen valintaa tukee se, jos hanke on tasa-arvoa tukeva.

¹⁵ EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella (varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996)

Menoluokka	Vähentää CO ₂ -päästöjä	Vähentää khk-päästöjä	Esimerkkejä hankkeista
08 Muu investointi yrityksiin (N = 280)	Ei	Ei	-
06 Tuki pk-yrityksille ympäristön kannalta suotuisten tuotteiden ja tuotantomenetelmien edistämiseksi (tehokkaan ympäristönhallinnan järjestelmän käyttöönotto, saastumista ehkäisevien teknologioiden omaksuminen ja käyttö sekä saastuttamattomien teknologioiden käyttö yrityksen tuotannossa) (N = 273)	1 kpl	1 kpl	A30097 PK-yritysten ympäristösuorituskyvyn vahvistaminen pääkaupunkiseudulla
09 Muut toimenpiteet tutkimuksen, innovoinnin ja yrittäjyyden edistämiseksi pk-yrityksissä (N = 209)	8 kpl	8 kpl	A30300 Vapon Pellettilämpöyrittäjä A31341 Vaihtoehtoisten energialähteiden käyttömahdollisuuksien kartoitus- ja pilotointihanke Keski-Pohjanmaalla A31418 Maa- ja aurinkoenergian hyödyntäminen matalaenergiakerrostalorakentamisessa
01 Tutkimuskeskusten TTK-toimet (N = 154)	11 kpl	11 kpl	A30912 Matalaenergiarakentamisen edistäminen kerrostalotuotannossa A31097 Ilmansaasteiden haitallisuuden tutkimus- ja testauslaitteisto A31355 Tieto- ja viestintätekniikka ympäristötehokkuusperusteisen kilpailukyvyn edistäjänä A31558 Kierrätettävien materiaalien hyödyntäminen ja kehittäminen teollisuustuotteissa sekä pk-sektorin liiketoiminnassa
03 Teknologian siirto ja yhteistyöverkostojen kehittäminen pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) kesken sekä niiden ja muiden yritysten sekä korkeakoulujen, erilaisten keskiasteen jälkeistä koulutusta antavien oppilaitosten, alueellisten viranomaisten, tutkimuskeskusten sekä tiede- ja teknologiakeskusten (tiede- ja teknologiapuistot, teknologiakeskittymät ym.) kesken (N = 135)	15 kpl	15 kpl	A30395 WISE - Langattomat anturiverkot ympäristön monitoroinnissa A30659 Bioenergiaosaamisen tuotteistaminen liiketoiminnaksi A30706 Kaupan suuryksiköiden saavutettavuus ja liikennepäästöt Oulun seudulla (CO ₂) A31028 Ylimaakunnallisella yhteistyöllä potkua kestävien energiaratkaisuiden ja osaamisen vientiin ja kansainvälistymiseen - Wenet Centre A31134 BOKAS -Biokaasujen tutkimuslaitteet A31283 Katse tulevaisuuteen – ekologisen liiketoiminnan tutkimus- ja kehittämishanke

Taulukko 3.2. Esimerkkejä hankkeista, jotka vähentävät teollisuuden ja/tai energiatuotannon fossiilisia CO₂- ja kasvihuonekaasupäästöjä niiden menoluokkien osalta, joissa on tunnistettu eniten ympäristöpositiivisia hankkeita

Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen esityksestä EURA 2007 -järjestelmässä olevan ympäristöosion tiedot tulisi raportoida osana ohjelmien vuosikertomuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa raportointia ympäristönäkökohtien edistymisestä EU:n kestävän kehityksen teemojen mukaisesti¹⁶. Etelä¹⁷-, Länsi-¹⁸ ja Itä-Suomen¹⁹ toimenpideohjelmien vuosiraporteissa on esitelty näihin painopistealueisiin liittyviä hankkeita. Pohjois-Suomen toimenpideohjelman²⁰ osalta näitä kestävän kehityksen painopistealuetta ei vielä ole raportoitu ollenkaan.

EU:n kestävän kehityksen teemojen raportointivaatimusten mukaisesti voisi olla syytä harkita myös valintakriteerien muokkaamista. Esimerkiksi Etelä-Suomessa ympäristöteema on hankkeiden valintakriteerien määritelmässä vahvasti painotettu²¹ ja ympäristömyönteisyys näkyikin monessa hankkeessa. Hankkeen ympäristövaikutukset on määritelty yhdeksi viidestä valintaa ohjaavasta pääkriteeristä. Pääkriteeri jakautuu vielä kolmeen alakriteeriin, jotka ovat:

- Ympäristöosaamisen edistäminen ja ympäristöasioiden hallinta;
- Vaikutukset kulutukseen, tuotantoon ja energiatalouteen sekä päästöihin, liikenteeseen ja ilmastomuutoksen torjuntaan; sekä
- Edistettävät yhteiskunnan ja ympäristön hyvinvointitekijät.

Ympäristövaikutusten arvioinnin haasteet

Hankkeista yhteensä 57 % (3328 kpl) on YVA-lomaketta täyttäessään merkinnyt kaikki kohdat neutraaleiksi²². Tämä johtunee osittain siitä, että jokaisen YVA-kysymyksen oletusarvona on aina ”neutraali”. Mikäli hakija ei erikseen täytä lomaketta, on se kaikilta arvoiltaan neutraali, mikä osaltaan heikentää YVA-arvioinnin tulosten luotettavuutta. Arvioinnilla ei tunnu olevan todellista merkitystä, sillä usean hanketoteuttajan asennetta kuvaa se, että ”ympäristövaikutukset yleensä hoidetaan rastittamalla ne lomakkeet”.

¹⁶ Raportoitavat kestävän kehityksen osa-alueet ovat: 1) Ilmastonmuutos ja puhtaat energiamuodot, 2) Ihmisten elinympäristöt ja terveys, 3) Luonnonvarojen suojeleminen ja kestävä käyttö, 4) Kulttuuriympäristöjen suojeleminen, 5) Kestävä kulutus ja tuotanto, 6) Kestävä liikenne sekä 7) Sosiaalinen osallisuus, väestönkehitys ja maahanmuutto.

¹⁷ Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007 – 2013. CCI 2007 FI 16 2 PO 004 Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys – tavoite. Täytäntöönpanoa koskeva vuosikertomus 2009. Luettavissa:

http://www.etela-suomeneakr.fi/easydata/customers/eakr/files/eakr-ohjelma/vuosiraportti_2009_versio_0.1.1.pdf

¹⁸ Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelma. CCI 2007 FI 16 2 PO 003 Vuosiraportti 2009.

¹⁹ Itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelman 2007 – 2013 vuosikertomus 2009. CCI 2007 FI 162 PO 001. Luettavissa: http://rakennerahastot.ita-suomi.fi/alueportaali/www/fi/SKOM/310510/Liite_4_-_Vuosikertomus_IS_EAKR_2009.pdf

²⁰ Pohjois-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007-2013 (CCI 2007 FI 16 2 PO 002) Vuosikertomus 2008. Luettavissa: <http://www.pohjois-suomi.fi/media/media/vuosiraportit/vuosiraportti-2008-lopullinen.pdf>

²¹ Ks. mm. Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma. Luettavissa:

http://www.etela-suomeneakr.fi/easydata/customers/eakr/files/eakr-ohjelma/eakr_ohjelma_2007_2013_jakeluun.pdf

²² YVA-kysely (9.2.2011 n = 5837)

Suuralueittaisten keskustelutilaisuuksien perusteella YVA-arvioinnin tulosten luotettavuutta heikentää myös se, että ympäristövaikutusten arvioinnissa on asiantuntijuuden puutetta kaikilla osapuolilla hankehakijoista rahoittajiin. Lisäksi YVA-arvioinnissa olisi huomioitava, että hankkeiden vaikutukset saattavat näkyä vasta hyvinkin pitkällä (5 vuotta ja eteenpäin) aikavälillä. Näihin palaamme vielä johtopäätösluvussa.

3.2 Kestävän kehityksen edistäminen hankkeissa

Koska käytännössä EAKR toteuttaa alueilla maakuntaohjelmia, on osana arviointia tarkasteltu maakuntaohjelmia ja maakuntien yhteistyöasiakirjoja sekä niiden mahdollisia ympäristölinjauksia. Kestävän kehityksen periaatteita sekä ilmastonmuutoksen hillintää halutaan huomioida kaikessa päätöksenteossa. Myös valtakunnalliset alueidenkäyttö- ja -kehittämistavoitteet sekä kansalliset ilmasto- ja energiapoliittiset linjaukset näkyvät maakuntaohjelmissa kautta linjan.²³ Maakuntien yhteistyöryhmien sihteeristöille tehdyssä kyselyssä korostui, että rahoittajat ovat hyvin sitoutuneita kestävän kehityksen kysymyksiin, koska teema painottuu muun muassa maakuntaohjelmissa.

Arvioinnin aikana on käynyt ilmi, että kestävä kehitys mielletään hyvin usein pelkästään ympäristönäkökulmaksi ja vastaavasti tasa-arvo ennen kaikkea miesten ja naisten tasa-arvokysymykset kattavaksi termiksi. Tämä pätee sekä hanketoteuttajiin että rahoittajatahoihin. Hanketoteuttajilla ja rahoittajilla ei ole yhtenäistä näkemystä siitä mitä kestävä kehitys EAKR-ohjelmassa tarkoittaa, vaikka tavoite sinänsä onkin yleisesti hyväksytty.

Osa tapaustutkimusten parissa haastatelluista oli vahvasti sitä mieltä, että kestävä kehitys on jo nykyisellään huomioitu riittävästi EAKR-ohjelmassa ja kestävän kehityksen kysymykset ovat jo nyt luontevana osana hankkeita. Myöskään rahoittajalta ei toistaiseksi ole tullut voimakasta kontribuutiota kestävän kehityksen edistämiseksi. Vaikka horisontaaliset teemat mielletään tärkeiksi ja niiden toteutumista tulisi nykyistä paremmin seurata ja mitata, ei hankehallinnon näkökulmasta toisaalta toivota lisää seurantaa, joka lisäisi työtaakkaa.

Kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen hyväksytään hakijoiden keskuudessa yleiseksi ohjenuoraksi ja kestävä kehitys pidetään itsestään selvänä osana ohjelman tavoitteenasetantaa ja toteutusta. EAKR-rahoituksen ehdot kestävän kehityksen suhteen eivät kuitenkaan ole juuri vaikuttaneet hankkeiden painopisteiden valintoihin tai konkreettisiin toimenpidevalintoihin. Rahoittajan edellytykset tämän osalta on kuitenkin tiedostettu hakuvaiheessa ja kestävän kehityksen läpikäynti on suhteellisen systemaattista rahoitusta haettaessa. Hanketoiminnan

²³ Työ- ja elinkeinoministeriö, Alueiden kehittämissyksikkö, Aluestrategiaryhmä (2010) Maakuntaohjelmien 2011-2014 teemoittainen yhteenvetoraportti. Luettavissa: http://www.tem.fi/files/28927/Yhteenvedo_maakuntaohjelmista_2010.pdf

tavoitehakuisuudella sekä tekijöiden motivaatiolla on tietysti myös merkitystä kestävän kehityksen teemojen toteutumisen kannalta.

Kysyttäessä hankkeiden vaikutuksia kestäväan kehitykseen tapaustutkimushaastatteluissa korostui hankkeiden luomien taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen vaikutusten heijastuminen alueen hyvinvointiin esimerkiksi palveluiden kehittymisenä. Hankkeissa on muutenkin panostettu aluetaloudellisen hyödyn lisäämiseen. Tähän on usein pyritty myös kilpailutusratkaisuihin, mutta paikalliset tai lähialueen urakoitsijat/toimijat eivät aina kykene toimittamaan haluttuja ratkaisuja. Sosiaalista kestävyttä arvioivien seurantakriteerien osalta 4,1 % kaikista hankkeista edistää hyvinvointipalveluja ja 8,8 % yhteisöllisyyttä²⁴.

Tapaustutkimusten haastatellut olivat useimmiten sitä mieltä, että hankkeissa on riittävä asiantuntemus kestäväan kehitykseen liittyen. Tarvittaessa lisäasiantuntemus on ostettu konsulteilta tai hankittu oman talon ulkopuolelta (esim. oppilaitos tai kunnan asiantuntijat). Toisaalta esimerkiksi laiteinvestointien tai rakennusmateriaalien vaikutuksia ja elinkaarta on äärettömän vaikea arvioida eikä EAKR-ohjelma toisaalta edes edellytä sitä. Hankintojen osalta ei ole mitään vaateita kestäväan kehityksen suhteen. Esimerkiksi Lahteen EAKR-rahoituksella rakennetun tutkimuskeskuksen rakentamisen aikaisilla ympäristövaikutuksilla ei ollut ohjelman kannalta mitään merkitystä.

3.3 Hankkeilla vähäisiä vaikutuksia tasa-arvon edistämiseen

Tasa-arvon edistäminen on ollut jo pitkään yksi keskeisimpiä EU:n toimintatavoitteita. EAKR-rahoituksen toimeenpanossa edellytetäänkin sekä miesten ja naisten välisen tasa-arvon että sukupuolinäkökohtien huomioon ottamista. Lisäksi on pyrittävä ehkäisemään rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suhtautumiseen perustuvaa syrjintää²⁵. Arvioinnin aikana on käynyt ilmi, että tasa-arvo käsitetäänkin ennen kaikkea miesten ja naisten väliset tasa-arvokysymykset kattavana terminä. Tämä pätee sekä hanketoteuttajiin että rahoittajatahoihin.

Suurimmassa osassa hankkeista tasa-arvokysymyksiä ja/tai syrjimättömyyttä ei ole erityisesti huomioitu. Hankkeet ovat pääosin sukupuolineutraaleja ja niissä painotetaan osaamista sukupuolesta riippumatta. Sukupuolineutraaleiksi luokiteltuja hankkeita on 84 % kaikista hankkeista. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa merkittävästi edistäviä hankkeita on 13 %

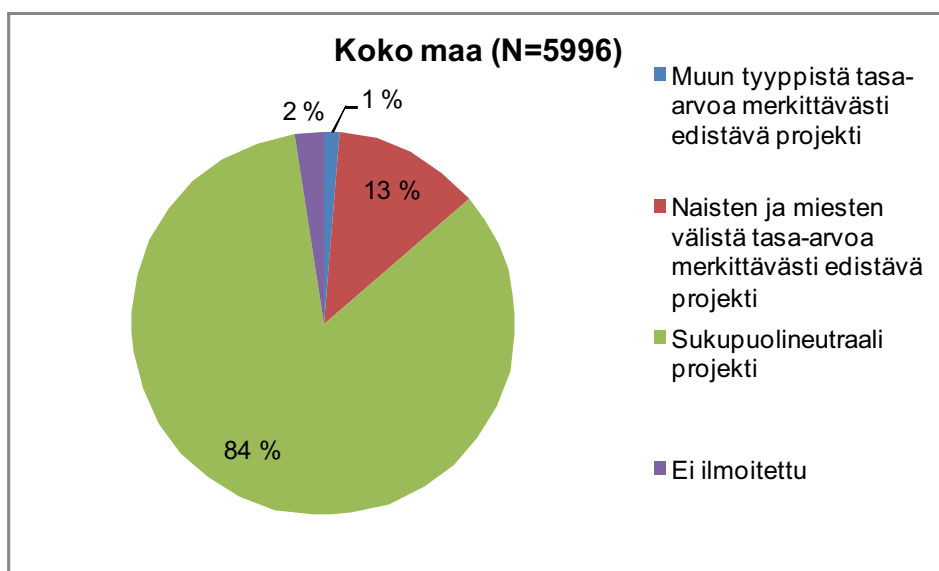
²⁴ EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella (varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996)

²⁵ Sisäasiainministeriö, Alueiden ja hallinnon kehittämissosasto, EU:n alue- ja rakennepoliittikan strategiatyöryhmä (2006) Suomen rakennerahastostrategia 2007 – 2013. SM095:00/2004. Luettavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/a43ecd13fcf20dc8c225723e0036276e/\\$file/rakennerahastostrategia_08122006.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/a43ecd13fcf20dc8c225723e0036276e/$file/rakennerahastostrategia_08122006.pdf)

(kaikista hankkeista). Muun tyyppistä (kuin naisten ja miesten) tasa-arvoa merkittävästi edistäviä hankkeita on 1 % (esimerkiksi vammaisten harrastusmahdollisuuksien tukeminen) (ks. kuva 3.4.).²⁶

Kyselyaineistojen perusteella toimintalinjassa 3 korostuu enemmän alueiden välinen tasa-arvo ja syrjimättömyys kuin sukupuoleen tähtäävä tasa-arvo. Alueellista tasa-arvoa edistävät mm. sähköisten palveluiden kehittäminen, syrjäseutujen oppilaitosten liittäminen verkostoihin ja liikenneyhteyksien parantamiseen liittyvät hankkeet. Mainittuja syitä sille, miksi tasa-arvokysymysten huomioiminen ei ole tärkeää, olivat mm. seuraavat: ”fysistä hommaa”, tasa-arvonäkökulma vaikea huomioida, teknologiavetoinen hanke, osaaminen tärkeämpää kuin tasa-arvo.

Kuva 3.4. Tasa-arvon edistäminen hankkeissa²⁷

Keskustelutilaisuuksien ja haastattelujen perusteella tasa-arvon toteutumista ja edistämistä pidetään tärkeänä, mutta niiden sisäistäminen osaksi EAKR-ohjelmaa on vajavaista. Tasa-arvo ymmärretään helposti vain sukupuolten väliseksi tasa-arvoksi. Tasa-arvon käsitettä olisi avattava ja laajennettava sukupuolten välisestä tasa-arvosta kuvaamaan mm. vammaisten, eri ikäryhmien ja maahanmuuttajien huomioon ottamista, yhdenvertaisuutta, ryhmien välisiä ja tasa-arvoisia palveluita sekä alueellista tasa-arvoa. Tasa-arvosta tulisi puhua yhdenvertaisuutena, jolloin näkökulma olisi lähtökohtaisesti laajempi. Tasa-arvo yhtenä valintakriteerinä ei nykyisellään toimi, ellei käsitettä täsmennetä ja laajenneta myös hankeseurantaan.

²⁶ EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella (varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996)

²⁷ EURA-hankekantaan syötettyjen tietojen perusteella (varattu ja sidottu rahoitus hankkeittain 15.2.2011, n = 5996)

4. Ympäristöliiketoiminnan mahdollisuudet

Ympäristömyönteisen liiketoiminnan kehittäminen EAKR-ohjelman puitteissa koettiin kaikkialla (keskustelutilaisuudet, tapaustutkimukset) tärkeäksi ja uusia ratkaisuja koettiin tarvittavan vastauksena ympäristöhaasteisiin. Ympäristöliiketoiminnan luominen yhdistetään silti enemmän kilpailukykyyn ja alueen elinvoimaisuuteen kuin suoraan ympäristöhaasteisiin vastaamiseen. Vihreän liiketoiminnan mahdollisuudet on kuitenkin huomattu ja kestäväää liiketoimintaa ja työllisyyttä pyritään kasvattamaan erityisesti ympäristötekniikan kehittämisen avulla. Kestävä energia ja ympäristöteknologiat ovatkin useiden alueiden keihäänkärkiklusterien ydinsisältönä – ajurina näille ovat usein olleet merkittävät toimintaympäristön muutokset esim. ilmastonmuutos, EU:n uusiutuvan energian lisäämistavoite ja näiden velvoitteiden näkyminen alueellisen ja paikallisen tason strategiatavoitteissa.

Tapaustutkimusten perusteella voidaan todeta, että useimpien hankkeiden tavoitteena on luoda kestävämpää liiketoimintaa ja työllisyyttä toimintaympäristön muutoksen kuten teollisuustyöpaikkojen vähentymisen korvaamiseksi. Sen lisäksi, että useassa hankkeessa haetaan käytännön ratkaisuja ilmastonmuutokseen, hankkeissa myös mm. edistetään ympäristöteknologiaa tai ympäristöalan koulutusta. Kestävän liiketoiminnan ja työllisyyden syntymistä ei välttämättä erikseen korostettu tai painotettu, mutta useissa tapauksissa jo hankkeen aihe liittyi ympäristö- ja energia-asioihin kuten tuulivoimaan, fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen ja uusiutuvaan energiaan, matalaenergiaratkaisuihin sekä vesiteknologiaan. Kestävä liiketoiminta painottui huomattavasti enemmän toimintalinjan 2 kuin toimintalinjan 3 hankkeissa. Palveluiden tai tutkimustoiminnan kestävyys korostui lähinnä välillisten vaikutusten kautta kuten palveluiden pienemmällä ympäristövaikutuksilla korvattuihin teollisuustyöpaikkoihin verrattuna.

EAKR-ohjelma ei nykyisellään anna riittävästi painoarvoa ympäristöliiketoiminnan kehittämiseksi. Ympäristö- ja energiahankkeet ovat usein pirstoutuneina ympäri maakuntaa. Yksi suurempi alueellinen kokonaisuus voisi fokusoida toimintaa ja panostusta. On myös pitkälti rahoittajan osaamisesta kiinni, osataanko ympäristöliiketoimintapotentiaalia arvioida.

5. Seurantaindikaattorit

5.1 Mitä seurataan?

Seurannan tehtävänä on tuottaa seurantatietoa, jota voidaan hyödyntää ohjelmien toteutukseen liittyvässä päätöksenteossa. Seurantatiedot ovat EAKR-hankkeilta vaadittavia tietoja, jotka hankkeen toteuttaja on velvollinen raportoimaan rahoittajaviranomaiselle²⁸. Teeman 4 osalta hankkeet raportoivat loppuraportoinnin yhteydessä hankkeen vaikutuksista kestäväan kehitykseen ja tasa-arvoon.

Ohjelman vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta mitataan asetetuilla määrällisillä indikaattoreilla²⁹. YVA-lomakkeen kaltaista ympäristövaikutusten arviointia ei ole tällä hetkellä käytössä hankeseurannan osalta, vaan seurannan ympäristöindikaattorit keskittyvät ympäristöpositiivisten hankkeiden, teollisuuden ja/tai energiatuotannon fossiilisia hiilidioksidipäästöjä vähentävien hankkeiden ja kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien hankkeiden rahoitusosuuksiin. Seurantaindikaattorit eivät näin ollen tue ympäristövaikutusten yksityiskohtaisempaa todentamista ja laadullista seurantaa.

5.2 Ehdotuksia indikaattoriseurannan parantamiseksi

Perustuen arvioinnin aikana tehtyihin havaintoihin nykyisten indikaattoreiden riittämättömyydestä, alla on listattu ehdotuksia ympäristö- ja kestäväan kehityksen näkökulmien paremmaksi huomioimiseksi indikaattoriseurannassa. Indikaattoreina voidaan käyttää joko hankkeiden lukumäärää tai niiden rahoitusosuutta.

- Ympäristöpositiivisten hankkeiden määritelmä tulisi selkiyttää, jotta voidaan olettaa, että kyseisiksi hankkeiksi luokittelu on tapahtunut suurin piirtein samoin perustein kaikkialla.
- Lisäksi varsinaiset ympäristöhankkeet tulisi luokitella sellaisiksi, samoin kuin ympäristöliiketoimintaa edistävät hankkeet. Myös näiden luokittelujen selkeä määrittely on tarpeen. Huom. ympäristöaiheisten hankkeiden³⁰ määrä ei ole sama kuin ympäristöpositiivisten hankkeiden määrä.

²⁸ http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/tiedostot/ohjeet_10042008/11_seurantatiedot.pdf

²⁹ Ks. esimerkiksi Pohjois-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007 – 2013. CCI 2007 FI 16 2 PO 002. 30.7.2007. EAKR-ohjelmien indikaattoreiden määritelmät. Luettavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9e7d0c658029e2d0c225732a00419489/\\$file/ps_eakr_30072007.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9e7d0c658029e2d0c225732a00419489/$file/ps_eakr_30072007.pdf)

³⁰ Ympäristösektori perinteisessä mielessä (ympäristön- ja luonnonsuojelu, jätehuolto, vesivarojen suojelu ja käyttö, rakennetun ympäristön hoito jne.); Luontomatkailun osalta virkistysalueiden ja -mahdollisuuksien kehittämishankkeet; Ympäristöä koskevan tiedon tuottaminen ja välittäminen; Energia- ja metsäalan osalta uusiutuvan energian

- Menoluokkia tulisi selkeyttää siten, että niitä olisi vähemmän, ja niiden kesken olisi vähemmän päällekkäisyyksiä.
- Yhdistämällä yllä olevia tietoja ympäristöpositiivisista hankkeista, ympäristöhankkeista ja ympäristöliiketoimintaa edistävästä hankkeista eri menoluokkiin, saataisiin jo helposti tärkeää ja kattavaa tietoa, esimerkiksi
 - o Kuinka moni ympäristöhankkeista osuu energiantuotanto-, energiatehokkuus- tai ilmastosektorille?
 - o Millä sektoreilla ympäristöliiketoimintaa edistävät hankkeet toimivat?
 - o Kuinka moni rakennusalan hankkeista on ympäristöpositiivinen?
- Menoluokkia voitaisiin hyödyntää aktiivisesti myös yhdistämällä niihin muita tietoja:
 - o Kuinka moni kasvihuonekaasuja vähentävistä hankkeista on liikennesektorilla?
 - o Millä sektorilla on eniten kasvihuonekaasuja vähentäviä hankkeita?
 - o Kuinka moni energiantuotanto-, energiatehokkuus- tai ilmastosektorilla toteutettavista hankkeista vähentää kasvihuonekaasupäästöjä?
 - o Millä sektorilla on tasa-arvoa edistäviä hankkeita?
- Mikäli ympäristövaikutuksien seurantaan halutaan panostaa enemmän, muun muassa seuraavia indikaattoreita voitaisiin kehittää:
 - o Kuinka monissa hankkeissa ilmoitetaan olevan joitain negatiivisia ympäristövaikutuksia? Kuinka monet näistä ilmoittavat hankkeen sisältävän toimia negatiivisten vaikutusten minimoimiseksi / poistamiseksi?
 - o Kuinka moni hankkeista on alustavasti tai ensimmäisellä hakukierroksella arvioitu ympäristöneegatiiviseksi? Kuinka moni näistä hankkeista on hankkeeseen tehtyjen muutosten ansiosta määritelty ympäristöneutraaliksi tai ympäristöpositiiviseksi ja saanut positiivisen rahoituspäätöksen?
 - o Kuinka monissa hankkeissa tunnistetaan *välillisiä* ympäristövaikutuksia (pos./neg.)?
 - o Kuinka moni hankkeista edistää energiatehokkuutta?
 - o Kuinka moni hankkeista edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista?

käyttöönottoon sekä teknologiaan ja osaamiseen liittyvät hankkeet; Tuet ympäristöliiketoimintaa harjoittaville yrityksille (esim. teknologiavalmistajat, asiantuntijapalvelut, kierrätysliiketoiminta jne.); Yritysten ympäristöjärjestelmien käyttöönotto; sekä Yliopistojen ja tutkimuslaitosten ympäristöaiheiset (ympäristöasioiden hallintaa koskevat) tutkimushankkeet. Työn ulkopuolelle rajautuivat siten muun muassa (ellei erityistä ympäristökytkentää): Luonnonvarojen hyödyntäminen, ml. raaka-aineen hankinta ja jalostaminen; Infra-ala; Matkailu-, elintarvike-, IT-, turvallisuus- ja bioalan hankkeet. Lähde: Kallio, Tuomas (2010) Ympäristöteema rakennerahastohankkeissa. Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013. Euroopan unioni. Euroopan aluekehitysrahasto. Euroopan sosiaalirahasto.

-
- Kuinka suurella osalla hankkeista on vaikutuksia riskien syntyyn (luonnosta ja teknologiasta aiheutuvien riskien ehkäisyyn ja hallintaan tähtäävien suunnitelmien ja toimenpiteiden kehittäminen ja täytäntöönpano)?
 - Kuinka moni hankkeista arvioi toimintansa luonnonresurssien kulutuksen (esim. hankkeen hiilijalanjälki, hankkeen vesijalanjälki)?

6. Johtopäätökset ja suositukset

Nykyinen EAKR-ohjelman käytäntö ohjeistuksineen ja prosesseineen täyttää kohtalaisesti minimithehtävänsä ympäristönäkökulmasta siivilöimällä pois hankkeet, joilla on/voisi olla merkittäviä negatiivisia ympäristövaikutuksia. Sen ei kuitenkaan voida nähdä aktiivisesti kannustavan ympäristöpositiivisten hankkeiden toteuttamiseen. Nämä ajurit tulevat pääsääntöisesti EAKR-ohjelman ulkopuolelta. Jatkoon kannalta oleellinen kysymys onkin, kuinka voimakkaasti EAKR-ohjelman halutaan edistävän ympäristö- ja kestävä kehityksen kysymyksiä.

Arviointikäytäntöä, jossa hakija ilmoittaa YVA-lomaketta hyödyntäen itse oman näkemyksensä hankkeen ympäristö- ja kestävä kehityksen vaikutuksista, ja jonka jälkeen rahoittajataho tämän jälkeen laatii oman arvionsa vaikutuksista, voidaan pitää melko toimivana. Hankekokonaisuudesta voidaan tunnistaa yksittäisiä hankkeita, joilla on tiettyjä negatiivisia vaikutuksia, mutta kokonaisuutena myönteisen rahoituspäätöksen saaneet hankkeet on arvioitu ympäristöpositiivisiksi tai neutraaleiksi. Tässä arvioinnissa on tunnistettu seuraavia kehittämisehdotuksia EAKR-ohjelman ympäristö- ja kestävä kehityksen vaikutusten parantamiseksi.

Ympäristövaikutusten arviointikäytäntöjen parantaminen tarpeen

Koskien ympäristöpositiivisuuden käsitettä, kehittämissuosituksina arvioitsijat esittävät seuraavien tekijöiden huomioimista ympäristöpositiivisuuden arvioinnissa:

1. Ympäristöpositiivisuuden käsite tulisi määritellä tarkemmin, jotta varmistetaan termin yhtenäinen käyttö ja ymmärrys eri osapuolten kesken. Muutaman selkeän kriteerin määrittely helpottaisi ympäristöpositiivisten hankkeiden merkitsemistä.
2. Hankkeilla ei saisi olla suoria negatiivisia vaikutuksia. Jos jokin komponentti on kuitenkin tunnistettu negatiiviseksi (ja muut osat positiiviseksi ja siten hanke rahoituskelpoiseksi), niin jo hakuvaiheen hankesuunnitelmassa pitäisi edellyttää niiden toimenpiteiden tunnistamista, miten nämä negatiiviset vaikutukset saadaan minimoitua ja/tai kompensoitua. Toimenpiteiden toteutumista tulisi seurata.
3. On huomattava, että hankkeiden välillisiä ympäristövaikutuksia ei tällä hetkellä arvioida. Jatkossa olisikin syytä pohtia merkittävien välillisten vaikutusten tunnistamista ja huomioimista hankevalmistelussa, toteutuksessa ja hankeseurannassa. Välilliset vaikutukset saattavat olla suoria ja välittömiä vaikutuksia huomattavampia, joten niiden arviointiin tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota, mikäli halutaan varmistaa, että ohjelma jatkossa poimii pois ympäristöneegatiiviset hankkeet entistä kattavammin. Myös negatiiviset välilliset vaikutukset tulisi minimoida ja/tai kompensoida.

-
4. Rahoittajat voisivat kysyä aktiivisesti ympäristövaikutusten perään, mikäli niitä ei ole esitetty hankehakemuksessa riittävän selvästi erityisesti suurempien hankkeiden osalta.
 5. Sekä välittömät että välilliset ympäristövaikutukset tulisi arvioida yhdessä hankehakijan kanssa osana myöntöprosessia (esimerkiksi yhteinen keskustelu YVA-arvioinnista sisältäen hankkeen välittömät ja välilliset vaikutukset ympäristöön). Tällainen keskustelu käytäisiin esimerkiksi kaikkien 100 000 €:n rahoitusosuuden (EU ja valtio) ylittävien hankkeiden kanssa.

Ympäristöasiantuntijuuden parantaminen toivottavaa niin rahoittajien kuin hanketoteuttajienkin osalta

Hankekohtaisen YVA-arvioinnin oikeellisuuden arviointi edellyttää viranomaiselta riittävää asiantuntemusta. Arviointi on osoittanut, että sekä hanketoteuttajien että rahoittajien asiantuntemus ympäristöasioiden ja kestävä kehityksen suhteen on vajavainen. Useimmat toimijat näkevät, että kestävä kehityksen määritelmä, samoin kuin tasa-arvon käsite, kaipaisivat konkretisoimista ja selkeyttämistä siten, että eri osapuolet käsittäisivät ne kutakuinkin samalla tavalla. Käsitys ja osaamisen taso saattaa vaihdella jopa eri viranomaisten välillä ja sen vuoksi hankkeiden pisteytyksissäkin on eroja. Myös ympäristöliiketoimintapotentiaalin arviointi edellyttää osaamista rahoittajan taholta. Ehdotammekin seuraavaa:

6. TEM:n ja YM:n tulisi laatia EAKR- ja ESR-ohjelmille yhteiset selkeät kansalliset ohjeistukset kestävä kehityksen ja tasa-arvon määritelmästä. Määritelmät voisi myös lisätä esim. EURA-tietokantaan kaikkien hyödynnettäväksi.
7. EAKR-hankkeille tulisi laatia ympäristöohjeet. Ympäristöohjeissa olisi vähintäänkin suositukset niistä asioista, joihin ympäristönäkökulmasta tulisi kiinnittää huomiota (esimerkiksi materiaali- tai energiatehokkaat investoinnit). Tällä hetkellä järjestelmä ei esimerkiksi lainkaan ohjeista hankkeissa tehtävien hankintojen ja investointien suhteen.
8. Hankevalmistelijoita, rahoittajia ja suurten hankkeiden hankekoordinaattoreita tulisi kouluttaa enemmän ympäristöasioista. Heiltä voisi edellyttää ympäristöasioiden hallinnan lyhyttä peruskurssia. Peruskurssiin sisältyisi perustiedot ympäristöasioiden hallinnasta, kuten:
 - a. ympäristövaikutusten arviointi
 - b. ympäristöriskien arviointi
 - c. ympäristöystävälliset hankinnat
 - d. tietopaketti ilmastonmuutoksesta

- e. energiantuotanto ja liikenne
- f. ympäristöliiketoiminnan perusteet

Ympäristövaikutuksista raportointi osaksi hankeseurantaa

Hankkeiden ennakoitujen ympäristövaikutukset arvioidaan hakuvaiheessa, mutta tietoa ei hyödynnetä riittävästi hankeseurannassa. Hankkeiden todellisten ympäristövaikutusten arvioimiseksi ympäristövaikutukset tulisi huomioida myös osana hankeseurantaa. Kehittämistoimenpiteinä ehdotammekin seuraavaa:

9. Hakuvaiheessa täytettävä YVA-lomake kattaa EU:n kestävän kehityksen strategian mukaiset osa-alueet melko hyvin³¹, mutta puuttuvat osa-alueet tulisi integroida selkeämmin myös osaksi hankeseurantaa ja -raportointia. YVA-lomake tulisi käydä läpi hankkeen päätyttyä vielä kertaalleen hankkeen todellisten ympäristövaikutusten ymmärtämiseksi ja EAKR-ohjelman ympäristövaikutusten arvioimiseksi.
10. Koko EAKR-ohjelman ympäristövaikutusten seuranta-arviointi tulisi olla ympäristöasiantuntijan suorittama. Käytännössä tämä tarkoittaisi hankekokonaisuuden tarkastelua rahoittajatahon teettämänä ympäristöasiantuntijan arviointina päättyneiden hankkeiden ympäristövaikutuksista EAKR-ohjelman ympäristövaikutusten arvioimiseksi. Esimerkiksi vuonna 2010 Tuomas Kallion tekemä erillisselvitys ympäristöhankkeista hankkeiden ympäristövaikutusten arvioimiseksi³² voisi olla hyvä käytäntö jatkossakin muutaman vuoden välein toteutettavana yleisarviointina täsmällisemmän arviointi- ja seurantatiedon takaamiseksi.
11. Hankeseurantaan voisi liittää myös kohdan ympäristöliiketoiminnan kehittämisestä.
12. Mikäli ympäristöystävällisiä ratkaisuja, jotka toisinaan ovat jonkin verran kalliimpia, haluttaisiin EAKR-ohjelman puitteissa tukea, voitaisiin suositella hankintojen ympäristövaikutusten huomioimista ja niistä raportointia. Nyt esimerkiksi rakentamisen aikaisia vaikutuksia, laiteinvestointien elinkaaria tai laitehankintojen energiatehokkuutta ei jouduta pohtimaan.

³¹ EU:n kestävän kehityksen strategian mukaisesti YVA-lomakkeeseen voisi lisätä vielä seuraavat kohdat:

- liikenneturvallisuus (vaikutukset liikenteeseen)
- vaikutukset sosiaaliseen eriarvoisuuteen (ml. vammaiset, liikuntarajoitteiset, eri kansalaisryhmät, eri ikäryhmät, maahanmuuttajat). Tämä käsittää myös syrjäytymisen estämisen ja yhdenvertaisuuden edistämisen.

³² Kallio, Tuomas (2010) Ympäristöteema rakennerahastohankkeissa. Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013. Euroopan unioni. Euroopan aluekehitysrahasto. Euroopan sosiaalirahasto.

-
13. Hankesurannan osalta tärkeää on huomioida sekä hankehakijoiden että rahoittajatahon arvioinnin aikana esittämä toive siitä, että hankehallinnon byrokraatia ja raportointi eivät nykyisestäään lisäänty. Ympäristövaikutusten seurannan kehittämisen osalta tulisikin määritellä, kuinka merkittävänä ympäristö- ja kestävän kehityksen kysymykset EAKR-ohjelmassa koetaan ja miten niitä halutaan edistää.

Kestävän kehityksen edistäminen

Kestävän kehityksen vastaiset hankkeet karsiutuvat valintaprosessin seurauksena pääsääntöisesti pois. Kestävä kehitys ymmärretään kuitenkin hyvin väljästi niin hanketoteuttajien kuin rahoittajienkin taholla. Mikäli kestävän kehityksen toteutumista EAKR-ohjelman puitteissa halutaan nykyisestä korostaa, on alla listattu muutamia kehitysehdotuksia. Esimerkiksi toimintalinjan 1 rahoitusosuus on niin suuri, että sillä voisi olla huomattava merkitys horisontaalisten teemojen toteutumiseen ja vaikuttavuuteen, mikäli näihin asioihin halutaan kiinnittää enemmän huomiota.

14. Neuvonnalla myöntöprosessin aikana voitaisiin toimintaa ohjata jonkin tietyn prosessin suuntaan. Tämä edellyttäisi, että hanketoiminnalla itsellään halutaan vaikuttaa kestävän kehityksen edistämiseen. Myös toimijoiden omalla motivaatiolla on suuri vaikutus kestävän kehityksen toteutumiseen ja siihen vaikuttamiseen.
15. Hankevalintaa tukevissa valintakriteereissä voisi nykyistä selkeämmin nostaa esiin erityisiä ympäristöteemoja (esim. kestävän liikenteen, kestävän kulutuksen ja tuotannon edistäminen, jätehuollon ja jätteen synnyn ehkäisy, ekotehokkaiden innovaatioiden ja ympäristötekniikan edistäminen, materiaalitehokkuus).
16. Ohjelmassa voitaisiin kannustaa kestävää kehitystä käsitteleviin erillishankkeisiin tai järjestää kestävän kehityksen ja ympäristöliiketoiminnan teemahakuja, joiden sisältö määräytyy kestävän kehityksen lähtökohdista. Kannustimena voitaisiin käyttää korkeampia tukitasoja, jos hankkeella on positiivisia vaikutuksia ympäristöön, kestävään kehitykseen ja/tai innovaatiotoimintaan.
17. Ympäristöliiketoiminnan edistäminen edellyttäisi riskinottoa ja pitkäjänteisyyttä rahoittajan taholta. Hankerahoittajien kesken tulisi tavoitella strategisempia ja pitkäjänteisempiä (10-20 vuotta) yhteistyösopimuksia esimerkiksi tietyn klusterin kehittämiseksi.
18. Kokemusten kartoittaminen kehityskelpoisten ideoiden kokoamiseksi niiltä hanketoimijoilta, joiden hankkeissa ympäristö ja kestävä kehitys ovat olleet keskimääräistä vahvemmin esillä.

Pitkän aikavälin arvioinnin hyödyllisyys

Kestävän kehityksen toteutumisen kannalta on tärkeää huomata, että todellinen kestävyys näkyy usein vasta pidemmällä aikavälillä; kestävän kehityksen toteutumista on usein hankala mitata ja arvioida yhden ohjelmakauden aikana.

19. Mittauksen, analyysin ja arvioinnin tulisikin kattaa pidempi aikaväli ja useampia ohjelmakausia kattavan ja luotettavan käsityksen saamiseksi kestävän kehityksen edistymisestä nimenomaan EAKR-ohjelman vaikutuksesta.

Liite1. Tapaustutkimuskohteet

Tapaustutkimuskohteiksi valikoituivat seuraavat:

Kunnat

- Kemijärvi
- Kuhmo
- Rauma
-

Korkeakoulut

- Lapin yliopisto
- Lappeenrannan teknillinen yliopisto
- Vaasan amk

Kehitysyhtiöt

- Snowpolis Oy (Sotkamo)
- Oulu Innovation Oy (Oulu)

Yksittäiset hankkeet

- CEWIC Vesiosaamisen keskittymän toteuttaminen Ouluun
- Oulu-Kajaani-kehittämisvyöhyke 2010 (OuKa 2010)
- SAFGOF, Suomenlahden meriliikenteen kasvunäkymät 2007-2015
- Elintarvike-Futura - Kestävää kehitystä elintarvikeyrityksille
- Uusiutuvan energian tutkimuskeskus
- INTO-Verkosto: Yritysten innovaatioedellytysten sekä kehitys- ja tutkimustoiminnan tehostaminen Pirkanmaalla
- Biokaasusta energiaa Keski-Suomeen, Länsi-Suomi

Liite 2. Kyselylomake

Taustakysymykset		
1	Millä ohjelma-alueella toimit?	
2	Mitä seuraavista tahoista edustat?	
Innovaatiotoiminta		
3	Mitä seuraavista aihealueista hankkeenne pääasiassa toteuttaa? (voitte valita useampia)	Tutkimuskeskusten t&k-hankkeet
		Tutkimuskeskusten t&k-infrastruktuurin kehittäminen (ml. toimitilat, välineistö)
		Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten ja tutkimuskeskusten välillä (yhteiset t&k-hankkeet)
		Pk-yritysten t&k-hankkeet ja näiden tukeminen
		Pk-yrityksille tarkoitetut palvelut
		Tieto- ja viestintäteknologioiden hyödyntämisen kehittäminen pk-yrityksissä
		Tieto- ja viestintäteknologioiden hyödyntämisen kehittäminen tutkimuskeskuksissa
		Kansalaisille tarkoitetut tietoyhteiskunnan palvelut ja sovellukset (sähköiset terveydenhuolto- ja viranomaispalvelut, verkko-opetus, osallisuus tietoyhteiskuntaan jne.)
		Suunnitellaan, otetaan käyttöön ja pannaan täytäntöön koulutusjärjestelmien uudistuksia
		Inhimillisten voimavarojen kehittäminen tutkimuksessa ja innovoinnissa
		Yhteistyöverkostojen kehittäminen
		Mekanismit, joilla kehitetään hyvää politiikan suunnittelua ja ohjelmasuunnittelua, kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti
		Kansainvälistymisen tukeminen
Tutkimustulosten kaupallistamisen tukeminen		

		Yrittäjyyden ja uuden yritystoiminnan tukeminen
4	Mikäli valitsit yllä jommankumman kahdesta viimeisestä kohdasta (tutkimustulosten kaupallistamisen tukeminen ja/tai yrittäjyyden ja uuden yritystoiminnan tukeminen), millä tavoin hanke on edistänyt tätä/näitä?	
5	Kuinka onnistuneeksi arvoit tässä vaiheessa mainitsemasi hankkeen pääaihealueiden toteutumisen?	
6	Mikä on ollut EAKR rahoituksen lisäarvo hankkeelle?	
7	Mikä hankkeen toteutuksessa on ollut tähän mennessä erittäin onnistunutta?	
8	Mitkä ovat tulevaisuuden riskit, jotka saattavat estää hankkeen onnistumista?	
9	Miten taantuma on vaikuttanut hankkeen toteutukseen?	
Verkostoitumisen edistäminen		
10	Mitkä organisaatiot ovat olleet hankkeen keskeisimpiä kumppaneita? (voitte valita useampia)	Valtion viranomainen
		Maakuntaliitto
		Kunta
		Kuntayhtymä
		Tutkimuslaitos
		Yliopisto
		Yritys
		Kehitysyhtiö tai teknologiakeskus
		Järjestö tai yhdistys
		Säätiö
		Muu yhteisö
		Muu, mikä?
		Ei mikään yllämainituista
11	Minkä tyyppistä yhteistyötä on ollut keskeisten kumppanien kanssa?	Ideoiden/tiedon vaihtoa
		Yhteisten t&k hankkeiden toteutusta
		Yhteisten selvitysten tekoa

	(voitte valita useampia)	Yhteisen toimintamallin suunnittelua ja toteuttamista
		Yhteisten tilaisuuksien organisointia
		Markkinointiyhteistyötä
		Uusien verkostokumppanien tunnistamista
		Muuta, mitä?
		En osaa sanoa
		Hankkeessa ei ole kumppaneita
12	Onko hankkeessa syntynyt uudenlaista verkottumista, minkälaista?	
13	Miten hankkeen kumppanit ja yhteistyö on muodostunut?	
14	Onko hankkeenne osana toteutettu ylimaakunnallista yhteistyötä?	
15	Jos kyllä, mitkä ovat mielipiteenne ylimaakunnallisesta yhteistyöstä?	
16	Mikä on ollut verkostojen syntymisessä ja ylläpitämisessä EAKR-ohjelman tuoma lisäarvo?	
17	Mitkä muut tekijät ovat edistäneet tai vaikeuttaneet verkostojen syntymistä tai ylläpitämistä?	
18	Miten EAKR-ohjelmatoimintaa tulisi kehittää verkostoitumisen tukemiseksi?	
Osaamisklustereiden vahvistaminen ja elinkeinoelämän tukeminen		
19	Onko hanke tukenut alueellisia painopisteitä tai osaamisklustereita?	
20	Mitä teemallisia/toimialaklustereita hanke on tukenut?	
21	Millä tavoin hanke on edistänyt klustereiden muodostumista ja miten arvioisit sen onnistumista tässä?	
22	Mihin seuraavista, klustereita tukevista toimista, hanke on kytkeytynyt? (voitte valita useampia)	Osaamiskeskusohjelmiin (OSKE)
		Strategisen huippuosaamisen keskittymiin (SHOK)
		Maakunnallisiin strategisiin painopisteisiin
		Muuhun, mihin
		Ei mihinkään painopisteisiin
		En osaa sanoa
23	Miten klustereita vahvistavaa toimintaa pitäisi kehittää osana EAKR ohjelmaa?	

Hankehallinto ja viranomaisyhteistyö		
24	Mitä mieltä olette seuraavista hankehallintoa koskevista väittämistä?	Yhteistyö hanketta hallinnoivan viranomaisen kanssa on sujuvaa
		Yhteistyö hanketta hallinnoivan viranomaisen kanssa on kehittynyt parempaan suuntaan viime ohjelmakauteen verrattuna
		Hallinnointi vie hankkeelta kohtuuttomasti resursseja
		Hankkeen hallinnointiin on osoitettu riittävästi resursseja hankkeen omalta taholta
25	Mikäli hankkeessanne on keksitty uusia, hyviä käytäntöjä sisäisen hankehallinnon kehittämiseksi, kerro tässä mitä:	
26	Mikäli hankkeessanne on keksitty uusia, hyviä käytäntöjä viranomaisyhteistyön parantamiseksi, kerro tässä mitä:	
Tasa-arvo ja ympäristö		
27	Miten tasa-arvokysymykset ovat vaikuttaneet hankkeen syntyyn ja toteutukseen?	
28	Voitko tarkentaa miten?	
29	Miten ympäristökysymykset ovat vaikuttaneet hankkeen syntyyn ja toteutukseen?	
30	Voitko tarkentaa miten?	
31	Mitä EAKR-ohjelmassa tulisi tehdä tasa-arvo- ja ympäristöasioiden kehittämiseksi?	
Lopuksi		
32	Mitä muuta haluat tuoda esille?	

Liite 3. Haastatellut

Gaian toteuttamat arvioinnin alkuhaastattelut vuonna 2009:

Organisaatio	Haastateltava
Kainuun maakunta -kuntayhtymä	Juhani Kärkkäinen
Kainuun maakunta -kuntayhtymä	Eero Vilhu
Pohjois-Savon liitto	Satu Vehreävesa
Varsinais-Suomen liitto	Carola Gunell
Kymenlaakson liitto	Juha Haapaniemi
Itä-Uudenmaan liitto	Ilmi Tikkanen
Pirkanmaan liitto	Jukka Alasentie
Lapin liitto	Samu Rötönen
Pohjois-Pohjanmaan liitto	Heikki Ojala
Keski-Pohjanmaa	Kaj Lyyski
Lapin liitto	Maiju Hyry

Tapaustutkimuksia varten haastatellut (syksy 2009 ja kevät 2011):

Organisaatio	Haastateltava
Jyväskylä Innovation Oy	Mikko Ahonen
Kemijärven kaupunki	Jari Luoma-aho
Kemijärven kaupunki	Pekka Koskenranta
Kouvolan kaupunki / Kouvolan seudun ammattiopisto	Juha Solio
Kuhmon kaupunki	Kyösti Heino
Kuhmon kaupunki	Timo Toivainen
Kuhmon kaupunki	Tuulikki Huusko
Lahden tiede- ja yrityspuisto	Tomi Tura
Lahden tiede- ja yrityspuisto	Vesa Ijäs
Lapin yliopisto	Timo Jokela
Lappeenrannan kaupunki	Krista Huovila
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Esa Marttila
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Jarno Föhr
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Pertti Silvennoinen
Lappeenrannan teknillinen yliopisto / Lahden	Vesa Harmaakorpi

yksikkö	
Lappeenrannan Teknillinen Yliopisto/ FiberLaboratory, Savonlinna	Jari Käyhkö
Meriturvallisuuden ja liikenteen tutkimusyhdistys (Merikotka) ry	Juha Heijari
Meriturvallisuuden ja liikenteen tutkimusyhdistys (Merikotka) ry / Kymenlaakson ammattikorkeakoulu	Jorma Rytönen
Meriturvallisuuden ja -liikenteen tutkimusyhdistys ry.	Miina Karjalainen
Oulu Innovation Oy (nyk. BusinessOulu)	Jukka Klemetilä
Oulu Innovation Oy (nyk. BusinessOulu)	Olli Löytynoja
Oulu Innovation Oy (nyk. BusinessOulu)	Pauliina Pikkujämsä
Oulun kauppakamari	Esa Pellikainen
Oulun seudun koulutuskuntayhtymä, Oulun seudun ammattikorkeakoulu / Tekniikan yksikkö	Risto Kimari
Pohjois-Pohjanmaan liitto	Tuomo Palokangas
Päijät-Hämeen koulutuskonserni	Janne Salminen
Rauman kaupunki	Kaarina Nurmi
Saimaan ammattikorkeakoulu	Markku Pentikäinen
Sisä-Savon seutuoyhtymä	Olli Tiainen
Sisä-Savon seutuoyhtymä	Vuokko Niemitalo
Snowpolis Oy (Sotkamo)	Antti Leppävuori
Tampereen teknillinen yliopisto, Hydrauliiikan ja automaatiikan laitos	Harri Sairiala
Tampereen teknillinen yliopisto, Hydrauliiikan ja automaatiikan laitos, Valkeakosken tutkimusyksikkö	Kari T. Koskinen
Technopolis Ventures	Eero Huttunen
TRI Energy Oy	Juha Määttä
Vaasan ammattikorkeakoulu	Ahti Nyman
Vaasan ammattikorkeakoulu	Kalevi Ylinen
Vaasan ammattikorkeakoulu	Leena Vilkuna
Vaasan ammattikorkeakoulu	Martti Laaja
Vaasan ammattikorkeakoulu	Osku Hirvonen
Winnova, Länsirannikon koulutuskeskus	Juho Isotalus

Liite 4. Suuralueittaiset tilaisuudet

Keskustelutilaisuudet suunniteltiin ja toteutettiin arvioijien yhteistyönä. Jokaisessa tilaisuudessa on ollut paikalla vähintään 4 arvioitsijoiden edustajaa. Tilaisuudet toteutettiin saman ohjelman mukaisesti kullakin suuralueella seuraavina ajankohtina:

- Etelä-Suomi, Helsinki 28.9.2010
- Pohjois-Suomi, Oulu 13.10.2010
- Itä-Suomi, Kuopio 15.10.2010
- Länsi-Suomi, Tampere 28.10.2010

Yhteensä tilaisuuksiin on osallistunut noin 150 henkilöä, pääasiassa rahoittajien ja hallinnon edustajia:

- I-S: Maakuntaliittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, MYR:in jäseniä Etelä- ja Pohjois-Savosta, Finnveran edustaja, TEM, komission edustaja
- E-S: MYR sihteeristöjen jäseniä, MYR:ien puheenjohtajistojen jäseniä, TEM
- L-S: L-S EAKR seurantakomitean sihteeristön jäseniä, Maakuntaliittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, TEM
- P-S: Maakuntien ohjelmatyössä mukana olevia keskeisiä viranomaisia (ELY, liitto) sekä MYR, MYRS ja niiden jaostojen jäseniä, TEM, YM, komission edustaja

Liite 5. Muut lähteet

Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma. Luettavissa:

http://www.etela-suomeneakr.fi/easydata/customers/eakr/files/eakr-ohjelma/eakr_ohjelma_2007_2013_jakeluun.pdf

Etelä-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007 – 2013. CCI 2007 FI 16 2 PO 004 Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys –tavoite. Täytäntöönpanoa koskeva vuosikertomus 2009. Luettavissa:

http://www.etela-suomeneakr.fi/easydata/customers/eakr/files/eakr-ohjelma/vuosiraportti_2009_versio_0.1.1.pdf

EUORA2007-hankekanta

Itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelman 2007 – 2013 vuosikertomus 2009. CCI 2007 FI 162 PO 001. Luettavissa: http://rakennerahastot.ita-suomi.fi/alueportaali/www/fi/SKOM/310510/Liite_4_-_Vuosikertomus_IS_EAKR_2009.pdf

Kallio, Tuomas (2010) Ympäristöteema rakennerahastohankkeissa. Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013. Euroopan unioni. Euroopan aluekehitysrahasto. Euroopan sosiaalirahasto.

Länsi-Suomen EAKR-toimenpideohjelma. CCI 2007 FI 16 2 PO 003. Vuosiraportti 2009.

Pohjois-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007 – 2013. CCI 2007 FI 16 2 PO 002. 30.7.2007. EAKR-ohjelmien indikaattoreiden määritelmät. Luettavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9e7d0c658029e2d0c225732a00419489/\\$file/ps_eakr_30072007.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/9e7d0c658029e2d0c225732a00419489/$file/ps_eakr_30072007.pdf)

Pohjois-Suomen EAKR-toimenpideohjelma 2007-2013 (CCI 2007 FI 16 2 PO 002) Vuosikertomus 2008. Luettavissa: <http://www.pohjois-suomi.fi/media/media/vuosiraportit/vuosiraportti-2008-lopullinen.pdf>

Sisäasiainministeriö, Alueiden ja hallinnon kehittämissosasto, EU:n alue- ja rakennepolitiikan strategiatyöryhmä (2006) Suomen rakennerahastostrategia 2007 – 2013. SM095:00/2004. Luettavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/a43ecd13fcf20dc8c225723e0036276e/\\$file/rakenne_rahastostrategia_08122006.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/a43ecd13fcf20dc8c225723e0036276e/$file/rakenne_rahastostrategia_08122006.pdf)

Työ- ja elinkeinoministeriö, Alueiden kehittämissyksikkö, Aluestrategiaryhmä (2010) Maakuntaohjelmien 2011-2014 teemoittainen yhteenvetoraportti. Luettavissa: http://www.tem.fi/files/28927/Yhteenveto_maakuntaohjelmista_2010.pdf

**TYÖ- JA
ELINKEINOMINISTERIÖ**

Alueosasto, Rakennerahastoryhmä
PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO
www.tem.fi
www.rakennerahastot.fi

